

Community Photographs

JANNE SEPPÄNEN

The turn of the 20th century was crucial for photography in that it became a leisure time activity. Kodak's famous slogan 'You press the button, we do the rest' manifested the fact that taking photographs had been developed into a mass product that could be sold. Photography became a possible hobby for everybody, since it was no longer necessary to master the operations of the darkroom or the finest details of exposure.

People began to document the important rituals of their lives, such as birthdays, weddings and funerals, themselves. The photographs took their place as a part of building family identities (see Holland, 1997: 105-109; Wells, 1997: 127-128). The ease of photography, especially, offers people the opportunity to also present their private social milieu and its central subjects. Written expression may be more difficult for many, but the threshold for taking photographs is not necessarily as high, of which the popularity of photography as a hobby stands for proof.

Consequently, photography is not merely taking pictures, but also building identity and social interaction. This fact was recognized in the fields of social and media research by the 1960s, when Pierre Bourdieu (et al.) published his well-known research *Un art moyen: Essai sur les usages de la photographie* (1965). Prior to Bourdieu's book, Roland Barthes had already published his significant articles on the photograph (Barthes, 1987 a & b). Bourdieu and his research colleagues analysed different kinds of practices in photography, concluding that amateur photography, often regarded as an area of free expression, is actually regulated by several rules related to culture and social class. Moreover, Bourdieu's Durkheimian view points to the ways in

which photography both expresses and enforces a family's collective identity (cf. Bourdieu et al., 1990).

Since the 1960s, researchers of communication have explored the relation of photographic representation and cultural identity from several perspectives; the relationship has been discussed with regard to family photography, gender, and ethnic otherness (Hall, 1992a & b; Hall, 1997a; Slater, 1995; Spence, 1995). During the past decade questions concerning the cultural significance of the photograph have blended with the larger-scale agenda of visual culture research.

The present article also focuses on the photograph and cultural identity. I analyse photographs of residential areas taken by the residents themselves. The research subject is formed by a project with the title *Two Pictures of My Town* (in Finnish *Kaksi kuvaa kaupungistani*). The project was carried out during spring/summer 2002 in the town of Tampere, Finland, when town district or suburb communities, and in one case a sixth-form class, were asked to 'get to the bare essentials' of their town district and present them in two photographs with short captions. A specific application for the photographic pairs was designed in the Internet, and the pictures can be viewed at <http://mansetori.uta.fi/kaksikuvaa/>. What is more, the pairs of photographs were also transmitted to applications operating in mobile data terminal equipment, which were tested by a group of people attending an international conference in Tampere in June 2002. Each town district forms a basis for a short story comprising two photographs and their captions – i.e., altogether sixteen pictures portraying eight different town districts.

This article condenses the relations of pictorial expression and cultural identity into the following three research problems.

What kinds of visual orders can be found in the pairs of photographs? 'Visual order' refers presently

to regularities concerning the meanings of the visual representations.

What kind of politics of representation is included in these orders? 'Representation' is here viewed constructively, i.e. not as reflecting reality or the intentions of its producer, but as building reality. 'Politics' refers to the actions, i.e. the choices and emphases, exercised when producing a representation.

What kinds of identity formation processes can be detected in the visual orders and the politics of representation applied in the photographs?

In Search of Visual Orders

Communication research has focused on both everyday life photographs (e.g., family photographs, press photos, advertisements) as well as alternative practices in picture production. 'Alternative' in most cases refers to challenging, in one way or the other, the prevailing ways of representation. As early as the 1970s, the British Isles saw the emergence of the *community photography movements*, formed by people taking an active stand on portraying their residential areas. The background for these movements was created by residents being concerned about their own living environments, and therefore attempting to make decision-makers aware of their living conditions by setting up exhibitions, printing posters and publishing books (cf. Braden, 1983).

As another example, the workshops of Jo Spence and Rosy Martin can be mentioned; in these workshops the researchers examined their own identities by rebuilding their family albums. Spence and Martin based their work on feminist and psychoanalytic theoretical impulses (Spence, 1995).

A third example is available in the *community video production* (see Burnett, 1995: 242-251), which emerged as a result of marginal communities (e.g., homosexuals) growing tired of stereotypes of themselves formed in the mainstream publicity, and therefore beginning to produce their own imagery in the wake of low-price video cameras becoming easily available.

All of the above-mentioned fields of alternative pictorial production share the question of representation, which in turn comprises several subquestions: how are the pictures constructed and in what kind of publicity; who controls the equipment of representation; are the people in the pictures merely a passive target or do they form a community that actively constructs its identity? What about the ways in which power is constituted in the pictures as well as in the action of photography? Such questions,

among other aspects, have placed pictures and the visual culture in general as conceptions of cultural studies.

Prior to a closer inspection of the *Two Pictures of My Town* photographs, four concepts essential to the present discussion need to be explored: representation, politics of representation, visual order, and identity.

Stuart Hall (1997b: 24-26) approaches the topic of representation from three different angles. First, a representation can be viewed as a reflection of reality, in which case the essential question is in what ways the representation corresponds to reality. Second, a representation can be regarded as intentional; in other words it can be subjected to the question of what the 'author' of the message wants to convey with this particular representation. Both of these ways of understanding a representation are important with regard to the *Two Pictures of My Town* project; viewed from the first angle, one may well inquire as to the ways in which the pairs of photographs correspond to the reality of the respective areas. Do the portraits do justice to the areas? Furthermore, the original intentions of the photographers can also be questioned, thus applying the second angle: what do they want to express by these pictures? However, Hall's third way of understanding a representation is the most essential in terms of the present discussion. Thus, the representations will be viewed neither as pictures of reality nor as expressions of their authors' intentions, but as constructions, i.e. representations that construct reality. From this point of view representations cannot simply be tested against [the background of] reality, since 'the real' in itself is constituted through representations.

By politics of representation, Hall (1997b: 8) means questioning the prevailing representations. However, thus defined the concept is problematic, because it gives the impression that merely those representations that *criticise* the current public imagery are political in nature. The present article is based on the idea that all representations are political because they construct the world in a particular way, thereby inevitably excluding other options. Thus, politics of representation means a plan of action that elects certain ways of representation in favour of others not applied. What kind of a shot is selected for representing a demonstration in connection to a piece of news printed in a newspaper? Is it a demonstrator assaulting a police officer or vice versa?

The aforementioned matters are connected to 'visual order' (see Seppänen, 2001b: 29-87). Different kinds of imageries are created into publicity or into private family albums, and these imageries are

not arbitrary by nature. Their visual orders or regularities may be, for example, on the one hand formed of what can be seen, and on the other hand of what will not be shown. Newspaper photographs do not illustrate homosexuals kissing, family albums do not present snapshots of domestic violence, and television children's programmes do not feature pornography. Essential in this entanglement of visibility and invisibility is the role of power and knowledge. Michel Foucault's (cf. e.g., 1986) well-known conception of power entails a strong productive essence, leaving restrictions and restraints as less of essence in terms of power. Seen from this angle, the visible and the invisible taking shape in visual orders signify power in function, and thus certain features of visible reality, as well as the values and norms connected to these features, are strengthened. The power is constituted in the process that produces visibility and thus visual orders. Visibility is also something to strive after, as any politician knows particularly prior to an election. Am I visible, do I belong to the prevailing visual order?

The fourth term, i.e. identity, must be one of the most frequently discussed concepts of cultural studies, albeit also one of the least definite. The present article in many cases applies the term with the epithet 'cultural', which refers to the fact that identities are formed as a result of culture and humane interaction. Thus defined, identity is not merely a psychological concept, but broadens into cultural interaction. As Stuart Hall (1992b: 287) puts it: "Thus, rather than speaking of identity as a finished thing, we should speak of *identification*, and see it as an on-going process. Identity arises, not so much from the fullness of identity which is already inside us as individuals, but from a *lack* of wholeness which is 'filled' from *outside us*, by the ways we imagine ourselves to be seen by others."

It is interesting that Hall defines identifications in terms of their being perceived by the sense of sight; it therefore follows that identities are to a significant extent formed through visual interaction – a thought which has for some time formed the core of psychoanalytical subject concepts (cf., e.g., Lacan, 1977; Silverman, 1996: 126-193). Therefore, we can use visual representations as building blocks for our identities by identifying ourselves with them and presenting them to be viewed by others. The most simple example could be a T-shirt with a picture of a rock star. By wearing the shirt, its carrier works his/her identity, either consciously or unconsciously, through identifying him/herself to the meanings signified by the picture and communicating via the picture in situations of social interaction.

In conclusion, representations equal constructions and reality itself. Their production, including the choices made during production, equal politics of representation, i.e. a plan of action that generates representations of a particular desired type. Moreover, visual orders in pictures can be defined as crystallised meaningful structures, in which, among other things, the borderline between the visible and the invisible is drawn. Furthermore, identities are built as chains of identification, in which visual orders crystallised in representations play an important part.

The Research Material and Method

The actual research material consists of pictures and their captions introduced to the Internet, i.e., altogether eight pairs of pictures portraying eight different town districts. On occasion I will also refer to the recorded interviews of those involved with the production of the pictures; however, the interviews cannot be regarded as actual secondary research material.

Two Pictures of My Town is a part of *Evolution of eCommunities* project (EeC), which is carried out at the University of Tampere, Journalism Research and Development Centre. Goals of the project include making the use of communications networks more easily available to the citizens and simultaneously building a multidisciplinary laboratory in order to conduct research on networking processes. In practice, the activities and research carried out by the EeC are concentrated on developing and maintaining *Manse Square*, a network community operated by the university and the town of Tampere in cooperation with local communities, which include, for example, resident communities of various town districts. The EeC operates on an action research basis; i.e., the researchers continue to produce web sites for town districts in cooperation with the citizens, simultaneously analysing the issues arising from the action (cf. Heinonen et al., 2000). Local operators are given assistance in constructing channels into web-mediated publicity through instruction in the use of the Internet and the production of web-site contents. Thus, the research has gained a functioning connection to practice, which was previously lacking, while local actors are provided with access to the (web) resources offered by the academic world.

The town districts taking part in *Manse Square* on the Internet have introduced many kinds of imageries on their web sites, and the members of these communities have had the chance to study photography and digital image processing. How-

ever, the *Two Pictures of My Town* project provided the inhabitants a new pictorial forum and the opportunity to ponder upon condensing their own town district into just two pictures. In addition, the project built a basis for research on the dynamics between pictorial expression and local identity. Although the web sites of *Manse Square* are abundant in pictures, they had not been analysed prior to the *Two Pictures of My Town* project.

The project was started in February 2000 by sending an e-mail to contact persons of various town districts and the Arts teacher of the Hervanta sixth-form college. The message contained a description of the purpose of the project, including clarification of the fact that the pictures would be presented on the Net and thus also become available for an international public. The pairs of pictures and their captions would be mediated to a *NaviTam* application operating in mobile data terminal equipment, and the application would be produced by Media Tampere Ltd. for the participants of IAEC conference, which was to take place in the summer of 2002. Thirty of the participants would be given a Nokia communicator (9210i), which runs the *NaviTam* application. The material itself was built in various ways; in some town districts, one person took the photographs; in others, a group of local inhabitants discussed which pictures would be used; on some occasions, the pictures were 'found' among photographs that had already been brought to public display via the Internet. In most cases, editing the pictures fell on the shoulders of the town district's contact person. The Arts teacher of the Hervanta sixth-form college arranged a contest to select suitable photographs: the pupils worked in pairs and the pictures were judged together. As a whole, people were given as little advice as possible on producing the pictures, so as not to discourage the preferences of each individual community.

However, the present article is not focused on the production of the pairs of pictures or their reception, although production must be discussed to some extent. Instead, the analysis focuses on the web-mediated pairs of photographs with their captions, and the research method is provided by the *researcher interpretation* (on the problems of researcher interpretation, see Seppänen 2001a). This method entails that the researcher interpret the representations in the light of his/her own practical and theoretical knowledge, thus reading meanings into the representations. The produced meanings do not necessarily have much to do with the purposes of the producers of the photographs. Therefore, this article is not particularly 'target-sensitive', but instead

via a theoretical interpretation attempts to broaden the field of meanings present in the data.

Tales from the Town in Two Pictures

Most (14) of the pictures portray different kinds of landscapes, and two are focused on people. The large number of landscape portraits gives a reason for analysing the imagery with a particular focus on visual orders of presenting landscapes. Three landscapes were chosen among the research material with the purpose of selecting as varied sceneries as possible; thus, a nature landscape (Hervanta), a countryside scenery (Teisko) and a landscape of the town (Järvensivu) were opted for. The categorisation should not be understood as being absolute, since it is quite possible for a nature landscape to simultaneously fall into the category of countryside scenery, and a landscape of the town may well resemble countryside scenery. However, the categorisation attempts to depict the relevant dimensions of the whole material.

According to semiotician Eero Tarasti (1990), both presenting and even experiencing the landscape are in essence always culturally defined. A 'pure' scenery, i.e. one free of meanings, does not exist and, moreover, definitions of the landscape are necessarily historical and connected to a certain time and a place. The landscape is constructed differently by, on the one hand, a person who has lived in a city all his/her life and, on the other hand, an inhabitant of northern Lapland living surrounded by 'fjelds' or hills.

Following Tarasti's pattern of thought, the landscape can be either 'outer' or 'inner' for a community; for example, for farmers the countryside landscape is 'inner', as it is essentially connected to their everyday life. Similarly, the same landscape is 'outer' for a city community, as it exists outside the city's immediate habitat. Both cases allow both positive and negative values to be attached to the landscape; for example, for the city-dweller the countryside landscape is often idyllic, or, as perceived from the opposite point of view, it may symbolise monotonous hillbilly boredom. For those residing in the countryside, the town landscape may equally represent values either worth pursuing or supposedly threatening to their own lifestyle.

Tarasti applies the concept 'ideal landscape' for referring to those positive values that form the basis for any particular conception of a landscape. Different communities can cherish different kinds of ideal landscapes. Those defending the old architecture of a town will probably hold a different view of ideal

landscape than those in pursuit of as financially efficient as possible utilisation of vacant building sites. Rendered in the language of the present research, 'the ideal landscape' means a kind of desirable visual order concerned with landscape; in other words, the main issue is the way the landscape is wanted to be seen. For example, the concept of a Finnish 'national landscape' is attached to a number of assumptions: it is often regarded as worth protecting; moreover, it is seen as a part of the nation's history and the Finnish 'mental landscape'.

One more basis for analysing representations of landscape is to divide them into cultural landscapes and nature landscapes. The visual order of the former includes artefacts made by man (i.e., by culture); for example, roads, buildings and fields. The visual order of the latter attempts to be built of a clean and untouched nature, free from traces of human culture.

Hervanta: Coexistence of Man and Nature

A photograph contest was arranged in a sixth-form college in the town district of Hervanta by the school's Arts course teacher and a class of pupils. The purpose of the *Two Pictures of My Town* project was explained to the pupils and, working in pairs, they received disposable cameras for portraying Hervanta in photographs. The pupils selected the winner among the pairs of pictures they had produced. Although analysing the production process does not lie in the focus of the present article, it is worth pointing out that all the pupils did not reside in the town district of Hervanta, and the producers of the pair of pictures that won the contest were these non-residents. In their discussions with the photography project leader, this pair of pupils hinted at not much liking Hervanta. Therefore, applying Tarasti's (1990) concepts, it can be said that these pupils expressed possibly a less 'inner' relationship to the district of Hervanta than those residing in the area.

The pair of photographs portraying Hervanta build a relation between two elements, i.e., nature and culture. The whole idea of the pair of pictures leans against the meanings connected with nature and culture, the theme of the pair being 'awakening nature'. The first photograph depicts a babbling brook running in the midst of woods, accompanied by the caption "Summer is approaching – nature awakes". This picture introduces the visual order of the traditional nature and wildlife photograph, typical of which is the non-existence of human traces. Clicking into the second picture, the viewer is faced with the sight of a slightly banal bench that appears

to be situated alongside to a jogging track in the woods. The picture has the following caption: "We can live our lives together with nature and enjoy its peacefulness." The interaction of man and nature condenses between the pair of pictures that portray culture penetrating into nature in the form of a jogging track. The bench offers the chance to stop to enjoy "the peacefulness" offered by nature.

These two pictures and captions describing Hervanta are linked to the larger-scale visual order of nature and wildlife photographs, which in turn form 'a second nature' via the media. 'The second nature' refers to the fact that nature is no longer merely a physical entity that exists in a concrete form, but is first and foremost an imaginary area that has in various ways gained the ground that previously belonged to 'real' nature. One of the central ways of experiencing nature is to consume it on the imaginary level; in other words, when selling products in the name of nature, it is important to attach to them an image of doing as little harm to nature as possible. Thus, the representations of the products (i.e., advertisements and other visual orders surrounding the products) are designed in forms that do not create a conflict between nature and culture (i.e., production). For example, advertisements and TV commercials presenting cars often place the product in a setting of nature; in other words, the car is displayed as a natural part of nature (cf. also Toiskallio, 1997: 79). In most cases, advertisements depict nature alongside with culture without any significant conflicts. The imaginary nature also gives promises of the use value of the product by claiming that the product coexists in harmony with nature. Another possible way of building imaginary nature is to present nature without any explicit connections to man-made culture or society. For example, the current mainstream of nature and wildlife photography produces nature by focusing on the beautiful details or spectacles of nature. Pictures of this kind portray nature as pure and clean, untouched and often also exotic. The television nature documentaries concentrating on the wonders of nature are a good example of this type of nature portrayal.

Both ways of building imaginary nature (as described above) can be traced when analysing the two photographs of Hervanta. The first picture shows a clear nature landscape without any additional objects. The second picture, however, depicts a bench that creates an impression of a 'culturalised' nature. The two pictures are similar in that they do not create a conflict between nature and culture.

It is worth noting that the two pictures do not actually relate to Hervanta in any specific way; in

other words, the bench alongside the jogging track or the brook running amidst a wintry scenery could be situated almost anywhere. However, in the context of the *Two Pictures of My Town* project they are connected with Hervanta, therefore in a way suggesting that it is possible to live in peace with nature in Hervanta – not claiming that Hervanta in particular would be ideal for this, however. Nevertheless, the suburb is shown as a nice place particularly because it is close to nature or, figuratively speaking, ‘in the midst of woods’.

However, further ironical meanings can naturally be read into the pair of pictures: the banal bench in the middle of nature and the highlighted clichés of nature, i.e. the murmuring brook as an index of awakening nature. These kinds of interpretations of supposed irony bring forth a special meaning for the pictures when viewed from the point of view of cultural identity; I will discuss this viewpoint further in the final conclusions.

Interpreting the Hervanta pictures as abstract representations of nature allows one further point of view, namely that discussed by Jean Baudrillard (1988). According to him (Baudrillard 1988: 170), there are four ways to perceive the relationship between picture and reality: first, the picture can be described as a reflection of reality; second, it may cover and distort the reality; third, it can cover the absence of reality; and fourth, it can exist without bearing any relation to reality. These four ‘ways of existence’ cannot all be discussed here in detail (for closer examination, see Seppänen, 2001b: 66–74); however, the fourth can be focused on when inspecting the Hervanta pictures. In this context, the picture in a way creates its own reality, which is a thought that approaches Stuart Hall’s (1997b) idea of representation as a construction, as summarised above. Baudrillard’s (1988) suggestion of a picture no longer bearing any relation to reality actually entails that reality is merely simulation and the picture is more ‘true’ or ‘real’ than reality. Radicalised to the bottom, this suggestion forms a basis for arguing that the nature of nature and wildlife photographs is more real than material or physical nature. In a way, nature is emptied into its picture, which is experienced by people who consume advertisements and television nature documentaries. Even if Baudrillard’s idea were not completely accepted, some of it can be regarded as accurate. People often experience nature as simulation, pictures and different kinds of representations or displays; therefore, the Hervanta pictures need to be explored in light of the above-mentioned context as well as the politics of representation realised in this context. The pictures

can be set as a part of simulated nature; in other words, the pictures become nature itself. Typical of this kind of imagery is the abstraction of the representations; i.e., they do not bear any visible relation to those social and financial processes that actually shape and define nature. Simultaneously, simulated nature can, in the form of a symbol or combination of symbols, be combined with another symbol, thus creating a combination that appears arbitrary. Representations of nature can be applied in any context desired, ranging from the *Two Pictures of My Town* project to car advertisements.

Teisko: Admiring a Countryside Landscape

The two pictures representing the town district of Teisko were chosen by an active citizen who had prior to this participated in the operation of the *Manse Square* web community. The contact person tried to inspire other residents of the area to take part in choosing the pair of photographs, but the final decision was left to her. However, during the process of selection, it was necessary to take into account the fact that the pictures would represent the residents of the area and, thus, the interests of more than just one person alone. How should the town district be presented so that the representation would be approved by, at the least, the majority of the residents of the area? Therefore, in this case selecting the pictures can also be regarded as a part of the politics of representation; in other words, defining the line between the visible and the invisible.

The first picture depicting the town district of Teisko portrays one of the icons of Finnish countryside imagery; in the words of the photograph’s caption: “Platform for milk churns – a part of Finnish countryside culture.” The other picture shows the Aunessilta bridge across Paarlahti bay, the bridge being possibly the best-known sight of Teisko. The caption of the second picture informs the viewer: “‘Connecting people’ since 1899. Aunessilta bridge in Paarlahti.”

As opposed to the Hervanta photographs, these pictures do not illustrate anonymous locations in the bosom of nature. One of the unique sights of the Velaatta area in Teisko is a “milk churn-platform museum”, and several postcards depicting Teisko portray the Aunessilta bridge. Moreover, the well-known advertisement slogan ‘Connecting people’, introduced by the Finnish mobile communication giant Nokia, creates an ironic secondary meaning, simultaneously drawing a parallel between the present era of networking and the past, when ‘con-

necting people' meant first and foremost building roads and bridges.

Whereas the Hervanta photographs are linked with the visual orders typical of the nature and wildlife photograph, the Teisko pictures open a view into the romantic countryside. The representation follows the imageries of travel brochures in crystallising different meanings of a particular area into a few central, well-known sceneries. As examples of typical Finnish metonyms, the Näsinneula tower of Tampere and Esplanade park in Helsinki can be mentioned. Metonyms such as these present the central imagery of the location, i.e., its visual order, to the gaze of the tourist and his camera. According to John Urry (1990: 1), the gaze of the tourist is culturally defined; in other words, only certain specified locations will be photographed, and in some cases tourists are even instructed to take a photograph of a specified spot.

People are tourists in their leisure time, i.e., when free from the obligations of their work. According to Urry (1990: 3), the tourist's gaze is directed at those places that differ from his or her everyday life experiences, and are therefore anticipated to have a powerful impact on their viewer. Expectations concerning different kinds of places of visit are built on the public imageries presented in television, periodicals and travel brochures, among other media. People fantasise and daydream of the locations before actually embarking on the journey. Having arrived at the location they will then visit the places that have become a part of their fantasies, and finally they will buy a postcard or take a photograph of the exact spot that has become familiar through a picture printed in a travel brochure. As Urry points out (Urry, 1990: 3), this enables repeating the gaze and fixing it on the target over and over again.

Thus, the visual orders of the Teisko pictures reflect the tourist gaze, which is fixed on the exceptional sights of the area. This is essentially a case of posing and making an appearance. If politics of representation is regarded as including active choices during the selection process, the Teisko photographs realise these politics, which rely on choices that are relatively safe and generally recognised. The Teisko pictures portray not so much the way Teisko looks but the way Teisko is *usually represented* pictorially. Thus, the primary target of reference is not so much the actual and real Teisko landscape, but the Teisko of tourist pictures, spreading itself onto postcards as well. Moreover, a few of the other pictures of the *Two Pictures of My Town* project also aim at presenting the area to the tourist gaze in terms of a

similar logic; for example, the Pispala pictures can be mentioned. Naturally, the tourist gaze was in a way enforced by the fact that the pictures would be shown to an international audience via the *NaviTam* application, and those making the picture selections were aware of this fact.

In conclusion, the politics of representation perceivable in the Teisko pictures follow the visual orders of the established tourist imagery. These focus on a few exceptional locations that are considered worth seeing and experiencing, in other words regarded as the main tourist attractions of the area. It can be assumed that most residents of the district will approve of such representations as metonyms of their own region; after all, they are tried and tested, and they do not involve negative values or images.

Järvensivu: Life Between Concrete and Wood

The photographs depicting the town district of Järvensivu were taken by the contact person of the area, who was also responsible for selecting the pair of pictures to be presented on the Internet. The contact person had brought up the *Two Pictures of My Town* project in a meeting of the local resident society, and the idea of portraying changes in the history of the area was supported as a theme for the pair of pictures. However, the contact person made the final decisions in selecting the pictures.

The dynamics of the pair of pictures rely upon displaying the old and the new sides of Järvensivu. One of the photographs depicts an old residential house, the caption attached to it explaining: "Järvensivu in the beginning of the 20th century". The other picture portrays a colourless concrete building: "Järvensivu in the beginning of the 1970s". It is not difficult to perceive the message conveyed by the pair of pictures; they clearly point to the changes in the picture of 'our town'.

This pair of pictures is the only one of the *Two Pictures of My Town* project clearly attempting to demonstrate the changes during the times in the town district. Between the lines, one can read a statement in favour of preserving the old image of the town district. This pair of pictures opens a connection to the general social struggles in preserving or changing any scenery, these struggles often being instigated by town plan proposals concerning public space. The residents' view may differ to a great extent from those of the municipality officials and builders, and, therefore, quite often these struggles turn into citizen activism, manifested in gathering petitions, squatting and in public debates.

Perhaps the most recent example of such citizen activism in the town of Tampere is the struggle for and against building a bridge between Koskenniska and Mäntinranta; pictorial representations have played a significant part in this particular struggle (see, e.g., Ridell, 2001). In 1997, the Mäntinranta Movement was established by citizens of Tampere opposed to building the bridge. These active citizens gathered a petition with 10,000 signatures to support a citizen motion, which was initiated in April 1999 with the aim of having the bridge revoked from the town plan. According to those opposing the building project, the bridge, designed to be built on the upper course of Koskenniska rapids, would spoil the priceless cultural scenery; on the other hand, those in favour of building the bridge justify the project by, for example, traffic organisations. Essential in the pictorial representations and the corresponding visual orders is the fact that both those in favour of (i.e., the town of Tampere) and those against the project have produced their own pictorial representations of the bridge. Those opposed to the project depict the bridge substantially heavier in comparison to the pictures ordered by the town of Tampere from a private planning agency. Both pictorial representations rely on a chronological sequence, i.e. a setting of 'before and after'.

In this case, those against the bridge made different kinds of choices in terms of politics of representation than those in favour of the project. The opponents produced scenery that differs in its visual order and, therefore, in meanings, from the scenery depicted by the 'official' pictures of the bridge commissioned by the town of Tampere. As it is, no absolutely 'right' view of the bridge exists. Depicted from below, the bridge appears to cover the whole sky, whereas when viewed from an aeroplane, the bridge can hardly be detected amid the scenery of rapids. Since there is no 'right' visual order to describe the bridge, it follows that each representation of it is a construction, i.e. a result of political and financial interests.

When depicting change, the 'before and after' setting is one of the most frequently applied pictorial conventions. Both the Koskenniska – Mäntinranta bridge briefly discussed above and the pair of pictures describing the Järvensivu town district apply this setting, although the Järvensivu pictures merely insinuate, delicately and politically less explicitly, their purpose. This pair of pictures draws a relation between the past and the present quietly and immodestly, not bringing forth the culture, history, or mechanisms of local decision-making that have led to the changes in the area. This would not even

have been possible, owing to the format of representation applied in the presently discussed project.

The politics of representation in the Järvensivu pictures are derived from the thought that pictorial representations allow commenting on, and even criticising, the changes that have occurred in a residential area. The pair of pictures applies this thought by building two situations, i.e. 'before' and 'after', in order to bring out the change in history. Simultaneously, a critical tension is created between the new and the old; in a blunt simplification: old wooden buildings are beautiful, whereas concrete buildings are ugly. Thus viewed, as a representation this pair of pictures is attached to the broader-scale values and discussion concerning residential surroundings and landscape.

Constructing Local Identities

Stuart Hall (1992b: 292-293) writes about national cultures as follows: "National cultures are composed not only of cultural institutions, but of symbols and representations. A national culture is a discourse – a way of constructing meanings which influences and organizes both our actions and our conception of ourselves. [...] National cultures construct identities by producing meanings about the 'nation' with which we can identify; these are contained in the stories which are told about it, memories which connect its present with its past, and images which are constructed of it."

By altering variables, Hall's thoughts on national culture apply to the case of local identity. For example, the Teisko pair of pictures not merely conveys a realistic image of the town district of Teisko, but also exists as a tool for building the local identity: this is how we wish to be seen by the outsiders' gaze; this is a part of being a resident of Teisko, and with this we can identify ourselves. The conclusions expressed here were observable in discussions with the contact persons of different town districts: one described the selection process as a negotiation, which meant not acting merely based on one's own preferences but also taking other residents' opinions into account.

Thus, it has been shown that identity formation can be characterised as active, interactive and operating in relation to the outer world. This brings us to the core of the politics of representation. Although only a few town districts selected their representative pictures in residents' meetings, it was observable that a type of community norm directed the choosing process even in the cases of town districts in which the residents did not collaborate during the selection. A kind of quiet negotiation was carried

out in these cases, debating which representations could be suitable. Not just any kinds of pictures could have been displayed; in other words, not just any kinds of visual orders could have been included as a part of the identification process of the town district. The pictures selected for the purposes of the *Two Pictures of My Town* project are similar in that they have all been produced as representations for the (tourist's) gaze and, simultaneously, for one's own community. However, the building processes concerning the identities of different town districts vary rather significantly in terms of their content.

As mentioned above, the Hervanta sixth-form college is attended by pupils living outside the suburb of Hervanta, and the producers of the pair of pictures that won the school's photograph contest do not reside in Hervanta themselves. Moreover, the situation of photography is different from the other town district communities: the Hervanta pictures were produced not only for the outsider's gaze, but also for that of fellow pupils and the teacher. The pair of pictures needs to be viewed as a part of schoolwork and the social networks of the class as well as the identifications connected to them. Naturally, these processes are very difficult to detect from the picture itself; in order to explicate these, the social field of the picture production would need to be surveyed and interpreted. Nevertheless, the visual orders of the Hervanta pictures are related to the general, even anonymous, visual orders of the nature and wildlife photograph. Although nature is part of being a resident of Hervanta, it is not an area of meaning connected particularly or solely to Hervanta. Nature photography is one of the central interests of leisure time photographers, and nature itself, as a free-time hobby in one form or the other, offers a positive surface of identification. Therefore, it is a natural choice in terms of the world of meanings attached to Hervanta as well. Moreover, a sense of irony, targeted at the assignment itself, can be detected in the pair of pictures selected by the sixth-form class; thus, in this context, the pair of pictures is specific in the identity formation it conveys of the dynamics concerning the class and the whole school, i.e. the picture producers' identities as sixth-form pupils. If the pictures are viewed as an ironic comment on the assignment, they can be regarded as a manifestation of a counter-culture, opposing the official school culture. In this case it follows that the 'imaginary community', which affected the choice of the pictures, is built on counter-cultural social dynamics – a fact that defines in its part the politics of representation crystallised in the pictures.

The case of the Hervanta pictures has shown that the relation to the location portrayed can, on the one hand, be regarded as potentially anonymous. On the other hand, the Teisko photographs portray central symbols of the town district, these being known and shared by everyone. One of the main functions of photography can be said to be that of strengthening the family identity; family albums are filled with pictures of the family portrayed together (cf., e.g., Slater, 1995). This principle can be applied to a social unit larger than the family; in the context of the *Two Pictures of My Town* project, this can be seen in the pictures of the town districts of Käpylä and Viinikka. The Viinikka photographs depict the views of two generations, thus trying to prove the town district to be an excellent area for people of all ages. The flock of children shown in the Käpylä pictures can be seen as a literal metaphor for coexisting as one big family. Both pairs of pictures aim at convincing those residing in the area as well as the imagined outsider-viewer of the nature of the area. Thus, the good features of the district are focused on in order to enforce the inner identity as well as that shown to outsiders. Therefore, the assumed audience is both residents of the area as well as occasional visitors to the web site. The same applies to the Teisko pictures, although they do not portray 'the family', but frame places of pride shared by the whole region, which therefore can relatively unanimously be selected to be presented to the gaze of others, i.e. 'tourists' in the broadest sense of the word.

The Järvensivu pictures, particularly with regard to the community identity built by the pictures, are more problematic in terms of their visual order and politics of representation than the safe decisions made in the selection of the Teisko pictures. It may well be that not all of the Järvensivu residents share the view of 'old and new' as opposing each other in the way shown in the pair of pictures chosen to represent the town district. For instance, the perspective of people living in concrete buildings remains to be speculated. In other words, this kind of emphasis on the history and development of the area differs from a shared and generally approved picture, such as those of 'the tourist picture' and 'the untouched nature picture'. The visual orders in the Järvensivu pictures may even convey a conflict in substantial values, which forms a notably less united basis for identification than the politics of representation realising in the Teisko and Hervanta pictures. On the other hand, the Järvensivu pictures provide alternative space of identification for those

who do not accept prevailing visual orders of their neighbourhood.

The *Two Pictures of My Town* project has first and foremost shown that pictorial representations can be applied in building a family-like sense of identity by choosing visual orders that are shared and therefore safe in meaning. Simultaneously, this conclusion raises the question of what kinds of politics of representation and identity formation would be based on

differences of opinion, conflicts and tarnishing one's own reputation by also presenting the gaze of others with the less attractive features of one's own residential area. Brought to a more general level, the question turns into a discussion of which kinds of visual orders are desirable and which can be regarded as undesirable in terms of building the identity of a certain district. Whose gaze defines the conditions according to which these orders are produced?

Literature

- Barthes, R. (1987a) The Photographic Message. In Barthes, R.: *Image, Music, Text. Essays selected and translated by Stephen Heath*. London: Fontana, pp. 15-31.
- Barthes, R. (1987b) Rhetoric of the Image. In Barthes, R.: *Image, Music, Text. Essays selected and translated by Stephen Heath*. London: Fontana, pp. 32-51.
- Baudrillard, J. (1988) *Selected Writings*. Stanford: Stanford University Press (edited and introduced by M. Poster).
- Bourdieu, P.; Boltanski, L.; Castel, R.; Chamboredon, J.-C. & Schnapper, D. (1990) *Photography. A Middle-brow Art*. Cambridge: Polity Press (translated by Shaun Whiteside).
- Braden, S. (1983) *Committing Photography*. London: Pluto Press.
- Burnett, R. (1995) *Cultures of Vision. Images, Media and the Imaginary*. Bloomington: Indiana University Press.
- Foucault, M. (1986) *Power/Knowledge. Selected Interviews and other Writings 1972-1977*. Suffolk: The Harvester Press (ed. by Colin Gordon).
- Hall, S. (1992a) Identity. In *ten8* vol 2(3), 24-31.
- Hall, S. (1992b) The Question of Cultural Identity. In Hall, S.; Held, D. & McGrew, T. (eds.): *Modernity And Its Futures*. London: Polity Press & Open University, pp. 273-326.
- Hall, S. (1997a) The Spectacle of the 'Other'. In Hall, S. (ed.): *Representation. Cultural Representations and Signifying Practices*. London: Sage & Open University, pp. 223-290.
- Hall, S. (1997b) The Work of Representation. In Hall, S. (ed.): *Representation. Cultural Representations and Signifying Practices*. London: Sage & Open University, pp. 13-74.
- Heinonen, A.; Mäkinen, M.; Ridell, S.; Martikainen, A.; Halttu, M. & Sirkkunen, E (2000) Locality in the Global Net. The Internet as a space of citizen communication and local publicness. (June/2003) <<http://man-setori.uta.fi/report/default.htm>>.
- Holland, P. (1997) 'Sweet it Is to Scan... Personal Photographs and Popular Photography.' In Wells, L. (ed.), *Photography – a Critical Introduction*. London: Routledge, pp. 103-150.
- Karttunen, S. (1997) 'Pierre Bourdieu valokuvan kimpussa. Mikä on Art Møyenin anti tämän päivän tutkimukselle?' [How to read Pierre Bourdieu's *Un Art Møyen*.] *Tiedotustutkimus* vol 20(3), 11-22.
- Karvonen, E. (1991) 'Representaation politiikka ja sukupuolen tuotanto.' [The Politics of Representation and the Making of Gender.] *Sosiologia* vol 28(1), 25-32.
- Koskinen, I.; Kurvinen, E. & Lehtonen, T.-K. (2001): *Mobiili kuva*. [Mobile Picture.] Helsinki: Edita/IT Press.
- Lacan, J. (1977) *Écrits. A Selection*. London: Tavistock Publications (transl. by Alan Sheridan).
- Ridell, S. (2001) 'Manse Forum – A Local Experiment with Web-Mediated Civic Publicness.' In Heinonen, A.; Mäkinen, M.; Ridell, S.; Martikainen, A.; Halttu, M. & Sirkkunen, E.: *Locality in the Global Net. The Internet as a Space of Citizen Communication and Local Publicness*. Tampere: University of Tampere, Journalism Research and Development Centre.
- Seppänen, J. (1993) 'Places', In Nuutinen, P. & Seppänen, J.: *Paikkoja/Places*, pp. VIII-XI. Helsinki: Musta Taide.
- Seppänen, J. (1997) Miten lähestyä valokuvaa. Kolme teoreettista mallia valokuvan tutkimiseksi. [How to Study Photograph. Three theoretical models.] *Sosiologia* vol 34 (1), 53-63.
- Seppänen, J. (2001a) Young People, Researchers and Benetton. Contest Interpretations of a Benetton Advertisement Picture. *Nordicom Review* vol 22(1), pp. 85-96.
- Seppänen, J. (2001b) *Katseen voima. Kohti visuaalista lukutaitoa*. [The Power of Gaze. Towards Visual Literacy.] Tampere: Vastapaino.
- Seppänen, J. (2001c) *Valokuvaa ei ole*. [The Photograph Does Not Exist] Helsinki: Musta Taide & Suomen valokuvataiteen museo.
- Silverman, K. (1996) *The Threshold of the Visible World*. New York & London: Routledge.
- Slater, D. (1995) Domestic Photography and Digital Culture. In Lister, M. (ed.) *The Photographic Image in Digital Culture*. London & New York: Routledge, pp. 129-146.
- Spence, J. (1995) *Cultural Sniping. The Art of Transgression*. London & New York: Routledge.

- Tagg, J. (1988) *The Burden of Representation. Essays on Photographies and Histories*. London: Macmillan.
- Tarasti, E. (1990) 'Maiseman semiotiikasta.' [On the Semiotics of Landscape.] In Tarasti, E.: *Johdatusta semiotiikkaan. Esseitä taiteen ja kulttuurin merkitysjärjestelmästä*. [Introduction to Semiotics. Essays on Meaning Systems of Art and Culture.] Helsinki: Gaudeamus, pp 68-80.
- Toiskallio, K. (1997) Yksin yhdessä – automainoksessa. Sanan ja kuvan yhteispeli mainoksen sosiaalisella näyttämöllä. [Words and Pictures on the Social Scene of Car Advertisements.] *Tiedotustutkimus* vol 20 (3), 74 – 85.
- Urry, J. (1990) *The Tourist Gaze. Leisure and Travel in Contemporary Societies*. London: Sage.
- Wells, L. (ed.) (1997) *Photography – A Critical Introduction*. London: Routledge.

17. Nordiske Medieforskerkonference

Aalborg
August 11-14 2005

Den massmediala förortsdjungeln

Representationer av svenska förortsmiljöer

MAGNUS DAHLSTEDT

De utgör ett nytt släkte, storstadens vildar. Gatorna och husen, gränderna och gårdarna utgör deras jaktmarker. Vad dalar och berg är för den naturlige vilden är gator och hus för dem. Slummen är deras djungel, den djungel där de lever och går på rov.

Jack London 1903:198

Det handlar om unga män i miljonprogrammets förorter där subkulturerna börjar likna maffians. Hammarkullen nordost om Göteborg grönskar och blommor. Man kommer hit med spårvagnen, kliver upp på torget och möter hela världen i en by byggd i betong. Hundratals parabolantennor sticker ut som stora öron från huskropparna, riktade mot en annan värld. Ytan är färggrann, varm, exotisk. Livet under den hårt och farligt.

Dagens Nyheter 4 juni 2000

Ett drygt sekel skiljer de bägge uttalandena åt. De formulerades inte bara i vitt skilda historiska utan även i vitt skilda geografiska sammanhang. Det ena är hämtat från Jack Londons politiskt laddade roman *Avgrundens folk*, skriven i det tidiga nittonhundratalets Storbritannien, som ett inlägg i den då heta debatten om den framväxande 'slummen' i brittiska storstäder. Det andra är hämtat från dagens flaggskepp i svensk liberal dagspress, *Dagens Nyheter*, och dess nyhetsrapportering om en allt mer alarmrande utveckling i storstädernas 'utsatta' förortsmiljöer.

Även om det – helt uppenbart – är mycket som skiljer uttalandena åt, så bygger de ändå sin huvudsakliga dramaturgi kring en gemensam logik, nämligen å ena sidan en svärfångad fascination, å andra

sidan en tydligt markerad rädsla, för storstadens 'främmande'. I det ena fallet är de 'främmande' de Jack London kallade 'storstadens vildar', i det andra fallet är de vad *Dagens Nyheter*s nyhetsredaktion definierar som maffialiknande subkulturer bland unga män i 'miljonprogrammets förorter'. Det tonläge och de känslöstämningar som uttalandena andas har flera berörningspunkter. Däremot är det en hel del som skiljer sig i de begrepp och referenspunkter som respektive uttalande är färgade av.

Vi nås näst intill dagligen av medierapporter om missförhållanden i svenska förortsmiljöer. Utredningar pekar på påtagliga, och i flera avseenden växande, klyftor mellan städernas mer och deras mindre välbeställda områden.

Annorlunda var det då Miljonprogrammets förorter byggdes. De framställdes då, konstaterar Per-Markku Ristilampi (1994), som tillhörande något av det moderna Folkhemmets frontlinje. Förorten betraktades då som modern, nybyggd och i sig självt eftersträvsansvärd. Efterhand kom den däremot att framställas som allt mer 'avvikande' från resten av samhället, på olika sätt farlig och besvärlig. Ristilampi visar hur Malmöförorten Rosengård, liksom med många andra förorter runtom i landet, successivt kom att bli synonymt med allt negativt man kunde tänka sig – kriminalitet, drogmissbruk, etniska konflikter, isolering, alienation.

Områden med hög koncentration av invandrade, i synnerhet från vad som beskrivs som 'kulturellt avlägsna' länder, betecknas i aktuell svensk samhällsdebatt vanligen som 'invandrartäta förorter', 'förortsgetton' eller 'socialt utsatta områden'. Inbyggt i detta sätt att resonera finns en slags 'räknelogik'. Koncentration av 'invandrare' görs på olika sätt till något självklart problematiskt i sig.¹ Ralph Grillo (1985) har ur en fransk kontext pekat på att just denna representationslogik fastslår en *seuil de tolérance*, 'smärtgräns'. Så fort denna

Tema etnicitet, Linköpings universitet, SE 581 83 Linköping, magnus.dahlstedt@ituf.liu.se

'gräns' överskrids, framställs det omedelbart som alarmerande och i olika avseenden problematiskt.

Åtskilliga massmediala representationer av tillvaron i storstädernas mindre välbeställda ytterområden knyter, likt *Dagens Nyheter*s beskrivning av Göteborgsförorten Hammarkullen ovan, an till en tankefigur enligt vilken samhällets fattiga och utanförstående betraktas som i någon mening 'avvikande' (Bunar 2001). Den främsta orsaken till deras tillvaro i samhällets utkant är, enligt tankefiguren, i stort sett 'de själva' – deras egen brist på engagemang, kapaciteter eller kunskaper.

Det är kanhända sällan det uttrycks i klartext, men i debatten om svenska förorter skymtar en traditionell, västerländsk tudelning mellan Civilisation och Barbari, Normalitet och Avvikelse, Kultur och Natur, Vi och De. Mellan polerna råder ett självklart maktförhållande. Den ena polen är, *per definition*, överordnad den andra.

Koloniala stämningslägen och föreställningar om 'förortsdjungeln'

Om vi granskar idag dominerande representationer av 'förorten' lite närmare framgår det att de på flera punkter överensstämmer med en förhärskande tankelogik i 1800-talets debatt om 'den farliga underklassen' och om 'förslumningen' av framväxande storstäder (Petersson 1983; Ristilampi 1998). 'Slummen sågs', noterar Mats Franzén (2001:37) angående denna under 1800-talet förhärskande tankelogik, 'som en hård för en serie fenomen – brottslighet, alkoholism och prostitution, folkstockens (rasens) degenerering, oreglerlighet i allmänhet och politiskt uppror i synnerhet – vilket allt hotade att okontrollerat sprida sig över resten av staden om inget gjordes, kort sagt: kaos hotade'.

I dessa 1800-tals-betraktelser av 'slummen' inrättades en skarp gränsdragning mellan anständigt och anstötligt i moraliskt hänseende. Det ena framträdde i relief mot det andra. Den 'typiske slumvånaren' ansågs inte bara stå längst ner på klasstegen. Vissa betraktelser använde sig därtill uttryckligen av koloniala tankegoods, där storstädernas 'farliga' miljöer benämndes som 'djungel'. 'Via djungelmetaforen – slummen som stadens djungel – laddades den samtidigt med det svarta Afrikas annorlundahet' (*ibid.*). Det togs för givet att dessa 'annorlunda' storstadsmiljöer befann sig i en annan utvecklingsfas än 'vi andra' och att de därför behövde formas, utbildas och disciplineras för att nå upp till samma fas (Ericsson *et al.* 2002:27).

En liknande parallell mellan djungelmetaforen och sättet att beskriva bestämda delar av storstä-

derna kan vi skönja än idag. Förorten framstår i stora delar av massmediers rapportering om tillvaron i storstädernas ytterområden, liksom 'djungeln', som en plats någonstans långt bortom den trygga, välordnade och 'civiliserade' världen, men samtidigt något som denna värld kan kontrastera och identifiera sig mot (jfr Mitchell 1988:166ff). Tankefiguren 'förorten som djungel' har visserligen långa anor, men är inte statisk. Etablerade begrepp och tankaramar återanvänds, men stöps i nya former, sätts in i nya kontexter, ges delvis nya innebörder eller referenspunkter (jfr Gans 1995).

Ylva Brune jämför i detta sammanhang journalisternas förhållande till den perifera förorten med kolonisatörernas förhållande till sina avlägsna kolonier.

I årtionden har journalister åkt till dessa områden som ett slags koloniala upptäcktsresande, för att efter några timmar återvända till redaktionerna i innerstaden och skriva berättelser om frusen betong, hjärtlösa köpcentra, alienation, fattigdom och missbruk eller om exotiskt myller, drivor av grönsaker, sambadans, kampsporter och ungdomsbrott (Brune 1998:7).

Journalisters skildringar av Förorten utgår från premissen att Centrum både kan och bör 'representera' Periferin. Det är självklart Centrum som har tolkningsföreträde. I den mån Periferin får komma till tals är det i stort sett alltid på Centrums villkor (Ericsson *et al.* 2002:29). Representationer av Förorten som 'främmande' eller som i huvudsak ett 'problem' kan emellertid inte bemötas som en oproblematiserad förmedling av 'kunskaper om världen'. Den inbegriper i sig ett fundamentalt 'representationsproblem' (Grillo 1985). Problembilder av detta slag måste granskas kritiskt.²

Förortsdiskurs(er) i förändring

Massmedia är en av de mest tongivande institutionerna i dagens samhälle. På det massmediala fältet förs en ständig kamp om den rådande Ordningen. Medierepresentationer, enligt gängse, journalistisk yrkeskodex, ger en neutral bild av världen. De ger en mer eller mindre direkt överföring av kunskap från exempelvis 'förortsverkligheten'. Allt journalisten gör, enligt samma yrkeskodex, är att återge det som händer i samhället (Nerman 1996). Medierepresentationer är snarare, poängterar samtida medieforskning, en högst specifik tolkning, av ett bestämt utsnitt av världen, en tolkning eller representation som får konkret innebörd utifrån en förhärskande, långt driven *medielogik* (Asp 1986; Petersson & Carlberg 1990).

Medierepresentationer är inte entydiga eller statiska. De uttrycker snarare en ständigt pågående process av förnyelse, försvar och motstånd mot rådande relationer av över- och underordning. I denna process pågår, understryker Douglas Kellner (1995:56), 'en förhandling om betydelser som upprätthåller rådande sociala motsättningar och förmedlar epokens politiska diskurser'.³ Representationer av 'invandrarskap', integration och etniskt segregerade förortsmiljöer är förstas inget undantag.

Hur tar då representationer av den 'mångetniska Förorten' form i samtida, svensk press? För att försöka besvara den frågan har ett pressmaterial hämtat från perioden 1996-2003, först och främst från de fyra rikstäckande tidningarna *Aftonbladet*, *Dagens Nyheter*, *Expressen*, och *Svenska Dagbladet*, analyserats. Hur formas dessa representationer, med hjälp av diskursiva element, parallella diskurser, argument, retoriska figurer, antaganden och föreställningar? Vilka återkommande mönster eller kärnpunkter finns bland representationerna av Förorten?

En central kärnpunkt, som fogar samman en rad diskursiva element i det offentliga samtalet om mångetniska förorter är, vilket åtskilliga studier har pekat på, tanken om Förortens fundamentala 'annorlundaskap'.⁴ I pressmaterialet har skilda diskursiva element som i olika avseenden är centrala när det gäller att signalera eller binda samman 'annorlundaskap' analyserats – kategoriseringar och polariseringar, schabloner och myter, markörer och metaforer (jfr Hall 1997). Många av dessa innebörder är implicita och skymtas först 'mellan raderna', i korta bisatser, stämningläge eller ordval. Det gör en detaljerad analys av berättandet nödvändig. Några i rapporteringen återkommande inslag knyter an till vanligt förekommande massmediala schabloner av 'invandrare' (Brune 2002). Analysen fokuserar därmed på parallella teman – Förorten som urban miljö och Boende i förorten.

Under nittiotalet tycks medierepresentationerna av mångetniska förorter ha bytt skepnad. Synen på Förorten som primärt 'etniskt främmande', där fokus först och främst läggs på närvaron av 'invandrare', har under nittiotalet successivt ersatts av synen på Förorten som en i sig 'främmande' urban miljö, där fokus först och främst förläggs till faktorer som rör området som sådant – normer, kultur, mentalitet. Den fråga som måste resas är huruvida detta skifte innebär att en tidigare etablerad diskurs – Förorten som 'etniskt främmande' – givit plats för en annan, mer nyanserad eller rättvis(ande) – Förorten som 'främmande' urban miljö – eller innebär

det, tvärtom, att redan existerande tankeströmningar och polariseringar – 'Förorten som djungel' – lever vidare, om än med delvis nya uttryck? Först en tillbakablick på det samtalsklimat som rådde under det tidiga nittiotalet.

'Vi och dom': Locket är lyft!

Under slutet av åttio- och början av nittiotalet omgavs diskussionen om landets mångetniska förortsmiljöer av en i flera avseenden klart restriktiv, realpolitisk samtalston.⁵ Storstädernas Miljöprogramsområden hade ända sedan de började byggas definierats endera som moderna och eftersträvarvärda eller som socialt och ekonomiskt 'avvikande'. Efterhand, framför allt en bit in på åttiotalet, kom de däremot allt mer att definieras som 'avvikande' med hänvisning till de boendes 'främmande bakgrund'. De blev nu i stort sett till symboler för det 'icke-svenska' (se Ristilampi 1994; Ericsson *et al.* 2002).

Den vid den tiden dominerande hållningen i 'invandrings- och invandrarfrågan' kan symboliseras av en uppmärksammas artikelserie – 'Svart på vitt' – som *Expressen* påbörjade i augusti 1993. Själva startpunkten för artikelserien var en SIFO-undersökning som, 'svart på vitt', berättade 'sanningen' om det 'svenska folkets' uppfattningar i 'invandrarfrågan'. Redan löpsedeln – 'Kör ut dem! Så tycker svenskar om invandrare och flyktingar' – målade upp ett stort gap mellan 'politiker' och 'folket'. Kritiska synpunkter på svensk invandrings- och invandrapolitik skulle inte längre, som det formulerades i artikelseriens inledande artikel, 'sopas under mattan', utan debatteras för öppen ridå.⁶

Under 1992 ägnade *Aftonbladet* en särskild artikelserie – med den högst talande titeln 'Vi och dom' – åt att beskriva tillvaron i 'invandrarförorten' Jordbro söder om Stockholm. Tonen var inte helt olik *Expressens* artikelserie 'Svart på vitt'. Den uppmärksamhet som artikelserien fick, i rikstäckande såväl som i lokal press, bland politiker såväl som bland boende i Jordbro, är ett av otaliga exempel på samspelet mellan massmedial 'verklighetsbeskrivning' och 'stadens rasifiering' (Molina 1997).

Liksom i många andra sammanhang fokuserade bilden av förorten i denna artikelserie, på ett tämligen onyanserat och entydigt negativt sätt, på konfliktfyllda situationer, motsättningar, illvilja och oförståelse mellan 'svenska' ungdomar och 'invandrarungdomar'. Klangen slogs på sedvanligt journalistiskt manér an redan i den första artikelns inledande ingress med följande ödesmättade ord.

Detta är berättelsen om det man egentligen inte får skriva. Berättelsen om Stockholmsförorten Jordbro – ett hem för 9 700 människor.

Och kanske är det också berättelsen om Sverige av idag.

Den handlar om många människor, om de som ska ta över en dag – barnen och tonåringarna – i Jordbro en tredjedel av invånarna.

Det handlar om de gamla svenskarna och nysvenskarna. Eller som tonåringarna själva säger – svenskarna och invandrarna.

Detta är berättelsen om VI och DOM.

För så är det – i verkligheten – vare sig vi vill det eller inte (*Aftonbladet* 92/02/29).

I ingressen använde journalisten ett väl beprövat retoriskt grepp – 'politisk korrekthet', PK. Genom att använda detta retoriska grepp utger sig enskilda debattörer för att angripa tankemönster som de menar är 'politiskt korrekta'. PK-retorikens bärande idé är att ett 'lock', en slags ideologisk tröskel, skulle förhindra särskilda åsikter från att framföras offentligt. Den när myter om att detta 'lock' måste 'lyftas' i offentliga diskussioner, i synnerhet i frågor som rör etniska relationer och mångkulturalism.⁷ Med två tämligen anspråkslösa meningar – 'Detta är berättelsen om det man egentligen inte får skriva' och 'så är det – i verkligheten – vare sig vi vill det eller inte' – gör journalisten anspråk på att 'berätta sanningen' och gör därigenom sken av att reportageserien på något sätt skulle bidra till att 'bryta tystnaden' om hur det 'verkliga' står till i förorten Jordbro.

Därefter redovisades exempel och röster som alla tycktes peka i samma riktning, nämligen mot att konflikten mellan 'svenskar' och 'invandrare' näst intill är total i förorten Jordbro och att det är 'en liten grupp invandrarkillar som har makten och som skrämmer'.

I en passage beskrevs den föregivna konfliktfyllda tillvaron i Stockholmsförorten på följande sätt:

Svenskar träffar inte invandrare. Invandrare träffar inte svenskar. Inte ens i skolan där de faktiskt går tillsammans.

– Vi håller oss på vår kant och dom på sin, säger Jonas.

Varför, undrar vi.

Han tror att det handlar om missförstånd. Om kulturkrockar, men är inte riktigt säker.

För oss är det uppenbart att ungdomarna i Jordbro undviker varandra. Rädslan finns hela tiden som en obehaglig stämning under ytan. En ömsesidig rädsla – invandrardömmar som är rädda för svenskar, svenska ungdomar som är rädda för invandrarna.

Vi märker också hur de missförstår varandra – kanske medvetet ibland. Det leder i vart fall till konfrontationer (*Aftonbladet* 92/03/01).

Genom *Aftonbladets* artikelserie och liknande 'verklighetsbeskrivningar' framstår konflikter och (miss)förhållanden i storstädernas marginaliserade ytterområden som ett resultat av en 'naturlig' och närmast ofrånkomlig utveckling. Förekomsten av en etniskt 'mångfaldig' befolkning antas i sig leda till 'kulturkrockar' eller sociala problem. 'Problemen' lokaliseras i allt väsentligt till de boende själva.

'Invandrardömmarna' framställdes i artikelserien som 'bråkstakar' på kant med samhället, samtidigt som deras föräldrar framställdes som passiva och regressiva bärare av, som det formulerades, 'mycket starka traditioner' hemifrån, traditioner som i praktiken sades 'stoppa' tjejerna när de exempelvis vill vidareutbilda sig.

Den syn på kultur som dominerade reportagen är, följaktligen, en syn som har tydligt separerade och fasta kulturer som självklara utgångspunkt. 'Invandrare' reduceras till genuint 'kulturella' varelser, 'rotade' i en 'kultur' som är både homogen och statisk, 'främmande' och 'hotfull'. Företeelser som kulturblandning och gränsöverskridande framstår därmed som i sig onormala. Kultur framställs som en fråga om antingen-eller: Antingen *är* du 'svensk' eller så är du det *inte*. Det faktum att artikelserien inramas av en ingress där en av meningarna är 'Detta är berättelsen om VI och DOM' är därför betydande.

Något försök att ställa, och än mindre besvara, frågor som går *djupare* än så är det inte tal om i artikelserien. Den rör sig hela tiden inom ramarna för och tar för givet en förenklad polarisering mellan 'VI och DOM'.

Enskilda personer, 'röster från fältet', får i reportagen bekräfta journalistens tämligen stereotypa, svartvita världsuppfattning. Deras 'sunda förnuft' (till exempel resonemang om 'missförstånd', 'rädsla' och 'kulturkrockar') upphöjs till självklara förklaringar till tillvaron i 'invandrartäta förorter'. Många gånger får dessa personer i reportagen stå i princip okommenterade. De ges en roll som odiskutabla representanter för Förorten och dess befolkning, ett i sig klart diskutabelt anspråk (jfr Dahlstedt, 2004).

Vita bilder mot svart botten: Motstånd och hegemoniska föreställningar

Under senare delen av nittio-talet tycks den onyanserade 'problembild' som länge dominerat den massmediala rapporteringen om svenska storstads-

förorter allt mer ha ersatts av en något mer mångbottnad bild av 'förortslivet'. Rapporteringen utgår inte längre, på ett lika entydigt och okritiskt sätt som tidigare, från premisserna 'invandrare som avvikande', och 'invandrare' som orsak till problem och konflikter i storstädernas ytterområden.

Denna förskjutning följer delvis den integrationspolitiska förskjutning som ägt rum från och med senare delen av nittioalet, där det blivit allt vanligare att kritiskt reflektera kring problemet med att på ett slentrianmässigt sätt dela in befolkningen i entydiga kategorier som 'svenskar' och 'invandrare'.⁸ Premissen 'invandrare = avvikande' lever förvisso kvar i diskussionen om svenska storstadsförorter, men den är idag oftare outtalad och för-givet-tagen än tydligt formulerad.

Flera av de motbilder som målas upp, i försök att bryta en stigmatiserande logik i sättet att beskriva situationen i landets marginaliserade förortsområden, upprätthåller emellertid en dominerande bild av 'de/t Andra' som i grund och botten 'avvikande'. Vi finner en sådan vändning i en artikel om ett byggprojekt på Järvaområdet i Stockholm. Den första meningen i artikeln lyder: 'Det klassiska problemområdet Rinkeby ska ansiktslyftas' (*Dagens Nyheter* 00/12/12).

Uttalanden som detta frammanar, trots välvilliga ambitioner, bilden av Förorten som ett *de facto* problematiskt och 'främmande' område. Detta oftast med små och till synes 'banala' medel. Det är, som Per-Markku Ristilampi (1998:67) har formulerat det, nämligen så att '[d]en tidigare diskursen överlever som en riktlinje för vad som är möjligt att säga i nuet'. Även motbilder är så att säga 'fast' i en bestämd, tudelande och stigmatiserande tankelogik (jfr Hall 1982). Även Lars Nord och Gunnar Nygren (2002:135) noterar att senare års försök att nyansera berättandet om staden många gånger kan vara högst problematiska: 'perspektivet är utifrån och uppiifrån', markerar de. 'Det är det "normala" samhället som tittar in i förorten för att se hur man med samhällets resurser kunnat åstadkomma positiva förbättringar'.

De massmediala 'fall' som i något avseende avviker från ett bestämt, invariant tankemönster – en 'tuff' och självständig 'invandrartjej', en framgångsrik 'invandrarföretagare' eller en väl fungerande 'förortsskola' – framstår snarast som undantagsfall, 'avvikelser' från det 'normala'. Ett exempel på detta är en artikel i *Aftonbladet* (95/12/28), där en journalist intervjuar den sjuttonårige Jack Bitar, boende i Fittja, söder om Stockholm. 'Invandrare som Jack syns sällan i medierna. Han är visserligen en ung invandrarkille från en av Stockholms

tuffaste förorter – Fittja, Norra Botkyrka. Men han har aldrig begått ett brott, han satsar stenhårt på skolan och han har aldrig testat knark'.

Återigen upprätthålls bilden av Förorten, den här gången av Fittja, som 'tuff'. Den associeras med kriminalitet, dåliga skolprestationer och droger. Jack, som, enligt artikeln, 'aldrig begått ett brott', som 'satsar stenhårt på skolan', som 'aldrig testat knark', framstår snarast som ett unikt inslag i denna kontext, som en avvikelse från en annars dominerande logik.

'Det onormala har blivit normalt': Samtalets rumsliga inramning

Rapporteringen om storstädernas ytterområden utgår som sagt inte, på ett lika ensidigt sätt som tidigare, från premissen 'avvikande invandrare', utan den präglas av ett mer komplext och svårfångat förhållningssätt, där också sociala faktorer, som utanförskap och diskriminering, diskuteras som väsentliga för utvecklingen i mångtunniska förortsmiljöer.

Flera aktuella debatter har, kan konstateras, en *rumslig inramning*, på så sätt att den massmediala rapporteringen i olika avseenden har förknippat en rad företeelser, incidenter och handlingsmönster till Förorten som föreställd urban miljö (jfr Ericsson *et al.* 2002). På senare tid har exempelvis kriminalitet och ungdomsvåld vid upprepade tillfällen beskrivits i termer av plats och platsbundenhet.⁹ Det antas i dessa fall i mångt och mycket vara *miljön som sådan*, själva 'platsen', som genererar en rad värderings- och beteendemönster som avviker från vad som uppfattas som hörande till samhällets normaltillstånd.

Åtskilliga artikelserier har, bara de senaste åren, ägnats åt att frammana bilden av en hård(nande) förortstillvaro, en slags specifik *urban mentalitet* präglad av ungdomsgäng, droger, kriminalitet, våldsromantik och moraliskt förfall. 'Det onormala har blivit normalt', lyder en talande rubrik till en artikel i *Dagens Nyheter* (01/02/21) om, som det står att läsa i ingressen, 'en värld där samhällets normer lösts upp'. Samhällets 'goda' krafter mobiliseras i artikeln mot de 'onda'. 'Vi', vad som underförstås normala och moraliskt anständiga, separeras från de 'onormala' och, vad texten gör gällande, kriminella Andra. Hållningen anspelar på en kolonial känslöstämning. Den farliga och i moraliskt hänseende nedbrytande Förorten pekats ut som ett problem i sig självt.

I reportaget använder sig journalisten av ett i det massmediala berättandet om Förorten vanligt förekommande journalistiskt stilgrepp, nämligen det

'goda exemplet', 'förebilden', den som 'brutit trenden', 'sett sanningen', 'omvänt'. Det finns många varianter på detta tema. De representerar 'annorlundaheten', men de lyfts fram i reportagen främst på grund av att de 'försöker att uppfylla och införliva sig själva normen' (Ericsson *et al.* 2002: 96). Poängen är dock, som jag var inne på tidigare, att de i rapporteringen vanligen porträtteras som undantagsfall, som 'avvikelser' från det 'normalt' så svarta och dystra i 'förortstillvaron'.

I artikeln intervjuas Farhad Alison, som, enligt artikeln, 'bakom sig' har ett 'liv som kriminell'. Idag är han, får läsaren veta, ledare för en grupp Lugna gatan-vårdar 'i en förort längs gröna linjen', en av Stockholms tunnelbanelinjer.¹⁰ Av intervjun framgår, vidare, att Farhad inte har 'svårt att hitta förklaringar' till förekomsten av ungdomsbrottslighet i mångfaldiga förortsmiljöer, 'särskilt inte vad gäller de struliga ungdomarna med invandrarbakgrund'. Vilka förklaringar han ser som mest självklara framgår av följande avsnitt.

De saknar bra förebilder samtidigt som filmindustrin pumpar på med budskap om snabba stålar, våld och snygga brudar. De invandrare som syns i förorterna är de som jobbar svart, har egna krogar och kör Mercedes. Avståndet mellan dem och barnen är enormt. Barnen lever ofta i oroliga hemmiljöer där kulturkrockar och ekonomisk stress gör det omöjligt att skaffa sig ett bra självförtroende.

Farhad tecknar i reportaget bilden av en i Förorten framväxande livsstil, där ungdomar, särskilt 'invandrarungdomar', är fixerade av statussymboler och materiell vinning. 'Mercedes' blir till en tydlig symbol för den destruktiva livsstil som påstås allt mer ha brett ut sig i storstädernas mångfaldiga förorter: 'De invandrare som syns i förorterna är de som jobbar svart, har egna krogar och kör Mercedes'. Reportaget tangerar flera välkända drag i de debatter som sedan länge förts om 'ungdomens (o)moraliska leverne', nämligen avsaknaden av 'goda förebilder' och populärkulturens nedbrytande verkan på ungdomarnas moral (jfr Frykman 1988).

Samtidigt uppmärksammas det i reportaget att den maktlöshet som förortsbor vanligen upplever har en avgörande betydelse i sammanhanget.

Farhad vet att många av de som rånar har invandrarbakgrund. Och att offren lika ofta är svenskar. Han är övertygad om att det är en fråga om makt. – Invandrarungarna ser ingen framtid. De ser bara att deras föräldrar inte får några jobb, alltså kommer de själva inte att få några. De ser dis-

krimineringen och dåliga erfarenheter av samhället, de tycker inte att det är till för dom, bara för svenskarna.

'Det onormala' har, enligt den berättelse som här förs fram, helt enkelt 'blivit normalt' i svenska förortsmiljöer därför att 'förortslivet' inte erbjuder några andra möjligheter. Den bild som tecknas är svartvit och vilar på en rad grava generaliseringar, till exempel: 'Invandrarungarna ser ingen framtid'. Rådande (miss)förhållanden i landets 'utsatta' förorter ställer, enligt bilden, dess befolkning inför en linjär utveckling. Det framställs som en oundviklig logik att 'invandrarungdomarnas' maktlöshet ger upphov till känslor av närmast total hopplöshet och alienation.

Problembilden 'den passiva förortsbon'

Samma slags infallsvinkel återkommer i andra reportage. Rubriken till ett reportage om Rosengård lyder till exempel: 'I Rosengård behöver man inte bli svensk' (*Svenska Dagbladet* 99/11/10). En annan rubrik lyder: "'De flyttar till Rosengård för att slippa Sverige'" (*Dagens Nyheter* 01/07/17). Rubrikerna talar egentligen sitt tydliga språk. Förorten har, det är den entydiga bild som förmedlas, blivit till ett slags isolerat 'samhälle i samhället' med sina egna värderingar, lagar och regler. Förortsborna tycks inte agera enligt de rörelsemönster som 'vi vant oss med'.

I det senare reportaget intervjuas socialantropologen Aje Carlsson som enligt uppgift ska ha hävdad att 'Rosengård är en muslimsk enklav...ett komplett samhälle i samhället som har växt fram tack vare massiva resurser i form av bidrag och stöd av olika slag från staten och kommunen'. Han relaterar därefter situationen till utvecklingen av getton i USA: 'Här har den officiellt önskade integrationsprocessen gått baklänges – här har vi segregation enligt amerikansk modell'.¹¹

I reportaget återfinns vi en schablonbild som dominerat efterkrigstidens debatt om svenska förorter, nämligen schablonbilden av den 'passiva förortsbon'. 'I den dominerande bilden är', konstaterar Mats Franzén och Eva Sandstedt (1981:29), 'förortsmänniskan passiv och isolerad. Passivitet och isolering förläggs således till förorten, och därmed blir denna till något negativt i sig'.

Problembilden 'den passiva förortsbon' har många gånger etnokulturella undertoner. 'Invandrarförorter' förutsätts nämligen vara präglade av apati och bristande samhällsengagemang. Det framställs i det närmaste som en både självklar och oundviklig realitet. I diskussionen om etnicitet och

demokrati har 'invandraren' i regel betraktats som alierad, oinformerad och politiskt passiv, som traditionsbunden och rent av odemokratiskt sinnad. Orsakerna till skillnader i till exempel röstande mellan olika grupper eller delar av städerna lokaliseras allt som oftast endera till bostadsområdet i sig eller till faktorer förlagda till de boende.

Även om situationen i reportaget om Rosengård delvis relateras till faktorer som arbetslöshet och diskriminering följer den ton som anläggs i allt väsentligt den svartvita bild som många gånger ges av 'förortslivet'. 'Många känner sig som chanslösa främlingar och går ner sig i ett trask av hopplöshet', uppger Aje Carlbom ha slagit fast. 'De slutar att kämpa, försöker inte ens utbilda sig eller skapa sig ett eget jobb. De sitter mest och fikar med sina olycksbröder'.

Ett konkret exempel på hur journalister kan bidra till att (åter)skapa bilden av boende i 'utsatta' förorter som 'passiva' *per definition* är en helsida som *Svenska Dagbladet* (98/09/18), två dagar innan valet 1998, ägnade åt frågan om segregation. I ett reportage diskuterades förutsättningar för en fungerande demokrati i Göteborgsförorten Hjällbo, med dess mångetniska befolkning, ett av landets, som det heter i ingressen, 'förslummade, segregerade förorter'. Fokus i artikeln förlades till 'invandrarnas' bristande språkkunskaper. Dessa sades vara en starkt bidragande orsak till politisk marginalisering bland 'invandrare'. I reportaget skrev journalisten bland annat: 'Språkförbistringen kan vara en förklaring till att politikerna drar sig för att komma till Hjällbo. För att deras agitation ska gå hem krävs ett gemensamt språk, gemensamma referensramar'.

Klyftor i makt och inflytande mellan infödda och personer med utländsk bakgrund beskrevs i reportaget som ett 'gigantiskt pedagogiskt problem', både '[f]ör politikerna – och demokratin'. I slutvinjetten berättade journalisten i följande ordalag om ett möte med några 'invandrarkvinnor' i Hjällbo.

Svensk TV tittar de inte på. De tar in libanesiska eller kurdiska TV-sändningar via parabol istället. En av kvinnorna lyckas pranta sitt namn med blockbokstäver. En annan skriver sitt namn med arabiska bokstäver – men bara förnamnet. Dessa kvinnors röst väger förstås lika tungt som alla andras i valet. Men demokrati förutsätter aktiva medborgare som är kapabla att ifrågasätta makten och begripa komplicerade ekonomiska resonemang.

Hur ska det gå med demokratin i områden som Hjällbo?

Artikeln speglar en vanlig uppfattning i svensk samhällsdebatt, nämligen uppfattningen om 'invandraren' som i allmänhet alierad, oinformerad och 'politiskt passiv'. Bristfälliga språkkunskaper blir, liksom i många andra sammanhang, till överordnad förklaringsgrund och stora delar av befolkningen klumpas samman till en homogen grupp; som om de vore en grupp nyanlända analfabeter.

När journalisten markerar att 'demokrati förutsätter aktiva medborgare som är kapabla att ifrågasätta makten och begripa komplicerade ekonomiska resonemang' är det svårt att undgå att se följande undertext: De kvinnor som beskrivs är ett fundamentalt 'demokratiskt problem'. De kan, till skillnad från journalisten själv, varken 'ifrågasätta makten' eller 'begripa komplicerade ekonomiska resonemang'. Här skymtar en stereotyp bild av den i grunden passiva och förtryckta 'invandrarkvinnan'.

'Invandraren' tycks i den stereotypa bild som framställs hellre vilja fördriva sin tid med, för att ta ett exempel, libanesiska eller kurdiska TV-sändningar än att engagera eller integrera sig i det svenska samhället. Parabolantennen har i och med artiklar som dessa kommit att bli till något av en symbol för utanförskap och distans från det 'normala' svenska samhället. Den huvudsakliga argumentationen går ut på att det är 'deras' bristande kunskaper, ambitioner och engagemang som utgör det 'demokratiska problemet', snarare än ett komplext samhälleligt relationsmönster mellan majoritet och minoritet, inkluderade och exkluderade.

Men är 'förortstillvaron' verkligen så entydigt svartvit som den framstår i den typ av reportage och inslag som vi här sett några exempel på? De som inte passar in i bilden har helt försvunnit ur blickfånget. Det finns all anledning att ställa sig kritisk till dylika entydigt svartvita beskrivningar.¹²

'Sverige har fått getton'

I samma anda ägnade *Expressen* under 2001 en artikelserie åt temat 'Ung, kriminell och förebild i förorten'. Artikelserien är ett talande exempel på hur journalister tenderar att skapa 'förorten' som en entydig, mytisk och 'annorlunda' plats i samhällets utkanter. I Förorten florerar, förefaller det, normer och värderingar som markant skiljer sig från det övriga samhällets. Den första artikeln i *Expressen*-serien (01/03/10) försågs med rubriken: 'EXPRESSEN GRANSKAR GETTOT I FÖRORTERNA. Han är idol i förorten' och inleddes med följande definitiva konstaterande: 'För många ungdomar i storstädernas förorter gäller andra lagar än dem som samhället har

satt upp. Sverige har fått getton'.¹³ Därefter följde en beskrivning av journalistens möte med en 21-årig 'grym kille' i en av Stockholms förorter.

21-åringen parkerar slarvigt sin nya Mercedes, snurrar bilnycklarna ett varv runt pekfingret och plockar upp sin mobiltelefon. Med luren mot örat skyndar han in i Fittjas shoppingcentrum, slår sin handflata mot smågrabbarnas för att hälsa och rättar till den tunga guldkedjan runt halsen. [...] Killarna vill vara som den här 21-åringen. De vill ha en "grym" bil, de vill ha en massa stålar och tjejer. När mannen rivstartar sitt nyinköpta åk och mullrar iväg från vändplanen vet killarna att deras drömmar kan infrias – om de gör som han.

Återigen får 'Mercedez' tjäna som symbol för förortens fortsatta 'moraliska förfall'. I slutet av artikeln räknades flera 'problemförorter', varav flera tillkom under Miljonprogramssatsningen, upp som hörande till samhällets 'baksida'. 'Skarpnäck, Tensta, Rinkeby, Fittja, Rågsved, Hallunda och Vårberg – och Rosengård i Malmö, och Kortedala i Göteborg: förorter som en gång, på gott och ont, var själva sinnebilden för folkhemmet. Ett hem åt alla, trygghet, ett samhälle där alla togs omhand. Det blev tvärtom'.

En av artiklarna i *Expressens* artikelserie 'Ung, kriminell och förebild i förorten' för osökt tankarna till forna tiders koloniala myter om den vilda och laglösa 'djungeln'. Rubriken lyder: 'Verkligheten är värre än filmen' (01/03/12). Reportaget gör, som vanligt, anspråk på att ge en direkt avspegling av 'förortsverkligheten', men den berättelse som presenteras är förstås både tillspetsad och dramatiserad. Artikelserien utpekar inte bara Förorten utan även den befolkning som bor där: Båda framställs de som främmande, perifera, som en belastning för samhället.

'Ytan är färggrann, varm, exotisk'

Berättandet om tillvaron i mångetniska förortsmiljöer är emellertid, som sagt, inte entydigt utan bär på flera nyanser och delvis motstridiga element. Även om reportagen många gånger domineras av det spektakulära, negativa och problematiska så återkommer journalister i sitt berättande gärna till exempelvis torghandel och festivaler som ljusglimtar i en annars hård tillvaro, som 'exotiska' inslag i 'förortslivet'. Förorten porträtteras däremot fortfarande som fundamentalt 'annorlunda', om än en 'krydda' i den ordinära storstadstillvaron.

I vissa berättelser är det tydligt fråga om en, som Per-Markku Ristilampi (1994:150) formulerar det,

'pendling mellan positiv och negativ annorlunda-het', där exotifiering vävs samman med onyanserad problemfokusering. Ett talande exempel är det reportage om Göteborgsförorten Hammarkullen som inledde artikeln.

"Det här är Hammarkullen, mannen!" Det betyder: Här gäller inte svensk lag.

Lägger du mobilen på bordet får du skylla dig själv om den försvinner. Det är ok "att sno från de rika, från svenskarna." Hammarkullen kan också vara Rinkeby i Stockholm eller Rosengård i Malmö. Det handlar om unga män i miljonprogrammets förorter där subkulturerna börjar likna maffians. Hammarkullen nordost om Göteborg grönskar och blommar. Man kommer hit med spårvagnen, kliver upp på torget och möter hela världen i en by byggd i betong. Hundratals parabolantennor sticker ut som stora öron från huskropparna, riktade mot en annan värld.

Ytan är färggrann, varm, exotisk. Livet under den hårt och farligt (*Dagens Nyheter* 00/06/04).

De metaforer och ord som används i reportaget markerar tillsammans distans och åtskillnad mellan Samhället och Förorten, mellan det 'normala' och det 'främmande'. Det gäller oavsett om de tar fasta på förorten som problem eller på förorten som exotisk. I Hammarkullen, men i lika hög grad i Rinkeby och Rosengård, 'gäller inte svensk lag'. Där råder andra lagar. Där är det OK att 'sno från de rika, från svenskarna'. Där groor maffialiknande subkulturer. Där finns parabolantennor 'riktade mot en annan värld'. 'Ytan' är däremot 'färggrann, varm, exotisk' – på torget möter du 'hela världen i en by byggd i betong'. Under 'ytan' är livet 'hårt och farligt'.

Orsakskedjor och massmediala schabloner

Det finns åtskilliga tecken på att massmedia utgör en central maktfaktor i dagens samhälle. Massmediers maktposition vilar till stor del på deras förmåga att koppla samman skilda händelser och företeelser till ett sammanhängande flöde av bilder och utsagor om den värld vi lever i. För att enskilda 'händelser' i eller 'fakta' om omgivningen ska kunna bli begripliga för den enskilda TV-tittaren eller tidningsläsaren krävs det nämligen att de på något sätt inramas och sätts in i ett bredare historiskt sammanhang (Hall 1975). Det kan förstås åstadkommas på många olika sätt och med många olika medel.

Flera av de argument, retoriska figurer, antaganden och föreställningar som figurerar i dagens massmedieberättande om tillvaron i mångetniska förorter

kretsar på olika sätt kring begreppet 'kultur', då inte bara kultur i meningen folklöre och etnisk kultur, utan kultur i en vidare mening.

I berättandet om förorten har på senare tid begrepp som 'gängkultur', 'förortskultur' och 'underklasskultur' använts som ett sätt att inrama och, på så sätt, göra rapporteringen om 'förortslivet' begriplig. I övrigt är det inte särskilt många djupgående, strukturella orsakssammanhang som använts för att inrama berättandet. I och med att fokus har förlagts på kultur så har kopplingen till sociala omständigheter i rapporteringen många gånger varit minst sagt otydlig. När det har gällt att relatera 'förortslivet' till strukturella villkor och förhållanden har det mest rört sig om ögonblicksskildringar och tillfälliga nedslag.

När begrepp, eller serier av sinsemellan relaterade begrepp, har etablerats i forskarvärlden, sprids de många gånger till diverse utredare och 'experter', för att därefter populariseras av journalister och skribenter. De kan därigenom allt mer börja fungera som för-givet-tagna premisser i det offentliga samtalet, som självständiga förklaringar till olika samhällsfenomen. I denna process rycks, vanligen, begrepp ur sina ursprungliga sammanhang. Centrala nyanser försvinner. Världen delas in i förenklade kategorier eller schabloner (Gans 1995). Diskussionen om tillvaron i mångietniska förortsområden erbjuder flera tydliga exempel på denna process.

Från att i huvudsak ha formulerats och använts i en tämligen snäv akademisk kontext har begrepp som 'gängkultur', 'förortskultur' och 'underklasskultur' överförts och spritts runtom i samhället. De har i det offentliga samtalet allt mer anammats som självklara orsaksförklaringar till olika slags missförhållanden i mångietniska förortsområden. Med hänvisning till sådana begrepp fortsätter Förorten att framställas som fundamentalt 'främmande' och 'avvikande', om än inte direkt eller uteslutande med avseende på de boendes 'etniska tillhörighet'.

Gäng- och förortskultur

Tendensen till fortsatt utpekande av förorten med hänvisning till andra faktorer än de boendes 'etniska tillhörighet' kan exempelvis skönjas i de på senare år återkommande diskussionerna om ungdomar, kriminalitet och sexualiserat våld. En central förklaringsgrund i diskussioner om sexualiserat våld tar visserligen sin utgångspunkt i 'de främmande Andra', närmare bestämt i 'kvinnoförtryckande kulturer' som påstås ha 'invandrat' till Sverige, men framträder där även bilden av en framväxande 'förortskultur' som en väsentlig förklaringsgrund till situa-

tionen i landets så kallat utsatta förorter. Det antas här vara själva 'platsen' som i sig skapar värderings- och beteendemönster som gör Förorten 'onormal'.

Sociologen Masoud Kamali (1999) har i boken *Varken familjen eller samhället* diskuterat förortsproblematiken i termer av en specifik 'förortskultur'. Han konstaterade där att det i etniskt segregerade miljöer successivt växer fram diverse 'invandrarkulturer' som 'identifierar sig med sitt eget utanförskap' (s. 92). 'Medlemskap i gänget och gruppen', skrev han, 'är lösningen på många invandrarungdomars identitetskris' (s. 81). Kamali betonade samtidigt att det är viktigt att se dessa i segregerade miljöer framväxande 'kulturella drag' i ett bredare samhälleligt sammanhang av diskriminering och utanförskap, marginalisering och fattigdom.

I ett reportage om Förorten påpekar Kamali: 'Om man överhuvud taget ska tala om någon kulturell orsak bakom struliga invandrarungdomars beteende så kan man kalla det "förortskultur"', säger han, enligt en artikel i *Svenska Dagbladet* (00/02/28), 'en kultur där det är fysisk styrka och tuffhet som gäller. Språket är rått och samhället den svurna fienden'. Även om delar av Kamalis resonemang om tillvaron i segregerade miljöer återges i artikeln, så är det, konkret, 'förortskulturen' som står i förgrunden.

Fast trots den tuffa ytan är förstås de flesta ungdomar i "problemområden" skötsamma. Det är en liten grupp som begår brott. Men risken för att man ska begå brott är betydligt högre om man bor i ett sådant område. Det kan hänga samman med att föräldrarna har låg socioekonomisk status, har stora sociala problem och att många i omgivningen känner ett utanförskap. Men det kan också bero på påverkan från andra ungdomar, som redan är på glid.

'Invandrare begår fler brott än svenskar, jämfört med sin andel av befolkningen', framgår det av en ingress till en artikel om ungdomsbrottslighet i *Aftonbladet* (00/03/13). Försättningen lyder: 'Aftonbladet har undersökt verkligheten bakom siffrorna. Och funnit en förortskultur som fostrar brottslingar oavsett om du är svensk eller invandrare'. Ungdomsbrottslighet kan, med andra ord, inte uteslutande relateras till 'etnisk tillhörighet', utan bör, återigen, förstås utifrån vad man kallar 'förortskultur'.

I artikeln intervjuas Imran Ahmad, en 25-åring som, enligt vad *Aftonbladet* uppger, 'jobbar med problemungdomar i Fittja', söder om Stockholm.

Arbetet består, berättar Imran för journalisten, i mångt och mycket i att 'vara en positiv förebild'. Journalisten beskriver i följande ordalag samtalet med Imran:

Han jämför de invandrartäta förorterna med en överfull buss. Fler och fler människor har tagits in utan att man först tänkt efter om de verkligen får plats. Ungdomarna växer upp med hopplösheten omkring sig. De ser föräldrar som aldrig får jobb eller kanske inte ens kommer in på en kurs för att lära sig bättre svenska. Är det då någon idé att anstränga sig? Att plugga och få bra betyg när jag ändå inte får något jobb?

Även om det inte alltid görs *explicit* i denna typ av artiklar om 'förortskultur', förortens specifika urbana mentalitet, så är det ändå 'invandrarkillen', denna stereotyp tilltyxade schablon, som i många fall åsyftas och pekas ut. Även om det i ingressen slås fast att 'förortskulturen' gör ungdomar till brottslingar, alldeles 'oavsett om du är svensk eller invandrare', så är det ändå kring 'invandrarskap' som artikeln mestadels uppehåller sig. Det talas bland annat om 'invandrartäta förorter' och om att 'lära sig bättre svenska'.

Resonemanget om 'förorts- och gängkultur' faller tillbaks på och cementerar etablerade tolkningsramar om 'främlingen' och 'de/t Andra' som den primära orsaken till sina egna bekymmer och svårigheter. Även om de uttryck som resonemanget tar sig delvis har genomgått vissa förändringar är ändå logiken huvudsakligen densamma: Den fortsätter att indirekt 'beskylla offren' för deras position i samhällets utkanter, till exempel genom att, som här, definiera deras 'förorts- och gängkultur' som ett problem i sig eller genom att, som i andra fall, framställa 'invandrarfamiljen' som i sig dysfunktionell och på olika sätt otillräcklig.

Ett sådant tankesätt bär inte sällan på en rasistisk logik, även om varken ras, etnicitet eller religion i klartext omnämns som problematiska i sig. Ras, etnicitet eller religion kan dock fortfarande skönjas i en ideologisk undertext, i det som inte sägs *explicit*, men som ändå kan anas 'mellan raderna', i metaforer och kodord (Reeves 1983). Vi kan se liknande tendenser till att indirekt 'beskylla offren' i senare års förnyade diskussioner om ökade klassklyftor och en framväxande 'underklasskultur'.

'Det nya klassamhället'

I varje hegemoniskt projekt finns ett visst samspel mellan massmediers beskrivning av världen och dominerande politiska diskurser. Journalister, politiker

och andra aktörer bidrar tillsammans till att formulera ett rådande samförstånd (Hall 1988). Massmediala representationer av en specifik 'urban mentalitet' understöds på flera punkter av det nyliberala konsensus som framträtt under loppet av åttio- och nittiotalen.¹⁴ De har, om vi granskar dem närmare, flera beröringspunkter med den liberala världsuppfattning som alltså är tongivande i dagens svenska samhällsdebatt.

Ett argument som framförts i senare års samhällsdebatt går ut på att marginaliserade förortsbor, efter långvarigt utanförskap och socialbidragstagande, successivt utvecklar en destruktiv världsbild, en världsbild som, när den väl har skapats, har sin egen dynamik och sina egna konsekvenser.

Emellanåt är det uppenbart att massmediala och politiska berättelser understödjer varandra. Ett exempel är när den dåvarande moderata riksdagskvinnan Chris Heister i en riksdagsdebatt 2001 knöt an till den tidigare nämnda *Expressen*-artikeln 'Han är idol i förorten'.

Reportaget handlar om en 21-årig kille som försörjer sig på att langa knark till ungdomar. Brottlönar sig uppenbarligen, för han hade köpt en helt ny bil, en Mercedes, för 475 000 kr – kontant. För detta vinner han respekt och beundran bland ungdomarna. Jag vill att idolen i förorten ska vara den som genom hederligt arbete kan köpa sig en ny bil. Det är det som behövs i politiken. Det kräver en politik som tror på människorna och inte "åtgärdar" dem (Prot. 2001/02: 56).

Det fokus som i åtskilliga massmedieberättelser läggs på förortens påstått specifika 'urbana mentalitet', där man kan 'vinna respekt och beundran' genom att exempelvis 'langa knark', knyts här direkt till en traditionell högerpolitisk argumentation om att en destruktiv 'underklass-' och 'bidragskultur' bör mötas av 'en politik som tror på människorna och inte "åtgärdar" dem'.

Det var länge en trend i svensk samhällsdebatt att det inte uttryckligen talades om tillvaron i det svenska samhället i termer av klass. Sverige tycktes, åtminstone enligt den bild som gavs i det offentliga samtalet, ha rört sig bortom klassamhällets realiteter. I slutet av nittiotalet blev däremot klassperspektivet återigen aktuellt i svensk samhällsdebatt. Det var i mångt och mycket på initiativ av en rad debattörer på den ideologiska högerkanten som klassperspektivet nu fick förnyad aktualitet.

Det var därför talande att till exempel högerdebattören Mauricio Rojas (2001a), som moderat programskrivare, konstaterade att '[e]tt nytt klas-

samhälle håller på att ta form inför våra ögon, ett samhälle som kväver drömmar och kränker mångas värdighet, ett delat samhälle där makt och möjligheter står kontra vanmakt och social desperation'. När Rojas, och andra liberala debattörer, talade om ett 'nytt klassamhälle' grundade sig deras resonemang inte på en klassanalys av traditionellt vänstersnitt, utan på en klassanalys med helt andra konnotationer och influenser. Den hade inslag av dels en traditionellt konservativ grundsyn på 'underklassen', dels nyliberal kritik av statsmakten och det 'politiska etablissemanget'.

Bidrags- och underklasskultur

Det har ur denna synvinkel framförts argument om att marginaliserade grupper successivt utvecklar en specifik 'underklassens' eller 'fattigdomens kultur', genomsyrad av passivitet och beroende, apati och trångsynthet. Dessa argument har bidragit till att fortsatt peka ut och ytterligare exploatera de marginaliserade, bland annat genom att de har fokuserat på det 'moraliskt förkastliga' i deras 'kultur' eller på den onda, 'passiviserande' och 'klientiserande' statsmakten, snarare än på omgivande villkor och strukturer (se Gans 1995).

I en intervju för *Dagens Nyheter* (94/04/12) konstaterade exempelvis Mauricio Rojas att '[v]i har fått en mångfald av invandrargrupper som kan berika Sverige, men mer och mer förvandlas de till underklass på grund av en passiviserande bidragspolitik och en stel arbetsmarknad'. Rojas är en av de debattörer som i Sverige allra mest kraftfullt har förespråkats en analys som inte bara tar hänsyn till fattigdomens ekonomiska dimensioner, utan också beaktar engagemang, initiativkraft och självständighet som viktiga dimensioner av fattigdom (till exempel Rojas 1999). Det är för övrigt en analys som också har färgat av sig på den klassanalys som företräds av den ideologiska vänsterkanten.

I en intervju för *Svenska Dagbladet* (99/08/21) klargjorde Rojas sin och Moderaternas ståndpunkt på följande sätt: 'Tidigare har fattigdom alltid relaterats till inkomst. Vi säger att fattig är den person som inte har makt att förbättra sitt liv. På det viset finns det mycket mer fattigdom i Sverige än vad statistiken berättar'. Återigen ges här bilden av en till synes oundviklig logik: Vissa är fattiga och maktlösa, andra inte. Några nämnvärda gråzoner eller nyanser att tala om tycks inte finnas.

Ett återkommande drag i resonemang om 'fattigdomskultur' är att 'kulturen' ifråga tenderar att *reifieras*, det vill säga framställs som ett ting, isolerat från omgivande materiella och sociala sam-

manhang (se Thompson 1990). Även om det i vissa fall understryks att det ursprungliga 'problemet' i mångtalsniska förortsmiljöer är klasspolarisering och socioekonomiskt utanförskap, så sägs inte sällan den livsstil, mentalitet eller 'kultur' som dessa materiella realiteter genererar, när den väl har formrats, ha en slags självständig dynamik.

Även om det inte alltid sägs uttryckligen, så anspelar delar av debatten om svenska förortsmiljöer ändå på en logik som genomsyrar den amerikanska 'underklassdebatten' (se Schierup 2001). Det har i en anda som liknar den amerikanska till exempel framställts som om det vore ett självständigt val, från förortsbornas sida, att inte arbeta och 'göra rätt för sig' utan istället 'leva på bidrag'. Ett återkommande argument har, vidare, varit att statliga bidrag och understöd är 'passiviserande' och försätter människor i 'beroendeställning'.

Den i samhällsdebatten närmast för-givet-tagna beteckningen 'bidragsberoende' är talande i sammanhanget. Den jämställer uppbärande av statliga bidrag med exempelvis 'beroende' av droger. Liksom alkohol eller narkotiska preparat skulle bidrag skapa osjälvständiga värderings- och handlingsmönster som gör att människor inte längre till fullo förmår kontrollera sin kropp och själ. I diskussioner om 'utsatta förorter' ligger sådana premisser inte sällan till grund för antagandet att miljöer där de 'bidragsberoende' är en betydande andel av de boende mer eller mindre automatiskt kommer att genomsyras av en destruktiv livssyn, en slags 'beroendementalitet' med brist på engagemang, företagsamhet och initiativkraft.

Mauricio Rojas (1999) anspelar på tanken om en särskild 'fattigdomsmentalitet', när han på tal om situationen i landets 'utsatta förorter' slår fast att 'utanförskapet blir det sammanfogande kittet i en kollektiv identitet som grundar sig på en stark känsla av att bli utstött och inte tillhöra gemenskapen i övrigt'. Av resonemang framgår att 'det sammanfogande kitt' han talar om har en egen dynamik eftersom det, som han formulerar det, 'omvandlar den individuella utsattheten till kollektiva processer med en egen dynamik, som på ett avgörande vis återverkar på individernas sätt att hantera den egna utsattheten'.¹⁵

De 'lösningar' som lanseras utifrån ett sådant perspektiv sätter kulturella snarare än strukturella villkor i förgrunden.¹⁶ Argumenten känns igen från bland annat den amerikanska 'underklassdebatten', där 'aktiverande' så kallad *workfare* (rätt till arbete) har förespråkats som alternativ till 'passiviserande' *welfare* (rätt till välfärd) (Schierup 2001). Vad som emellertid ofta kommer i skymundan i detta sätt att

beskriva 'förortsproblemet' är att 'aktiverande' åtgärder av det slag som här förespråkats inte i sig gör människor *mindre* 'beroende'. Föreslagna åtgärder ändrar snarare 'beroendets' karaktär. De gör människor mer 'beroende' av marknadskrafter, arbetsgivare och 'frivilliga' initiativ, till exempel välgörenhet, än av Staten.¹⁷

Svartvitt förortsliv

Även om det förvisso finns nyanser i sättet att representera etnicitet, integration och mångkulturalism, så understödjer flera diskurser, i förhållande till varandra till synes fristående och rentav motstridiga, en hegemonisk föreställning om plats och tillhörighet. En föreställning som rör både 'invandrare' och 'invandrantäta förorter'.

'Invandraren' låter sig, på det hela taget, fortfarande inordnas i två massmediala schabloner. Den ena är 'offret', den hjälplöse flyktingen eller den 'utsatta', 'förtryckta' invandrantjejen. Den andra är 'problemet', 'främlingen', den missanpassade, parabol-tittande, passiviserade och kriminelle 'invandraren' eller den 'kvinnoförtryckande' och sexistiske 'invandarmannen'.¹⁸ Det är än idag förhållandevis ovanligt att i massmediebruset höra berättelser där 'invandrare' *inte* ses som objekt, ovillkorligen styrda av sina 'främmande kulturella rötter', utan snarare som helt 'normala', i meningen *inte* 'kulturbundna', självständigt handlande subjekt.

'Invandrantäta förorter' framträder i det massmediala berättandet, på motsvarande sätt, endera i rollen som 'problem' eller som 'offer'. Jag har i artikeln belyst några av de argument – passivitet, isolering, kriminalitet eller 'beroende' – som används i reportage som först och främst tar fasta på förortens 'annorlundahet' såsom entydigt problematisk och hotfull i sig. Samtliga har de framställts som uttryck för en specifik 'urban mentalitet'. Förorten och dess befolkning framställs, alternativt, som i grunden orättfärdigt särbehandlad(e) och underordnad(e) i förhållande till det omgivande (majoritets) samhället. Det tonläge som slås an avslöjar dock en syn på förortsbefolkningen som 'offer' – den tycks sakna både självständig vilja och initiativförmåga.

Berättandet om 'förortslivet' är, vidare, onyanserat. Det upprättar en svartvit världsbild. Visst finns det, som jag tidigare påpekat, betydande gråzoner mellan dessa schablonbilder, där 'förortslivet' kan beskrivas både som 'problem' och 'exotisk krydda', som 'problem' och 'offer'. Den hegemoniska 'förortsberättelsen' bygger också mycket av sin trovärdighet just på att den lyckats fläta samman flera till synes fristående och delvis motsägelsefulla element

till en sammanhängande ideologisk kedja, bestående av bland annat argument ('boende är passiva', 'samhälle i samhället'), metaforer ('bidragsberoende', 'förortskultur'), symboler (parabolantennor, torghandel, betonghus, Mercedes), berättartekniker (dramatisering, polarisering, konfrontation) och retoriska grepp (PK, 'det här får man egentligen inte säga').

Samtidigt som berättelsen till viss del är motsägelsefull och komplex är dess huvudsakligen polariserande och endimensionella logik svår för alternativa perspektiv och infallsvinklar att i grunden utmana. Visst finns det också exempel på massmedieberättelser som på olika sätt försöker 'bryta mönstret' för att därigenom utgöra en motvikt till den hegemoniska 'förortsberättelsen'. Många gånger fungerar dessa motvikter emellertid mer som 'undantag som bekräftar regeln' än som verkliga försök till att nyansera en skev bild av tillvaron i landets mångetniska förortsmiljöer.

Förortslivet mellan stigmatisering och mångfaldig komplexitet

Det 'levda livet' i mångetniska förortsmiljöer är betydligt mer motsägelsefullt än den bild som träder fram i massmediernas oftast entydigt svartvita berättelser. Som en motvikt till de i huvudsak negativt färgade berättelser som utgivit sig för att definiera 'förortslivet' poängterade till exempel Åke Daun (1974) i början av sjuttioalet att 'förortsmänniskans' handlingsrepertoar inte alls kännetecknas av särskilt märkbar passivitet. 'Förortsmänniskan' är snarare aktiv i en rad avseenden, till exempel med att arbeta, utöva sina fritidsintressen, ha kontakt med släkt och vänner. Det ingår, menade han rentav, i vad man skulle kunna se som en slags 'storstadskultur' att inte ha tid att ägna sig åt organiserade former för kulturellt och politiskt liv.

Skilda grupper i samhället föds, har bland andra Stephen Steinberg (1981:127) konstaterat, in i olika positioner och ges därmed fundamentalt o(jäm)lika villkor. Det är många krafter som inverkar i det lokala samhällslivet. Han understryker särskilt att vi måste uppmärksamma hur skilda grupper successivt formerar värderings- och handlingsmönster som är förenliga med deras levnadsvillkor och livschanser. 'I den mån underordnade etniska grupper förefaller leva enligt annorlunda värdemönster är det', slår han fast, 'primärt ett kulturellt uttryck för att de är tvungna att leva i fattigdom'. Det är därför angeläget att anlägga ett brett analytiskt perspektiv på 'förortslivet', som uppmärksammar politiska och ekonomiska såväl som kulturella sidor av pågående marginaliseringsprocesser.

Ett synsätt på situationen i så kallat utsatta förortsmiljöer som inte grundar sig i en nyanserad och kritisk diskussion om ett intimt och dialektiskt samspel mellan struktur och kultur, mellan levnadsvillkor och värderings- eller handlingsmönster, riskerar att ge en både förenklad och ideologiskt färgad bild av det samtida samhället. Den riskerar att falla tillbaka på en förenklad tendens till att peka ut 'de främmande' och att därigenom 'beskylla offren' för deras tillvaro i samhällets Periferi. 'Sist och slutligen', konstaterar Steinberg (1981:127), 'är tesen om fattigdomskultur inget annat än en intellektuell dimridå för ett samhälle ovilligt eller oförmöget att undanröja arbetslöshet och fattigdom'.

Journalisters koloniala hållning till Förorten har förstås en rad konkreta konsekvenser. Eftersom tyngdpunkten i diskussionen förläggs endera till faktorer som 'invandrarskap' eller en påstått framväxande 'förortskultur' så är det just 'de främmandes annorlundahet' som hamnar i fokus. Idag dominerande representationer av 'förorts- och gängkultur' vidmakthåller tolkningen att 'främlingen' primärt orsakar sina egna bekymmer. Även om de uttryck som representationerna av Förorten tar sig delvis har förändrats under loppet av nittioalet så är logiken i allt väsentligt densamma: Indirekt 'beskylls offren' för deras position i samhällets utkanter. 'De främmande', deras liv och leverne, bedöms fortsatt utifrån särskilda premisser, levnadsmönster och partikulära intressen (jfr Franzén 2001). Åtskilliga av de stereotyper och orsaksförklaringar lanseras, tenderar därmed att osynliggöra eller legitimera de processer som i första skedet genererat ojämlikheter och skilda livsmönster. Dessa livsmönster

reifieras. De framstår som oproblematisks eller naturliga inslag i vardagslivet. Alternativa tolkningsmodeller hamnar i skymundan. Det komplexa 'förortslivet' framsätts snarast som en tillvaro befolkad av karikatyrer – 'paraboltittaren', 'den bidragsberoende', 'den passiva invandraren', 'machokillen' – inte av livs levande människor.

Det är i mångt och mycket journalister som skapar de bilder och föreställningar om Förorten som florerar runtom i samhället. Massmediernas beskrivning sätter upp gränser för hur människor tolkar sina personliga erfarenheter av etniska relationer. Dessa erfarenheter ses ofta i ljuset av det sätt på vilket massmedierna beskriver den 'etniska situationen' (van Dijk 1987).

Massmediernas beskrivning har, å ena sidan, en avgörande betydelse för de människor som själva aldrig har vistats i någon av de förorter som massmedierna utger sig för att beskriva. Den bildar för dem i huvudsak de referensramar inom vilka 'livet i förorten' kan föreställas. De har, å andra sidan, stor betydelse för de människor som själva lever i de förorter som massmedierna utger sig för att beskriva. Stigmatiserande bilder är nämligen något som boende många gånger tvingas förhålla sig till i sitt vardagsliv (till exempel Ristilampi 1994; Bunar 2001). Journalisters koloniala hållning till Förorten bidrar till att befästa redan starka känslor av alienation och misstro i förhållande till ett avlägset 'svenskt Etablissemang'. På så sätt riskerar den massmediala bakgård som storstädernas Periferier förpassats till, att successivt förvandla dessa storstädernas Periferier till en demokratins bakgård, vilket naturligtvis är mycket allvarligt.

Noter

1. Jag använder beteckningen 'invandrare' för att beteckna ett mer vardagligt sätt att dela in befolkningen i 'vi' och 'de'. Begreppet sätts då inom citations-tecken, för att markera det problematisks i att oreflekterat dela in befolkningen i definitiva kategorier med givna essenser. Etnisk bakgrund eller tillhörighet är socialt skapade, inte medfödda egenskaper.
2. När jag hädanefter refererar till massmediers bilder av tillvaron i mångetniska förortsmiljöer väljer jag därför att genomgående använda mig av beteckningen Förort, med stor bokstav, för att markera att det är fråga om en föreställd urban miljö och ingen faktiskt existerande plats.
3. Alla översättningar av citat till svenska är mina egna.
4. Här kan nämnas bland andra Ristilampi (1994), Bunar (2001) och Pripp (2002). Lars Nord och Gunnar Nygren (2002) konstaterar exempelvis att stora delar av Stockholm ligger i konstant 'medieskugga'. Gentemot (schablon)bilden av innerstaden som en idyll ställs (schablon)bilden av förorten som 'den farliga staden'. I innerstaden ges enskilda medborgare en viktig roll. De är kapabla att agera och kräva sin rätt. I 'förortsberättelsen' är de knappt synliga överhuvudtaget. De är i bästa fall alienerade och i behov av hjälp.
5. Se genomgången i Brune (1990), Björk (1997) och Löwander (1997).
6. En fördjupad analys av artikelserien återfinns hos Kroon (2001).
7. Genom att anamma PK-greppet är det möjligt för en debattör att angripa och smutska något man per-

sonligen ogillar, samtidigt få tillträde till det offentliga samtalet och, möjligen, åtnjuta en viss legitimitet för sina personliga åsikter. Se Dahlstedt (2002) och Hertzberg (2002).

8. För en översikt över denna ideologiska förskjutning, se Bunar (2001) och Borevi (2002).
9. Ett annat argument som framförts är att det som återkommande har definierats som 'hedersmentalitet' och 'medeltidskultur' hos olika 'invandrargrupper' gror och förstärks i specifika urbana miljöer.
10. Lugna gatan är ett av de 'sociala projekt' som drivs av stiftelsen Fryshuset i Stockholm. Projektet har, som det beskrivs på Fryshusets hemsida, som syfte att 'mobilisera kraft bland yngre som befinner sig utanför samhällets gemenskap'. Det poängteras också att de som är engagerade i projektet även kan fungera 'som konsulter och lärare till skolor och vaktorganisationer'. <http://www.fryshuset.se> (02/10/08).
11. Carlbom har själv, i andra sammanhang (Carlbom 2003), framfört liknande tankegångar, om än inte på ett lika dramatiserat och osofistikerat sätt.
12. Jag har i andra sammanhang kritiskt granskat och nyanserat problembilden av 'politiskt passiva invandrare' (se Dahlstedt 2001).
13. Tönen går igen i merparten av de reportage som under nittio-talet har utgivit sig för att återge tillvaron i landets mångkulturella förortsmiljöer och definiera 'förortsproblemet'. 'Larmrapport: Betongförorterna är rena ghetton', löd till exempel en rubrik i *Expressen* (95/03/23). 'Betongförorterna har', slogs det fast i samma artikel, 'blivit centra för sociala problem, cancersvulster i välfärdsstaten'.
14. Se Boréus (1994) för en genomgång över den ideologiska omsvängningen, 'högervägen', i svensk politisk debatt.
15. Rojas ingick själv i den arbetsgrupp som Moderaterna under 1999 tillsatte för att räkna särskilt fokus mot allt mer tilltagande 'social segregation och utanförskap' i det svenska samhället. Det är tydligt att Rojas' tankar format arbetsgruppens synsätt (se Moderata Samlingspartiet 2001). Han har även kommit att influera Folkpartiet, hans nuvarande parti (se 2002 års valmanifest, Folkpartiet 2002).
16. Rojas (2001b) beskriver de åtgärder han själv förespråkar i följande ordalag: 'Vi måste bort från en förnedrande bidragskultur. Arbete och självförsörjning är de första nödvändiga stegen mot den värdighetsrevolution som våra förorter behöver'. Folkpartiledaren Lars Leijonborg anspelar på samma tanke-logik, när han i en tidningsintervju förklarar att partiets politik går ut på att 'vrida arbetsmarknadspolitiken från en bidragskultur till en jobbkultur' (*Göteborgs-Posten* 01/07/12).
17. Dean och Taylor-Gooby (1992:150) konstaterar här att 'vissa former av beroende betraktas som mindre naturliga, mindre "sunda" eller mindre tillfredsställande än andra'. Debattörer på den ideologiska högerkanten reducerar i princip allt det som på ett eller annat sätt kan beskrivas som 'beroende' till Staten, dess

misslyckande och dess i grunden onda insikter, medan det beroendeförhållande som exempelvis råder på arbetsmarknaden, av att som arbetstagare vara 'beroende' av arbetsgivaren, det vill säga av en låg lön som betalning för ett hårt arbete, framstår som ett av naturen givet förhållande. Se vidare Dahlstedt (2000).

18. Ylva Brune (1996) har visat på sådana skillnader i hur 'svenskar' och 'invandrare' beskrivs i svenska dagstidningar. 'Invandrare' tenderar, visar hon, till exempel att behandlas som ett aktivt, handlande subjekt i ett fall av fem, medan siffran för 'svenskar' är fyra av fem. Dessutom behandlas 'invandrare' i mer positiva ordalag om de inte själva är handlande subjekt, utan istället utsatts för andras orättfärdiga behandling, till exempel av svenska myndigheter. En av tio 'svenska subjekt' är direkt negativt porträtterade. Bland dem återfinns främst 'onda svenskar' som på olika sätt behandlar 'invandrare' orättvist. En av tre 'invandrare som subjekt' beskrivs i entydigt negativa ordalag, i sammanhang som exempelvis rör snatteri, våldtäkt, HIV och andra sociala problem.

Litteratur

- Asp, K. (1986) *Mäktiga massmedier: Studier i svensk opinionsbildning*. Stockholm: Akademilitteratur
- Björk, Sverker (1997) "Invandarpolitisk diskurs: Blick och överblick på svensk invandarpolitisk debatt under tre decennier", *MERGE: Papers on Transcultural Studies* 2/97.
- Boréus, Kristina (1994) *Högervåg: Nyliberalismen och kampen om språket i offentlig debatt 1969-1989*. Stockholm: Tiden.
- Borevi, Karin (2002) *Välfärdsstaten i det mångkulturella samhället*. Statsvetenskapliga institutionen, Uppsala universitet.
- Brune, Ylva (1990) *Flyktingfrågorna i pressen 1985-1988*. Stockholm: DEIFO.
- Brune, Ylva (1996) *Svenskar, invandrare och flyktingar i rubrikerna*. Institutionen för Journalistik och Masskommunikation, Göteborgs universitet.
- Brune, Y. (2002) «Invandrare» i mediegalleriets typgalleri", i: i de los Reyes, Paulina, Molina, Irene, & Mulinari, Diana (red.) *Maktens (o)lika förklådnader: Kön, klass & etnicitet i det postkoloniala Sverige*. Stockholm: Atlas.
- Bunar, Nihad (2001) *Skolan mitt i förorten: Fyra studier om skola, segregation och integration*. Stockholm: Brutus Östling.
- Carlbohm, Aje (2003) *The Imagined versus the Real Other: Multiculturalism and the Representation of Muslims in Sweden*. Socialantropologiska institutionen, Lunds universitet.
- Dahlstedt, Magnus (2000) *Mångkulturell demokrati genom civilt samhälle? En problematisering*. Tema Etnicitet, Linköpings universitet, Campus Norrköping.
- Dahlstedt, Magnus (2001) "Utanförskapets tysta motstånd: 'Politiskt passiva invandrare' som problematisk

- problem bild", i Lindberg, Ingemar (red.) *Det nya motståndet: Om regnbågar mot förtryck*. Stockholm: Agora.
- Dahlstedt, Magnus (2002) "Den som sa't, den va't...: Politisk korrekthet som rasismens nya grepp?", *Socialistisk Debatt* 3/4; 45-51.
- Dahlstedt, Magnus (2004) "'Betongen slår tillbaks': Hip-hop-profeter och röster från Förorten", kommande nummer av *Häften för Kritiska Studier*.
- Daun, Åke (1974) *Förortsliv*. Stockholm: Prisma.
- Dean, Mitchell & Taylor-Gooby, Peter (1992) *Dependency Culture: The Explosion of a Myth*. Hertfordshire: Harvester Wheatsheaf.
- Eriksson, Urban, Molina, Irene, & Ristilammi, Per-Markku (2002) *Miljonprogram och media: Föreställningar om människor och förorter*. Norrköping/Stockholm: Integrationsverket/Riksantikvarieämbetet.
- Folkpartiet (2002) *En ny integrationspolitik*. Valmanifest.
- Franzén, Mats (2001) "Problemet segregation: En orättvis jämförelse", i Magnusson, Lars (red.) *Den delade staden: Segregation och etnicitet i stadsbygden*. Umeå: Boréa.
- Franzén, Mats & Sandstedt, Eva (1981) *Välfärdsstat och byggande: Om efterkrigstidens nya stadsmönster i Sverige*. Lund: Arkiv.
- Frykman, Jonas (1988) *Dansbaneländet: Ungdomen, populärkulturen och opinionen*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Gans, Herbert J. (1995) *The War against the Poor: The Underclass and Antipoverty Policy*. New York: Basic Books.
- Grillo, Ralph (1985) *Ideologies and Institutions in Urban France: The Representation of Immigrants*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hall, Stuart (1975) "The Structured Communication of Events", i UNESCO (red.) *Getting the Message Across*. Paris: UNESCO.
- Hall, Stuart (1982) "The Rediscovery of 'Ideology': Return of the Repressed in Media Studies", i Gurevitch, Michael, Bennett, Tony, Curran, James, & Woollacott, Janet (red.) *Culture, Society and the Media*. Bungay: Methuen.
- Hall, Stuart (1988) *The Hard Road to Renewal: Thatcherism and the Crisis of the Left*. London: Verso.
- Hall, Stuart (1997) "The Spectacle of 'the Other'", i Hall, Stuart (red.) *Representation*. Milton Keynes: Sage.
- Hertzberg, Fredrik (2002) "Det olyfta lockets paradox: Att prata utan att låtsas om det", i de los Reyes, Paulina, Molina, Irene, & Mulinari, Diana (red.) *Maktens (o)lika förklädnader: Kön, klass & etnicitet i det postkoloniala Sverige*. Stockholm: Atlas.
- Kamali, Masoud (1999) *Varken familjen eller samhället: En studie av invandrardomars attityder till det svenska samhället*. Stockholm: Carlssons.
- Kellner, Douglas (1995) *Media Culture: Cultural Studies, Identity and Politics Between the Modern and the Postmodern*. London: Routledge.
- Kroon, Åsa (2001) *Debattens dynamik: Hur budskap och betydelser förvandlas i mediedebatter*. Tema Kommunikation, Linköpings universitet.
- London, Jack (1974) [1903] *Avgrundens folk*. Stockholm: Tiden.
- Löwander, Britta (1997) *Rasism och antirasism på dagordningen: Studier av televisionens nyhetsrapportering i början av 1990-talet*. Sociologiska institutionen, Umeå universitet.
- Mitchell, Timoty (1988) *Colonising Egypt*. Berkeley: University of California Press.
- Moderata Samlingspartiet (2001) *Bryt utanförskapet! Solidaritet, arbete och egenmakt i kampen mot fattigdom och utanförskap*. Arbetsgruppen mot social segregation och utanförskap.
- Molina, Irene (1997) *Stadens rasifiering: Etnisk bostadssegregation i folkhemmet*. Kulturgeografiska institutionen, Uppsala universitet.
- Nerman, Bengt (1996) *Den offentliga lögnen*. Stockholm: Atlas.
- Nord, Lars & Nygren, Gunnar (2002) *Medieskugga*. Stockholm: Atlas.
- Petersson, Birgit (1983) "Den farliga underklassen": Studier i fattigdom och brottslighet i 1800-talets Sverige. Historiska institutionen, Umeå universitet.
- Petersson, Olof & Carlberg, Ingrid (1990) *Makten över tanken: En bok om det svenska massmediesamhället*. Stockholm: Carlssons.
- Pripp, Oscar (2002) "Mediabilder och levd erfarenhet", i Ramberg, Ingrid & Pripp, Oscar (red.) *Fittja, världen och vardagen*. Tumba: Mångkulturellt centrum.
- Prot. 2001/02: 56.
- Reeves, Frank (1983) *British Racial Discourse: A Study of British Political Discourse about Race and Race-Related Matters*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Ristilammi, Per-Markku (1994) *Rosengård och den svarta poesin: En studie av modern annorlundahet*. Stockholm: Symposium.
- Ristilammi, Per-Markku (1998) "Den svarta poesin: Förorten som speglingsyta", i Brune, Ylva (red.) *Mörk magi i svenska medier: Svensk nyhetsjournalistik om invandrare, flyktingar och rasism*. Stockholm: Carlssons.
- Rojas, Mauricio (1999) "En ny socialpolitisk agenda för moderaterna", *Svenska Dagbladet*. 3 september.
- Rojas, Mauricio (2001a) "Slopa socialbidrag till flyktingar", *Dagens Nyheter*. 13 februari.
- Rojas, Mauricio (2001b) "Katastrofhot mot förorten", *Göteborgs Posten*, 20 oktober.
- Schierup, Carl Ulrik (2001) "Uteslutningen politiska ekonomi: Mot en transatlantisk konvergens", *Sociologisk Forskning*. 38 [3-4]; 71-114
- Steinberg, Stephen (1981) *The Ethnic Myth: Race, Ethnicity, and Class in America*. Boston: Beacon.
- Thompson, John B. (1990) *Ideology and Modern Culture*. Oxford: Polity Press.
- van Dijk, Teun A. (1987) *Communicating Racism: Ethnic Prejudice in Thought and Talk*. London: Sage.

17. Nordiske Medieforskerkonference

Aalborg
August 11-14 2005

Reality i tv-featureen: motorens dramaturgi

Om forholdet mellem tv-journalistisk produktion og dramaturgi i aktualitetsfeatures

KENNETH REINECKE HANSEN

Som SPIB¹ til et indslag med titlen 'Inden i Big Brother' (22.4.01, Peter Rundle) i det danske magasinprogram Dags Dato siger studieværten:

At dømme efter pressedækningen skulle man tro, at der var tale om en fangeflugt af de helt store. Jeg taler naturligvis om mytteriet i påskedagene fra TvDanmarks Big Brother. Flugten har været på alle forsider, og selv mennesker, der hævder aldrig at se programmet, har blandet sig i debatten. I centrum af mediestormen står TvDanmarks programdirektør, Paul Gazan. Det var ham, der lukkede for den direkte sending, da virkeligheden hjemsøgte det såkaldte reality-show. Og det er også ham, der siden har insisteret på at fortælle omverdenen, at Big Brother lever og har det godt. Her på Dags Dato besluttede vi i denne uge at lade programdirektøren smage sin egen medicin. Vi vendte i et par dage det håndholdte kamera mod Paul Gazan.

I denne sammenhæng er det mest interessante ikke, at indslagets stofområde er 'reality'², men derimod at indslaget selv *er* reality, i den forstand at Dags Dato bruger samme metoder som reality-producenten: Redaktionen vender kameraet imod Gazan selv og udsætter ham eksperimenterende for prøvelser – kort sagt: konstruerer en ny virkelighed i virkeligheden. På denne måde ligner indslaget reality-showet, ikke bare i indhold, men i produktionsmåde og form. Eksemplet er naturligvis temmelig specielt, men der er tale om en generel tendens, idet tv-journalistikken – ikke mindst i magasin-formatet – flittigt låner fra det sidste årtis erfaringer med reality.

Institut for sprog og kommunikation, Syddansk Universitet, Engstien 1, DK-6000 Kolding, krh@language.sdu.dk

Reality-showene og tv-journalistikken har det synspunkt tilfælles, at virkelighedens egne hændelser overgår fantasien – i bearbejdet form vel at mærke. De fleste menneskers almindelige liv er ganske uegnet til et drama-krævende tv-publikum, og hvad værre er: De dramatiske episoder i *real life* er mere end almindeligt svære at indfange med kamera og mikrofon, som de udspiller sig i *real time*. Med mindre hændelsen netop er iscenesat, er tv-journalister hensat til at tale om og rekonstruere det hændte eller gribe ind i og påvirke virkeligheden selv. Den rå virkelighed er ikke bare udramatisk og som oftest ligefrem kedsommelig – den er simpelthen datid, når tv-journalisten når frem.

Problemet er særligt påtrængende i tv-journalistikens længere formater, det vil in casu sige *aktualitetsfeaturen*, der er indslag produceret i nyhedsredaktionelt regi, men hvor formatet er betragteligt længere end en nyhed – typisk i omfanget 4-15 minutter³. På baggrund af en undersøgelse (Hansen, 2001-2004) af *forholdet mellem tv-journalistisk produktion og dramaturgi* i sådanne aktualitetsmagasiner – konkret Søndagsmagasinet (DR 1) og Dags Dato (TV 2) – vil jeg i denne artikel indkredse, hvorfor og hvordan 'reality' er et attraktivt tv-journalistisk fortællegreb til at løse eller omgås problemet med nyhedshændelsers forsvundne nutid. Mit fokus ligger på den *eksperimentelle reality* og ser bort fra andre, fx hverdagsdramaet/docusoopen.

Konstrueret virkelighed – i den virkelige virkelighed

Et grundliggende spørgsmål er, hvorfor det overhovedet benævnes 'reality', når det forekommer så uvirkeligt, urealistisk og iscenesat. Er det så ikke bare fiktion?

Illustration 1. Fire storgenre's virkelighedsreference- og -indgreb

Storgenre	Virkeligheds-reference	Indgreb i virkeligheden
FAKTA	forankret	afrapportering (minimalt indgreb)
FAKTION	iscenesat: rekonstrueret	rekonstruktion og re-enactment
REALITY	iscenesat: konstrueret	indgreb og konstruktion (maksimalt indgreb)
FIKTION	illuderet	(ingen indgreb, men gestaltning af fiktivt univers)

Svaret er vel, at det er virkeligt nok, men også at der er tale om en slags laboratorie-virkelighed i form af mere eller mindre kontrollerede eksperimenter. Biologens eksperimenter med bananfluer er heller ikke fiktion: Bananfluerne er ikke skuespillere, og begivenhederne ikke fastlagt efter drejebog. Men fluerne kan naturligvis mutere eller flygte og derved ændre eller ødelægge eksperimentet, og så går reality-virkeligheden over sine egne bredder – ganske som i den omtalte Big Brother-flugt. I denne artikel bestemmes 'reality' som en række produktionsmæssige og tekstuelle forankrede *fortælletekniske greb ind i den virkelighed, der skal beskrives*.

Mere generelt kan den eksperimentelle reality forstås som en selvstændig *storgenre* mellem fakta og fiktion. Reality minder i den forstand om storgenre *faktion* (Larsen, 1995(1990)), men hvor faktionen *genfortæller og rekonstruerer* virkeligheden ved hjælp af en række fiktivt inspirerede fortællegreb, så går reality-storgenre skridtet videre og griber direkte ind i virkeligheden eller konstruerer en helt ny. På denne måde kan der opregnes fire storgenre med varierende virkeligheds-reference og grad af indgreb i virkeligheden⁴ (illustration 1).

Tv-journalistikken, der per definition er fakta, har absorberet den eksperimentelle reality som tendens på grund af produktionsprocessen. Produktionen af tv-journalistik er underlagt nogle ganske særlige vilkår, der adskiller den fra formentlig alle andre typer journalistik, idet den fortæller med virkeligheden som konkret materiale. Selve den hændelse, der skal dækkes, er i langt de fleste tilfælde væk, når journalisten når frem. Med mindre hændelsen netop er iscenesat, er journalisten overladt til at rekonstruere den i speak og interviews, hvorved det bliver vanskeligt at

honorere tv-mediets krav om kronologi og dokumenterende billeder. Den manglende eller sprængte kronologi betyder ikke mindst, at tv-journalistikken lider under en permanent mangel på *fremdrift* forstået som "publikums følelse af at være tvunget til skridt for skridt at følge et handlingsforløb i en historie til dets slutning." (Larsen, 2002:78). Og da hændelsen er væk, mangler tv-journalistikken konkret-visuel dokumentation i form af *visual proof* og helt generelt billeder, der arbejder sammen med speakens rekonstruktion af hændelsen. Det vil i teknisk forstand sige billeder, der ikke bare fungerer som illustrerende *wall paper*, men som indgår i et *isotopisk* forhold med speaken (Hjarvard, 1993).

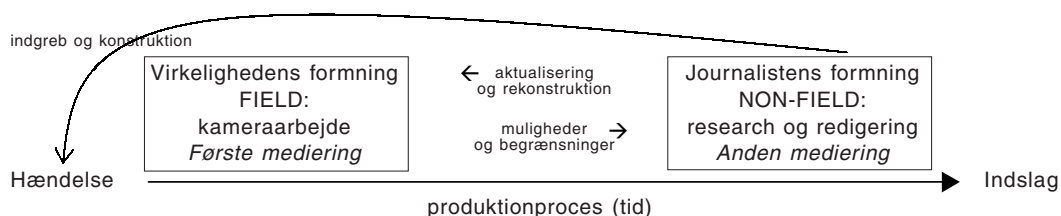
Tv-journalistikken er i produktionen udsat for en *dobbelt mediering* i sin omgang med virkeligheden. Det vil sige, at noget konkret, fysisk eksisterende skal indfanges i kamera og mikrofon i den *første mediering* og bearbejdes i research og redigering, den *anden mediering*. På den måde er indslaget altid et kompromis mellem virkelighedens formning af produktionsvilkårene og det mulige indhold på den ene side og den journalistiske formning af det færdige produkts aktualiserede indhold på den anden. I sin simpleste form ser processen fra hændelse til indslag dermed således ud (illustration 2a).

Den første mediering er et særtræk ved produktionen af tv-journalistik i forhold til fx avis-journalistik. Tv-journalisten er helt afhængig af optagelser i marken, *field*. Og da hendes fundamentale dramaturgiske problem er, at hændelsens "egne" billeder og kronologi i langt de fleste tilfælde er væk, er hun nødsaget til at rekonstruere hændelsen i ord, lyd og nye billeder. 'Virkelighedens formning' angiver hendes muligheder og begrænsninger, indslagets

Illustration 2a. Tv-journalistikens dobbelte mediering

Illustration 2b. Tv-journalistikkens dobbelte mediering

potentiale, som 'Journalistens formning' aktualiserer. I modellens logik befinder journalisten sig i udgangspunktet i den anden mediering – mere konkret *non-field* i researchfasen på redaktionen. Overordnet set spiller hun en afgørende rolle i begge medieringer. Derudover spiller kameraarbejdet hovedrollen i den første mediering, mens researchen og redigeringen er vigtigst i den anden. Illustration 2a kan således præciseres:

Tv-journalisten har dybest set to muligheder for at gribe iscenesættende ind eller tilbage i virkelighedens materiale for at kunne fortælle historien på tv, altså omgås 'Virkelighedens formning': Hun kan enten søge at rekonstruere hændelsen ved hjælp af den klassiske nyhedsdramaturgis speak, interviews og dækbilleder ('faktions-operationen'⁵), men hun kan altså også gribe direkte ind i – eller ligefrem konstruere – selve hændelsen ('reality-operationen'). 'Reality i tv-journalistikken' betyder, at journalisten fortæller om virkeligheden *ved at gribe ind i den* – på samme måde som biologen må iscenesætte og påvirke et stykke bananflue-virkelighed for overhovedet at kunne få indsigt i og beskrive bananfluerne.

Fra nyheds- til feature-dramaturgi: kravet om en motor

I den tv-journalistiske grundgenre, nyhedsindslaget, kan man i de fleste tilfælde nøjes med at aktualisere det materiale, den første mediering leverer. Også aktualitetsfeaturen har en kerne af nyhedsdramaturgi, men feature-journalisten må derudover foretage særligt grundige dramaturgiske overvejelser for at få historien *hjem*⁶. Seeren hægtes simpelt hen af, hvis fremdriften er for svag i en aktualitetsfeature. Muligheden for at etablere en *motor* viser sig her at være et essentielt og genredefinierende træk ved feature-dramaturgien. Motoren er et dramaturgisk (ind-) greb, der kan afgøre, om en historie bliver fortalt eller ej⁷. Selve ordet 'motor' er journalisternes eget (*emic-*) begreb og associerer netop metaforisk til fremdrifts-problemet. En rigtig motor driver maskineriet fremad – men er i en vis forstand underordnet i sig selv.

I feature kan en motor nærmere bestemmes som et i indslaget *gennemgående fortællerplot*, der binder det journalistiske indhold sammen i et scenisk og kronologisk reportage-forløb med det formål at producere fremdrift forstået som sekvenser af forventning/forløsning og set-up/pay-off. Foreløbig kan *fortællerplot* bestemmes som et af journalisten konstrueret forløb.

Der må dog skelnes mellem en sådan kronologisk-strukturerende *dramatisk reportagemotor*, der udspiller sig i real-sekvenser, og en italesat *retorisk motor*, hvor gennemgående spørgsmål-svar-sekvenser strukturerer indslaget. Den retoriske er dog en slags minimumsløsning som motor, fordi den aldrig kan producere fremdrift i sceniske handlingsforløb. I 'Inden i Big Brother' er der klart nok tale om en dramatisk reportagemotor, men motoren er vel at mærke også retorisk, idet indslaget søger svar på, om Gazan kan tåle sin egen medicin, som det formuleres i SPIB'en, og som indslaget skal vise. I det hele taget etableres en motor næsten altid i SPIB'en – og retoriske motorer ofte kun i SPIB'en samt de svar, der gives/vises undervejs og i klimaks. Nedenfor ligger fokus på den ægte motor, reportagemotoren, som kræver journalistiske indgreb i virkelighedens materiale.

Motorens fremdrift

En motor skal altså bidrage til aktualitetsfeaturens fremdrift, men da information går forud for drama i tv-journalistik, er de dramaturgiske krav ofte ganske beskedne. På fremdriftens mikroniveau skal motoren fremtvinge kronologiske *action-scener*, det vil sige real-sekvenser, hvor handlingen udspiller sig dramatisk for seerens øjne i et løbende nu. De fleste sekvenser i et tv-journalistisk indslag består af logisk strukturerede *forklaringer* – argumenter, ræsonnementer, synspunkter, vurderinger, mv. – hvortil action-scenerne skal levere eller illustrere det, der tales om. Ideelt set veksler indslaget mellem forklaringer og action-scener.

På fremdriftens makro-niveau skal motoren sørge for én lang, opadgående og kronologisk organiseret

kurve frem mod en kulmination i klimaks: det eller de store pay-off's på motorens set-up's. Til en sådan kurve skal feature-motoren som minimum levere

- en *etablering* i et *set-up*: i indslaget anslag & præsentation (eventuelt bare i SPIB'en) – med det mål at indramme indslaget, spænde op og rejse forventninger til
- en *forløsning* i et *pay-off*: kulmination i indslaget klimaks & udtoning.

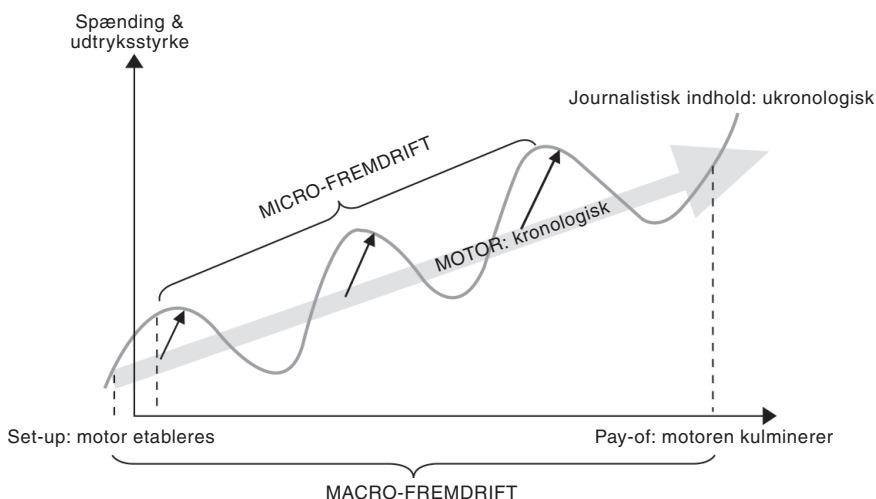
Imellem disse to punkter kan indslaget udmærket forlade motoren – helt eller delvist. Hvis en motor kun etableres og forløses, så fungerer den blot som en udvendig ramme. I 'Inden i Big Brother' er kameraets forfølgelse af Paul Gazan gennemgående, men indimellem suspenderes motoren, særligt når der vises billeder fra ugens løb, eller når Gazan i interviews reflekterer over flugten fra huset, pressens reaktioner, osv. Indslaget springer med andre ord mellem det scenisk-kronologiske motor-niveau og det ukronologiske indholds-niveau. Indimellem må journalisten formidle springet i speaken, hér fra motor til indhold: "Men har Paul Gazan problemer med kameraet [motoren], mangler han ikke ord, når det gælder mediernes behandling af Big Brother-krisen... [det journalistiske indhold]." Indslaget har ikke noget ægte klimaks, fx i den forstand at Gazan ikke vil være med længere. Derfor må journalisten også selv afmontere motoren i slut-speaken: "Og hér forbarmer vi os over programdirektøren og lader ham få sit liv tilbage." Speaks, der har med motoren at gøre, fortælles karakteristisk nok i nutid.

'Tørresnor' er et af mange journalistiske synonymer for motoren, og det illustrerer mekanismen udmærket: Det journalistiske indhold "hænges op" på den gennemgående motor. Motoren udgør med andre ord en *historie i historien*, hvorved den udskiller et selvstændigt fortæller-niveau fra det journalistiske indholds niveau. Og det er en dramaturgisk gevinst, idet det journalistiske indhold ofte er abstrakt og/eller uden iboende kronologi, hvorfor det må (gen-) fortælles i en cirkulær dramaturgi med lav fremdrift. Hertil iværksætter motoren på fortællers niveau en mere lineær *berettermodel* med dens karakteristiske princip om stigende spænding og udvikling "uden på" eller igennem indholdets mere cirkulære struktur. I 'Inden i Big Brother' udgør portrættet af Gazan, der hovedsageligt er bundet op på interviews og gamle billeder, det journalistiske indhold, til hvilket motoren leverer fremdriften ved at følge ham med håndholdt kamera fra start til slut.

Motoren har altså den dobbelte fremdriftsfunktion, at den for det første kompenserer for og veksler med de mange dramaturgiske dyk i det journalistiske indhold ved at fremtvinge action-scener (: mikro-fremdrift) og for det andet etablerer en bærende kronologi, som journalisten kan klippe ind og ud af frem mod kulminationen i et klimaks (: makro-fremdrift). Illustration 3 viser denne generelle sammenhæng mellem en (reportage-) motor og det journalistiske indhold (se også illustrationsprincipperne hos Larsen, 2003):

Med relativt simple midler kan motoren altså leve op til tv-mediets iboende krav om stigende spænding. Og omvendt kan en mislykket etablering

Illustration 3. De dramaturgiske relationer mellem (reportage-) motor og journalistisk indhold

eller forløsning være skyld i, at hele indslaget bliver smidt. Eksempelvis blev et indslag om Poul Nyrup Rasmussens overlevelse som Socialdemokratiets formand smidt, alene fordi Dags Dato ikke kunne få billeder af ham på hotelværelset, mens han skrev på sin "skæbne-tale" til partikongressen. Selve fremførelsen af talen havde alle medier adgang til, og de socialdemokratiske delegerede stillede velvilligt op til interviews. Men for at få talen placeret i et klimaks, skulle Dags Dato bruge selve skrive-processen og den deraf affødte kronologi op til talen. Fra starten skulle indslaget etablere en scenisk Nyrup-motor, som man kunne klippe ind og ud af i et forløb, der kunne spændes op imod og kulminere i et klimaks. Når journalisten i sit overtalelsesforsøg forklarede Nyrups spindoktor, at "vi skal have mere end nyhederne," så er dette 'mere' altså (etableringen af) reportagemotoren.

Motorens bestanddele og finmekanik

Motoren fungerer som et metonym på den journalistiske vinkel⁸. I narratologisk forstand er motoren indslagets bærende *plot* og består selv af et eller flere plot, der er journalistens konkrete arbejdsredskaber til at gribe ind i virkeligheden. I fiktion er plottet simpelthen synonymt med narratologiens *fortælling*⁹ og kan defineres

som det handlingsforløb i historien som forfatteren har konstrueret for at tvinge den bærende karakter gennem et eller flere skæbnesvangre vendepunkter – frem til det sidste og skæbneafgørende vendepunkt der forløser historien i et klimaks. Plottet med sine vendepunkter – omslag, tilbageslag, tilspidsninger – er hovedkilden til historiens fremdrift. (Larsen, 2002:83)

I fakta er det selvsagt uacceptabelt på denne måde at konstruere en helt ny virkelighed ved hjælp af drejebog og skuespillere, men journalistikken har udviklet en række greb, der ligner fiktionsplottet. Der er dybest set to muligheder. Enten kan virkeligheden selv indeholde et *intrigeplot*, der således ligger i den første mediering og journalistisk set er en foræring. Eller kan journalisten etablere et *fortællerplot* i den anden mediering; og det er journalistisk set et indgreb. Intrigeplot ligner fiktionens plot mest og optræder altså, når virkelighedens egne historier er "plottede" i forvejen (Larsen 1995(1990):105). Det er plot uden for journalistens kontrol – om end hun naturligvis kan fremprovokere en intrige ved hjælp af et fortællerplot eller indgå som den ene part i in-

trigen. Når journalisten selv etablerer et plot, får det en anden karakter end i fiktion og intrige – som et "ekstra realitets-niveau" – men med samme funktion, nemlig fremdrift. Larsen taler om fortællerplot, "når det er tilrettelæggeren af et fakta- eller underholdningsprogram der selv iscenesætter og optager et handlings- og begivenhedsforløb i virkeligheden" (2002:83), og han opdeler disse yderligere i journalistiske plot og underholdningsplot. De *journalistiske plot* fordeler sig i tre hovedgrupper (p.84-5):

- 1) *Iscenesættelse af journalisten selv*, det vil sige plottene *stand up*; *journalisten som forsøgskanin*; *journalisten som opdagelsesrejsende*; *journalisten som sandhedsjæger* (med underplottene: *skjult kamera*; *undercover*; *agent provocateur*; *gatecrashing*; *anonymiseret vidne*; *interview med trump*; *afprøvning*)
- 2) *Iscenesættelse af medvirkende*, det vil sige plottene *konfrontation af medvirkende*; *medvirkende som prøveklud*; *overraskende provokation*; *den tredje dims*; *distraheret interview*; *rundvisning i eget univers*; *tilbage til åstedet*.
- 3) *Konstruktion af et kronologisk handlingsforløb*, det vil sige plottene *følg processen til sandhedens øjeblik*; *konstruktion af ny virkelighed*; *re-konstruktion og re-enactment*.

En (reportage-) motor i aktualitetsfeatures består næsten per definition af type 3) *Konstruktion af et kronologisk handlingsforløb*, men i langt de fleste tilfælde vil denne konstruktion være opbygget af eksperimenterende hjælpe-plot fra gruppe 1), 2) eller begge. Af hensyn til identifikationen skal der helst være en case, der igen kan kombineres med en iscenesættelse af journalisten selv. 'Inden i Big Brother' trækker netop på et større plot-repertoire i motor-konstruktionen: Paul Gazan udsættes for stort set samtlige *iscenesættelse af medvirkende*-plot, men med Dags Dato og journalisten som *agent provocateur*, et plot, der formuleres retorisk i SPIB'en – "Her på Dags Dato besluttede vi i denne uge at lade programdirektøren smage sin egen medicin" – og som sætter sig spor i indslaget, idet journalisten forsyner Gazan med knaphulsmikrofon, hvorved motoren samtidig etableres visuelt. Der ville for øvrigt også have været tale om en motor, hvis Dags Dato bare fulgte Gazan et par dage, for så ville det være medvirkende-plottet *rundvisning i eget univers*. Det er det reality-inspirerede eksperiment med Gazan, der gør, at motoren *også* er journalist-båret.

Medvirkende som motor

Reportagemotoren indlejrer altså en historie i historien, hvorved fortællerens niveau momentvis adskilles fra det journalistiske indholds. I 'Inden i Big Brother' er indholdet struktureret omkring et portræt af Paul Gazan, der i ugens løb har været i medierne centrum. Casens potentielle konflikter og mål ser i aktant-skemaets form således ud (illustration 4a).

Problemet er nu, at denne historie kun kan fortælles i datid med usammenhængende arkivbilleder, og at der ikke er forløb og fremdrift i et portræt. Ugens begivenheder – Big Brother-flugten – kan naturligvis (gen-) fortælles kronologisk, men i sig selv har et portræt ikke nogen tid eller kronologi og kan derfor ikke aftvinges en berettermodel. Det fortælletekniske greb består da i reportagemotoren: at følge Gazan eksperimenterende "et par dage" og udsætte ham for prøvelser ved at frarøve ham sit privatliv. Og dén historie kan fortælles i løbende nutid og indeholder en ægte – indre, psykologisk – konflikt i den elementære spænding og *suspense* frem mod klimakset: Kan han mon tåle sin egen medicin? Fortæller-niveauets aktantskema, som det journalistiske indhold hænges op på, ser således ud (illustration 4b).

Journalisten optræder næsten per definition som modstander, fordi han eksperimenterende modarbejder Gazan. I dette tilfælde optræder journalisten dog også på hjælpersiden, fordi det er en "venlig" motor.

Den er dybest set for sjov og ikke ude på at afsløre Gazan, der i sidste ende selv sætter grænserne.

Gazan indtager altså subjekt-positionen i begge aktant-skemaer, hvad er helt almindeligt, når medvirkende selv er motor. Dramaturgisk vil en journalist ofte foretrække, at casen på denne vis er "sin egen motor". I hvert fald tegner eksperimentet et mere nuanceret portræt af programdirektøren i forhold til et indslag udelukkende bestående af interviews og speak på indholdsniveauet. I indslaget er motoren altså i realiteten både et fortællegreb og en væsentlig del af indholdet.

Journalisten som motor

Det er mindst lige så almindeligt, at tv-journalisten selv fungerer som motor og derved indtager subjekt-pladsen på fortæller-niveauet. Journalisten gør i disse tilfælde en dyd ud af nødvendigheden: Besværlighederne med at få historien hjem bliver det fortællende princip i sig selv. Derved blotlægges og italesættes den dobbelte mediering og dens indbyggede vanskeligheder, hvilket ikke mindst giver indslaget mulighed for at "undskylde" virkelighedens modstand og eventuelle huller i dramaturgien. Seeren får episke fornemmelser i brechtsk forstand, fordi produktionsprocessen og selve udsigelsen sætter sig indeksikalske spor. Idet seeren præsenteres for et indblik i de journalistiske metoder, styrker en journalist-motor troværdigheden i hårde, afslørende indslag. Denne type motor er imidlertid ren form og

Illustration 4a. Aktantskema for det journalistiske indholds niveau

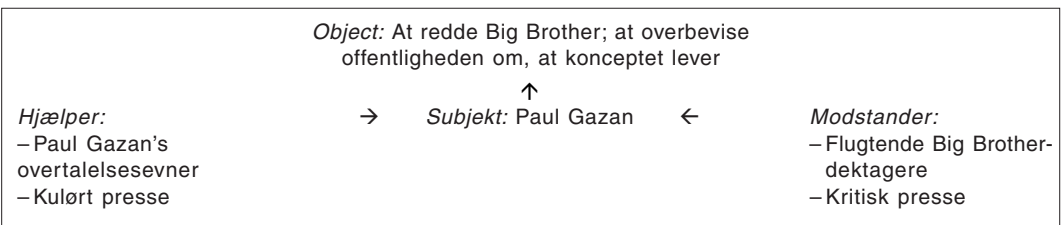
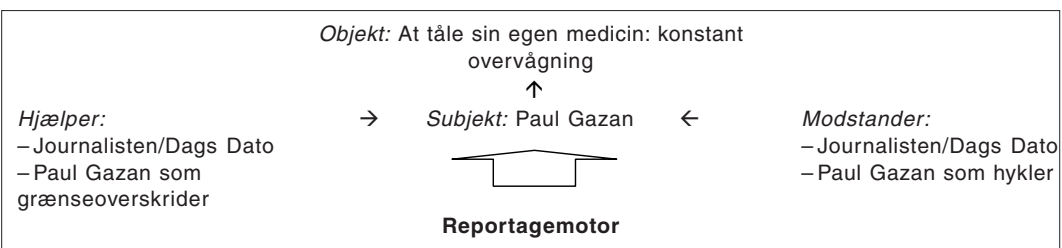

Illustration 4b. Aktantskema for fortæller-niveauet (båret af reportagemotoren)

i mange tilfælde en dramaturgisk nødløsning, da virkeligheden ikke får lov at ”fremvise sig selv”. De medvirkende risikerer at blive statist i journalistikens fortælling, og det kan svække identifikationen.

I modsætning til en medvirkende-motor kan journalist-motoren være båret af SPIB og speak, og så nærmer motoren sig det retoriske. Det sker typisk, hvis fremdriften og nyhedsværdien i den første medierings materiale er så svag, at historien skal *fortælles hjem*. At fortælle bliver – en central del af – selve hændelsen. Journalisten vil typisk blive løftet frem i SPIB’en, i og med motoren etableres – ”Vores reporter Anders Agger gik på jagt efter dansk forårskærlighed her i uge 17...” – hvorved den forventning rejses, at seeren får resultatet af jagten undervejs og ikke mindst i klimakset¹⁰ (se også Hansen, 2001). Journalisten kan ydermere iscenesætte sig selv og sin færden i billedet, men det er ikke strengt nødvendigt. Til gengæld trækker denne type historier med sikkerhed store veksler på journalisten som fortæller (-stemme).

Underholdningsplot

Den flydende grænse mellem fakta og underholdning sætter sig konkret igennem i tv-journalistikken som den anden form for fortællerplot, *underholdningsplottene*, det vil sige ”kunstige” handlingsforløb der har de medvirkende som aktører, og som først og fremmest sættes i scene for at optimere spændingen – men ’for sjov’ – i programmet.” (Larsen, 2003:367). Hertil kan blandt andet regnes *konkurrence; opgave; gåde, udfordring; fristelse; prøvelse; forvandling; uventet gæst; tidsfrist; tilfældighed og afstemning* (ibid., p.367-8). Denne type plot, som er et meget kontant reality-fænomen, optræder udelukkende i bløde indslag og er altid underlagt de journalistiske plot. Motoren i ’Inden i Big Brother’ bliver hjulpet på vej af underholdningsplottene *prøvelse og fristelse*.

Reality-journalistik – reality i journalistikkens tjeneste

I denne artikels gennemgående eksempel er der tale om en meget tydelig iscenesættelse og motor – og helt eksplicit reality – men det er valgt for at illustrere en generel tendens. På samme måde som fiktionen startede i 1980’ernes tv-journalistik som avantgardistiske strømninger, der efterhånden blev mainstream, er reality-tendensen ved at sætte sig igennem som veletablerede fortællegreb. Og det er kun en tendens: Rendyrket eksperimentel reality forekommer, når hele hændelsen er iscenesat til ære

for kameraet, og det sker forsvindende sjældent i tv-journalistik og kun i meget bløde indslag. For Big Brother og lignende shows er ”virkeligheden” underlagt eksperimentet, hvorimod reality-journalistikken altid må have eksperimentet underlagt virkeligheden. Det, der er selve målet i reality-showet, er altså kun et middel i tv-journalistikken. Selv for ’Inden i Big Brother’ er målet det journalistiske portræt. Samlet set ser mål-/middel-strukturen i dette indslag således ud – idet motoren består af en række plot med det mål at skabe kronologi:

- Mål på det journalistiske indholds niveau: selve historien, der er et portræt af Paul Gazan i ”virkeligheden”; den er fortalt i en ukronologisk og cirkulær dramaturgi sat sammen af speak, interviews og arkivbilleder
- Middel på fortæller-niveauet: historien i historien, det vil sige *reportagemotoren*, der er en konstrueret virkelighed fortalt i løbende nutid i en spændingsopbyggende berettermodel sat sammen af actionscener. Motoren er konstrueret af:
 - Mål: *Konstruktion af kronologisk handlingsforløb*
 - Middel: forskellige *Iscenesættelse af medvirkende-plot* med hjælp fra *journalisten som agent provocateur* og underholdningsplottene *prøvelse og fristelse*

Tv-journalistikken har bevæbnet sig med reality-værktøjer for at overvinde og løse problemet med tv-produktionens dobbelte mediering. I længere feature-indslag har det altså udmøntet sig i en forkærlighed for at etablere en gennemgående dramaturgisk motor at klynge det journalistiske indhold op på. Dermed udvider aktualitetsfeaturen den klassiske kerne af nyhedsdramaturgi og bliver til en fortælling – eller rettere: *også* til en fortælling. Hvor det journalistiske indhold opfylder et *journalistisk videbegær*, møder motoren seerens *narrative begær* (Brooks, 1984; Christensen, 1996). Den gode aktualitetsfeature leverer således både relevant information og en god fortælling på samme tid.

Paul Gazan, den hårdtprøvede programdirektør, der må smage sin egen medicin, har ret i mere end én forstand, når han i indslaget siger, ”at reality-showet er svømmet over sine egne bredder og har inddraget os andre lige pludselig.” Tv-journalistikken stigende bearbejdning i den anden mediering, der er mulig pga. moderne redigeringssteknologi¹¹, er flyttet ud i selve virkeligheden, journalistikkens råstof. I videre forstand er tv-journalisten ved at definere helt nye roller for sig selv, idet hun i stigende grad tager ansvar som fortæller – som

”institutionaliseret” i *narrative journalism* – og som eksperimentator, som i *public journalism* og den hér omtalte reality-journalistik. Der er indlysende kommunikative fordele ved at anvende narrative principper – men i sagens natur også etiske problemer. Det har imidlertid ikke været hensigten med denne artikel at bidrage til en etisk diskussion af reality-

journalistikken. Derimod har det været formålet at præsentere et tekstligt forankret beskrivelsesapparat til analyse og forståelse af de mekanismer, der gør eksperimentel reality til et attraktivt fortællegreb i tv-journalistik i almindelighed og aktualitetsfeaturen i særdeleshed.

Notes

1. Det vil sige *speaker* i billedet, altså værtens oplæg i studiet.
2. Hjarvard (1999) påpeger en generel stigning i tv-nyhedernes dækning af *kultur og almenmenneskelige emner*, og i det konkrete eksempel er der tale om *clean-up*: Dags Dato udnytter den foregående uges furore som ”alibi” for at vise noget Big Brother. Sådanne stof-overvejelser er naturligvis interessante og karakteristiske, men ikke fokuset hér.
3. Jeg bestemmer altså *ikke* aktualitetsfeatures som indslag med særligt blødt *human interest*-indhold, selvom sådanne indslag også indgår i bestemmelsen.
4. Jeg regner ikke *underholdning* for en selvstændig stor-genre, da underholdning i varierende grad er en del af alle fire storgener, selvom ”Enkelte har ytret ønske om å skille mellom journalistikk og underholdning. Dette er ikke en fruktbar inndeling, fordi skillet egentlig gå mellom fakta og fiksjon – mellom det som er dokumentarisk og det som er diktet opp.” (Njaastad, 1999:52).
5. Her skal ’faktions-operation’ forstås i meget generel forstand som enhver form for rekonstruktion af hændelsen. Hvis en togulykke er hændelsen, så hører interviews med øjenvidner til en sådan rekonstruktion. Som udtryk er interviewet i sig selv en form for faktion – i hvert fald er der tale om dramatiseret virkelighed (Larsen, 1995(1990)). At interviewet så med tiden er blevet en helt grundlæggende journalistisk genre, er en anden sag.
6. De journalistiske overvejelser – hovedsageligt i forresearchen – handler derimod om, hvorvidt historien *holder*.
7. Dog kan dramaturgiske kriterier altid tilsidesættes af et særligt kontroversielt eller interessant journalistisk indhold. Også i aktualitetsfeatures gælder det, at *content is king*.
8. Et andet og beslægtet sammenbindingsprincip kendetegner aktualitetsfeaturen, nemlig *temaet*, som består af et visuelt og/eller lydligt omkvæd, der gentages i løbet af indslaget som metafor på den journalistiske vinkel. Temaet er i familie med motoren, og der kan være sammenfald, så motoren har tematisk karakter og omvendt. Men i funktionel dramaturgisk forstand er temaet nærmest det modsatte af motoren, idet det mangler motorens fremdrift og kronologi, hvorfor det netop benævnes *breaker* i journalist-jargonen. Til gengæld har temaet den fordel, at det ikke kræver et indgreb i virkeligheden – kun i redigeringen.

9. Narratologer skelner almindeligvis mellem et udsagns *fortælling* eller narrative *diskurs*, samme udsagns *historie* eller narrative *indhold* og selve den narrative *udsigelse* (Genette, 1980(1972)).
10. I princippet er der også tale om en ganske vist svag retorisk journalist-motor, når SPIB’en formulerer sig mere generelt i stil med ”Søndagsmagasinet/Vi var med, da ...”
11. Jf. Hallin (1992) om tendenserne til og konsekvenserne af *sound bite-journalistik*.

Litteratur

- Brooks, Peter (1984) *Reading for the Plot. Design and Intention in Narrative*. Oxford: Clarendon Press.
- Christensen, Robert Zola (1996) Vandrehistorier, psykoanalyse og narrativt begær, *Kritik* 120.
- Genette, Gérard 1980 (1972) *Narrative Discourse*. Ithaca: Cornell University.
- Hallin, Daniel C. (1992) Sound Bite News: Television Coverage of Elections, 1968-1988’, *Journal of Communication* 42.2 (Spring), pp. 5-24.
- Hansen, Kenneth Reinecke (2001) Anders Agger smed mobiltelefonen væk og parkerede uden p-skive. Om fortælledramaturgi i tv-feature’, in *Apparatur* nr. 2, december 2001, Syddansk Universitet, pp. 45-54 (<http://www.humaniora.sdu.dk/dansk-kolding/artikler/pdf/andersagge.pdf>)
- Hansen, Kenneth Reinecke (2001-2004) *Tv-aktualitetsfeaturens dramaturgi. Kunsten at etablere en motor* (foreløbig titel) Odense: Syddansk Universitet (ph.d.-afhandling / work in progress).
- Hjarvard, Stig (1993) ’Fra opposition til isotopi. En teoretisk og analytisk diskussion af forholdet mellem tale og billede’, in Mette Davidsen-Nielsen (red.): *Billeder i tale*. Roskilde: Roskilde Universitetscenter.
- Hjarvard, Stig (1999) *TV-nyheder i konkurrence*. Frederiksberg: Samfundslitteratur.
- Larsen, Peter Harms (1995) *Faktion som udtryksmiddel*. København: Forlaget Amanda.
- Larsen, Peter Harms (2002) ’Virkeligheden på spil. Iscenesættelse af virkelighed i tv-programmer – fra journalistik til underholdning’, *MedieKultur*, 34.
- Larsen, Peter Harms (2003) *De levende billeders dramaturgi, Bind 2 – TV*. DR.
- Njaastad, Olav (1999) *Tv-journalistikk – Bildenes fortellerkraft*. Oslo: Ad Notam Gyldendal.

Könsmärkning i SVT:s nyheter 1958-2003

MONICA LÖFGREN NILSSON

... På Aktuellt består redaktionsledningen av män. Programdirektörer och övriga redaktionssekreterare är män, utrikes- och inrikesreportrarna är män. Finns det då inga kvinnor på Aktuellt? Jovisst, sekreterare, scriptor, producenter och 5 kvinnliga reportrar. Och vad gör dom? Jo dom sysslar med medicin, miljö, bostäder, familj, social- och barnfrågor. Precis som hemma, kunde man säga. Områden som idag inte har samma status i nyhetsprogrammen som exempelvis utrikespolitik, arbetsmarknad och näringsliv...

June Carlsson, *Antennen*, nr 2, 1976

Kvinnokampen trampar vatten idag. När jag började föreläsa om jämställdhet i början på 80-talet tog jag fram en sketch som visar hur det går till när uppdragen delas ut på morgonmötet: Den manliga reportern och fotografen skickas att bevaka det nedläggningsshotade järnverket som skall in på förstasidan. Den kvinnliga reportern ska skriva om mattutställning på museet. Precis så är det sa kursdeltagarna då. Precis så är det säger kursdeltagarna idag. Ingenting förändras.

Nordh-Waldemarsson, *Herta*, 1988

Journalistiken etablerades som en manlig institution, men idag består yrkeskåren till nästan hälften av kvinnor¹. När nya sociala grupper tar sig in på ett fält, sker detta sällan utan en viss kamp. Det som står på spel är positioner, prestige och status, men också vem som ska få kalla sig journalist och journalistikens innehåll. Ur ett genusperspektiv har kampen främst förts om hur den goda journalistiken skall definieras (finns det t ex en kvinnlig journalistik) samt om positioner och arbetsuppgifter². Annor-

lunda uttryckt har det handlat om huruvida ämnen, arbetsuppgifter och positioner varit "könsmärkta", något som i denna artikel kommer att belysas utifrån exemplet SVT:s nyheter.

Begreppet könsmärkning användes första gången av den amerikanska genusforskaren Moss Kanter (1977) och har sedan dess blivit ett etablerat begrepp inom forskningsfältet kön och organisation³. Inom forskningen kring nyhetsjournalistik och kön (som sällan haft den journalistiska organisationen/redaktionen som analytiskt objekt) är det däremot inte lika etablerat och studier av journalistiska organisationers strukturer ur ett genusperspektiv är sällsynta. Utgångspunkten i studier av könsmärkning är att socialt konstruerade föreställningar kring maskulinitet och femininitet leder till att inte bara biologiska kroppar är "könade" utan också organisationer, om än på olika sätt. I organisationer finns föreställningar förknippade med kön ständigt närvarande och dessa mer eller mindre kollektiva föreställningar är centrala i organisationskulturen (Alvesson och Billing, 1997). Kombinationen av dessa föreställningar och föreställningar kring vad ett visst arbete kräver gör att positioner och arbetsuppgifter blir märkta, de anses – uttalat eller outtalat – passa bättre för ett visst kön. Det uppstår därmed olika grader av vertikal och horisontell segregation i en organisation genom könsmärkning. Utmärkande för könsmärkning är att mäns arbetsuppgifter och positioner genomgående värderas högre än kvinnors (Abrahamsson, 2000). Könsmärkningen handlar annorlunda uttryckt om strukturell representation på ett fält som helhet, men avser också positioner och arbetsuppgifter i organisationer. I de fall ett kön utgör mer än 60 procent av t.ex. en yrkeskategori anses könsmärkning förekomma. Könsmärkning har också, även om själva begreppet inte alltid använts, varit i fokus i mycket av det jämställdhetsarbete som bedrivits inom olika organisationer och så även på SVT.

JMG, Göteborgs universitet, Box 710, 405 30 Göteborg, monica.lofgren-nilsson@jmg.gu.se

Könsmärkning i organisationer är viktig att undersöka eftersom segregationen resulterar i en könsordning (Sundin, 1998; Abrahamsson, 2000) som erbjuder vissa specifika villkor och begränsningar för kvinnor och män. Könsmärkning kan ses som en första analytisk nivå och lägger grunden för vidare analyser av symboliska föreställningar kring maskulint och feminint samt för analyser om makt och inflytande inom organisationer. Själva frågan om kvinnors inflytande och makt i journalistiken har sedan 1980-talet uppmärksammats och debatterats av medieforskare. Den har oftast formulerats som en fråga om huruvida en ökad andel kvinnliga journalister lett till en förändrad journalistik med avseende på vilka ämnen som prioriteras/har status i nyheterna och med avseende på vilka som får komma till tals i nyheterna⁴. De studier som försökt besvara denna fråga har haft antingen utbudet eller journalister som analytiska objekt och de empiriska resultaten är motsägelsefulla. Om frågan om kvinnornas villkor och betydelse i nyhetsjournalistiken ska kunna belysas nyanserat är det viktigt att även organisationen/redaktionen tas på allvar som analytiskt objekt och att maktfrågor knutna till densamma uppmärksammas. Det är vidare viktigt att organisationen relateras till det journalistiska fältet som helhet och dess tre styrfält; det ekonomiska, det politiska och det professionella. Om vi vill förstå hur könsordningen produceras, reproduceras och förändras inom specifika genrer eller medietyper är detta en nödvändighet. Genom ett sådant angreppssättet breddas också frågan och knyter an till en av de större feministiska forskningsfrågorna, den om kvinnors förändrade plats i offentligheten och vad som orsakat dessa förändringar.

Sveriges televisions nyhetsredaktioner utgör i detta sammanhang ett intressant studieobjekt då SVT dels är en av de mer prestigefyllda organisationerna på fältet och utgör slutpunkten i många journalisters karriär (Weibull, 1991), dels har bedrivit ett tämligen omfattande och väldokumenterat jämställdhetsarbete som definierat frånvaro av könsmärkning som ett jämställdhetsmål. Den studie som här presenteras, från första Aktuellt 1958 fram till dagens nyheter år 2003, är en delstudie inom ett större forskningsprojekt *kvinnorna i journalistikulturen* – kvinnors villkor och betydelse i televisionens nyhetsjournalistik. Analyser av villkor och begränsningar samt makt och inflytande inom redaktionerna kommer att genomföras som steg två och projektets slutrapport avser också att belysa den vidare frågan om kvinnors betydelse i nyhetsjournalistiken.

Det är främst två aspekter av könsmärkning som kommer att uppmärksammas i det följande; dels i vilken omfattning och i vilka sammanhang manliga och kvinnliga *reportrar* finns representerade på redaktionerna och i sändningarna, dels i vilken omfattning och i vilka sammanhang manliga och kvinnliga *intervjupersoner* finns representerade i sändningarna. De diskussioner som förts på redaktionerna under årens lopp vad gäller könsmärkning och som speglar kampen om positioner och arbetsuppgifter berörs också till viss del.

Artikeln baserar sig på material från en utbudsstudie gjord på 12 228 inslag under perioden 1958-2003⁵ som belyser nyheternas innehållsmässiga utveckling över tid. Det andra grundmaterialet är ett 40-tal längre samtalsintervjuer med journalister på SVTs nyheter främst insamlat under åren 2002 och 2003.

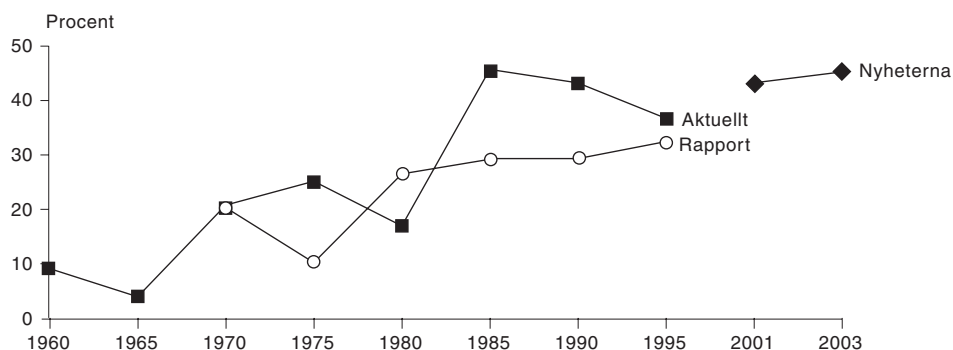
Kvinnorna träder in på redaktionerna

Det första egentliga svenska nyhetsprogrammet Aktuellt startade 1958 och hade då föregåtts av TV-journalen – en nyhetsjournal som i mångt och mycket liknade biografernas SF-journaler. Vid starten fanns en kvinnlig nyhetsuppläsare, Gun Hägg-lund, och här var Sverige förmodligen först i världen. Ytterligare en kvinna, Jeanette von Heidenstam läste nyheter under de första åren. Redaktionen var mycket liten och 1960 kom Ingrid Schrewelius som under många år var den enda fast anställda kvinnliga reportern (Djerf-Pierre, 2003). Flera andra kvinnor gjorde också inslag för tidiga TV-aktuellt, bland annat medarbetare som "lånades in" från hem- och familjeområdet på SVTs samhällsredaktion (Djerf-Pierre och Weibull, 2001). Efter hand minskade användningen av dessa kvinnliga reportrar och de kvinnliga nyhetsuppläsarna försvann.

När Rapport startade 1969 var en femtedel av reportrarna kvinnor på de båda nyhetsredaktionerna. Den manliga dominansen på nyhetsredaktionerna var stor och fram till slutet av 1970-talet var prestigefyllda positioner som reporter i inrikespolitiska gruppen och utrikesgruppen förbehållna män. Dessa förhållande uppmärksammades givetvis under 1970-talet då jämställdhetsfrågor alltmer stod på den offentliga agendan i samhället och på SVT.

Mellan 1975 och 1985 skedde den mest dramatiska ökningen av kvinnliga reportrar. 1985 var 45 procent av Aktuells reportrar kvinnor, medan motsvarande siffra för Rapport var 29 procent. Aktuells inrikes- och utrikesgrupp hade en jämn könsfördelning 1985 och inrikeschefen var en kvinna, Pia

Figur 1. Andel anställda kvinnliga reportrar på Aktuellt och Rapport 1960-2003⁶

Brandelius. En av anledningarna till den stora skillnaden mellan Aktuellt och Rapport är att rekryteringsfrågan drevs mycket hårt av Aktuells ledning, inte minst eftersom man konkurrerade med publikledande Rapport. Att nå den kvinnliga publiken med hjälp av fler kvinnliga reportrar blev viktigt, och ökningen kan sägas vara ett utslag av såväl konkurrensmedvetenhet som jämställdhetspolitiska ambitioner. Under 1980-talets tre sista år var även Rapport en redaktion med könsbalans, men 1990 minskar andelen kvinnor igen till strax under 30 procent. I sitt avstamp inför 1990-talet skriver SVT:s jämställdhetskommitté *Med hänsyn till den väntade och den stabilt ökande andelen kvinnor i reporteryrket räknar vi det i denna rapport som ett yrke med jämn könsfördelning* (Abrahamsson, 1990:27). En optimism som dessvärre in bit på 1990-talet kom på skam eftersom andelen kvinnor på Aktuellt också började minska.

År 2000 påbörjade SVT:s nyheter en omorganisation som bland annat innebar att merparten reportrar kopplades till en centraldesk och därmed inte tillhörde Aktuells eller Rapportens redaktion längre. 2001 var andelen kvinnliga inrikesreportrar vid centraldesken ca 43 procent⁷ och fördelningen manliga -kvinnliga reportrar var under våren 2003 50/50

och under hösten 2003 60/40. SVTs nyhetsredaktioner har alltså återigen på 2000-talet har blivit könsneutrala i bemärkelsen att inget kön dominerar i reportergruppen. I början av 2000-talet dominerade dock männen alltjämt i den prestigefyllda EPA-gruppen (ekonomi, politik och arbete), i utrikesgruppen samt bland kommentatorerna. Bland redaktörerna var könsfördelningen 2003 jämn, Aktuells chef var en kvinna, Helena Stålnert och Rapports chef en man, Per Yng.

Om man istället för att studera andelen anställda kvinnor reportrar på redaktionen ser till representationen i form av gjorda reportage framkommer en delvis annorlunda bild (tabell 1).

Under Aktuells första 25 år märktes inte mycket av den ökning av kvinnor som trots allt skedde på redaktionen vad gällde andelen inslag de bidrog med. 1970 var 20 procent av Aktuells redaktion kvinnor och de stod för 10 procent av inslagen. När Rapport startade 1969 utgjordes redaktionen också till ca 20 procent av kvinnor och andelen inslag gjorda av kvinnliga reportrar var 15 procent under 1970, dvs. något mer än på Aktuellt. Den stora ökningen av kvinnliga reportrar som gör nyhetsreportage kommer först senare. I Aktuellt fördubblades andelen inslag gjorda av kvinnliga reportrar

Tabell 1. Andelen av nyhetsreportagen i Aktuellt och Rapport som är gjorda av kvinnliga reportrar under olika tidsperioder⁸ (procent)

Period	Aktuellt	Rapport	Totalt	Antal inslag
1958-1965	9		9	692
1968-1980	11	15	12	2 843
1985-1995	33	30	32	3 298
2000-2003	36	28	32	919
2003	38	30	33	422

från 17 procent till 34 procent mellan 1980 och 1985, dvs. under samma period andelen kvinnliga reportrar ökade som mest. På Rapport hände däremot inte mycket under samma period. Där kom uppräckningen först mellan 1985 och 1990 trots att andelen kvinnor på redaktionen inte förändrats. Under 1990-talet har andelen inslag av kvinnliga reportrar legat runt en tredjedel och så är fallet alltså in på 2000-talet. Den ökning av kvinnliga reportrar som skett efter 1995 syns det därmed inga större spår av i sändningarna. Rapport låg år 2003 på samma andel nyhetsinslag gjorda av kvinnor som 1995 och Aktuellt andel ökade med 4 procentenheter under samma tidsperiod.

En slutsats som kan dras är med andra ord att de kvinnliga reportrarnas andel av de inslag som produceras i programmet generellt sett är mindre än deras andel på redaktionen. Ökningen på redaktionerna kan alltså inte spåras i en lika stor ökning av andelen inslag. En förklaring som brukar framhållas är att kvinnor genomgående sysslar med längre reportage än män. Så var fallet under 1970-talets första år då Rapport kännetecknades av att vara ett nyhetsmagasin med mycket få och mycket långa (ibland upp till 8 minuter) inslag. Aktuellt utgjorde Rapport's motsats och bestod kortnyheter med många telegram, men även här gjorde kvinnorna nästan hälften av de få långa inslag som fanns. Beträktat på detta sätt var den kvinnliga representationen under 1970-talet betydligt större i TV-rutan än vad en betraktelse av andel inslag antyder. När utrymme inte längre finns för denna typ av inslag försvinner skillnaderna mellan män och kvinnor och därmed också förklaringen till den kvinnliga underrepresentationen i andelen inslag.

Nyheterens innehåll och genusrelaterade diskussioner

De första TV-nyheterna bär inte mycket spår av det vi idag känner igen som nyheter. Under Aktuells första år dominerade internationella frågor/krig och olyckor och brott, men också nyheter som handlade om kultur, nöje och human interest. Inrikespolitiska nyheter var synnerligen sällsynta och kontroversiella frågor undveks noggrant (Djerf-Pierre och Weibull, 2001). Jordbävningkatastrofer blandades med kändisintervjuer och vårmotet i Paris. Olyckor och brott, human interest samt kultur och nöje utgjorde tillsammans 60 procent av nyheterna, dvs. intressanta nyheter hade högt nyhetsvärde.

Under denna period fördes inga egentliga diskussioner kring nyhetsvärdering ur ett genusperspektiv, men tydliga könsföreställningar var närvarande. Män

dominerade redaktionerna såväl antalsmässigt som på ledande befattningar. Kvinnorna exkluderades från högstatusområden som utrikespolitik och ekonomi och hänvisades till kultur, human interest samt kuriositeter eller hyrdes in från programområdet hem- och familjefamilje frågor för att bidra med ett kvinnligt perspektiv. Kvinnorna bidrog med andra ord under denna period med inslag till nyheterna som ansågs beröra de kvinnliga domänerna och ansågs därmed komplettera männen (Ibid).

I mitten av 1960-talet börjar Aktuells nyhets-sändningar förändras. Politik blir ett större område mot slutet av 1960-talet och under 1970-talet sker även en kraftig ökning av ekonominyheter. Den "lättamma" nyhetsprofilen övergavs och "viktigheten" blev det främsta urvalskriteriet. När Rapport startade blev denna betoning av tung samhällsbevakning med fokus på ekonomi och politik ännu tydligare. Rapport hade en uttalad policy att endast uppmärksamma de stora viktiga samhällsfrågorna i programmet inte, som tidigare varit fallet i Aktuellt, nyheter av "intresse". Underhållande nyheter var bannlysta liksom rapportering om enskilda olyckor och brott. 1970 utgjorde exempelvis ekonomi knappt 30 procent av Rapports nyheter.

Den kvinnliga underrepresentationen kritiserades i början 1970-talet, och en del av den genusrelaterade kritik som framfördes gällde också rådande nyhetsvärdering. Nyhetsagendan började ifrågasättas av kvinnogrupper inom redaktionerna och kom att definieras som manlig. Näringsliv, ekonomi och arbetsliv etiketterades som "hårda" manliga nyheter och ansågs få för stor plats i nyhetsutbudet. De mer "mjuka" reproduktiva områdena ansåg man däremot försummas, t ex sociala frågor, skolfrågor och miljöfrågor. Journalistiken kom alltmer att diskuteras i termer av manlig-kvinnlig och ett uttalat jämställdhetsmål var att få tillstånd en uppvärdering av mjuka nyheter. Det fördes också en diskussion om huruvida ämnesområden var könsmärkta i bemärkelsen att viss rapportering var förbehållen ett visst kön.

Jämställdhetsdebatten var mycket levande under denna period, bland annat föreslogs att om ett kön var representerat till mindre än 40 procent skulle kvotering kunna tillämpas. Kritik riktades också mot att det i princip enbart förekom män i seriös samhällsinformation och kvinnor ansågs ha begränsade möjligheter att bevaka hårda nyheter. Dåvarande radiochefen Otto Nordenskiöld lyckades reta de som aktivt arbetade med jämställdhet genom att i ett remissvar till regeringen 1975⁹ hävda att Sveriges radio med hänsyn till sin neutrala ställning inte kunde driva en radikal linje i jämställdhetsfrågan.

Tabell 2. Nyhetstyper i samtliga kanaler fördelat på olika tidsperioder (ej telegram) (procent)

Period	1958-1965	1968-1980	1985-2000	2000-2003	2003
Nyhetstyp					
Hårda nyheter: Krig, näringsliv, politik	41	70	62	70	76
Mjuka nyheter: Sociala frågor, miljö, skola, barnomsorg	9	12	17	13	10
Sport, olyckor och brott	26	12	12	13	10
Kultur, nöje, human interest, kuriosa	24	6	9	4	4
Summa	100	100	100	100	100
Antal inslag	706	2 637	3 117	1 038	450

På Rapportredaktionen började genusrelaterade diskussioner föras mer aktivt i slutet av 1970-talet. När Ann Lindgren anställdes som redaktör och hade som målsättning att satsa på mjuka frågor, t ex barnomsorg, väckte det diskussioner. Inte minst när hon i en intervju kritiserade den manliga nyhetsvärderingen och menade att det var svårt att bedriva kvinnojournalistik på Rapport. I *Aftonbladet* berättade June Carlsson och Ann Lindgren 1978 om hur de mobbades av sina manliga kollegor; kollegor som inte förstår vad som hänt ute i samhället de senaste åren. Anette Kullenberg raljerade över situationen och det upplevda ointresset för jämställdhet på följande sätt:

Ungkarl sökes. Gärna tuff och karriärmedveten. Ska vara beredd att jobba dygnet runt. Företrädare för sökande som aldrig tänkt över vad jämlikhet innebär. Ointresse för kvinnokampen premieras. Vi söker ett äkta lejon som är modig och tar sig fram överallt. Trevligt utseende och känsla för modern klädstil, dock ej utmanande, uppskattas. Ansökningar skickas till Sveriges Radios kommenterande nyhetsprogram, Rapport och Aktuellt. Alla ansökningar behandlas självfallet av män. (*Aftonbladet* 780402).

1985-1995 brukar ibland beskrivas som en period av kommersialisering av tv-journalistiken (Djerf-Pierre och Weibull, 2001), men också ibland som en period av feminisering (Djerf-Pierre och Löfgren-Nilsson, 2004). Andelen kvinnliga reportrar hade nu ökat och nu skedde också en ökning av ökning av mjuka ämnen i nyheterna. Samtidigt minskade ekonomibevakningen, delvis till följd av att speciella ekonominyheter introducerades. Under denna period var andelen kvinnor som gjorde inslag runt 30 procent och en diskussion kring betydelsen av detta påbörjades, såväl inom redaktionerna som inom den feministiskt inriktade medieforskningen. En av de frågor som alltmer började uppmärksam-

mas var den bristande kvinnorepresentationen i utbudet. Redan i slutet av 1970-talet, under ett tvåårigt jämställdhetsprojekt, provades införandet av kvinnokartotek och nu intensifierades arbetet med speciella förteckningar över kvinnliga intervju-personer igen. Arbetet med jämställdhet pågick intensivt och i SVT:s prisbelönta¹⁰ jämställdhetsplan från 1995 återfinns följande formulering: *Varje gång ett namn på en manlig expert, kommentator eller i övrigt känd person tas upp för diskussion om användning i ett program åligger det program-ansvarig att försöka finna ett likvärdigt alternativ.*

Aktuellt hade under denna period en balanserad redaktion med kvinnor på statusfyllda positioner. På Rapport däremot fortsatte jämställdhetsdiskussioner som var relaterade till könsmärkta positioner och arbetsuppgifter. När Claes Elfsberg 1984 fick jobbet som biträdande chef på Rapport framför Yvonne Winblad tog diskussionerna återigen fart och en brist på ointresse från ledningshåll för jämställdhetsfrågor upplevdes av många kvinnor på redaktionen.

Vid 2000-talet förändrades innehållet i TV-nyheterna något igen. De hårda nyheterna – och då framförallt krig och internationella konflikter – ökade på bekostnad av mjuka, framförallt sociala, frågor. Genusrelaterade diskussioner tog nu i allra högsta grad fart igen, inte minst efter att några kvinnliga reportrar gjort en egen intern undersökning som visade att de kvinnliga journalisterna var kraftigt underrepresenterade i sändningarna. Rapporten ledde till att Eva Hamilton, chef för nyheter och fakta, tillsatte en jämställdhetsgrupp. Några citat ur en intern SVT-enkät kan exemplifiera hur det kan låta bland kvinnorna i jämställdhetsdebatten idag, i början av 2004, på SVT:s nyhetsredaktion:

Det räcker med att titta på ett antal 19.30-sändningar. Toppjobben görs ofta av män – dessutom av samma män. Kvinnornas inslag ligger senare

i sändning och handlar oftast om andra slags ämnen.

Vi har ingen kvinnlig inrikeskommentator. Åtminstone är det ytterst sällan någon tar plats i stället för KG och Mats.

Juridiska experter som ska kommentera rättsprocesser, företrädesvis brottmål, är nästan utan undantag män. Utom när det handlar om sexbrott för då är det plötsligt en kvinnlig angelägenhet.

Efter perioden 1985-1995 då könsmärkningen av positioner var på väg att upphävas, då andelen kvinnor ökat och mjuka ämnen prioriterats något, tycks en återgång till 1970-talet skönjas såväl i sakförhållanden som i kritiken från kvinnliga reportrar på SVT. Könsmärkningen i den ämnesmässiga bevakningen står åter i fokus och så även kritiken mot den manliga dominansen bland källorna. Hur ser då könsmärkningen ut i SVT:s nyheter över tid vad gäller ämnesområden och intervjupersoner?

Reportrarna – ”kvinnliga” och ”manliga” bevakningsområden

På samma sätt som positioner varit könsmärka är det tydligt att föreställningar om ”maskulint” och ”feminint” också präglat de områden som bevakats. Fram till år 2000 var i princip samtliga områden könsmärkta och präglade av en manlig dominans i bemärkelsen att det var manliga reportrar som gjorde inslagen och därmed hade tolkningsföreträde vad gäller hur händelser skulle förstås. Undantaget utgörs av ämnesområdet kultur/nöje där kvinnorna under perioden 85-95 svarade för 59 procent av in-

slagen. I början av 2000-talet upphörde könsmärkningen av sociala frågor, energi/miljö samt human interest, medan internationella frågor (krig och konflikter) politik, olyckor och brott samt näringsliv kvarstod som manligt dominerade (tabell 3).

Samtidigt är den manliga dominansen inom varje ämneskategori inte förvånande eftersom de manliga journalisterna totalt sett gjort, och alltjämt gör, en större andel av inslagen. Genom att jämföra andelen inslag kvinnor gör totalt sett under varje period med hur de är representerade inom ämneskategorierna framträder en delvis annorlunda bild av könsmärkningen (tabell 4).

Under Aktuelltts 10 första år var de hårda nyheterna klart dominerade av män medan kvinnor föredrog, eller fick sig tilldelade, lätta nyheter att bevaka. Human interest och kuriosa var kvinnliga domäner, medan olyckor och brott samt utrikesbevakning var områden med kraftig manlig dominans. När andelen hårda nyheter ökade under perioden 1968-80 minskade skillnaden något mellan män och kvinnors bevakning av hårda nyheter samtidigt som mjuka nyheter nu blev en tydlig kvinnlig angelägenhet. Könsmärkningen och ökningen av de sociala frågorna under denna period var ett resultat av de kvinnliga reportrarnas aktiva arbete att få upp dem på nyhetsagendan och av ett eget val att bevaka dem. Samtidigt var det också ett resultat av en könsmärkning från chefshåll vid utdelningen av uppdrag. En dåvarande nyhetschef uttrycker det som att: *om det nu var så viktigt att dom skulle ha dom så fick dom ju också bevaka dem.*

Perioden 1985-1995, då hårda nyheter minskade sin andel av nyhetsmaterialet och mjuka frågor ökade, suddades könsmärkningen nästintill ut. Kvinnor fortsatte att ta sig in på de mer prestige-

Tabell 3. Andel inslag på olika nyhetsområden under olika tidsperioder gjorda av kvinnliga reportrar i SvT:s nyheter 1958-2003 (procent)

Ämnesområde	1958-1965	1968-1980	1985-1995	2000-2003
Krig, konflikter, internationella frågor	0	5	28	26
Ekonomi, arbetsmarknad	5	14	37	35
Politik	5	10	29	24
Sociala frågor	10	28	38	52
Olyckor, brott	11	14	30	28
Energi, miljö	0	20	30	47
Näringsliv	6	6	30	21
Kultur, nöje	23	27	59	48
Human interest	30	25	22	53
% inslag av kvinnor	9	12	32	32
Antal inslag	692	2 843	3 298	918

Tabell 4. Kvinnliga respektive manliga journalisters produktion av olika nyhetstyper under olika tidsperioder (procent)

Nyhetstyp	1958-1965		1968-1980		1985-1995		2000-2003	
	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män
Hårda: krig, näringsliv, politik	14	46	53	72	63	63	58	74
Mjuka: sociala frågor, miljö, skola, barnomsorg m.m.	10	8	28	10	19	16	24	11
Sport, olyckor och brott	18	27	10	12	10	13	11	12
Kultur, nöje, Human interest, kuriosa	58	18	9	6	8	8	7	4
Summa	100	100	100	100	100	100	100	100
Antal inslag	50	542	298	2 219	914	2 028	259	548

fyllda domänerna och män ökade sin bevakning av mjuka frågor något. Under denna period gjorde kvinnorna en tredjedel av nyhetsinslagen och även om könsmärkningen i detta avseende inte upphört var två av de uppsatta jämställdhetsmålen nådda; de mjuka nyheterna hade uppvärderats och kvinnor hade nu tagit sig in på tidigare mansdominerade bevakningsområden.

Efter SVT:s omorganisering till en gemensam nyhetsdesk återupptod dock könsmärkningen igen enligt samma mönster som på 1970-talet: män bevakade i större utsträckning än kvinnor hårda nyheter och kvinnor i betydligt större utsträckning än män mjuka. Detta är en delvis en följd av den ökade bevakningen av krig och internationella frågor eftersom utrikesgruppen var dominerad av manliga reportrar. Men också politik och näringsliv blev nu återigen mer en angelägenhet för manliga reportrar. Samtidigt minskade de sociala frågorna och blev i hög grad återigen en kvinnlig angelägenhet. I både Aktuellt och Rapport fanns samma mönster under perioden, men värt att notera är att könsmärkningen var betydligt större i Rapport än i Aktuellt. I Rapport bestod 48 procent av kvinnornas inslag av hårda nyheter och 30 procent av mjuka, medan motsvarande siffror för Aktuellt var 66 respektive 18 procent.

Sammanfattningsvis kan sägas att det funnits skillnader i mäns och kvinnors bevakning. Hårda ämnen har bortsett från perioden 1985-1995 varit i huvudsak manliga bevakningsområden, medan könsmärkningen för kvinnors del varierat något mer. Dagens nyheter innehåller inte längre kultur, nöje, human interest och kuriosa i någon nämnvärd utsträckning. De mjuka frågorna har istället kommit att bli kvinnornas bevakningsområde. Här upphörde könsmärkningen till viss del perioden 1985-1995, men på 2000-talet återupprepade sig mönstret från 1970-talet. Bilden av könsmärkning som visats här stämmer väl överens med jämställdhetsdiskus-

sionerna under olika perioden och den ”backlash” som i början av 2000-talet upplevdes av många kvinnor vid SVT framträder tydligt i utbudsstatistiken.

Intervjupersonerna – vanliga kvinnor och officiella män

Nyheterna utgör en väsentlig del av det offentliga samtalet och det är naturligtvis intressant ur ett genusperspektiv att även undersöka vilka intervju-personer som får komma till tals och tolka offentligheten. Offentliga källor, dvs. företrädare för olika typer av verksamheter, har alltid dominerat i nyheterna. De utgjorde 2003 två tredjedelar av de intervjuade i nyhetsprogrammen och en ökning har skett sedan första aktuellsändningen. Det är då främst politiker som i större utsträckning får komma till tals. Detta är naturligtvis ett utslag av de tidigare nämnda uttalade satsningarna på ”seriös” nyhetsrapportering som slår igenom på 1970-talet och av att de featureliknande inslagen och andra udda ting som återfanns i Aktuellt under början av 1960-talet nu helt försvunnit. På 1970-talet försvinner därför även kändisar i stort sett ut ur Tv-nyheterna (tabell 5).

Uttalanden av ”vanliga” människor, dvs. de som intervjuas i egenskap av privatpersoner, har alltid varit betydelsefulla i televisionens nyhetsprogram. Denna kategori personer utgörs till stor del av människor som kommenterar konsekvenserna – ofta negativa – av en händelse. Då detta sätt att vinkla nyheter ökade under 1990-talet ökade också förekomsten av privatpersoner i inslagen. Ökning har i stort skett på bekostnad av organisationsföreträdare. Hur ser då representationen av kvinnor ut med avseende på vem som får komma till tals och i vilken egenskap får män och kvinnor yttra sig?

De kvinnliga intervjupersonerna utgjorde under Aktuells första år runt 10 procent av alla personer i

Tabell 5. Olika typer av intervjupersoner fördelat på olika tidsperioder i SVT:s nyheter (Procent)

Period	1958-1965	1968-1980	1985-1995	2000-2003
Vanliga människor	15	18	20	25
Företrädare	58	71	66	64
Kändisar	17	4	4	3
Övriga	10	7	10	8
Totalt	100	100	100	100
Antal intervjuer	351	2 339	4 186	1 864

Tabell 6. Andelen kvinnliga intervjupersoner i SVT:s nyheter 1958-2003

År	1958	1960	1965	1968	1970	1975	1980	1985	1990	1995	2000	2003
Kvinnor	11	11	10	9	11	13	14	16	22	29	25	25
Antal	56	139	148	243	372	780	903	1022	1 388	1 674	928	914

nyhetsutbudet. Under 1970-talet ökade andelen något, men det var först under den senare delen av 1980-talet och början av 1990-talet som den största ökningen ägde rum, dvs. under samma period som frågan började drivas aktivt igen på redaktionerna (tabell 6).

Ökningen av kvinnor kommer alltså relativt sent. Under 1995 hade SVT:s nyhetskanaler 29 procent kvinnliga intervjupersoner och sedan dess har en mindre tillbakagång skett. Att offentligt uttala och kommentera vår omvärld har alltid varit och är alltså jämt männen förbehållet, inte enbart i SVT:s nyheter utan bilden gäller även svensk dagspress (Andersson Odén, 2002).

Vanligast är – och har alltid varit – att kvinnor får framträda som enskilda medborgare; i enkäter på stan, som drabbade eller som kommentatorer till händelser. 43 procent av de ”vanliga” människor som intervjuades 2003 var kvinnor, vilket gör kategorin till den enda som inte är tydligt könsmärkt.

Kändisar är ytterligare en kategori där kvinnor varit relativt vanliga intervjupersoner (tabell 7).

Kvinnor är och har alltid varit förhållandevis osynliga i andra funktioner och de uppträder betydligt mer sällan som representanter för en grupp. Andelen kvinnliga offentliga företrädare har från 1970-talet då TV-nyheterna antog sin nuvarande karaktär ökat med 11 procentenheter. Främst är det som myndighets- och organisationsföreträdare som kvinnorna fått ett större utrymme, men andelen kvinnliga intervjupersoner har också ökat bland politiker och näringslivsrepresentanter.

Periodiseringen döljer dock att ett viktigt trendbrott skedde 1995. De stora ökningarna av kvinnliga offentliga företrädare kom under 1990-talet och representationen var som högst 1995 för att sedan minska eller stagnera. Av de politiker som då intervjuades var 31 procent kvinnor och av experterna var 22 procent kvinnor, här har en betydande nedgång skett i början av 2000-talet. Sammantaget var

Tabell 7. Andelen kvinnliga intervjupersoner inom olika aktörskategorier fördelat på olika tidsperioder i SVT:s nyheter

Period	1958-1965	1968-1980	1985-1995	2000-2003
Vanliga människor	30	36	43	43
Experter	0	10	17	13
Organisationer	2	5	18	22
Näringsliv	0	4	12	16
Politiker	2	7	19	19
Myndigheter	5	10	27	27
Kändisar	23	20	26	30
Total andel kvinnor	10	12	23	25

84 procent av de politiker och experter som intervjuades 2003 män. Vad gäller den kvinnliga representationen av myndighetspersoner, organisations- och näringslivsföreträdare har däremot ingen förändring skett sedan 1995.

En av förklaringarna till den bristande kvinnorepresentationen har formulerats som ett strukturellt problem: mediebilden speglar ”verkligheten” och det offentliga livet i Sverige och i världen. En av redaktörerna på SVT kommenterade siffrorna ovan och den kritik som framfördes mot dem på följande sätt: *Man kan inte komma med ett feministisk patos och vilja förändra verkligheten. Det sitter gubbar vid makten och de måste vi intervjua*¹¹. SVTs samhällschef konstaterade däremot att *det förvisso finns en överrepresentation av män på ledande poster, men i SVT blir det oproportionerligt*¹². En jämförelse med ”verkligheten” skall inte systematiskt göras här, men beträffande kategorin vanligt folk så utgörs drygt hälften av den svenska befolkningen av kvinnor något som aldrig återspeglats i nyheterna. De offentliga aktörerna är mer problematiska att yttra sig om, men empiriska studier som tidigare använt sig av denna komplicerade jämförelse (se Edström och Jacobsson, 1994) landar i samma slutsats som SVTs samhällschef: Tv-nyheterna förmår inte skildra den kvinnliga representation som trots allt finns bland offentliga företrädare i samhällslivet (tabell 8).

Andelen kvinnor har ökat inom alla olika typer av nyheter. Om man ser till utveckling generellt sedan 1958 finns en större ökning av kvinnor inom de mjuka frågorna, än inom de hårda. Men bilden be-

höver nyanseras något. Ökningen av kvinnor inom de hårda nyheterna, exempelvis politik och ekonomi, skedde mellan1980-95 och som högst var representationen 1995 då 30 procent av de intervjuade är kvinnor. Sedan dess har kvinnliga intervjupersoner minskat igen till i början av 2000-talet utgöra 22 procent av de intervjuade. I bevakningen av de mjuka frågorna påbörjades ökningen av kvinnliga intervjupersoner tidigare och här har kvinnorna alltsedan1970-talet varit överrepresenterade i förhållande till sin totala andel bland intervjupersonerna. Inom såväl hårda som mjuka nyheter har det varit och är alltså vanligtast att kvinnor intervjuas som privatpersoner, men samtidigt är kvinnliga offentliga företrädare vanligare i de mjuka nyheterna än i nyheter om politik och ekonomi.

Den empiriska forskningen som berör journalistens kön och val av intervjupersoner har kommit till mycket motstridiga slutsatser angående huruvida det finns några kausala samband existerar. En anledning är att studierna rör olika typer av medier. I SVTs nyheter förekommer det fler kvinnliga intervjupersoner i nyheter gjorda av kvinnliga reportrar. Sambandet var tydligast under Aktuelltts första år och beror huvudsakligen på den könsmärkning som fanns i den ämnesmässiga bevakningen. Under följande perioder blir skillnaderna mindre, men kvarstår. Kvinnor är mer frekventa i inslag gjorda av kvinnor oavsett vad det handlar om och oavsett om intervjupersoner är en privatperson eller en offentlig företrädare. Men i början av 2000-talet försvann dessa samband (tabell 9).

Tabell 8. Andelen kvinnliga intervjupersoner i olika typer av nyheter fördelat på olika tidsperioder i SvTs nyheter.

Period	1958-1965	1968-1980	1985-1995	2000-2003
<i>Nyhetsstyp</i>				
Hårda: krig, näringsliv, politik, m.m.	5	9	22	22
Mjuka: sociala frågor, miljö, skola, barnomsorg m.m.	12	24	32	33
Total andel kvinnor	10	12	24	25

Tabell 9. Kvinnliga och manliga källor i inslag gjorde av manliga och kvinnliga reportrar över tid under olika perioder i tv-nyheterna (Procent)

	1958-1965		1968-1980		1985-1995		2000-2003	
	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män
Kvinnor	29	9	20	11	29	21	28	24
Män	71	91	80	89	71	79	72	76
Totalt	100	100	100	100	100	100	100	100
Antal intervjuade	28	286	344	1892	1 302	2 707	562	1 199

Underrepresentationen av kvinnor i nyheterna kan vara knuten till journalistidealet såtillvida att en reporter som stoltserar med objektivitet har inte mycket till övers för att särskilt söka kvinnliga källor/intervjupersoner¹³. Men bakom det till synes neutrala förhållningssättet döljer sig dock en manlig norm och en manlig världssyn, som genererar manliga källor i exempelvis nyheterna (Melin-Higgins, 1996). Arbetet med kvinnolistor kan förstås som ett sätt att bryta denna norm. Eftersom projektet huvudsakligen bedrevs av de kvinnliga journalisterna är det i stor utsträckning resultatet av en strategi och ett aktivt arbete som syns i tabellen ovan. In på 2000-talet i samband med att andelen kvinnliga intervjupersoner totalt minskade försvann skillnaderna mellan manliga och kvinnliga reportrar. En möjlig tolkning är de kvinnliga journalisternas ansträngningar minskat och därmed lett till färre kvinnor i nyhetsutbudet.

Konklusioner

Under de snart 50 år som televisionen sändt nyheter i Sverige har betydande förändringar ägt rum beträffande könsmärkningen av positioner och arbetsuppgifter. Andelen kvinnliga reportrar har ökat, kvinnorna har tagit sig in på de tidigare mansdominerade hårda nyheterna och på statusfyllda positioner tidigare förbehållna männen. Mellan 1975 och 1985 startade rekryteringen av kvinnliga reportrar på allvar och arbetet med att uppgradera statusen på mjuka frågor påbörjades. Under 1980-talets sista år var både Aktuellt och Rapport nyhetsredaktioner med könsbalans såväl andelsmässigt som på prestigefyllda positioner. Könsmärkningen i den ämnesmässiga nyhetsbevakningen upphörde under perioden 1985-1995 och de mjuka nyheterna fick ett större utrymme i sändningarna. En ökning av kvinnliga intervjupersoner skedde också under denna period och 1995 var 29 procent av de intervjuade i nyheterna kvinnor. Vanligast är dock att kvinnor alltså jämt intervjuas i egenskap av privatpersoner eller som kändisar.

I början av 2000-talet skedde en förändring i det som syntes vara en positiv utveckling. Visserligen hade en mindre ökning av kvinnliga reportrar skett andelsmässigt, och en könsbalans rådde på chefs- och redaktörspositioner, men en könsmärkning av ämnesområden enligt gammalt traditionellt mönster gjorde sig åter påmind. Två tredjedelar av nyhetsinslagen gjordes av män, vilket innebär att de kvinnliga reportrarna var underrepresenterade i utbudet i förhållande till sin andel på redaktionen. Den prestigefyllda gruppen specialreportrar inom poli-

tik, ekonomi och arbetsmarknad dominerades återigen av manliga reportrar och en tillbakagång av andelen kvinnliga intervjupersoner ägde rum. Främst var det kvinnliga politiker och experter som syntes mer sällan än vad som var fallet i mitten av 1990-talet. År 2003 var 84 procent av de politiker och experter som intervjuades i tv-nyheterna män.

Hur ska vi då förstå de förändringar som ägt rum, först i form av en minskande könsmärkning men i början på 2000-talet i form av en tillbakagång? Frågan kan naturligtvis inte till fullo besvaras utan ytterligare analyser av redaktionskulturen på SVT och av faktorer på det journalistiska fältet i sin helhet, men några betydelsefulla aspekter skall i det följande uppmärksammas.

Förändringsprocesser brukar ofta analyseras och förstås som ett resultat av ledningsåtgärder inom en organisation (Wahl, m fl. 2001). På SVT:s nyheter var det den interna kritiken bland kvinnliga reportrar under 1970-talet som banade väg för den kommande förändringen. Inledningsvis förekom huvudsakligen individuella strategier, men sedermera utvecklades även mer kollektiva strategier. Det aktiva jämställhetsarbete som inleddes på SVT kan förstås som en form av organisatorisk strategi, som underlättade för de kvinnliga journalisterna och så småningom ledde fram till att reella förändringar under perioden 1985-1995. Successivt under senare delen av 1990-talet upphörde jämställdheten att uppfattas som ett stort problem inom SVT. Utvecklingen var positiv: visserligen var andelen kvinnor långt ifrån hälften, men de fanns på statusfyllda positioner, könsmärkningen av ämnesområden hade upphört och man upplevde sig vara på väg att få in fler kvinnliga intervjupersoner i nyhetsprogrammen. Förställningar fanns (inte bara på SVT), att resterande problem med kvinnorepresentationen skulle lösa sig automatiskt om man bara såg tiden an, inte minst eftersom jämställdhet nu var ett allmänt och accepterat mål. Uppmärksamheten kom alltmer att riktas mot vad som uppfattades som ett akutare problem; bristen på mångfald med avseende på reportrar och intervjupersoner med icke-svensk bakgrund. Edström (2000) drar i sin rapport om medier och jämställdplaner slutsatsen att nyhetsredaktioner i allmänhet tycks ha svårt att hantera mer än en fråga i taget, och sannolikt har så också varit fallet på SVT:s nyhetsredaktioner.

SVT:s nyhetsredaktioner påbörjade också en stor omorganisering under senare delen av 1990-talet, något som inledningsvis ledde till vissa negativa konsekvenser i form av att många reportrar upplevde en redaktionell hemlöshet och en oklar ansvarsfördelning. Även om det formellt fanns en

arbetsgång i den nya organisationen rådde det i praktiken en större osäkerhet i arbetsfördelningsprocessen än tidigare. Under dessa förhållanden fick gamla mönster lättare att återuppträda och det blev svårare att aktivt ifrågasätta och påverka. Dessutom dominerade naturligtvis frågor förknippade med omorganiseringen vid denna tidpunkt och upptog också merparten av arbetsledningens tid och energi.

SVT:s nyhetsredaktion är en av de mer prestigefyllda organisationerna verksamma på det journalistiska fältet, men den utveckling som skett på SVT kan naturligtvis inte enbart förstås som en intern angelägenhet utan är i högsta grad del av en allmän samhällsutveckling och av en utveckling på det journalistiska fältet. Under perioden 1975-1995 förändrades föreställningarna kring mäns och kvinnors arbete, jämställdhetsarbete bedrevs på många arbetsplatser och 1991 kom den lag som föreskriver att varje arbetsplats med fler än 10 anställda måste ha en jämställdhetsplan. I början av 1990-talet lades också grunden till stödstrumporna, ett nätverk som inledningsvis arbetade med att få upp genusfrågorna på den offentliga agendan. Många kvinnliga journalister medverkade i nätverket, även från SVT och ett resultat från arbetet blev att flertalet riksdagspartier kvoterade sina listor inför riksdagsvalet 1994 (kvinnovalet). Kvinnorepresentation var en het fråga, vilket också fick genomslag i nyhetssändningarna i form av fler intervjuade kvinnor. Det har med andra ord förekommit kvinnliga kollektiva strategier på fältet som haft betydelse för såväl SVT:s nyhetsredaktioner som för nyhetsredaktioner på andra medier.

I egenskap av Public service-företag har Svt under en längre tid bedrivit nyhetsverksamhet i avsikt att konkurrera. Även om de två nyhetsredaktioner var tänkta att konkurrera med varandra för att åstadkomma mångfald och kompensera monopol var det först 1990 som en mer påtaglig konkurrens gjorde sig gällande då TV4 startade. 1992 bör-

jade TV4:s nyheter sända över marknätet. TV4 hade en uttalad målsättning att vinna den kvinnliga nyhetspubliken med delvis annorlunda – kvinnliga – nyheter och tanken om könsneutrala redaktioner hade hög prioritet vid tillsättningen av tjänster på nyhetsredaktionen. En ny situation uppstod och det är sannolikt att konkurrensen från TV4 hade betydelse för utvecklingen på SVT. Situationen kan jämföras med när Aktuellt i konkurrensen med Rapport rekryterade kvinnliga reportrar i början av 1980-talet för att nå den kvinnliga publiken.

Utvecklingen på SVT visar tydligt att jämställdhet, definierat som frånvaro av könsmärkning, inte är något som automatiskt löser sig med tiden utan snarare kräver ett aktivt arbete. SVT:s nyheter lyckats bra med många kvinnor på viktiga ledande positioner, men sämre beträffande arbetsfördelningen bland reportrarna samt med att få in kvinnor på vissa statusfyllda positioner. Problemet med den kvinnliga underrepresentationen bland intervjupersoner kvarstår också. Delar av den ”gamla” genusordningen lever alltjämt kvar och kön är en vanligt förekommande tolkningsmall för redaktionella händelser, främst bland kvinnorna på nyhetsredaktionen. Jämställdheten återigen blivit en fråga som diskuteras öppet, såväl i andelar som i maktermer, inte minst efter att könsmärkningen under 2000-talet påvisats i sifferform. Åtgärdsprogrammet har tagits fram internt och vad konsekvenserna av dessa blir får framtiden utvisa. En intressant fråga i sammanhanget är naturligtvis hur utvecklingen på SVT ser ut jämfört med andra nyhetsmedier. TV4:s nyheter som vid starten hade en könsneutral redaktion visar en likartad utveckling som SVT i vissa avseenden, de manliga reportrarna var hösten 2003 dubbelt så många som de kvinnliga och de politiska reportrarna var i huvudsak män¹⁴. SVT:s nyhetsredaktioner var med andra ord inte ensamma om förhoppningen att det största arbetet med jämställdheten var gjort inför 2000-talet.

Noter

1. Uppgifter från SJF:s medlemsregister, uppgifterna gäller december, 2003.
2. För en analys av hur fältets struktur och logik utvecklats under 1900-talet ur ett genusperspektiv se Djerf-Pierre, 2003.
3. Synonymer till begreppet könsmärkning som också används, dock mer sällan, är könskodning, könspräglighet, genusfiering, genusformatering och beköning.

4. Den ökade andelen kvinnor har också lett till diskussioner bland journalister om huruvida kvinnor har förändrat, eller kan och bör förändra, medieutbudet. I första hand var det förändringar i nyheternas ämnen och intervjupersoner som avsågs, men även organisatoriska och formmässiga aspekter diskuterades (Löfgren-Nilsson, 2000). Journalisterna själva anser att ämnen och vinklar breddats som en följd av fler kvinnor (ibid.). Den empiriska forskningen på området är inte speciellt omfattande och resultaten är dessutom motsägelsefulla.

5. Urvalet Aktuellt-sändningar (1958-2002/03) och Rapportsändningar (1969-2002/03) Följande år och antal veckor är analyserade: 1958 (4 veckor), 1960, 1968, 1970, 1975, 1980, 1985, 1990, 1995 (8 veckor) 2000 och 2002/03 (4 veckor). Totalt sett innehåller urvalet 13 251 inslag och allt nyhetsmaterial utom väder ingår. En utförlig beskrivning av material och metod återfinns i Löfgren-Nilsson (2004). Undersökningen för 2002/03 är ett uppdrag utfört åt SVTs jämställdhetskommitté och SVTs samhällschef Johan Lindén. Då den avser hösten 2002 och våren 2003 benämns perioden för enkelhetens skull som 2003 i artikeln.
6. Undantaget utgör Aktuellt som har långtidsbokade reportrar kopplade till sig 6 månader åt gången, men utöver dem får material till sändningarna från centrala nyhetsdesken. Uppgifter för år 2003 har tillhandahållits av SVT:s inrikeschef Per Einarsson.
7. Uppgifterna på andelen män och kvinnor är hämtade från SVTs interna telefonkatalog. Eventuella tjänstledigheter syns inte alltid i dessa kataloger, inte heller om personer periodvis arbetat med andra uppdrag eller varit barnlediga. Siffrorna ger dock en god bild av utvecklingen och systematiska avvikelser bör ej förekomma, annat än att kvinnorna möjligen kan vara överrepresenterade p g a barnledigheter.
8. För en mer utförlig diskussion kring de gjorda periodiseringarna samt det basmaterial som ligger till grund för dem se Löfgren-Nilsson (2004).
9. Skrivelse till statsrådsberedningen från Otto Nordenskiöld, 1975-11-12, Dnr 75-10-09:B 67
10. 1995 gjorde JÄMO en genomgång av 55 jämställdhetsplaner vid svenska massmedieföretag och belönande SVT och Göteborgsposten vars planer ansågs ha särskilt bra innehåll.
11. Redaktör för SVTs nyhetssändningar som intervjuades i Mediماغasinet 2003-11-27 i en kommentar till resultatet för åren 2002/2003.
12. Johan Lindén, samhällschef på SVT intervjuad i Svenska Dagbladet 2003-09-26 samma dag som 2002/2003 års resultat presenterades på SVTs jämställdhetsdag.
13. Jämför exempelvis med Otto Nordenskiölds resonemang om SVTs neutralitet och jämställdhetsfrågan.
14. Uppgifterna kommer från SVT:s Mediماغasinet, 2003-11-27 och Lena Smedsås, reporter på TV4. Smedsås är politisk reporter på SVT, men gjorde under hösten 2003 i princip inga inslag, däremot förekom hon som kommentator. I övrigt var reportrarna män.

Referenser

- Abrahamsson, U. (1990) *Hälften vunnet?* Stockholm: Sveriges Radio.
- Abrahamsson, L. (2000) *Att återställa ordningen. Könsmönster och förändring i arbetsorganisationer.* Umeå: Boréa bokförlag.
- Alvesson, M. och Y. Due. Billing (1997) *Understanding Gender and Organizations.* London: Sage.
- Andersson Odén, T. (2002) *2001 års publicistiska bokslut. En rapport om 36 tidningars i bokstäver i siffror.* Göteborg: Institutionen för journalistik och masskommunikation (Rapport 3).
- Djerf-Pierre, M. och L. Weibull (2001) *Spegla, Granska, Tolka: Aktualitetsjournalistik i svensk radio och TV under 1900-talet.* Stockholm: Prisma.
- Djerf-Pierre, M. (2003) Journalistikens kön. Fältets struktur och logik under 1900-talet. *Kvinnovetenskaplig tidskrift* nr 2.
- Djerf-Pierre, M. och Löfgren-Nilsson, M. (2004) Sex-typing in the Newsroom: The Feminization of Swedish Television News Production, 1958-2000, i deBruin, Marjan och Ross, Karen (eds.) *Identities at Work: Gender and Professionalism in Media Organizations.* Mulgrave: Hampton Press Inc.
- Edström, M. (2000) *Medierna och jämställdheten.* Göteborg: Institutionen för journalistik och masskommunikation (doktoranduppsats).
- Edström M. och M. Jacobsson (1994) *Massmediernas enfaldiga typer. Kvinnor och män i mediebruset den 17 mars, 1994.* Göteborg: Institutionen för journalistik och masskommunikation (Arbetsrapport nummer 38).
- Kanter, M. (1977) *Men and Women of the Corporation.* New York: Basic Books.
- Kleberg, M. (1999) *Skötsam kvinnosyn. Hem och familjereportage i svensk TV åren 1956-1969.* Stockholm: Institutionen för journalistik, medier och kommunikation.
- Löfgren-Nilsson, M. (2000) Att göra skillnad – Kvinnors villkor och betydelse i svensk nyhetsjournalistik, i Jarlbro, G. och Näslund Dahlgren A. (red) *Kvinnor och medier* Stockholm: Stiftelsen institutet för mediestudier.
- Melin-Higgins, M. (1996) Bloodhounds and Bloodbitches. *Kjörn i Media* nr 6/96 Oslo: Likestillningsrådet.
- Spears, G.; Seydegart K. och M. Gallagher (2000) *Who Makes the News? Global Media Monitoring project 2000.* London: The World Association for Christian Communication.
- Sundin, E. (1998) Genus i organisationer, i Czarniawska, B. (red) *Organisationsteori på svenska.* Malmö: Liber.
- Wahl, A. m.fl. (2001) *Det ordnar sig.* Lund: Studentlitteratur.

Den Journalistiske Udfordring

NETE NØRGAARD KRISTENSEN

Begreber som spin, medialisering, informationsstyring og strategisk kommunikation optræder med jævne mellemrum i den offentlige debat og har ligeledes i stigende grad præget 1990'ernes internationale medie- og journalistikforskning. Både lægemandsdebatten og den akademiske diskurs har gerne undertoner af såvel forfald som forførelse. Det skyldes i hvert fald to sammenhængende faktorer: Først og fremmest at begreberne knytter an til forholdet mellem journalister og de samfundsaktører, som er *omdrejningspunkt for og kilder til* mediernes nyhedsformidling – nemlig politikere, erhvervsfolk, organisationsrepræsentanter, embedsmænd, professionelle kommunikatører mv. Dernæst skyldes det, at disse aktører – kilderne – i stigende grad professionaliserer deres interaktion med medierne.

Denne sidste tendens er ikke et *nyt* fænomen, men nærmere et *forandret og intensiveret* fænomen – og i særdeleshed en tendens, som udfordrer journalistikken. Denne udfordring skal ikke alene tolkes som udtryk for en trussel mod journalistikkens normer for interaktion med kilder, fx i form af kritisk vurdering og selektering af historier eller informanter i den redaktionelle produktions- og formidlingsproces. Den må også tolkes som udtryk for en naturlig udvikling i parternes relation og dermed som en faktor, som kan (eller bør) også *stimulere* netop journalistikkens faglige præmisser og metoder i samspillet med kilderne. Det skyldes bl.a., at journalisters og kilders relation ikke alene har karakter af et modsætningsforhold, men ligeledes er kendetegnet ved elementer af strategi og samarbejde.

Kildernes professionalisering er således en relevant tematik, fordi journalisters samspil med deres kilder er et centralt element i den redaktionelle prak-

sis. Journalister baserer i høj grad deres nyhedsformidling på information og input fra forskellige kilders side, hvorfor kilderne har en væsentlig rolle i forhold til det, som formidles i medierne og dermed i forhold til den dagsorden, som medierne sætter. Denne rolle kan på godt og ondt formodes at blive forstærket i takt med en professionalisering af kildernes samspil med medierne.

Brugt i denne sammenhæng omfatter begrebet *kilde* altså umiddelbart de *personer*, som journalister i deres daglige arbejde interagerer og kommunikerer med – personligt, skriftligt, telefonisk eller på anden fx elektronisk måde. Denne forståelse af kildebegrebet trækker på mediejournalistikkens egen definition af kilderne som de aktører, som bidrager med information til den journalistiske research og de konkrete nyhedshistorier. Meilby skriver fx i sin metodebog for journalister, at "*For journalisten er en kilde den, der har et materiale – især viden – han har brug for*" (1999: 138).

Blandt disse kilder er en særlig væsentlig gruppe PR- og informationsfolkene. Udviklingen inden for professionel kommunikation reflekterer nemlig i et overordnet perspektiv kommunikationsudviklingen hos andre kildetyper, fx politiske eller kommercielle aktører, idet førstnævnte gruppe ofte varetager sidstnævntes medierelationer og -interaktion. De professionelle kommunikatører har mange betegnelser: PR-, informations- og/eller kommunikationsmedarbejdere, pressetalsmænd, kommunikationsrådgivere og -strateger, imagekonsulenter, spindoktører, informationschefer mv. (fx Wien & Lund 2001: 90, Davis 2002: 26). De kan dog sammenfattes med termen *professionelle kommunikatører* – eller *professionelle kilder*.

Struktur og metode

I denne artikel skitseres *først og fremmest*, hvad det egentlig vil sige, at journalisters kilder profes-

sionaliserer deres medieinteraktion. Ligesom de professionelle kommunikatører har mange betegnelser, relaterer selve det professionelle kommunikationsfelt sig også til en mangfoldighed af beslægtede faglige begreber – i både teori og praksis. Med afsæt i især PR-feltets selvforståelse betragtes den professionelle kommunikation dog som de især *kommunikative indsatser* (mht. informationsformidling såvel som informationstilpasning og -aflukning/forhindring), som offentlige eller private organisationer/aktører iværksætter for at optimere deres relationer til deres omgivende miljøer af eksterne og interne interessenter. Indsatser, som altså typisk varetages eller bistås af de professionelle kommunikatører. På baggrund af eksempler på udviklingstendenser i den danske PR- og kommunikationsbranche siden midten af det 20. århundrede argumenteres der for, hvordan en optimering (professionalisering) af disse kommunikative indsatser kan aflæses i en dansk sammenhæng – kvantitativt og kvalitativt.

Dernæst diskuteres hvordan denne professionalisering opleves fra et mediejournalistisk perspektiv, dvs. professionaliseringens udtryksformer i en redaktionel kontekst, idet medierne er en af den professionelle kommunikations primære målgrupper – eller *stakeholders*.¹ Det skyldes navnlig mediernes funktion som adgangskort eller forbindelsesled til den eller de øvrige offentligheder, som ønskes i tale gennem den professionelle kommunikation – om end medierne naturligvis ikke udgør den *eneste* kommunikationskanal. Diskussionen er bl.a. baseret på resultater fra en surveyundersøgelse blandt 527 danske journalister og redaktionelle medarbejdere, som udgør et repræsentativt udsnit af den danske journaliststand, som tæller i alt cirka 7000 personer (Holm 2001: 3). Undersøgelsen, som blev gennemført i foråret 2001, satte fokus på respondenternes relationer til deres kilder og tog afsæt i navnlig professionaliseringstematikken.² For yderligere metodiske diskussioner i forbindelse med surveyundersøgelsen jævnfør Kristensen (2003).³

Afslutningsvis diskuteres udviklingen på det professionelle kommunikationsfelt i Danmark samt danske mediejournalisters oplevelse af denne udvikling i forhold til rammerne for journalisters samspil med deres kilder. På den ene side anerkendes det normative element, som ligger til grund for parternes relation og navnlig journalisters kritiske selvforståelse og rolle i forhold til deres informationsgivere. På den anden side argumenteres der for et behov for mere pragmatiske forståelseshorisonter i diskussionen af journalister og kilder, ikke mindst i lyset af tesen om kildernes professionalisering af interaktionen med medierne.

Kildernes Professionalisering

International medie- og journalistikforskning har især siden midten af 1990'erne sat fokus på navnlig politisk kommunikation, herunder det myteomspundne *spin*-begreb samt dets placering mellem en demokratiteoretisk forfalds- og forførelsestanke på godt og ondt (fx Franklin 1994, Scammell 1995, Jones 1996). Forskningen har dog også analyseret erhvervs-, forenings- og organisationslivets samt kommunikationsbranchens professionalisering (fx Allern 1997, Manning 2001, Davis 2002). Konklusionerne peger eksplicit i retning af 1) en styrkelse og optimering af de tiltag, som forskellige samfundsaktører anvender for at få medierne i tale og 2) disse aktørers helt centrale placering i forhold til mediernes indhold, dvs. nyhedsbilledet (jf. desuden fx Ericson, Baranek & Chan 1989, Mayhew 1997, McNair 1998, Palmer 2000).

Som påpeget af bl.a. Bourdieu (1998: 49) er en af sociologiens faldgruber i analysen af udviklingstendenser dog, at denne ofte placerer sig på én af to modpoler: 1) *det aldrig før sete* eller 2) *sådan har det altid været*. Denne problematik kendetegner også forskningen om journalister, kilder og navnlig sidstnævntes professionalisering. Det skyldes bl.a., at professionaliseringsbegrebet ofte anvendes i flæng og uden historisk præcision både om de aktører, som kommunikerer, og om måden de kommunikerer på.

Professionalisering – 'gammel vin på nye flasker'?

Blandt andre Negrine & Lilleker (2002) kritiserer den nyere forskning om politisk kommunikation for at udråbe de moderne PR- og kommunikationstiltag over for medierne som professionelle, mens de tiltag, som kunne identificeres allerede i midten af det 20. århundrede, betragtes som uprofessionelle eller amatøragtige. Det skyldes, at sidstnævnte anskues med nutidige briller frem for i lyset af deres samtid, mens de nyere tiltag betragtes som *aldrig før set* af samme årsag. Negrine & Lillekers pointe er, at målsætningen med fx den politiske kommunikation i forhold til især medierne altid har været den samme – at sikre så meget og så positiv omtale som muligt for at tilgodese egne interesser. Måden at gøre dette på og dermed professionaliseringsniveauet må dog ses i sin historiske kontekst. Professionalisering er en langstrakt proces, hvor ny viden, nye kompetencer og ny teknologi over tid fremmer eksisterende kundskab og praksis og redefinerer standarderne for professionel kommunikation. Det ændrer dog ikke på det faktum, at professionaliseringen har været

længe undervejs – et argument, som har særlig relevans i en amerikansk kontekst, hvor bl.a. PR-feltet, men også professionel politisk kommunikation har en forholdsvis lang tradition.

Til illustration af denne pointe kan nævnes Grunig & Hunts (1984) fire klassiske modeller for PR-feltets i hvert fald teoretiske udvikling gennem det 20. århundrede i USA – fra envejsorienteret publicity og dernæst offentlig information med afsæt i overtalelse, over asymmetrisk tovejskommunikation til idealet om symmetrisk tovejskommunikation, baseret på gensidig dialog med forskellige interessenter, fx medierne. Disse modeller kan tolkes som forskellige faser i en kommunikativt professionaliseringsproces, funderet bl.a. i udviklingen i analytiske og formidlingsmæssige fremgangsmåder, men også i skærpede offentlige krav, navnlig fra medierne, til disse kommunikationsstrategier på forskellige historiske tidspunkter.⁴ I starten af 1990'erne blev dog opstillet en femte model (Grunig & Grunig 1992, Eriksson 2002: 35ff), som teoretisk bygger på de symmetriske kommunikationsambitioner om samtale og gensidig tilpasning, men i praksis vedkender sig envejskommunikationens overtalelsesmetoder. Denne tilføjelse sker bl.a. i erkendelse af, at den rene tovejskommunikation er en utopi i en moderne kontekst – ikke mindst fordi den professionelle kommunikations primære målsætning om at fremme positiv omtale til egen fordel principielt ikke har ændret sig.⁵ Det er det politisk relaterede *spin*-begreb et godt eksempel på. Det har en mere relativ eller flydende opfattelse af sandhed og oprigtighed sammenlignet med i hvert fald *idealerne* for oplysning og symmetrisk kommunikation pga. sit fokus på drejning af information i bestemte retninger (Sumpter & Tankard 1994: 24f).⁶ Selvom selve *spin*-begrebet er af nyere dato, taler dets etymologi dermed for argumentet om kommunikationens professionalisering som '*gammel vin på nye flasker*' – i hvert fald i visse geografiske kontekster og socialsfærer.

Omvendt kan netop dette argument, som bl.a. Negrine og Lilleker (2002) plæderer for, tolkes som udtryk for den modsatte og ligeså problematiske pol. Det vil sige tendensen til at mene, at '*sådan har det altid været*'. Dette standpunkt bliver nemlig diskutabelt, når det relateres til en række tendenser på det danske PR- og informationsfelt gennem de seneste årtier, som umiddelbart peger i retning af forandringer af væsentlig betydning for samspillet mellem journalister og deres kilder. Det er netop derfor, at afsættet for en diskussion af kildernes professionalisering i Danmark må være, at forskellige samfundsaktørers indsats for at påvirke mediedagsordener og opinion nok ikke skal betragtes som

'*det aldrig før sete*', men nærmere som et *styrket og forandret* fænomen mht. strategier, metoder og uddannelse, men også mht. sociale sfærer og samfundsinteressenter – for *sådan* har det ikke altid været.

Udbredelsen af professionel kommunikation i Danmark

Historisk set integreres professionel kommunikation så småt i dansk erhvervsliv i løbet af 1950'erne (Petersen 1956, Blach & Højberg 1995: 24, Bruhn Jensen 1997: 102, Wien & Lund 2001: 91f). Det er dog især siden 1980'erne, at feltet indholdsmæssigt har undergået forandringer, som har fordret og bevirket en kompetenceudvikling – professionalisering. Højberg (1993) teoretiserer fx i starten af 1990'erne over tendenser i dansk kommunikationspraksis, som afspejler Grunigs ovenfor refererede amerikanske PR- og kommunikationsteori. Det vil sige en stigende opmærksomhed blandt kommercielle interessenter om behovet for kommunikation af det samfundsansvar, som følger i kølvandet på produkter og serviceydelser. Kommunikation bliver i stigende grad en strategisk og ledelsesmæssig disciplin frem for alene en praktisk formidlingsopgave, samtidig med at også intern virksomhedskultur og kommunikationspolitik opprioriteres (Højberg 1993, Bruhn Jensen 1997: 104). Herom vidner flere af definitionerne af public relations og professionel kommunikation i den danske litteratur.⁷

PR-feltet får sin første danske faglige forening i 1961 – Dansk Public Relations Klub (senere forening, DPRF). Denne forening havde til formål at fremme PR-feltets standard og etik – og dermed professionalisering – samt udbredelsen af og forståelsen for fagets kompetencer og formål (DPRF's vedtægter §2 i Timmermann 1988: 203). Foreningens medlemmer repræsenterede frem til midten af 1990'erne primært professionelle kommunikatører i den private frem for den offentlige sektor (Madsen 2000: 36). Det offentlige begyndte nemlig først for alvor at anvende PR- og informationsstrategier i løbet af 1980'erne som led i en modernisering og omstilling af den offentlige sektor (Kjær 2000: 125). Siden da har den offentlige forvaltning kommunikativt og informationspolitisk undergået en forandring fra en rolle som informerende myndighed i retning af en rolle som brugerorienteret, kommunikerende servicevirksomhed, der er i dialog med og lydhør over for borgerne – og medierne (Betænkning nr. 1342 1997: pkt. 2-3). I praksis har det medført, at mange ministerier, kommuner, amter, departementer, statslige styrelser og institutioner i dag har en

informationspolitik og en informationsafdeling (Betænkning nr. 1320 1996: 38, Betænkning nr. 1342 1997, Bro 1998: 15f).⁸ Denne udvikling understreges af oprettelsen i 1987 af *Foreningen af Informationsmedarbejdere i Kommuner, Amter og Staten* (FIKAS), som bl.a. skulle øge forståelsen for betydningen af offentlig information og videreudvikle det offentliges informations- og kommunikationsvirksomhed (FIKAS vedtægter pkt. 1).

I den danske faglitteratur er der fortsat uenighed om, hvorvidt professionaliseringstendenserne også har nået de politiske partier. Nogen afviser en udbredt eksistens af *spin* og *spindoktorer* i dansk politik (fx Pedersen m.fl. 2000, Lund 2000, 2002), mens andre påviser samme (Kjøller 2001, Jønsson & Larsen 2002, Pedersen 2003) – og andre igen placerer sig i midt imellem (Wien & Lund 2001, Krause-Kjær 2003). Det vil sige, at diskussionen ikke så meget angår kommunikationens professionaliseringsgrad og retning, men nærmere dens forekomst i *det hele taget* i en politisk kontekst. Det indikerer netop, at kildeprofessionaliseringen i hvert fald i nogle sammenhænge ikke eksplicit kan tolkes som *'gammel vin på nye flasker'*.⁹

Kvantitativt har udviklingen på det professionelle kommunikationsfelt i Danmark samlet set betydet, at antallet af professionelle kommunikatører i den private PR-branche (dvs. på konsulentniveau), i virksomheders informationsafdelinger og inden for offentlig kommunikation har udviklet sig betydeligt. Et estimat fra fagbladet *Kommunikatøren* for danske PR- og informationsmedarbejdere viser en vækst fra 1300 professionelle kommunikatører i 1992 til cirka 2600 i 2002, heraf 80% privatansatte (i virksomheder eller bureauer) og 20% offentligt ansatte (*Kommunikatøren*/Petersen 1/2002). Der foreligger ikke umiddelbart samlede opgørelser over antal i fx starten af 1970'erne eller 1980'erne, som kan perspektivere udviklingen yderligere. Det stigende antal professionelle kommunikatører modsvares af mellem det dobbelte og det tredobbelte antal mediejournalister – i alt, som nævnt, cirka 7000 personer ifølge Holm (2001: 3). Hermed nærmer fordelingen i Danmark sig niveauet i fx England, hvor der ifølge Manning (2001: 161) allerede i 1997 var én PR/informationsmedarbejder pr. to journalister, og Norge, hvor der ifølge Allern (2001: 278) i 2001 var mindst 4000 hel- eller deltidsbeskæftigede inden for professionel kommunikation, svarende til halvdelen af landets fagorganiserede journalister.

Uddannelses- og foreningstendenser – opprioritering og blandingsforhold

Den kvantitative vækst i efterspørgslen på kommunikatører med formidlings- såvel som erhvervsmæssige færdigheder er blevet i mødekommet uddannelsesmæssigt eller *kvalitativt* gennem de sidste to årtier. I universitetsregi er *PR-uddannelsen* fx blevet etableret ved Roskilde Universitetscenter (1986), forskellige *kommunikationsuddannelser* ved Roskilde Universitetscenter (1978), Ålborg Universitet (1985/1987) og Handelshøjskolen (2000/2002) samt *medievidenskabelige* uddannelser ved Århus Universitet (1986), Københavns Universitet (1988) og Odense Universitet (1998).¹⁰ Uddannelserne sigter typisk mere eller mindre målrettet mod formidling og kommunikation, om end med meget forskellige prioriteringer, strukturer og dermed faglige grundlag. Det skyldes bl.a., at de ofte har et interdisciplinært tilsnit, idet de trækker på sociologiske, humanistiske, virksomheds- og afsætningsorienterede teorier og metoder. Denne udvikling i retning af målrettet kommunikation og public relations som universitetsdiscipliner har medvirket til at opgradere det professionelle kommunikationsfelts faglige status i en dansk kontekst. Pga. den forholdsvis korte uddannelsestradition, men også pga. vidensfundamentets noget diffuse karakter med delelementer fra mange forskellige faglige traditioner udgør PR- og informationsudøverne dog fortsat en forholdsvis heterogen skare.¹¹

Denne spredning afspejles også i de professionelle kommunikatørers faglige organisering, idet de er forenede så forskellige steder som Dansk Magisterforening, Danmarks Jurist- og Økonomiforbund, Dansk Journalistforbund samt i en række andre fagforbund (*Kommunikatøren*/Petersen 1/2002). Det er navnlig bemærkelsesværdigt, at to ud af fem professionelle kommunikatører er organiseret i Dansk Journalistforbund – et forbund, som altså organiserer fagfolk med eksplicit modsatrettede interesser. Der eksisterer dog også specifikke organisationer på området, om end uden en *traditionel* fagforeningskarakter, idet de ikke fokuserer på løn og arbejdsvilkår, men nærmere på standsmæssige og etiske parametre – dvs. faktorer, som netop kan medvirke til at fremme feltets professionelle fundament. Navnlig etik har en væsentlig betydning pga. *stakeholder*-relationernes centrale placering i det professionelle kommunikationsarbejde (Jarud 2002:

170). Det vil sige det faktum, at de professionelle kommunikatører ofte fungerer som ophavsmænd til organisationers etiske profil, politikker og udsagn og dermed agerer som etiske ombudsmænd på andres vegne (Baskin, Aronoff & Lattimore 1997: 90). Cutlip, Center & Broom (2000: 159ff) understreger derfor, at PR-organisationer har en væsentlig betydning i den samlede professionaliseringsopgave, netop fordi de afspejler fagets indsats for at fremme status, kompetencer – og etik.

Dansk Kommunikationsforening blev etableret i 1999 ved en sammenlægning af Dansk Public Relations Forening og Foreningen af Informationsmedarbejdere i Kommuner, Amter og Staten. Foreningen, som i dag er den primære på området i Danmark, har cirka 1700 medlemmer (mod 850-900 ved sin etablering i 1999). Disse medlemmer er beskæftiget med information, kommunikation og PR i både den private og offentlige sektor samt i selvstændige bureauer. Foreningens vedtægter (§2) påpeger netop, at en væsentlig målsætning er at fremme professionalisering og anvendelse af kommunikations-, informations- og PR-feltet. Desuden eksisterer *Brancheforeningen for Public Relations Virksomheder* (BPRV), som blev etableret i 1988 og i dag har 23 virksomheder som medlemmer.¹² Også denne forening har til formål at fremme kendskabet til og udbredelsen af PR-feltet i Danmark, sikre branches etiske niveau, kvalitet, professionalisme og dermed omgivelsernes tillid til feltet (www.bprv.dk, 01.03.04). Begge foreninger har udfærdiget etiske kodekser, hvoraf Dansk Kommunikationsforenings primært sætter fokus på kunde- og arbejdsgiverrelationer, dvs. signalerer en afsenderorienteret tilgang og forpligtelse i de professionelle målsætninger, mens personlig integritet, samfunds- og standsforpligtelse ikke er eksplicit formuleret. BPRV's *Nye Normer*, vedtaget i marts 2003, sætter ligeledes kunderelationerne i fokus, men omtaler også det samfundsansvar, som foreningens medlemmer må udvise til værn om demokratiet (www.bprv.dk, 01.03.04).

Kundehensynets generelt set centrale placering i foreningernes etiske retningslinier skal relateres til feltets grundlæggende formål mht. at tænke i resultater, der kan bidrage til at indfri kundens eller arbejdsgiverens mål – hvilke dog ifølge teorien også burde omfatte et vist hensyn til andre interesser end organisationens egne. Det peger i retning af argumentet om en vis uforanderlighed, i hvert fald i kommunikationsindsatsernes og de professionelle kommunikatørers primære formål og opgaver. Omvendt peger selve den faglige ændring, som foreningsdannelserne

siden den første organisation på feltet i starten af 1960'erne er udtryk for, i retning af en betydelig udvikling – *fra* hovedsageligt at være et kommercielt erhvervsrelateret fag (med fokus på PR) *til* stigende grad også at angå non-kommercielle, offentlige institutioner, hvis udøvere er forenet i professionelle fagorganer (med fokus på kommunikationsvirksomhed mere bredt), som prioriterer feltets professionalisme og udvikling højt.

*

Selvom professionel kommunikation ikke er et nyt fænomen, og selvom mange af den målrettede kommunikations primære formål eksplicit præger feltet i Danmark, indikerer denne oversigt alligevel både kvantitative og kvalitative ekspansionstendenser på området, som afspejler tendenser i andre lande, fx England (Manning 2001, Davis 2002), Norge (Allern 1997) og Sverige (Larsson 2002a). Feltet har nemlig:

- i praksis *gennemtrængt* mange forskellige sfærer inden for en forholdsvis kort årrække (både kommercielle, offentlige og efterhånden også politiske)
- oplevet en markant *brancheglidning* fra praktiske informationsopgaver og pressekontakt til overordnet strategisk og politisk ledelsestækning og rådgivning
- undergået en *uddannelsesmæssig opprioritering* og udvikling
- haft en væsentlig *vækst i antallet* af udøvere
- gennemgået en fagorganisatorisk udvikling fra primært at være et kommercielt, PR-funderet fag til at være en bredere kommunikationsdisciplin med fokus på professionalisme

Den øgede udbredelse og brug blandt forskellige samfundsaktører af den professionelle kommunikations elementære arbejdsfunktioner og arbejdsindhold – *informationsformidling* og *informationsforhindring* – peger i retning af, at det i stigende grad kan betragtes som et centralt fagområde med en væsentlig samfunds-mæssig betydning i Danmark. Det skyldes ikke mindst, at informationsstrategierne iværksættes over for *medierne* og heri gennem *offentligheden*, hvormed feltets øgede grad af ekspertise, strategi og ekspansion må betegnes som væsentlige i forhold til informationsstrømmene og deres indhold.

Professionaliseringen set fra journalistens perspektiv

Udviklingen på det professionelle kommunikationsfelt kan hævdes at have eksplicitte konsekvenser i et journalistisk (kilde)perspektiv, bl.a. fordi journalister, som nævnt, er en væsentlig målgruppe for de intentionelle informationstiltag. Resultater fra surveyundersøgelsen, introduceret indledningsvist, viser tendenser, som kan perspektivere denne påstand.

Undersøgelsen peger først og fremmest i retning af en sløring af de informationer, som journalister baserer deres historier på. De professionelle kommunikationsindsatser har nemlig karakter af *informationssubsidier* eller *infocommunication*, dvs. "(...) *et økonomisk incentiv for å fremme omsetningen eller bruken av en bestemt type informasjon*" (Allern 1998: 23) og dermed information, hvis ophav og intentioner ofte er maskeret (Muizon 2000). Mere end halvdelen af respondenterne i undersøgelsen angiver således *af og til* at have svært ved at adskille professionelt styret og distribueret information fra andre typer af information (jf. figur 1).

Figur 1. Svarfordeling på spørgsmål 66: Er det let at skelne PR- og informationsmedarbejdernes målrettede information fra anden kildeinformation?

	Antal respondenter	% (n = 527)
Ja	179	34,0%
Som regel, men ikke altid	310	58,8%
Nej	22	4,2%
Total	511	97,0%

Denne pointe understøttes af Davis (2002: 27), som påpeger, at "(...) *many PR ploys for getting organizations and messages into the media have become so commonplace that neither the public nor journalists themselves now seem aware of the differences*". Selvom én ud af tre respondenter i nærværende undersøgelse ikke oplever denne problematik, indikerer svarfordelingen altså tydeligt, at det langt fra altid er gennemskueligt, hvor de uopfordrede informationssubsidier har deres afsæt, og hvad hensigten er med at stille informationen til rådighed.

Det bliver ikke mindre relevant af, at ni ud af ti respondenter har oplevet en vækst i *mængden* af informationsmateriale eller -subsidier – både det som generelt stilles til rådighed af kilder, og det som formidles mere specifikt af professionelle kommunika-

tører (jf. figur 2 og 3). I forbindelse med sidstnævnte afsender er mængden vokset enten *betydeligt* eller *moderat*.

Figur 2. Svarfordeling på spørgsmål 22: Mener du, at der gennem det seneste årti er sket en udvikling i mængden af kildemateriale, du får stillet til rådighed?"

	Antal respondenter	% (n = 527)
Mængden er vokset	485	92,0%
Mængden er mindsket	4	0,8%
Mængden er uforandret	16	3,0%
Ved ikke	14	2,7%
Total	519	98,5%

Figur 3. Svarfordeling på spørgsmål 57: Mener du, at der gennem det seneste årti er sket en vækst i PR- og informationsmedarbejders tiltag i forhold til danske journalister mht. udbredelse af information?

	Antal respondenter	% (n = 527)
Ja, i høj grad	329	63,4%
Ja, i moderat omfang	150	28,5%
Ja, men ikke udpræget	13	2,5%
Nej, slet ikke	1	0,2%
Ved ikke	22	4,2%
Total	515	97,7%

Det understøttes af, at mange respondenter oplever især PR- og informationsfolk som meget *aktive* i opsigningen af medierne. Det hænger naturligvis sammen med, at kontakt til journalister, som nævnt, er en primær arbejdsopgave for denne kildetype på vegne af bestemte interessenter – hvad enten det foregår *in-house* eller i eksterne bureauer.¹³ Et væsentligt redskab i dette arbejde er *pressemeddelelser*, som udgør et systematisk udspil med et specifikt formål i forhold til de redaktionelle miljøer, dvs. er et bevidst led i en målrettet mediestrategi (Hess refereret i Schudson 2000: 184). Undersøgelsen viser således også, at pressemeddelelsen er en kontaktform, som mange kilder benytter sig af i forhold til de redaktionelle miljøer,¹⁴ hvilket understøtter tendensen til en intensivering af de uopfordrede informationstiltag over for medierne.

Disse pointer bliver yderligere interessante, når to ud af fem respondenter anfører, at der også er sket en vækst i deres *brug* af PR- og informationsfolkenes informationssubsidier – i stort, men især moderat omfang. Kun én ud af ti afviser helt en sådan vækst (jf. figur 4).

Figur 4. Svarfordeling på spørgsmål 65: Er der sket en vækst i din brug af kildemateriale fra PR- og informationsmedarbejdere gennem det seneste årti?

	Antal respondenter	% (n = 527)
Ja, i høj grad	40	7,6%
Ja, i moderat omfang	177	33,6%
Ja, men ikke udpræget	211	40,0%
Nej, slet ikke	56	10,6%
Ved ikke	27	5,1%
Total	511	97,0%

Denne vækst bekræftes af, at netop pressemeddelelser er en skriftlig kildetype, som mange respondenter angiver at anvende meget i deres arbejde.¹⁵

Endelig er der mere eller mindre enstemmighed blandt respondenterne om en *professionalisering blandt kilderne*. Knap ni ud af ti mener nemlig, at kilderne i *det hele taget* er blevet mere professionelle i deres interaktion med medierne gennem det seneste tiår i enten høj eller moderat grad (jf. figur 5). Mere specifikt er PR- og informationsmedarbejdere blandt de kildetyper, som ifølge respondenterne har professionaliseret deres medieinteraktion mest.¹⁶

Figur 5. Svarfordeling på spørgsmål 46: Mener du, at kilderne er blevet mere professionelle i deres omgang med pressen gennem det seneste årti?

	Antal respondenter	% (n = 527)
Ja, i høj grad	168	31,9%
Ja, i moderat omfang	293	55,6%
Nej, slet ikke	24	4,6%
Ved ikke	24	4,6%
Total	509	96,6%

Cirka tre ud af fire af det samlede antal respondenter uddybede med egne ord, *hvordan* denne professionalisering kommer til udtryk. Besvarelsene kan dermed ikke kvantificeres, men en række hovedtræk, som afspejler den øvrige litteratur på området (fx Negrine & Lilleker 2002, Palmer 2000) kan identificeres (jf. citateksempler i tekstboksen nedenfor). De angår især:

- at kilderne opleves som *bedre til at kommunikere* på mediernes præmisser og tænke journalistisk, hvilket mere konkret består i, at kilderne:
 - er blevet bedre til at se en god historie og vinkle
 - har større forståelse for journalistiske kriterier og behov mht. deadlines, relevans, forenkling, præcision og dokumentation
 - simpelthen er bedre forberedt
- at der hos kilderne i forlængelse heraf er øget opmærksomhed om at *sælge budskaber*, hvilket mere konkret ekspliciteres i, at kilderne:
 - ofte har klare og strukturerede målsætninger og mediestrategier
 - er aktive og dermed offensive, men også vedholdende i deres henvendelse samt
 - målretter budskaber mere specifikt mod bestemte medier og/eller journalister
- at disse faktorer netop relaterer sig til det professionelle kommunikationsfelt og de professionelle kommunikatører, idet det fremhæves, at kilderne:
 - får medietræning og
 - i stigende grad bruger professionelle kommunikatører i interaktionen med pressen
- at der endelig er en større accept af journalisterne opgaver, herunder mediernes kritiske rolle, dvs. at kilderne i stigende grad affinder sig med at blive stillet til ansvar

Åbne besvarelser på spørgsmål 48: *Hvordan oplever du, at kilderne er blevet mere professionelle?*

Kilderne...

"arbejder meget bevidst med at 'forstå' journalisten og dens vilkår, når en nyhed eller event skal sælges"

"er mere velforberedte og har i høj grad en idé om, hvad de selv vil opnå med deres kontakt til pressen"

"forsøger at 'styre' samtalen, glider af på spørgsmål eller drukner én i et bombardement af de informationer, de ønsker at få ud"

"ved, at de skal fatte sig i korthed, være præcise og lægge taktik for det budskab de vil have ud"

"ved at en god tv-historie kræver billeddækning og de hjælper hele vejen igennem – og de ved at et budskab på tv er kort og præcist"

"har forståelse for spillet, konsekvenserne og bagvedliggende grunde, men også nøjeregnende, kalkulerende og udspekuleret"

"kender meget mere til journalistikkens væsen og indgår på godt og ondt mere aktivt i udvikling og udvælgelse af historier"

"flere laver differentierede henvendelser til medier og journalister, vælger nogle gange at vælge mellem medierne"

Samlet set peger de åbne besvarelser i retning af, at kilderne er blevet mere medievanter, men også mere bevidste om medierne som en væsentlig aktør, som de må forholde sig til og interagere med. Navnlig tilpasningen til de journalistiske præmisser indikerer en sløring mellem bl.a. de professionelle kilders kommunikationstiltag og mediejournalisternes formidling – en sløring, som for alvor ekspliciteres, når journalisters øgede brug af fx pressemeddelelser resulterer i en direkte gengivelse i det redaktionelle output, eventuelt uden at høre andre parter i en given sag.

*

Hvor udviklingen på PR- og informationsfeltet i et *makroperspektiv* har medført en voksende faggruppe inden for professionel kommunikation, øget integrering af professionel kommunikation i forskellige samfundssfærer samt en indholds- og uddannelsesmæssig opprioritering, har udviklingen altså i et *mikro-* (medie)perspektiv bl.a. medført:

- en betydelig *opsøgende, offensiv indsats* fra kildernes og navnlig de professionelle kommunikørers side i forhold til medierne, udtrykt bl.a. i væksten i uopfordrede informationstiltag og dermed ekspliciteret i et øget informationspres på den enkelte journalist
- en *øget tilpasning* til journalistikkens præmisser, igen hos kilderne generelt og de professionelle kilder mere specifikt, bl.a. med en sløring af den professionelt styrede information og det redaktionelle output som konsekvens
- at disse indsatser kan *tolkes* og af journalisterne i undersøgelsen *bliver tolket* som udtryk for en professionalisering af kildernes medieinteraktion – og dermed af deres indsats for at styre mediedagsordenen

Det er i lyset af disse forhold, at det kan hævdes, at dansk journalistik i dag står over for en *udfordring* – en udfordring, som dog ikke alene er af negativ karakter, men må relateres til en række forskellige logikker, som kan forklare journalisters relationer til deres kilder.

Journalister og kilder

Som nævnt indledningsvis er det i en diskussion af journalister og kilder – ikke mindst med afsæt i professionaliseringstematikken – nødvendigt at anlægge et ikke kun normativt, men også et pragmatisk perspektiv. Forholdet mellem journalister og kilder må nemlig betragtes som en mangesidet kom-

bination af modtand, strategi og samspil. Denne mangesidethed er af væsentlig betydning for en forståelse af både baggrunden for kildernes professionalisering og konsekvenserne heraf for mediejournalistikken, dvs. for en forståelse af, hvorfor professionaliseringen må betragtes som en udfordring med både positive og problematiske dimensioner.

Modstand

Fra et *normativt* perspektiv relaterer journalistikkens regler for samspillet med kilderne sig til de funktionalistiske idealroller, som feltet er udstyret med i forhold til det omgivende samfund. Det vil navnlig sige rollen som *kontrolinstans* over for politiske og økonomiske aktører og rollen som *debatforum* og *talerør* for så mange relevante samfundsinteresser som muligt (Allern 1996: 39ff, Betænkning nr. 1320 1996: 5ff, Hjarvard 1995: 10f). Indfrielse af disse roller fordrer alsidighed, nuancering og afbalancering i brugen af kilder samt autonomi i relation til særinteresser af både medieintern og medieekstern karakter. En væsentlig del af journalistikkens legitimitet og troværdighed hviler således på, at interaktion med kilderne er forbundet med et grundigt, kritisk blik, og at adgang til kildeinformation foregår uafhængigt af partsinteresser – med en klar distinktion mellem redaktionel nyhedsformidling og PR- eller reklamestof. Blumler og Gurevitch (1981: 470) har benævnt dette *the adversary model*, hvor journalisten indtager en position som selvstændig opponent til fx magthaverne på vegne af offentligheden.

Set fra dette normative perspektiv kan kildernes professionalisering, herunder brugen af PR- og informationsfolk som et professionelt led mellem journalist og kilde, betragtes som en *trussel*. Selvom professionelt styret information kan udgøre legitime informationsinput af væsentlig nyhedsværdi, betyder de ovenfor refererede tendenser i hvert fald, at kravene til journalisters selektion, kritik og brug af kilder og kildemateriale skærpes. Det betyder desuden, at de opsøgende og aktive kilder kan få en *fordelagtig position* i forhold til den journalistiske udvælgelsesproces sammenlignet med aktører, som ikke har en offensiv mediestrategi. Medie- og journalistikforskningen har gentagne gange pointeret, hvorledes kilder med institutionel autoritet og midler til at interagere aktivt med medierne har et eksplicit forspring sammenlignet med kilder uden disse ressourcer (Hall m.fl. 1978, Gans 1980: 116ff). Et forspring, som ikke kun kan forklares med aktørernes samfundsmæssige relevans.

Disse forhold stiller i et samlet perspektiv større krav til journalistens position som den ledende part i samspillet med kilderne. En ud af tre respondenter i den tidligere omtalte surveyundersøgelse mener således også, at de professionelle kilder *kan* virke styrende i forhold til adgangen til kilder og kildeinformationen i enten høj grad eller navnlig moderat omfang, mens resten mener, at denne tendens ikke er særlig udpræget eller slet ikke forekommer (jf. figur 6). Til gengæld anser knap halvdelen af respondenterne utvetydigt de professionelle kommunikatørers styring for *øget* gennem det seneste årti – i klar kontrast til det normative ideal om journalisten som den førende part (jf. figur 7).

Figur 6. Svarfordeling på spørgsmål 67: Oplever du, at PR- og informationsmedarbejdere styrer din adgang til kilderne og kildeinformationen?

	Antal respondenter	% (n = 527)
Ja, i høj grad	25	4,7%
Ja, i moderat omfang	149	28,3%
Ja, men ikke udpræget	230	43,6%
Nøj, slet ikke	106	20,1%
Total	510	96,8%

Figur 7. Svarfordeling på spørgsmål 68: Er der sket en ændring i PR- og informationsmedarbejdernes styring af din adgang til kilderne?

	Antal respondenter	% (n = 527)
Deres styring er øget	249	47,2%
Deres styring er mindsket	6	1,1%
Ingen ændring	90	17,1%
Ved ikke	76	14,4%
Total	421	79,8%

Note: Besvarelse af dette spørgsmål var betinget af et positivt svar i det foregående spørgsmål mht., om respondenterne oplever, at PR- og informationsmedarbejdere styrer adgangen til kilderne og kildeinformationen (jf. figur 6). 76,6% svarede positivt i større eller mindre grad i det foregående spørgsmål, hvorfor det er interessant at konstatere, at 79,9% har besvaret det opfølgende spørgsmål om en *øget* styring, dvs. at tallene i figur 7 viser, at der reelt er lidt flere respondenter, som anser kilderne for styrende, end tallene i figur 6 indikerer.

Respondenternes identifikation med modstandsmodellen i forhold til især de professionelle kommunikatører ekspliciteres også i surveyundersøgelsen, idet godt halvdelen af respondenterne til-

lægger den danske journaliststand en udpræget negativ holdning til denne kildegruppe (jf. figur 8).

Figur 8. Svarfordeling på spørgsmål 62: Hvilken holdning mener du, at den danske journaliststand har til PR- og informationsmedarbejdere?

	Antal respondenter	% (n = 527)
Negativ holdning	273	51,8%
Neutral holdning	195	37,0%
Positiv holdning	41	7,8%
Total	509	96,6%

Det understøttes implicit i en specifik politisk kontekst af Lunds m.fl.'s undersøgelse af *Medier & Demokrati* i Danmark, hvori tre ud af fire adspurgte journalister var (delvist eller helt) imod ansættelse af professionelle medierådgivere i politiske partier (Lund, Jensen & Marosi 2001: 67). Endelig pointerer også Jarud (2002: 175) og Pedersen (2003: 97), at journalisters syn på PR- og kommunikationsfolk typisk er mere mistroisk end sidstnævntes syn på førstnævnte. Denne holdning relativiseres imidlertid af journalisternes ovennævnte forholdsvis udprægede *brug* af de informationssubsidier, som de professionelle kommunikatører stiller til rådighed for redaktionerne – en situation, som netop understreger, at kildernes professionalisering stiller større krav til helt grundlæggende professionelle præmisser i journalistikken.

Strategi

Trods idealet om autonomi og kontrol er journalisten i praksis ikke den eneste aktør i nyhedsproduktionen, men nærmere én (om end væsentlig) af flere *medkonstruktører* af den nyhedsformidlede virkelighed. Det skyldes, at et væsentligt råstof i journalistikken netop er de informationer, som leveres af eksterne kilder – enten uopfordret eller tilskyndet af journalisten – og som dermed udgør vigtige, potentielle påvirkningsfaktorer i forhold til det redaktionelle output. For at få adgang til denne information indgår journalisten i *bytteforhold* eller *forhandlingsspil* (Tuchman 1978, Ericson, Baranek & Chan 1989, Eide 1992, Pedersen m.fl. 2000) med kilderne – en relation, hvor kilden til gengæld for information får adgang til mediernes dagsorden og dermed offentlig opmærksomhed omkring specifikke forhold. Det påpeger, at adgangen til kildeinformation *ikke* foregår – eller *kan* foregå – frit og uafhængigt af andre interesser end de journalistiske,

men nærmere er del af en strategisk relation, baseret på en rationel logik om maksimering af egeninteresser og udbytte. Davis (2002: 32) påpeger fx, at journalisters og kilders relation primært er styret af *udbud og efterspørgsel*: Begge parter arbejder for at tilgodese i første omgang egne interesser – behovet for information kontra behovet for opmærksomhed – hvilke ikke nødvendigvis er kongruente. Det understøttes af Meilby (1999: 138), der i sin metodegrundbog for journalister bl.a. skriver, at ”*Det sikreste er at gå ud fra, at kilder så vidt muligt plejer egne eller andres særinteresser – ikke offentlighedens*”. Omvendt behøver interesserne heller ikke partout være i modstrid.

Denne strategiske dimension er særlig væsentlig i diskussionen af kildernes professionalisering, idet sidstnævnte, som indikeret ovenfor, bl.a. angår optimeret distribution og *promovering* af bestemte informationer og budskaber, men også professionel *tilbageholdelse* af visse informationer og budskaber, som ikke ønskes eksponeret på mediedagsordenen. Det vil sige netop angår en indsats for at tilgodese specifikke mål gennem kommunikation. I dette strategiske perspektiv må tendensen til, at kilderne professionaliserer deres medieinteraktion tolkes som udtryk for et naturligt led i forsøget på at maksimere egeninteresser, hvilket netop kan ske gennem en aktiv indsats for at kontrollere informationsudvekslingen – strategiske indsatser, hvis iværksættelse og optimering de ovenfor refererede resultater eksplicit vidner om.

Samspil

Det strategiske element nødvendiggør dog et vist samspil og en vis tilpasning parterne imellem. Dette samspil må tage afsæt i indbyrdes accepterede spilleregler og rollefordelinger, bl.a. i forhold til forhandling og aftale om informations- og opmærksomhedsudvekslingens præmisser, men også i forhold til mere fundamentale forudsætninger såsom gensidig tillid og troværdighed. Dette sociale aspekt medvirker bl.a. til at vedligeholde parternes relation ud over den rene byttesituation – og understreger igen modstandsmodellens begrænsninger, men ligeledes at journalisters og kilders forhold ikke alene kan tilskrives rationelle, egennyttige perspektiver i et kortsigtet perspektiv. Schlesinger og Tumber (1994: 263) påpeger fx, at parternes relationer nok kan ses i lyset af en økonomisk model, hvor begge sider opvejer omkostninger og fordele og søger at maksimere eget udkast, men at de ligeledes må ses i lyset af sociale processer, hvor bl.a. fortrolighed er afgørende. På samme måde pointerer Blumler & Gurevitch (1981: 482), at journalister og kilder de-

ler en fælles kultur, baseret på tidligere erfaringer og deraf opståede rollefordelinger, men ligeledes på afhængighedsforhold, som strukturerer også fremtidige interaktioner og indbyrdes tiltro og intimitet. I overensstemmelse hermed betoner Larsson (2002b: 28) i en politisk kontekst et behov for *manoeuvring space* i journalistens og kildens sociale handlingsrum, dvs. en vis frihed til at tilgodese egne interesser, men uden at dette absolut betragtes som en trussel af modaktøren og skal modsvares af en ligeværdig kompensation.

Set i dette perspektiv kan tendensen til, at kilderne professionaliserer sig, tolkes som udtryk for et forsøg på at fremme parternes fælles kultur og handlingsrum, dvs. som et forsøg på at fremme interaktionen og den indbyrdes forståelse, fortrolighed og samarbejdsrelation. Det er ligeledes en dimension, som de ovenfor refererede resultater har indikeret – i form af kildernes tilpasning til og forståelse for mediernes præmisser, logik og behov samt accept af mediernes samfundsmæssige rolle som en kritisk aktør. Kildernes professionalisering kan dermed medvirke til at optimere dialogen med medierne og skabe grobund for øget gensidig forståelse og samarbejdsvilje mellem forskellige samfundsaktører, deres professionelle kommunikatører og pressen. Det vil sige kan medvirke til, at forskellige politiske og kommercielle budskaber rent faktisk når befolkningen eller deres specifikke målgrupper, og at medierne faktisk indfrier rollen som kommunikationskanal for forskellige interessegrupper, budskaber og målgrupper.

Modstand, strategi og samspil

Selvom idealet om modspil og kritik i forhold til kilderne har en central plads i journalistikkens identitet og legitimitet, må analysen af konsekvenserne af kildernes professionalisering altså række ud over (men *ikke* forkaste) den normative objektivitetsmodel og inddrage den strategiske, rationelle forklaringsmodel om udbytte og egeninteresse, men også samspils- og fortrolighedsmodellen. Analysen må på én gang betragte journalister og kilder som:

- *modaktører* med konfliktende eller samstemmende interesser
- strategiske *gatekeepere* i forhold til henholdsvis information og opmærksomhed
- *samarbejdspartnere* med et kulturelt fællesskab og en kollektiv forståelsesramme

Gans' (1980) metafor om journalistens *dans* med kilden favner i princippet denne pluralitet ved at

pointere både det faktum, at journalisten bør være den styrende part i relationen til kilden, men også at en vis teknik og et vist samvirke parterne imellem er en nødvendighed for at undgå 'slinger i valsen'. På samme vis identificerer Lemieux (2000: 140ff) tre forskellige, men *samtidige* logikker i journalisters og kilders interaktioner: 1) en *distanceringslogik*, som afspejler modstandsmodellens ideal, ved at betragte journalisten som distanceret fra kilden, 2) en *naturlig logik* med personligt engagement, fortrolighed og gensidigt udbytte som fundament samt 3) en *realiseringslogik*, som medierer mellem distance og naturlighed ved at angå parternes evne til at opfatte og tage bestik af faktiske grænser for deres professionelle handlinger og agere *realistisk* i forhold til den pågældende situation.¹⁷

I overensstemmelse med disse argumenter for et behov for en mangesidet forståelsesmodel i analysen af journalister, kilder og kildernes professionalisering, anser hovedparten af journalisterne i surveyundersøgelsen deres kilder for enten *medspillere/samarbejdspartnere* eller *nødvendige informatorer* i det daglige arbejde, mens kun marginale antal placerer sig *enten i opposition til kilderne eller fraterniserer* med disse (jf. figur 9).

Figur 9. Svarfordling på spørgsmål 79: Hvordan betragter du i et samlet perspektiv din kilder?

	Antal respondenter	% (n = 527)
Som medspillere	237	45,0%
Som nødvendige informatorer	195	37,0%
Som handelspartnere	59	11,2%
Som kolleger	4	0,8%
Som modstandere	3	0,6%
Total	498	94,5%

Det understøtter en afvisning af forestillingen om journalister og kilder som modstandere, men bekræfter også en faglig afstandtagen fra en udelukkende positiv relation uden reminiscenser af modsatrettede interesser. Disse overordnede betragtninger bekræfter desuden, at parterne ikke kan realisere deres egeninteresser eller behov uden gensidig interaktion, dvs. bekræfter relationens dobbeltsidede

natur som både samspil og modspil – en dobbelt-hed, som kildernes professionalisering er med til at eksplicitere.

De redaktionelle vilkår og kildernes udfordring af journalistikken

Uanset om journalister og kilders relation tolkes ind i et modstands-, strategisk eller samarbejdsperspektiv understreger mange af de ovennævnte pointer, at kravene til journalisters professionalisme skærpes, når kilderne optimerer deres medieinteraktion. Disse krav gennemtrænger alle tre relationstyper i parternes interaktion og angår mere konkret et *behov for øget faglig refleksion* i journalistens:

- efterkontrol af kildeinformationen som følge af sidstnævntes sløring, intensivering og optimering, dvs. at kravet til journalistens rolle som opponent forstærkes
- balancering mellem redaktionel omtale, redaktionel reklame og repræsentation af alle relevante parter som følge af den kompensationslogik, som er iboende det strategiske samspil med kilderne, dvs. at kravet til journalistens rationelle rolle i bytte- eller forhandlingsspillet med kilden om informationsudvekslingens præmisser forstærkes
- dialog med kilderne som følge af den konsensus, som kan opstå, når parterne taler samme sprog i kraft af kildernes tilpasning til mediernes præmisser, dvs. at kravet til journalistens evne til at sætte en grænse for sin rolle som medspiller i forhold til kilderne forstærkes

Disse behov understreges ydermere af de redaktionelle vilkår, som journalister interagerer med de professionaliserede kilder under. I overordnede træk viser surveyundersøgelsen nemlig, at produktionskravene til journalisterne er øget, samtidig med at de redaktionelle ressourcer er reduceret og ikke mindst samtidig med, at det eksterne informationspres, som nævnt, er intensiveret. Et informationspres, som således af mange respondenter anses som for stort i forhold til de redaktionelle ressourcer, der er til rådighed til at bearbejde informationen (jf. figur 10, 11 og 12).

Figur 10. Svarfordeling på spørgsmål 2: Er der gennem det seneste årti sket en udvikling i antallet af artikler/indslag, som du forventes at producere i løbet af en arbejdsuge?

	Antal respondenter	% (n = 527)
Skal producere flere artikler/indslag	231	43,8%
Skal producere færre artikler/indslag	49	9,3%
Ingen udvikling	124	23,5%
Ved ikke	92	17,5%
Total	496	94,1%

Figur 11. Svarfordeling på spørgsmål 24: Mener du, at der gennem det seneste årti er sket en udvikling i de tidsmæssige og økonomiske ressourcer, som du har til rådighed i dit daglige arbejde?

	Antal respondenter	% (n = 527)
Ressourcerne er reduceret	262	49,7%
Ressourcerne er øget	88	16,7%
Ingen udvikling	108	20,5%
Ved ikke	53	10,1%
Total	511	97,0%

Figur 12. Svarfordeling på spørgsmål 23: Hvordan betragter du samlet set mængden af kilde-materiale i dit daglige arbejde i forhold til de tidsmæssige og økonomiske ressourcer?

	Antal respondenter	% (n = 527)
Som for stor	274	52,0%
Som passende	220	41,7%
Som for lille	13	2,5%
Total	507	96,2%

Disse redaktionelle vilkår kan hævdes at intensivere den redaktionelle afhængighed af professionel kildeinformation, især fordi informationssubsidierne er tilpasset mediernes sprog og behov. Det kan svække journalistens autonomi i forhold til eksterne interesser, mens disse eksterne parters strategiske fordel omvendt forstærkes i forhold til journalisten. Mange respondenter påpeger da også, at de medieinstitutionelle produktionsforhold kan påvirke udførelsen af de daglige frembringelser i negativ retning. I en kildekontekst kan det mere konkret fx komme til udtryk i manglende tid til *efterkontrol* af kildernes information – trods den professionelle norm herom (jf. figur 13 og 14).

Figur 13. Svarfordeling på spørgsmål 26: Føler du, at ressourceforholdene kan forhindre dig i at udføre dit journalistiske arbejde optimalt?

	Antal respondenter	% (n = 527)
Ja, meget ofte	69	13,1%
Ja, af og til	276	52,8%
Ja, men kun sjældent	129	24,5%
Nej, aldrig	39	7,4%
Total	515	97,7%

Figur 14. Svarfordeling på spørgsmål 25: I hvilket omfang føler du, at du har tid til at efterkontrollere dine kilders information?

	Antal respondenter	% (n = 527)
Altid	29	5,5%
Næsten altid	109	20,7%
Efter behov	273	51,8%
Sjældent	96	18,2%
Aldrig	2	0,4%
Total	509	96,6%

Desuden kan de skærpede redaktionelle forhold have betydning for den selvstændige, opsøgende journalistik samt brugen af flere og alternative kilder til at perspektivere en given historie, idet dette netop er faglige præmisser, som fordrer de ressourcer, der bliver færre af.

I lyset af disse redaktionelle vilkår og det stigende informationspres er det interessant at konstatere at undersøgelsens resultater ikke afspejler en udpræget tendens til, at respondenterne betragter de kildekritiske forhold som blevet *sværere*; at de færreste føler, at de forskellige tiltag fra kildernes side kan få upassende indflydelse på deres journalistiske produktion; og at hovedparten i et generelt perspektiv mener, at danske journalister som stand i dag lever op til normerne for kildekritik (jf. figur 15, 16 og 17).

Figur 15. Svarfordeling på spørgsmål 49: Er det blevet sværere eller lettere at forhold sig kritisk til kilderne gennem det seneste årti?

	Antal respondenter	% (n = 527)
Det er blevet sværere	130	24,7%
Det er blevet lettere	85	16,1%
Situationen er uforandret	244	46,3%
Ved ikke	51	9,7%
Total	510	96,8%

Figur 16. Svarfordeling på spørgsmål 40: Sker det, at du føler, at kilderne får upassende indflydelse på dit færdige journalistiske produkt?

	Antal respondenter	% (n = 527)
Ja, meget ofte	2	0,4%
Ja, af og til	22	4,2%
Ja, men kun sjældent	188	35,7%
Nej, aldrig	296	56,2%
Total	508	96,4%

Figur 17. Svarfordeling på spørgsmål 51: Mener du, at danske journalister i dag generelt lever op til idealet om at forholde sig kritiske til kilderne?

	Antal respondenter	% (n = 527)
Ja i høj grad	26	4,9%
Ja, mere eller mindre	283	53,7%
Nej, ikke udpræget	193	36,6%
Nej, slet ikke	9	1,7%
Total	511	97,0%

Det vil sige, at på trods af at den virkelighed, som det journalistiske arbejde udføres under, er ændret betydeligt – fra kilde side og fra redaktionel side – ser en stor del af de redaktionelle medarbejdere sig uforandret i stand til at indfri de faglige principper for interaktionen med kilder. Det kunne pege i retning af et fagligt selvbedrag eller en mangel på den faglige selvrefleksion, hvis behov blev pointeret ovenfor – på flere niveauer.

Denne paradoksale situation kan dog også forklares med, at det ikke kun er kilderne, der har fremmet deres position i samspillet med medierne. Der er også forskellige medieinstitutionelle faktorer, som har fremmet *journalistens* position i forhold til kilderne, og som dermed kan hævdes at have *udfordret kilderne*. Disse mediestrukturelle ændringer relaterer sig igen til de tre nævnte forståelseshorisonter, som kan identificeres i forholdet mellem journalister og kilder – ikke mindst modstands-perspektivet.

Mediestrukturelle ændringer – journalistikkens udfordring af kilderne

Som eksempel på mediestrukturelle ændringer med positive konsekvenser for journalistens magt-position i samspillet med kilderne kan først og fremmest nævnes, at både den trykte og den elektroniske

danske presse har undergået en *selvstændiggørelse* i politisk henseende. Det skyldes partipressens fald og bruddet på Danmarks Radios monopol (Hjarvard 1995 & 1999a, Lund 1999, Pedersen m.fl. 2000). Som led i denne udvikling er journalistikken blevet professionaliseret og er i dag et fagfelt med en stærk faglig organisation og flere uddannelsesmuligheder, bl.a. i universitetsregi. Feltet har i forlængelse fået klare faglige og etiske normer, fx for samspillet med kilderne – i form af kritisk stillingtagen og krav til kilderne, ikke mindst politikere, som tidligere nærmere blev refereret frem for at blive stillet til ansvar for deres forvaltning. Udviklingen har endvidere betydet, at journalistikken i stigende grad inddrager erhvervsliv og andre interessenter, fx interesseorganisationer, i deres formidling. Det skyldes dog ikke kun journalistikkens politiske selvstændiggørelse, men også ændringer i det politiske system i retning af flere indflydelsesrige, eksterne aktører fra erhvervs- og organisationslivet (Søllinge 1999: 87f). Det er således ikke kun de folkevalgte, der kommunikerer offentligt, men også myndigheder, autoriserede professioner samt private interessenter fra erhvervs-, organisations- og foreningsverdenen – som analysen af udviklingen i den professionelle kommunikation ovenfor også påpegede. Det pointerer mediernes (ændrede) rolle som arena for en række politiske og ikke-politiske interessenter frem for som partipolitiske talerør. Det vil sige, at journalisten er blevet en selvstændig, professionel montør af konkurrerende synspunkter – en *autonom definitionsmagt* (Lund 1999) – der kan spille kilder ud mod hinanden. Kilderne må derfor *konkurrere* om adgang til og repræsentation i medierne og kan trods de professionaliserede indsatser *aldrig* være sikre på rent faktisk at trænge igennem eller styre, *hvordan* de trænger igennem i medierne. Denne situation kan hævdes at have fremmet behovet for en strategisk indsats fra kildernes side, men også for en forståelse for og accept af de præmisser, som medierne virker under indholds- og formmæssigt.

I kølvandet på disse politiske strukturforandringer og løsrivelsesprocesser er flugt ændringer i også de *mediemæssige markedsstrukturer* i form af på *den ene side* fremvæksten af et mere pluralistisk medielandskab med en mangfoldighed af kommercielle medieaktører i skarp konkurrence om seere og læsere, men også omannoncører og kilder. Denne konkurrencesituation har netop medvirket til de paradoksale redaktionelle ændringer mht. øget medie-output og reducerede ressourcer til at producere dette. På *den anden side* har der også været en stigende koncentration af denne mediemangfoldighed i takt med de senere års mediekonvergens. Konse-

kvensen har bl.a. været et mere begrænset antal af større redaktionelle miljøer med en central økonomisk betydning, men også informationsmæssig position og eksklusivitet – fx i forhold til kildernes muligheder for medieadgang og eksponering.

En tredje væsentlig faktor er *journalistikkens forandring fra et indholdsmæssigt til et formidlingsmæssigt fokus på budskaber*, dvs. tendensen til, at budskabers *form* i stigende grad tangerer deres *indhold* i væsentlighed. Mere konkret omfatter dette en øget personfokusering og enkeltsagscentrering, mere forenkling og dramatisering, større underholdningsværdi og modtagernærhed mv. (fx Hjarvard 1999b) – eller udviklingen af en karakteristisk medielogik. Denne logik er af væsentlig betydning for forskellige samfundsaktørers sociale handlinger – i forhold til såvel medierne som andre interessenter eller aktører. Eide (2001: 30) skriver fx med citering af Bourdieu, at: *"(...) de formidlingsformer og den logikk medierne målbærer har en tendens til å sette seg igjennom innenfor andre sociale felt og føre til endringer i styrkeforholdet innenfor disse andre feltene og påvirker hva en gjør der og hva en produserer der"*. De mediestrukturelle ændringer og omprioriteringer har altså skabt et behov for, at politikere, erhvervsledere mv. behersker og tilpasser sig mediernes sprog og logik (Pedersen 2003: 75, Bruhn Jensen 1997: 145, 155). Denne tilpasning – eller *medialisering* (Asp 1990) – kan tolkes som udtryk for en respons på medieudviklingen, herunder medielogikkens determinerende rolle i forhold til interaktioner og beslutningsprocesser. En reaktion, som bl.a. omfatter, at mediernes grundlæggende præmisser og ideologi er blevet integreret i disse samfundsaktørers eksterne kommunikation.

*

I et overordnet perspektiv udgør disse medieinstitutionelle parametre fundamentale strukturforandringer i forholdet først og fremmest mellem journalister og kilder, men også mellem kilderne internt, hvor konkurrencen om at påvirke mediernes dagsorden og dermed kampen om synlighed er intensiveret betydeligt. Disse forhold skærper på den ene side behovet for professionalisering af kildernes kommunikationsindsatser, men medvirker på den anden side også til at danne basis for selv samme professionalisering. Kildernes medieprofessionalisering kan altså betragtes som både en offensiv over for medierne og et forsvar mod eller reaktion på mediestrukturelle faktorer og ændringer.

Konklusion

Udviklingen på det professionelle kommunikationsfelt i Danmark peger i retning af, at forskellige kildegrupper har professionaliseret deres samspil med medierne, bl.a. med hjælp fra et stigende antal professionelle kommunikatører. Denne udvikling er ikke udtryk for et helt nyt fænomen, men nærmere for en forstærket tendens, som eksplicit kan mærkes i en redaktionel kontekst. Strømmen af uopfordret information til redaktionerne er fx øget, samtidig med at den information, som kilderne stiller til journalisternes rådighed, er forbedret. Det vil sige, at de strategiske kommunikationstiltag er optrappet og optimeret.

Denne professionalisering hos kilderne kan tolkes som en reaktion på en række medierelaterede ændringer, som har nødvendiggjort netop en mere professionel interaktion med redaktionerne – ikke kun i kampen med journalisterne om mediernes dagsorden, men også i kampen med andre samfundsaktører om samme. Disse strukturforandringer i forholdet mellem journalister og kilder skal dog ikke kun betragtes som problematiske, men må også betragtes som naturlige set i lyset af den kompleksitet, som kendetegner parternes relation – en kompleksitet, som udspringer af det faktum, at parterne både er modaktører, strateger og samarbejdspartnere. Derfor har begge interesse i et professionelt samspil.

Samlet set er der således en række forhold på både kildernes og mediernes side, som har forandret vilkårene for relationen mellem journalister og kilder – forandringer, som har fordret både kildernes kommunikative professionalisering og journalisternes faglige professionalisering. *Den journalistiske udfordring* består dermed ikke kun i, at kilderne professionaliserer deres samspil med medierne og herved udfordrer den journalistiske faglighed. Den består også i, at mediestrukturerne har forandret sig og deraf udfordret kilderne – og motiveret eller nødvendiggjort deres professionalisering. Konsekvensen er, at kilderne og det professionelle kommunikationsfelt skærper kravene til medier og journalister, fordi påvirkningsgraden er øget. Omvendt er kravene til den professionelle kommunikationsbranche også skærpet, fordi kilderne og deres professionelle kommunikatører skal være bedre klædt på, når de kommunikerer med medierne.

Noter

1. En medlemsundersøgelse i Dansk Kommunikationsforening (den primære forening for danske PR- og informationsfolk, jf. nedenfor) (www.kommunikationsforening.dk/db/files/filee622812a2c6.pdf, 1.3.04) viser, at medierelationer er en del af knap tre ud af fire respondenter daglige arbejde – i nogen, høj eller meget høj grad. Til sammenligning viser en engelsk undersøgelse (Davis 2002: 7), at medierelationer er den primære aktivitet for engelske PR- og informationsfolk.
2. Undersøgelsens oprindelige stikprøve var på 1587 tilfældigt udvalgte journalister og redaktionelle medarbejdere, hvoraf 33,2% altså returnerede brugbare besvarelser. Frafaldet var således forholdsvis stort, hvilket blandet andet skyldtes, at en del personer i stikprøven viste sig at være uden for målgruppen. Desuden var spørgeskemaet meget omfattende (i alt 97 spørgsmål) samtidig med, at undersøgelsens emne havde en dobbeltsidet karakter for målgruppen – ved på den ene side at have stor faglig relevans og på den anden side at være fagligt omtåleligt. Endelig er journalister generelt set en målgruppe, som kan være svært at få i tale i forbindelse med forskningsbaserede surveyundersøgelser. Lunds undersøgelse af *Danskerne holdning til Medier og Demokrati* (2001) havde fx en svarprocent på 42,2 % i målgruppen af journalister, mens Pedersen m.fl.'s undersøgelse af dansk politisk journalistik (2000) havde en svarprocent på 43 %.
3. Artiklen er i det hele taget baseret på diskussioner, analyser og empiri fra min ph.d.-afhandling *”Udfordringen af journalistikken i lyset af kildernes professionalisering – Slinger i valsen?”* (Kristensen 2003). For at skabe kohærens i præsentationen af svarfordelinger på de forskellige spørgsmål, er disse angivet i procent i forhold til den *reelle sample* (n = 527). Derfor giver totalsummen sjældent 100, idet der ved de fleste spørgsmål var et partielt bortfald, eftersom nogle respondenter – bevist eller ved en tilfældighed – undlod at svare.
4. Selvom faserne i Grunig & Hunts model repræsenterer forskellige udviklingstrin, skal de ifølge Grunig & Grunig (1992) ikke betragtes som definitivt afsluttede. De forskellige tilgange præger fortsat forskellige felter og fagområder i løsningen af kommunikationsopgaver, dvs. har stadig relevans.
5. Møller Nielsen (2001: 211ff) opererer med betegnelsen *persuasion* som *den velmente overbevisningskunst* om moderne public relations, hvilket netop refererer til en mere pragmatisk mellemvej mellem propaganda og en normativ selvforståelse om konsensus og fravær af egeninteresser: *”Persuasionen står for en realistisk tilgang til offentlig kommunikation, baseret på dialog og forståelse for målgruppens livsvilkår og præferencer samt en fornemmelse af afsenders mål og midler i forhold til kommunikationsindsatsen”* (Møller Nielsen 2001: 228).
6. Seitel (1998: 2) definerer spin som *”(…) the twisting of messages to create the appearance of performance, which may or may not be true”*, mens Carlsen & Kjær (1999: 48) betegner spindoktorens opgave som *”(…) gennem intensiv kontakt med journalister at give en historie det rigtige ‘spin’, den rigtige drejning – set i forhold til partiledelsens interesser”*. Kjølner (2001: 25f) konstaterer, at formålet med spin er *”(…) at få andre til at opfatte en begivenhed på en måde som mest muligt gavner en sag han arbejder for. Og mest muligt at forhindre at andre opfatter en begivenhed på måder som skader sagen”*.
7. Blach & Højberg (1995: 20) betegner fx public relations som *offentlige relationer i form af ”(…) en ledelsesdisciplin, som analyserer, tilpasser og udvikler alle de gensidige samfundsmæssige relationer mellem en organisation og dens in- og eksterne interessenter via målrettet kommunikation”*. Dansk Kommunikationsforening anvender den bredere term *kommunikationsvirksomhed* som prædikat for dens medlemmers virke og definerer dette som *”(…) et strategisk og operationelt instrument, som erhvervsvirksomheder, organisationer og offentlige virksomheder kan anvende for at udvikle eksterne og interne interessenters viden, holdninger og engagement. Begrebet kommunikation dækker i denne forstand over begreberne information, public relations og public affairs”* (Vedtægter 1999: §0).
8. Som konkret eksempel kan nævnes, at Sparre (2002) på baggrund af en analyse af dansk *politi* som kilde i nyhedsformidlingen har påvist denne institutions professionalisering af sin interaktion med medierne, bl.a. via medietræning, og at der i denne professionaliseringsproces er blevet lagt vægt på åbenhed, samarbejdsvilje og ufiltreret dialog frem for på lukkethed og spin.
9. Det danske Folketings nedsættelse af et regeringsudvalg – et ’spindoktor-udvalg’ – i juni 2003 til at kulegrave behovet for mere præcise regler for danske ministeriers og politiske partiers brug af netop embedsmænd og særlige rådgiver (spindoktorer) til at håndtere pressen, peger dog i retning af, at emnet i hvert fald er på dagsordenen i også en politisk kontekst i Danmark. Denne særlige interesse for politikeres brug af professionelle kommunikatører skyldes, at i modsætning til PR- og informationsmedarbejderen, som primært varetager specifikke kommercielle eller non-kommercielle interesser og ikke i første omgang offentlighedens, er det spindoktorens opgave at bistå politikere i interaktionen med medierne og dermed implicit offentligheden, vælgerne. Iboende *spin*-begrebet er dermed et paradoks mellem dets indholdsmæssige betydning (dvs. (for)drejning af historier til gavn for specifikke partipolitiske interesser) og de demokratiske (offentlige) interesser, som spindoktoren i rollen som de folkevalgte rådgivere i princippet bør varetage. Netop det har medvirket til at dæmonisere begrebet i ret-

ning af demokratisk forfald og forførelse, både i forskningen og i den offentlige debat.

10. Scheele (1996) påpeger, at kommunikation og formidling desuden er kommet på dagsordenen inden for jura, medicin og ingeniøruddannelserne, men også som efteruddannelse og i andre kursusammenhænge.
11. Dansk Kommunikationsforenings ovennævnte medlemsundersøgelse fra 2000 viser fx, at 22,8% af medlemmerne er uddannet cand.mag., 16,7% cand.comm., 13,8% journalist, 12,8% cand.soc. med PR-toning, 7,7% cand.polit., cand.scient.pol./adm., cand.jur., mens den resterende fjerdedel repræsenterer en række andre uddannelsesbaggrunde (www.kommunikationsforening.dk/db/files/filee622812a2c6.pdf, 1.3.04).
12. Den reelle størrelse af den danske PR- og kommunikationsbranche fx på antal bureauer er svær at indkredse, bl.a. pga. flydende grænser, mange facetter og opgaver, hvis definition afhænger af individuel tolkning. Ifølge et nyhedsbrev fra Brancheforeningen af Public Relations Virksomheder (BPRV 2003) er der i Danmark (medio 2003) 45 virksomheder, som arbejder professionelt med public relations. PR- og kommunikationsbranchen er ikke udspecificeret under Danmarks Statistiks Branchekodeks 2003, men data fra Købmandsstandens Oplysningsbureau (april 2003), viser, at der under søgeordet *public relations* er registreret i alt 89 virksomheder, som dog mere eller mindre alle desuden arbejder med reklame, anden virksomhedsrådgivning, konsulentbistand el.lign. og beskæftiger alt mellem én og mere end 100 ansatte. Af dagspressen fremgår et estimat på antallet af (de primære danske) PR- og kommunikationsvirksomheder på mellem 30 og 35 (*Erhvervsbladet*/Dietrichen 21.11.02, *Berlingske Tidende*/Møller 24.9.02).
13. I spørgsmål 12 skulle respondenterne angive de tre kildetyper ud af syv mulige (1. eksperter, 2. almindelige mennesker, 3. politikere, 4. embedsmænd, 5. branchefolk, 6. PR- og informationsfolk, 7. journalister, inklusiv fra nyhedsbureauer), som de hyppigst kontaktes af i deres daglige arbejde. Almindelige mennesker er den kildetype, som er markeret af flest respondenter (62,2%), brancherepræsentanter af næstflest (49,5%) og PR- og informationsfolk af tredjeflest (45,0%).
14. I spørgsmål 9 skulle respondenterne anføre de tre måder, hvorpå kilderne hyppigst kontakter dem blandt syv mulige (1. telefon, 2. e-mail, 3. personligt, 4. fax, 5. brev, 6. pressemeddelelse, 7. andet). Undersøgelsen viste, at kildernes tre primære kontaktmåder er 1) *telefon* (88,8%), 2) *e-mail* (70,6%) og 3) *pressemeddelelser* (46,1%).
15. I spørgsmål 17 skulle respondenterne med anføre de tre skriftlige kildetyper, som de hyppigst anvender i deres daglige arbejde ud af seks mulige (1. online-information, 2. årsberetninger, arkivmateriale mv. 3. pressemeddelelser, 4. færdigproducerede artikler, audiovisuelle indslag mv., 5. håndbøger, opslagsværker mv. 6. andet skriftligt kildemateriale). *Online-infor-*

mation er den kildetype, som er markeret af flest respondenter (76,3%), mens *pressemeddelelser* er markeret af næstflest (61,7%).

16. I spørgsmål 47 skulle respondenterne anføre de tre kilder ud af syv mulige (1. politikere, 2. embedsmænd, 3. eksperter, 4. brancherepræsentanter, 5. PR- & informationsfolk, 6. andre journalister, 7. almindelige mennesker), som de anså for *mest* professionaliseret. Politikere blev markeret af det største antal respondenter (51,6%) og PR- og informationsfolk af det næststørste antal (47,2%).
17. Selvom Lemieux ikke eksplicit trækker på Goffman (1992/1959) og Meyrowitz (1985), genkalder hans opdeling Goffmans mikrosociologiske teorier om rollespil, herunder distinktionen mellem *frontstage* og *backstage* (distancering kontra naturlighed i Lemieux' terminologi) samt Meyrowitz' identifikation af medierne som en *hybrid* mellem disse to modpoler i form af en *middle region*, hvori offentlig og privat adfærd blandes (Lemieux' *realiseringsgrammatik*).
18. Referencen i artiklen refererer til uddrag af Schlesinger & Tumbers bog i H. Tumber (red.) (1999): *News: A Reader*, Oxford: Oxford University Press, p. 257-266.

Litteratur

- Allern, Sigurd (2001) Kildene og Mediemakten, i Eide, M. (red.) *Til dagsorden! Journalistikk, makt og demokrati*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Allern, Sigurd (1998) *Politisk økonomi som teoretisk tilnærming i journalistikkforskning*, Bergen: Institutt for medievitenskap/Universitet i Bergen (arbejdsrapporter nr. 29/98).
- Allern, Sigurd (1997) *Når kildene byrr op til dans*. Oslo: Pax.
- Allern, Sigurd (1996) *Kildenes makt: Ytringsfrihetens politiske økonomi*. Oslo: Pax.
- Asp, Kent (1990) Medialisering, medielogik, mediekrafi, *Nordicom-Information*, nr. 4.
- Baskin, Otis, Craig Aronoff & Dan Lattimore (1997) *Public Relations: The Profession and the Practice*. Dubuque: Brown & Benchmark Publishers.
- Betænkning nr. 1342 (1997) *Information til Tiden – Betænkning fra Udvalget om Offentlig Informationspolitik*. København: Forskningsministeriet.
- Betænkning nr. 1320 (1996) *Betænkning om medierne i demokratiet*. København: Statsministeriet.
- Blach, Thomas & Jesper Højberg (1995) *PR – Håndbog i Information og Public Relations*. Valby: Borgen
- Blumler, Jay G. & Michael Gurevitch (1981) *Politicians and the Press: An Essay on Role Relationships*, i Nimmo, D.D. & Sanders, K.R. (red.) *Handbook of Political Communication*, Beverly Hills: Sage Publications.
- Bourdieu, Pierre (1998) *Om TV – og journalistikkens magt*. København: Tiderne Skifter.
- BPRV (2003) *BPRV-news* (nyhedsbrev fra Brancheforeningen af Public Relations Virksomheder), juni/juli 2003.

- Bro, Peter (1998) *Journalisten som aktivist – om presse, politik og demokratisk dialog*. København: Fremad.
- Bruhn Jensen, Klaus (red.) (1997) *Dansk mediehistorie 3, 1920-1960*. København: Samleren.
- Carlsen, Erik Meier & Kjær, Peter (1999) Diagnoser af den politiske journalistik – indtryk fra en interviewrunde, i Carlsen, C.M.; Pedersen, O.K. & Kjær, P. (red.) *Magt og fortælling*. Århus: CFJE.
- Cutlip, Scott M.; Center, Allen H. & Broom, Glen M. (2000) *Effective Public Relations*. London: Prentice Hall.
- Dansk Kommunikationsforening (1999) *Vedtægter for Dansk Kommunikationsforening*, www.kommunikationsforeningen.dk (17.4.03).
- Davis, Aeron (2002) *Public Relations Democracy: Public Relations, Politics and the Mass Media in Britain*. Manchester: Manchester University Press.
- Dietrichsen, Søren (2002) Fravælger PR-bureauer *Erhvervsbladet* 21. november.
- Eide, Martin (red.) (2001) *Til Dagsorden! Journalistikk, makt og demokrati*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Eide, Martin (1992) *Nyhetsens interesse – Nyhetsjournalistikk mellom tekst og kontekst*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Ericson, Richard V, Baranek, Patricia M; Chan, Janet B.L. (1989) *Negotiating Control: A Study of News Sources*. Toronto: University of Toronto Press.
- Eriksson, Mats (2002) Public relations à la Grunig – en exposé och analys. i L. Larsson (red.) *PR på svenska – teori, strategi och kritisk analys*. Lund: Studentlitteratur.
- FIKAS/Foreningen af informationsmedarbejdere i Kommer, Amter og Staten (1992) *Vedtægter for FIKAS*.
- Franklin, Bob (1994) *Packaging Politics: Political Communications in Britain's Media Democracy*. London: Arnold.
- Gans, Herbert J. (1980) *Deciding What's News: A Study of CBS Evening News, NBC Nightly News, Newsweek and Time*. New York: Vintage Books.
- Goffman, Erving (1992/1959) *Våre rollespill til daglig: Et studie i hverdagslivets dramatik*. Oslo: Dreyers Forlag.
- Grunig, James & Larissa A. Grunig (1992) "Models of Public Relations and Communication" i Grunig m.fl. (red.) (1992) *Excellence in Public Relations and Communication Management*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Grunig, James & Todd Hunt (1984) *Managing Public Relations*. Fort Worth et al.: Harcourt Brace Jovanovich College Publishers.
- Hall, Stuart; Critcher, Chas; Jefferson, Tony; Clarke, John & Roberts, Brian (1978) *Policing the Crisis*. London: Macmillan.
- Hjarvard, Stig (1999a) Politik som mediemontage. Om mediernes forandring af den politiske kommunikation, i Andersen, J.G. m.fl. (red.) *Den demokratiske udfordring*. Århus: Magtudredningen/Århus Universitetsforlag.
- Hjarvard, Stig (1999b) *TV-nyheder i konkurrence*. Frederiksberg C: Samfundslitteratur.
- Hjarvard, Stig (1995) *Nyhedsmediernes rolle i det politiske demokrati*. København: Statsministeriets Medieudvalg.
- Holm, Hans-Henrik (2001) *Journalistuddannelser i krydsild*. Danske Dagblades Forenings debatserie, nr. 20, København: Danske Dagblades Forening.
- Højberg, Jesper (1993) Public relations i et overkommeneret samfund, *MedieKultur*. nr. 20.
- Jarud, Andreas (2002) Etik i publika relationer, i L. Larsson (red.) *PR på svenska – teori, strategi och kritisk analys*. Lund: Studentlitteratur.
- Jensen, Inger (2001) Offentlighedsanalyser i public relations, i Femø Nielsen, M. (red.) *Profil og Offentlighed*. Frederiksberg C: Samfundslitteratur.
- Jones, Nicholas (1996) *Soundbites & Spin Doctors: How Politicians Manipulate the Media – and Vice Versa*. London: Indigo.
- Jønsson, Rasmus & Ole Larsen (2002) *Professionel politisk kommunikation*. Århus: Akademisk Forlag.
- Kjøller, Klaus (2001) *Spindocter*. København: Aschehough.
- Kjær, Peter (2000) Forestillinger om politik og journalistik, i Pedersen, O.K.; Kjær, P.; Esmark, A.; Horst, M. & Carlsen, E.M.: *Politisk Journalistik*. Århus: Ajour/CFJE.
- Krause-Kjær (2003) *Den politiske landsby – om Christiansborg, journalisterne og politikerne*. Forlaget Ajour.
- Kristensen, Nete Nørgaard (2003) *Udfordringen af journalistikken i lyset af kildernes professionalisering – slinger i valsen?* Københavns Universitet: Institut for Film- & Medievidenskab (ph.d.-afhandling).
- Larsson, Larsåke (red.) (2002a) *PR på svenska – teori, strategi och kritisk analys*. Lund: Studentlitteratur.
- Larsson, Larsåke (2002b) Journalists and Politicians: A Relationship Requiring Manoeuvring Space, *Journalism Studies*, 3(2002)1, pp. 21-33.
- Lemieux, Cyril (2000) *Mauvaise Presse: Une sociologie compréhensive du travail journalistique et de ses critiques*. Paris: Éditions Métailié.
- Lund, Anker Brink (2002) *Den redigerende magt*. Århus: Magtudredningen/Århus Universitetsforlag.
- Lund, Anker Brink, Katrine Nielsen Jensen & Kalle Marosi (2001) *Danskernes syn på medier og demokrati*, www.journalism.sdu.dk/forsk_syn_paa_medier_og_demokrati.shtml (17.4.03), Institut for Journalistik/Syddansk Universitet.
- Lund, Anker Brink (red.) (2000) *Først med det sidste*. Århus: Ajour.
- Lund, Anker Brink (1999) Journalistroller i det redigerede samfund, *Politica*, 31. årg., nr. 2
- Madsen, Mikael (2000) *Public Relations in Denmark*. speciale v/ University of Stirling & Århus Universitet.
- Manning, Paul (2001) *News and News Sources: A Critical Introduction*. London: Sage Publications.
- Mayhew, Leon H. (1997) *The New Public: Professional Communication and the Means of Social Influence*. Cambridge: Cambridge University Press.
- McNair, Brian (1998) *The Sociology of Journalism*. London: Arnold.

- Meilby, Mogens (1999) *Journalistikkens grundtrin*. Århus: Ajour.
- Meyrowitz, Joshua (1985) *No Sense of Place*. Oxford: Oxford University Press.
- Muizon, François de (2000) Le défi de l'infocommunication: Le journalisme menacé par la communication. Lausanne: L'Age d'Homme.
- Møller Nielsen, Niels (2001) Persuasion, i Femø Nielsen, M. (red.) *Profil og Offentlighed*. Frederiksberg C: Samfundslitteratur.
- Møller, Niels (2001) PR-firmaer har vokseværk, *Berlingske Tidende* 24. september 2001, 3. sektion p. 1.
- Møller, Niels (2001) Indtjeningssvigt i PR-bureauer, *Berlingske Tidende* 24. september, 3. sektion p. 5.
- Negrine, Ralph & Darren G. Lilleker (2002) The Professionalization of Political Communication: Continuities and Change in Media Practices, *European Journal of Communication*, 17(2002)3).
- Palmer, Jerry (2000) *Spinning Into Control: News Values and Source Strategies*. London: Leicester University Press.
- Pedersen, Bo (2002) Overbefolkning i kommunikationsbranchen, *KOMMUNIKATØREN* nr. 1.
- Pedersen, Jørgen (2003) *Spindoktormanipulation*. København: Børsens Forlag.
- Pedersen, Ove K. m.fl. (2000) *Politisk Journalistik*. Århus: Ajour/CFJE.
- Petersen, Knud (1956) Den åbne dørs politik i erhvervslivet, *Erhvervsøkonomisk Tidsskrift*, 20. årg., 1-4.
- Scammell (1995) *Designer Politics*. Palgrave Macmillan.
- Scheele, Marianne (1996) Status for 1996 på uddannelse, efteruddannelse og forskning", ekstralag til *Information til Tiden*, betænkning fra Udvalget om Offentlig Informationspolitik, nr. 1342.
- Schlesinger, Philip & Howard Tumber (1994)¹⁸ *Reporting Crime: The Media Politics of Criminal Justice*. Oxford: Clarendon.
- Schudson, Michael (2000) The Sociology of News Production Revisited (Again) i Curran, J. & Gurevitch, M. (red.) *Mass Media and Society*. London: Arnold, 3. udg.
- Seitel, Fraser P. (1998) *The Practice of Public Relations*. New Jersey: Prentice Hall International Editions. 8. udg.
- Sparre, Kirsten (2002) *Politiet som kilde*. Rapport fra Center for Journalistik og Efteruddannelse. Århus: CFJE.
- Sumpter, Randy & James W. Tankard Jr. (1994) The Spin Doctor: An Alternative Model of Public Relations, *Public Relations Review*, 20(1994)1, spring.
- Søllinge, Jette Drachmann (1999) Historien om den politiske journalistik – et drama i flere akter uden slutning, i Carlsen, C.M.; Pedersen, O.K. & Kjær, P. (red.) *Magt og fortælling*. Århus: CFJE Søllinge 1999: 87f.
- Timmermann, Knud (1988) *Public Relations i praksis*. København: Schultz.
- Tuchman, Gaye (1978) *Making News: A Study in the Construction of Reality*. New York: The Free Press.
- Wien, Charlotte & Lund Anker Brink (2001) Flid, fedt og snyd – kildens leg med journalisten, i Femø Nielsen, M. (red.) *Profil og offentlighed – public relations for viderekomne*. Frederiksberg C: Samfundslitteratur.

Websider

- www.dst.dk/stabas2/Item.asp?Language=da&ID=263616, 17.4.03, Danmarks Statistiks Branchekodeks 2003
- www.kommunikationsforening.dk/db/files/filee622812a2c6.pdf, 01.03.04, Dansk Kommunikationsforenings medlemsundersøgelse
- www.bprv.dk, 03.01.04, BPRV's hjemmeside

From Division to Cooperation

The Finnish University Network for Communication Sciences

PERTTI HURME, ANNELI LEHTISALO & SANNA KIVIMÄKI

In Finland, the research and teaching of communication, media and information studies has a long history, dating back to the first part of the 20th century. The field greatly expanded in the 1980's and 1990's. In 1997, the idea of strengthening cooperation and communication between the university departments in the field arose. Further encouragement came from successful experiences in older networks, such as Psykonet, the Network University of Psychology. Financial support for creating and developing a network of communication and media has been awarded by the Ministry of Education.

The University Network of Communication Sciences officially started in 1998. The network is national, comprising 20 member units (departments or degree programs in the departments) in the field of communication, media and information studies in ten Finnish universities. The network is multidisciplinary in nature: it encompasses a wide area, ranging from information studies to journalism, speech communication, organizational communication, media studies, visual communication and graphic design.

A written agreement defining the goals of the network has been signed by the universities. The goals are:

- to enhance scientific cooperation and exchange of information
- to enhance undergraduate instruction, especially with the help of information and communication technologies (ICT)

Finnish University Network of Communication Sciences, P.O. Box 35, FIN-40014 University of Jyväskylä, pertti.hurme@jyu.fi

Department of Journalism and Mass Communication Kalevantie 4, FIN-33014 University of Tampere, p.anneli.lehtosalo@uta.fi, sanna.k.kivimaki@uta.fi

- to enhance doctoral studies and design novel research programmes
- to plan and implement innovative degree programmes
- to lobby for communication research and teaching.

Organization of Network

The task of building a network of university departments is challenging, as there is hardly any tradition of administrative cooperation between universities. The network's general administration has been trusted to a coordinating university, which in 1998-2006 is the University of Tampere, the Department of Journalism and Mass Communication. Even though the network largely builds on existing organizations and their administration, it has been necessary to create new structures and practices.

The network has created its own structures for internal decision-making. Policy decisions are made and weighty issues resolved by the Board of Representatives. The member units of the network have one or two representatives in the Board. The chair of the Board is elected annually.

The meetings of the Board are prepared by the Executive Committee, consisting of four members, elected from the member units. For this purpose, the member units have been divided into four groups: (1) journalism and mass communication, (2) organizational communication, speech communication, language and culture, (3) visual and audiovisual communication and (4) information studies. The representatives of the network's projects can also attend the meetings of the Executive Committee.

Currently, the network's main projects are (1) the development and implementation of web courses and learning materials, (2) the coordination and implementation of joint doctoral studies and research

projects, and (3) the Professional Licentiate Programme in Digital Communication (the PLDC programme). Each project has its own sub-committee (Instruction, Research, and PLDC), which sets the guidelines for activities. The sub-committees consist of representatives of member units and the project's personnel.

Internal communication is challenging in a network organization. Seminars and meetings offer an important forum for discussion. There are also contact persons in the member units. They inform about the network's activities in their own departments. Further they assist the coordinator in gathering necessary information from the member units. ICT is also much used for communication. There are several email lists. The network's web pages (<http://www.uta.fi/viesverk/>) give information and also have restricted areas for the working papers of administrative organs. Thus, internal communication is both face-to-face and web-based.

Web-Based Learning

One of the central activities of the network is to enhance undergraduate instruction with the aid of ICT. The instruction project has two main tasks: to plan and implement nation-wide web-based instruction and to produce web-based learning materials. Web-based courses on various themes develop multidisciplinary between departments. The member units also receive help in establishing web-based teaching in their departmental practices.

There has been a lot of interdepartmental cooperation in the production of learning materials. Such cooperation helps in quality assurance. It also helps departments to decide on which contents are essential and central in communication studies and which are the specialities of each department. Such cooperation has also revealed that departments have many common interests.

So far, the network has produced 23 learning materials (<http://www.uta.fi/viesverk/oppimateriaalit/>). All materials are in an open www environment, to give access to materials to anyone interested in communication sciences. In 2004, the network will arrange 19 web-based courses. The most popular courses, e.g. Ethics and Communication Legislation, are given twice each term, but normally each course is given once a year. Courses usually have about 30 students. The students come from all member universities, but those from the universities of Tampere, Jyväskylä and Vaasa have been especially active.

Web-based courses arranged by the network:

Year	Courses	Students	Credits
2001	3	97	76
2002	11	223	412
2003	16	240	561

Most of the courses are in Finnish, but the network also offers learning materials and courses in English and Swedish. Those in English serve both exchange students and Finnish students, and they can also serve as an introduction to Finnish communication studies for a broad international audience. Materials and courses in Swedish are mainly used at the universities of Helsinki and Vaasa, and at the Åbo Akademi in Turku.

Enhancing Research

There are two national, rather independent graduate schools in the area covered by the network, MUUVI (the Doctoral School of Changing Communications, www.uta.fi/jour/muuv/) and ELOMEDIA (the Graduate School for Audiovisual Media, www.uiah.fi/elomedia). Until recently, there has been relatively little additional cooperation to support and advance postgraduate studies. A few years ago, the network started financing postgraduate courses and seminars, thus enhancing joint postgraduate studies. Such courses and seminars are open to all who study at a member department. Students can incorporate the credit taken in network courses and seminars into their studies.

The network organises conferences of communication research bringing together researchers and students from the different areas of communication, media and information studies. The first conference was organised in Jyväskylä in 2002 and the next one will be held in Helsinki in 2005.

The network has recently prepared for the Academy of Finland a proposal for an extensive research programme. The proposal is titled Citizenship in Communication Societies: Solidarity and Multi-mediality in the Information Economy.

Professional Licentiate Programme in Digital Communication

Old tools have been replaced by digital tools. Companies, public organizations and universities need experts in the area of digital communication. In ad-

dition to engineers, they need professionals who understand the social consequences of ICT.

The Professional Licentiate Programme in Digital Communication (PLDC) prepares such experts. The PLDC programme started in 2002. The programme has funding until the end of 2005. It is a national programme with 21 graduate students from six universities, who have an M.A. degree or equivalent in communication, media, information studies or a related area. The Licentiate degree that they will take is a lower doctorate. During their studies, they work fulltime (unless they get a scholarship, as several have already managed to do). The students are enrolled and take their degree in their own universities.

The programme is both research-oriented and professionally oriented. The topics of the theses of the students cover a wide range, but there is always a connection to their work. An aspect of ICT is included too, in contexts such as the media, the workplace, the library, and professional education.

In a national programme with students living widely apart, the practical organisation of instruction and supervision is a challenge. Instruction in the programme is a mix of face-to-face meetings (lectures, seminars) and web-based work. There are about eight two-day lecture and seminar meetings a year. Lectures are often given by visiting experts. The programme uses a web-based learning environment. The personnel comprises a professor and a senior assistant. In addition to a supervisor from the PLDC programme, each graduate student has another supervisor from her/his own department.

The PLDC programme was externally evaluated in the spring of 2004. The purpose was both to improve the present programme and to get ideas and insight for planning a new professional licentiate programme in digital communication.

Future of the Network

During the seven years that the network has existed, its activities can be divided into three phases:

1. Groundwork. In the first two years or so, the network, its organization and practices were created. Relatively few people took part in the network's activities. There was only one employee, the coordinator.
2. Expansion. About during the third, fourth and fifth years, the activities of the network greatly ex-

panded: web materials and courses were designed and implemented, cooperation with doctoral schools increased, the PLDC programme was started. For some time, the Master's Programme of Electronic Photojournalism was part of the network. There was much enthusiasm in experimenting with new ideas (e.g. web-based instruction). There were up to seven employees in the network.

3. Renewal. During the sixth and seventh years, the network has maintained an established role in the field of communication in Finland. However, diverging views of the nature of the network have been presented, e.g. whether it is a "big" player arranging national degree programmes and the like or just an instrument for information exchange. In addition, it has become evident that funding by the Ministry of Education will not continue at the present level. In fact, it is already known that it is lower in 2005 than 2004. Thus, there is some uncertainty about how to provide for continuity in the future. On the other hand, such uncertainty may be fertile for the renewal of the network.

Today, organizations are changing. This applies also to universities, which have a long tradition of largely autonomous and self-sufficient departments and faculties. Cuts in funding have clearly been an incentive for universities to look for novel organizational models. For the Finnish University Network for Communication Sciences the challenge is how to make the network more useful to students, teachers, researchers and how to incorporate its activities in those of the member departments. This requires a genuine interest in collaboration.

Personnel:	
<i>Coordinator</i>	Anneli Lehtisalo (p.anneli.lehtisalo@uta.fi, coordination and administration)
<i>Secretary</i>	Eija Peltonen (eija.h.peltonen@uta.fi, finances and web design)
<i>Lecturer</i>	Sanna Kivimäki (sanna.k.kivimaki@uta.fi, web instruction and materials)
<i>Professor</i>	Pertti Hurme (pertti.hurme@jyu.fi, PLDC)
<i>Senior Assistant</i>	Erkki Karvonen (erkki.karvonen@uta.fi, PLDC)

17. Nordiske Medieforskerkonference

Aalborg
August 11-14 2005

Recensioner

Solveig Jülich:

Skuggor av sanning.

Tidig svensk radiologi och visuell kultur

Linköpings universitet, 2002, 462 s., (Linköping Studies in Arts and Science; 255), ISSN 0282-9800

1896 publicerade *Nya Nisse* en serie skämtteckningar där ett förlovat par besöker fotografen för att mannen skall få en bild av sin fästmö. När porträttet av kvinnan – iklädd tidsenligt mode i form av en fotsid, vid kjol – framkallats är det inte bilden av en förälskad, ung flicka som försiktigt ler mot sin fästman visat, utan skelettet hos en kraftigt hjulbent person. Bildtexten låter läsaren ta del av fästmannens fasa då han inser vilket misstag han är på väg att begå och hur han genast vänder henne ryggen. Som ni förstår är det inte med hjälp av en vanlig kamera fotografen tagit kvinnans porträtt utan med en röntgenkamera. Året innan hade Wilhelm Conrad Röntgen lanserat sin upptäckt. Kännedom om röntgenstrålen, som genom sin förmåga att genomlysa kroppen och skapa mystiska skuggbilder, spred sig snabbt och teckningarna i *Nya Nisse* är bara ett av många exempel på hur upptäckten skildrades i medierna.

Ser vi närmare på perioden kring sekelskiftet 1900 är det intressant att peka på utvecklandet av ett antal visuella tekniker så som fotografi, ljusbilder, tittskåpspanor, filmen samt inte minst röntgen. Möjligheten att se mer än vad som är möjligt med enbart ögat, att tränga in under ytan och med hjälp av seendet komma ännu närmare verkligheten medförde att dessa tillsammans bidrog till ett förändrat seende. Innovationerna fick inte enbart betydelse för seendet i förhållande till underhållningskulturen utan bidrog även till förändringar inom vetenskapen i form av nya undersökningstekniker. Tittar vi däremot på den samhälleliga kontexten, ges bilden av en allt annat än genomskinlig värld. Medan tunga draperier skyddade hemmen från främlingars insyn, doldes kroppen effektivt av heltäckande kläder. Vidare är det intressant att notera att 1900 är året då Freud ger ut sitt verk *Drömydning*. Här fanns således ett intresse att – ur flera aspekter – genomlysa såväl kroppen som själen.

Det inledande exemplet är hämtat från Solveig Jülichs avhandling *Skuggor av sanning. Tidig svensk radiologi och visuell kultur*, framlagd vid Tema Teknik och social förändring, Linköpings universitet 2002. Avhandlingens syfte är att studera röntgenbildernas dubbla ursprung, dels från en bredare visuell kultur där de framför allt betingade ett underhållningsvärde, dels från en snävare medicinsk kontext i vilken de utvecklades till ett betydelsefullt vetenskapligt instrument. Mot denna bakgrund presenterar Jülich två områden från vilka studiens teoretiska utgångspunkter hämtas: vetenskapsstudier samt visuell kultur. Från vetenskapsstudier använder hon Bruno Latours term *immutable mobile*. Begreppet, som handlar om möjligheten att flytta fenomen mellan olika platser i jämförande syfte men utan att de förändras, används för att förstå det specifika hos röntgenbilderna som gjorde dem attraktiva för läkarna att använda som retoriska vapen i debatterna kring röntgen. En annan utgångspunkt är en förändrad syn på populärvetenskapen och dess relation till den professionella vetenskapen där förhållandet beskrivs som mer dynamiskt än det framställdes tidigare. Här görs en intressant koppling till mediernas roll vid lanserandet av röntgen där Jülich bland annat uppmärksammar deras formmässiga förändring som tog sig uttryck i större rubriker och fler bilder. En grundläggande fråga inom visuell kultur utgår från seendet som praktik och handlar om människors användande av bilder och visuella tekniker för att skapa mening, förmedla information och uttrycka upplevelser, vilket i Jülichs avhandling diskuteras med utgångspunkt i röntgentekniken. Röntgenstrålarnas framväxt sker således i en kontext som består av en sammanblandning av ett å ena sidan djupt intresse för dessa okända skuggors mystiska aspekter och å andra sidan ett försök att inom ramen för en rationalistisk tradition av-

mystifiera och genomlysade vad som till synes framträdde som övernaturliga fenomen. Gör vi en kort sammanfattning av vad Jülich kommer fram till så visar hon att det är svårt att finna ett övergripande paradigm som inringar röntgens framväxt utan det är just denna pluralistiska värdering och användning som karaktäriserar dess ursprung. Området är stort och Jülichs avgränsning att ha ett svenskt fokus, sätta seendet som praktik i centrum samt att tidsmässigt handla om perioden kring introduktionen av röntgen är mycket lyckad.

Skuggor av sanning. Tidig svensk radiologi och visuell kultur är den första studie som behandlar svensk radiologi i kontexten av visuell kultur och är en mycket ambitiös och välskriven avhandling där läsaren ges möjlighet att ta del av ett unikt och omfångsrikt arkivmaterial. Här återfinns artiklar från dåtida vetenskaplig- och populärpress, omfattande pressmaterial bestående av nyhetsartiklar, reportage, intervjuer, kåserier och bilder, otryckta handlingar från Karolinska Institutets och Serafimerlasarettets samlingar, brev från Gösta Forsells arkiv (en av de svenska röntgenpionjärerna), fotografier från tidiga röntgenlaboratorier, sjukhusjournaler, operationsrapporter, patientstatistik samt skönlitteratur. Bildmaterialet i form av tidiga röntgenbilder av såväl människo- och djurkroppar som genomlysta objekt förtjänar extra uppmärksamhet. Som läsare förstår man snabbt att materialinsamlingen tidsmässigt måste ha upptagit en stor del av avhandlingsarbetet och trots omfånget hanterar Jülich det förtjänstfullt. Kontinuerligt tar hon utgångspunkt i enskilda exempel – en pågående debatt, en särskild röntgenföreläsning, en skämtteckning eller ett brev – för att illustrera sina resonemang. Ta skämtteckningarna i *Nya Nisse* som exempel. Tillsammans med andra illustrationer från framförallt skämtpressen låter hon den belysa oron och frågorna som uppstod kring röntgenstrålarnas förmåga att genomlysa fenomen vilka tidigare varit ogenomträngliga. Hur mycket var det möjligt att se? Att man nu kunde se igenom kroppar, kläder och väskor, innebar det även en risk för att kunna se in i människors psyken?

Att Jülich skrivit en intressant och innovativ avhandling torde det alltså inte råda några tvivel om. Samtidigt finns ett antal aspekter som kan diskuteras och som jag menar bidrar till att avhandlingen ibland tenderar att framstå som mer deskriptiv än problematiserande. Hit hör framförallt relationen mellan teorierna och det empiriska materialet. Ser vi närmare på några av frågorna Jülich (2002:21) ställt till materialet kan vi läsa följande: "hur medierna lanserade Röntgens upptäckt", "skildra hur offentliga föreläsare presenterade röntgenstrålarna i olika sammanhang"

och "undersöka på vilka sätt olika underhållare visade upp den nya attraktionen". Ett annat sätt att formulera frågorna skulle kunna vara: att analysera diskursen om röntgen. Att Jülich inte diskuterar diskursbegreppet är förvånande och leder till frågan varför hon valt att utelämma det. Inledningsvis nämner hon visserligen att hon inte avser att fokusera maktaspekten som är en viktig del av diskursteorier (den studie som ligger närmast hennes, Lisa Cartwrights *Screening the Body. Tracing Medicine's Visual Culture* kritiserar Jülich just för dess överdrivet Foucaultinspirerade maktperspektiv), och kanske är det menat som en avgränsning. Men att helt utesluta diskursbegreppet känns inte som ett oproblematiskt val. Och ser vi till vad Jülich faktiskt gör i sin avhandling, vilken typ av material hon utgår från, hur hon närmar sig det, vilka frågor hon ställer, samt innebörden hos vissa teoretiska begrepp (här syftar jag främst på sociala inhägnader och områdesstrategier) är det ändå svårt att förstå varför hon inte förhåller sig till det. Men innan jag utvecklar den diskussionen kan det vara en bra idé att gå igenom avhandlingens upplägg och terminologi.

Förutom inledning och slutord, består *Skuggor av sanning. Tidig svensk radiologi och visuell kultur* av tre större delar. Den första "Kulturell fascination" behandlar röntgenbilder som underhållningsfenomen i en bredare visuell kultur. Här relateras röntgen till förevisningen av fotografi, film och bildkonst och det visuella tillskrivs en egen attraktionskraft. Utgångspunkten i en visuell kultur medför en syn på åskådaren som mer aktiv än vad som tidigare hävdats och för att analysera hur olika publikuppfattade röntgen använder sig Jülich av attraktionsbegreppet vilket hon vidare diskuterar i förhållande till Neil Harris term operativ estetik och Tom Gunnings förvåningens estetik. I "Vetenskaplig representation", avhandlingens andra del, tecknar Jülich en bild av etablerandet av röntgen inom den medicinska kontexten. Nu kommer den teoretiska terminologin från sociologisk professionslitteratur och består av sociala inhägnader och områdesstrategier. I anslutning till avhandlingens material och syfte lyfte jag fram paralleller med diskursbegreppet, någonting som även låter sig göras här. Både definitionen av termerna sociala inhägnader och områdesstrategier:

...de metoder yrkesgrupper använder för att upprätta kunskaps- och yrkesmonopol. Historiskt sett har läkarna både internationellt och i Sverige strävat efter att bygga upp sociala inhägnader med hjälp av ett antal uteslutningsmetoder: examens- och legitimeringskravet, medlemskap i intres-

och exemplen Jülich lyfter fram visar relevanta kopplingar till det diskursbegrepp Michel Foucault utarbetat där just uteslutningsmekanismer är en viktig aspekt.¹ Här finns således en tydlig teoretisk koppling till Foucault som inte görs. Och ser vi dessutom till hur Jülich formulerar syftet med att i samma kapitel presentera tre röntgenpionjärer: Thor Stenbeck, Tage Sjögren och Gösta Forsell med att hon ”hoppas därigenom kunna belysa hur individerna formade såväl som formades av olika historiska omständigheter” (Jülich 2002:208), berör hon en grundläggande fråga inom diskursteorin: att diskursens producenter samtidigt är dess produkter. Här får vi följa hur de tidiga radiologerna samtidigt som de var med och formade diskursen om röntgen blev formade av densamma. Sista delen ”Omdömet konst” visar hur seendet går från att betecknas som en subjektiv företeelse till en – mer eller mindre – objektiv vetenskaplig praktik. Delen är en intressant illustration med många belysande exempel på hur en diskurs etableras och institutionaliseras. Återkommande är referenser till debatter kring det vetenskapliga användandet av röntgenbilder. Kunde de medicinska diagnoser som ställdes med hjälp av röntgenfotografier räknas som objektiva bedömningar eller resultat av ett subjektivt seende? Kapitel 7 visar hur läsandet av röntgenbilder utvecklades till ett eget språk och hur röntgen konstrueras som kunskapsobjekt.

Avhandlingens disposition i tre större delar som vardera innehåller ytterligare ett par kapitel är välstrukturerad och mycket pedagogisk i förhållande till dess syfte. Inte minst då Jülich med återkommande exempel och referenser mellan kapitlen tydliggör att det inte handlade om en ren uppdelning mellan de olika praktikerna utan att de tvärtom utvecklades i relation till varandra. Däremot innehåller respektive kapitel en större mängd underrubriker (som inte finns med i innehållsförteckningen) vilket i sammanhanget upplevs som mindre lyckat. Detta kan tyckas motsägelsefullt eftersom jag tidigare lyft fram avhandlingens många exempel som en av dess förtjänster – och det är de också. Vad jag däremot menar är att det får betydelse för hela studien och

bidrar till att den tyvärr tenderar att framstå som mer deskriptiv än problematiserande. De många rubrikerna och korta styckena – ibland inte längre än någon sida – medför att läsandet periodvis blir upphackat då det tyvärr inte ger utrymme för längre och problematiserande teoretiska resonemang. Istället berörs en mängd aspekter, vilka i sig är intressanta, men utan ett sammanhållande teoretiskt ramverk lämnas de ibland hängande i luften. Ta till exempel rädslan inför hur mycket röntgenstrålarna kunde se. Här finns en rad trådar att bygga vidare på där en koppling till etablerandet av digitala medier idag sannolikt hade resulterat i att flera parallella belysts. Ett annat exempel är könsaspekten som vid ett par tillfällen berörs men utan vidare problematisering. Innebär detta att Jülich borde ha följt upp och fördjupat dessa och även andra frågor? Nej, det är inte det jag menar, då det sannolikt hade resulterat i en alltför spretig studie och talat emot den tydliga avgränsning som nu finns. Jülich valde att tangerade ett större antal aspekter känns adekvat och väl motiverat då det är relevant för syftet att teckna röntgens dubbla ursprung. Vad som däremot varit önskvärt vore ett sammanhängande teoretiskt ramverk som införlivade samtliga delar – såväl mindre som större – till en problematiserande helhet. På så sätt skulle vad som nu till viss del uppfattas som en begränsning bli en möjlighet. Tidigare har jag berört diskursbegreppet och jag tror att det hade varit ett fruktbart begrepp som tillfört avhandlingen ett mer problematiserande djup den nu delvis saknar.

Trots dessa synpunkter vill jag avslutningsvis återigen betona avhandlingens förtjänster. *Skuggor av sanning. Tidig svensk radiologi och visuell kultur* är en intressant och mycket läsvärd studie ur flera aspekter. Men framförallt på det sätt den uppmärksammar vårt sätt att se, hur vi använder vårt seende och hur vi använder oss av tekniska innovationer som visuella proteser.

Anna Orrghen
Institutionen för medier, konst och
filosofi, Södertörns högskola/
JMK, Stockholms universitet

Not

1. Se exempelvis *Vetandets arkeologi* (1969/2002) och *Diskursens ordning* (1970/1993).

Källor

Foucault, Michel (1969/2002) *Vetandets arkeologi*. Lund: Arkiv.

Foucault, Michel (1970/1993) *Diskursens ordning*. Stockholm Stehag: B. Östlings bokförlag Symposion.

Freud, Sigmund (1900/1987) *Drömydning*. Stockholm: MånPocket.

Ylva Brune:

Nyheter från gränsen. Tre studier i journalistik om "invandrare", flyktingar och rasistiskt våld

Göteborg: Inst. för journalistik och masskommunikation, 2004, 396 s. (Göteborgsstudier i journalistik och masskommunikation; 37) ISSN 1101-4652, ISBN 91-88212-18-1

Nyheter från gränsen. Tre studier i journalistik om "invandrare", flyktingar och rasistiskt våld har Ylva Brune kallat sin avhandling som presenterar en rad studier av svensk nyhetsbevakning, framför allt i pressen, under de senaste tre decennierna. "Gränsen" syftar både på den gräns som flyktingar möter då de kommer till Sverige och den imaginära skiljelinje som dras mellan olika invånare i Sverige: de som kallas "svenskar" och de som benämns "invandrare".

Medierapportering kring dessa ämnen är ännu bristfälligt utforskad i Sverige. Trots att flera mindre och några mer omfattande studier gjorts saknas överblick över medieinnehållet i dessa sammanhang. Detta omöjliggör slutsatser om förändring över tid eller systematisk jämförelse med andra länder. *Nyheter från gränsen* är den mest innehållsrika studie av svensk nyhetsrapportering om dessa ämnen som utkommit. Därför är det också en viktig bok. Jag var fakultetsopponent på disputationen vid Institutionen för journalistik och masskommunikation vid Göteborgs universitet och ska redogöra för mina huvudsynpunkter. Först en sammanfattning av avhandlingen.

Nyheter från gränsen

Avhandlingens övergripande syfte är att fördjupa förståelsen av hur nyhetsjournalistikens berättelsemönster och idévärld arbetar i förhållande till det som av medierna definieras som invandrar- och flyktingfrågor. För att uppnå detta läggs två olika analysperspektiv på de undersökta nyheterna. Det ena perspektivet kallas för den nyhetslogiska. I den nyhetslogiska forskningen är man intresserad av hur den journalistiska verksamhetens formkrav, regler, rutiner och ideal påverkar nyhetstexternas form och innehåll.

Men det nyhetslogiska perspektivet är inte nog för de analyser som görs i avhandlingen. Nyheter bör också ses som inbäddade i en bestämd kulturell gemenskap. Här ryms t ex den nationella gemenskapen men även de rester av ett kolonialt tänkande i västerländska samhällen som studeras i postkolonial teori. Dessa inslag i kulturen påverkar nyhetstexternas innehåll.

Avhandlingen består av tre delar där de olika studierna presenteras blockvis. Den första delen kallas

"Flyktingar i tre genrer". Här presenteras undersökningar av två större mediematerial, ett från våren 1976, ett från våren 1993. Analyserna handlar om hur tre ämnesområden konstruerades i nyheterna 1993: flyktingar och flyktingpolitik, utvisningshot mot enskilda, samt brott som tillskrevs flyktingar och invandrare. Materialet från 1976 används som jämförelse för att spåra förändringar.

Undersökningarna visar att nyhetstexterna kring *flyktingar och flyktingpolitik* 1993 hade karaktären av s k hårda och seriösa nyheter som i huvudsak använde myndigheterna som källor för att definiera situationen. Ett drag i journalistiken var att de människor som flydde till Sverige beskrevs som ett utifrån kommande hot, gjordes till ett säkerhetsproblem för Sverige. Flyktingarnas egna säkerhetsproblem, som gjort dem till flyktingar, lämnades därhän och deras egna röster exkluderades. Metaforer som flyktingströmmar användes och associerade flyktingarna till en hotande naturkatastrof.

Vad gäller *rapporteringen om enskilda utvisningsfall* hade denna 1993 stelnat till en genre där artikelserier om enskilda personer som hotades av utvisning från Sverige fått en fast berättarstruktur. Ofta var hjältingen i dessa historier en liten flicka, snarare än den förälder som faktiskt sökte asyl som politiskt förföljd. I analyserna används Vladimir Propps analyschema för ryska folksagor. Ett resultat är att artikelserierna har ett mytiskt drag med återkommande etapper i utvecklingen, som i den klassiska sagan, och ett begränsat antal roller som dem det handlar om skrivs in i. Den utvisningshotade lilla flickan är en s k offerhjärta medan någon myndighetsperson får representera skurken. Sedan kommer en god hjälpare in, t ex Expressen. Hjälparen försöker rädda offerhjärlinginnan kvar i ett Sverige som, enligt Brune, fås att representera

...Livet, har världsledande expertis [på den sjukdom som en av de utvisningshotade små flickorna lider av], en snäll drottning [som en annan utvisningshotad flicka skriver till] och Astrid Lindgren [som inte förstår varför en tredje liten flicka måste utvisas], är naturligt, varmhjärtat och bryr sig om barn (s. 103).

I brottsrapporteringen från 1993 är tre saker anmärkningsvärda. För det första att vissa mindre allvarliga brott tycktes få nyhetsvärde bara därför att de begåtts av asylsökande eller flyktingar. För det andra att utpekandet av det utländska fungerar som ett kuslighetsskapande drag i dessa texter. För det tredje att orsaken till att brotten begås ofta söktes i gärningsmannens geografiska ursprung eller kultur, medan brott begångna av svenska infödingar inte förklarades så.

Den tydligaste förändringen mellan 1976 och 1993 på de här tre områdena är att rapporteringen 1993 hade en mycket fastare form, framför allt vad gäller berättarmönstret och vilka källor som används, vilka som får tala, än 1976.

Avhandlingens andra del heter "Budbäraren avrättad". Här studeras rapporteringen kring tre fall av rasistiska trakasserier, 1976, 1987 och 1995.

Det finns skillnader mellan hur medierna ställde sig i dessa fall, men ett drag är gemensamt: i alla tre fallen var den spontana utgångspunkten att människor utsatts för rasism och att detta var oacceptabelt (men ytterst förvånande i ett land som Sverige). Men i samtliga fall kom andra signaler från myndigheter eller från de stora riksmidierna, vilket ledde till att nyhetsbevakningen efter ett tag omdefinierade händelserna till att handla om något annat än rasism: till "vanliga" slagsmål mellan ungdomar t ex.

Ett av dessa fall beskrivs av Brune med speciellt engagemang, nämligen rapporteringen 1995 från Vålberg i Karlstads kommun, där ett ungdomsgång gick till våldsamt angrepp mot en invandrad familj på orten. Familjen hade under en längre tid utsatts för trakasserier. Tidningarna rapporterade att ett större gäng skinheads och andra angripit familjen på påskafton och att båda föräldrarna misshandlats. Några månader senare brann familjens sommarstuga ner och ytterligare ett par månader senare deras villa i en anlagd brand. Efter det flyttade familjen från Vålberg.

I början identifierade sig rapporteringen starkt med offren och journalisterna beskrev händelsen som ett utslag av rasism. Offren för attentaten fick berätta vad som hänt och tidningarna gjorde deras version till sin. Men efter ett litet tag kom så omvärderingen. Medierna började framföra åsikten att det skedda inte hade med rasism att göra utan att familjen var medskyldig, ja till den grad att det antyddes att de kunde ha bränt ner sitt eget hus. Den nya bilden slog igenom allt eftersom. Det blev Vålberg och dess ungdom som varit offer för en onyanserad presskampanj och som måste återupprättas. Det är den här tendensen som denna avhandlingsdels titel, "Budbäraren avrättad", syftar på. Man kan inte räkna med att gå ostraffad om man rapporterar om rasism på en vanlig svensk ort.

Avhandlingens tredje del kallas "Fixeringen av invandraren". I detta block presenteras ett antal undersökningar av hur journalistiken konstruerar stereotyper av "invandrarmannen", "invandrarkvinnan", "invandrartjejen" och "invandrarkillen".

På 1970-talet gjordes ett slags grundarbete för att utreda vad en invandrarkvinna, en invandrarkille och en invandrarflicka är. Så här kunde det låta 1975 om "invandrarkvinnan":

På botten av det svenska samhället finns invandrarkvinnan. Hon yrkesarbetar ofta som städare eller diskare. Hon kan ofta inte läsa och talar i allmänhet inte svenska. Hon vet inte något om sina rättigheter, t. ex. om rätten till svenskundervisning på arbetstid.

Hennes barn får ofta psykiska problem (s. 224; citat ur *Svenska Dagbladet*).

På liknande sätt växer den stereotype invandrarkillen fram. Han plågas av en kulturkonflikt mellan det gamla traditionella bylivet och det alienerade livet i den svenska betongförorten. Han kommer från en machokultur och föraktar och utnyttjar svenska flickor. Invandrarflickan däremot är ett passivt offer för traditionen vars enda önskan är att bli som en svensk flicka, d v s modern, oberoende och sexuellt frigjord.

I dessa 70-talstexter beskrevs de porträtterade "invandrarna" som annorlunda och dessutom bristfälliga. De fick inte definiera sin egen situation utan skärskådades och bedömdes utifrån, med vetenskaplig och nedlåtande blick.

Avhandlingsblocket innehåller även en studie av nyhetsrapporteringen kring en ung man som knivhögg sin syster 1997 och av rapporteringen om en gruppvåldtäkt år 2000 där offret i medierna beskrevs som en svensk flicka och förövarna, i 16-årsåldern, som invandrare. I denna rapportering framträder den stereotype invandrarkillen, vid den senare händelsen dessutom framställd som ett hot mot den blonda svenska kvinnan, för att inte säga mot den svenska nationen.

I rapporteringen görs hela tiden häftiga generaliseringar från enskilda ungdomar till "invandrartjejen" och "invandrarkillar" i allmänhet eller till "andra generationens invandrare":

Andra generationens invandrare vill göra som svenska tonåringar; gå ut, dansa, ha kul. För killarna är det inget problem. Tjeje-erna har två möjligheter: Antingen tvingas de ljuga för sina föräldrar. Eller också får de ta med sig en bror eller kusin som övervakar att det hela går rätt till (s. 263; citat ur *Dagens Nyheter* 1997).

Slutligen utpekas i avhandlingen några allmänna drag i nyhetsjournalistiken som en del av förklaringen till att de beskrivna stereotyperna kan uppstå. En iakttagelse är att uppdelningen i "invandrare" och "svenskar", som återkommande används i medierna, bidrar till att upprätthålla uppdelningen. I journalistiken praktiska ord som "invandrarkvinna", "invandrartät", tjasas in i vår föreställningsvärld. En annan iakttagelse gäller den generaliseringstendens som finns i framför allt nyhetsrubriker. "Invandrare klarar inte skolkrav" kan rubricera en artikel som inte säger annat än att hälften av de ungdomar som bott i Sverige kortare tid än tre år har otillräckliga grundskolebetyg för att bli antagna till gymnasiet.

Övertygande resultat med många ord

Sammanfattningen ovan gör inte rättvisa åt avhandlingen som innehåller långt fler resultat och resonemang än vad som kunnat återges här. Det är en både rik och omfattande bok. Författaren har sammanställt, bearbetat och resonerat kring en rad olika studier som genomförts under uppemot 20 års tid med olika metoder och teoretiska förutsättningar.

Detta har skapat vissa problem. Avhandlingen är för lång (396 tättryckta sidor) för att vara riktigt behaglig att ta till sig och strukturen är mer komplicerad än vad som gör läsaren lycklig. Ett annat problem är variationen av metodologiska angreppssätt i de olika studierna. Följande är en lista över analys-termer som är centrala i bemärkelsen att de används i åtminstone någon av delstudierna. Utöver dessa förekommer ett stort antal andra begrepp enstaka gånger och i underordnade resonemang.

andrande
berättarröstens position
common sense
den Andra
den moraliska diskursens sociala egenskaper
diskurs
diskursens ramar
diskursiv diskriminering
etapper i narrativen (enligt Propp)
genre
hårda / mjuka nyheter
imaginär gestaltningsdimension
mediarkivet
mediehändelse
motsatspar
motsatspar (enligt Alexander)
narrativ form (enligt Todorov)
narrativ funktion (enligt Propp)
narrativt kraftfält

negativ framställning
nyhetshändelse
prototyp
roller i narrativen (enligt Propp)
sociala institutioner
sociala relationer
stereotyp
stereotypens rörelse kring svängtappen
tolkningspaket
tolkningsrepertoar
typberättelse
typberättelsens tankefigur
utestängande från diskursen
utopisk dimension

Problemet är inte att analyserna inte skulle fungera med hjälp av dessa analysverktyg. Det gör de nästan genomgående. Verktygen används med klarhet och fyller för det mesta den funktion de är avsedda att fylla. Men en hel del hade ändå vunnits med en rensning i begreppsfloran, speciellt som det finns flera närliggande begrepp. För det första hade resultaten varit lättare att överblicka om färre begrepp använts. Jämförelsen över tid och mellan nyheternas olika genrer hade underlättats om samma analysbegrepp använts i olika studier. Olika typer av narrativ analys (inspirerad av Propp respektive av Todorov) används nu i olika studier vilket minskar överblick och jämförbarhet. Dessutom är det lite ont om motiveringar till varför vissa analysverktyg väljs hellre än andra i de olika studierna.

För det andra hade en rensning varit en hjälp för läsaren. Nu tvingas man bläddra fram och tillbaka för att t ex veta vad som skiljer en tolkningsrepertoar från ett tolkningspaket och från en diskurs, när de olika termerna dyker upp. Begreppet andrande ligger nära det relativt invecklade stereotypbegrepp som används o s v.

Ett annat problem som dyker upp på några ställen i avhandlingen är att generaliseringsanspråken är lite större än vad argumentationen kan bära. Ett exempel finns i kapitel 4, där rapporteringen om flyktinginvandringen analyseras. Ett mycket viktigt resultat är att "en bestämd tolkningsrepertoar i förhållande till flyktingfrågorna är etablerad vårvintern 1993 (s. 68)".¹ Där sägs t ex att nyheterna våren 1993 "framför allt" behandlade "flyktinginvandringen och flyktingpolitiken ur aspekter som relaterar till säkerhet, lag och ordning, till administration och till ekonomi (s. 75)" och att "nyheterna bara i undantagsfall diskuterar flyktingarnas rättssäkerhet (s. 83)". Sammantaget ges goda argument för att det verkligen existerade en tolkningsrepertoar med de här inslagen i de s k hårda nyheterna 1993. Detta

görs bl a genom att olika resonemang citeras och genom påvisandet av använda metaforer (som flyktinstöm). Men det görs alltså generaliseringsanspråk. Dessa rör flera hundra artiklar samt ett antal utskrifter av TV- och radioinslag. Det framgår inte vad som motiverar uttryck som "framför allt" eller "bara i undantagsfall". Kanske förekom även andra, mer framträdande, tolkningsrepertoarer?

Generaliseringarna hade kunnat underbyggas med viss kvantifiering. På det moderna materialet hade relativt enkla beräkningar med hjälp av program som *Wordsmith* kunnat ge överblick. Eller åtminstone hade det behövts en mer detaljerad redogörelse för hur analyserna gått till. Läsaren får nu inte ens veta om författaren läst igenom alla artiklar och radio-/TV-utskrifter eller om hon vid genomläsningen systematiskt letat efter tecken på andra s k tolkningsrepertoarer, andra sätt att framställa flyktingsituationen. Ibland saknar jag dessutom tydliga redogörelser för vilket det undersökta materialet är.

I andra sammanhang får man heller inte alltid riktigt veta hur analysen gått till. I kapitel 4 presenteras t ex även resultaten av de enda rent kvantitativa undersökningarna i avhandlingen. De är inte bärande för analyserna i resten av kapitlet men jag saknar ändå en bättre redogörelse för hur dessa resultat tagits fram. En hel del kodningsproblem, som inte diskuteras i avhandlingen, bör ha aktualiserats.

Det finns andra ställen där jag hade velat se en lite tydligare redogörelse för analyserna. I blocket "Fixeringen av invandraren" är ett viktigt analysredskap motsatspar. Ett exempel är en analys av ett reportage om en pojke som kallas "Yilmaz", 1976. Brune läser reportaget om Yilmaz som ett exempel på hur prototypen av "invandrarkillen" växer fram. Prototypen – i bemärkelsen "första exemplaret av ngt som t.ex. utgör mall vid serietillverkning (not 5, s. 250)" – hade på 1990-talet blivit till en än hårdare fixering, en stereotyp. Texten om Yilmaz arbetar, enligt analysen, hela tiden med motsatspar som rör de två världar han förknippas med: ett traditionellt Turkiet, respektive betongförortens Tensta. Motsatsparen är bl a:

svält	pengar, jobb
fattigdom	plåtaskor, jeans
bröd, lök	pizza
hästar, åsnor	cykel
sånger	diskotek
traditionellt förlovad	sexuellt erfaren
sträng moral	lögner, knivslagsmål

(Ur tabell s. 235)

Det är lätt att bli övertygad om att denna lista är en nyckel till att förstå hur "vi moderna svenskar" skiljs från "dem, de omoderna invandrarna", men det är samtidigt inte tydligt hur listan tagits fram. Bygger den på en eller flera texter? Görs motsatsparen explicit i reportaget eller har Brune konstruerat detaljer ur de olika beskrivningarna som motsatser? Har allt som förknippas med respektive plats tagits med eller har bara det valts ut som faller in i mönstret?

De problem jag funnit i avhandlingen är alltså en för stor uppsättning analysbegrepp, i några sammanhang bristande tydlighet i hur resultaten tagits fram och ibland vissa brister i presentationen av vilket material som analyserats. En del generaliseringsanspråk underbyggs inte heller. Dessutom borde boken ha kortats: det är för många ord, begrepp, ansatser och tankar. Ett sakregister hade varit på sin plats (och t ex hjälpt en opponent att hålla reda på de olika begreppen) och jag saknar en återgivning av de många nyhetsfoton som beskrivs och analyseras i texten.

Men detta hindrar inte att jag blir övertygad av resultaten och imponerad av att en forskare arbetat så målmedvetet, effektivt och uppfinningsrikt för att ta fram dem.

De två teoretiska ansatser som används som analysram – medialogiken och betraktandet av nyheterna som en del av en kultur med nationalistiska, utstötande och postkoloniala drag – fungerar mycket bra. Brune visar att båda behövs om man vill komma åt det som i avhandlingen benämns gränssättande.

Och resultaten är alltså genomgående övertygande. Genom detaljgranskning av texter och stringent och ingående argumentation visar Brune på självtillräckliga, nationalistiska, utstötande, främliggörande, diskriminerande och rasistiska drag i de senaste 30 årens nyhetsrapportering som inte hade varit synliga utan denna noggranna dissektion av texter och diskurser. Inte minst viktigt visar analyserna på det just nu pågående, ytterst skadliga, frenetiska sorterandet i "vi" och "dem", där det svenska alltid står för det toleranta, liberala och jämställda och det icke-svenska för det hotande, förtryckande och atavistiska. Det är inte någon insmickrande analys av svenskars självbild som görs i avhandlingen.

I detta sammanhang gör författaren ingen hemlighet av att hon har en normativ utgångspunkt, även om detta inte utvecklas i texten. Om hon velat hade hon kunnat anknyta till en ideologikritisk tradition med t ex Frankfurtskolan, Habermas och kritisk diskursanalys. Studien är ideologikritisk i ordets

bästa bemärkelse: genom väl underbyggd argumentation blottlägger den en pågående skadlig maktutövning. Hur ”vi” – i detta fall journalister – sätter oss till doms över ”dem” sedan de först sorterats ut som avvikande.

Jag har sagt att boken innehåller för många ord. Men jag vill också påpeka att det råder stor klarhet på det språkliga planet. De mest invecklade teoretiska resonemang förs med stor tydlighet. Texten flyter väl. Korrekturfelen är få. Språket är också ledigt för att vara en akademisk avhandling, vilket jag uppskattar. Som retoriskt medel används ofta ett slags vredesdriven ironi. Så här kan det låta om journalistiken kring flyktingar och flyktinginvandring:

Språket förlämnar texten en smula spänning och förmedlar rutinmässigt att flyktingarna är lika önskvärda som en våldsam över-
svämning (s.77).

I den akademiska världen kan vissa stötas av ett sådant uttryckssätt. Själv tycker jag det gör läsningen mer intressant. Ironi är ett tillåtet stilmedel i en akademisk genre så länge den *förstärker* en genomarbetad argumentation och inte finns där *istället för* en sådan.

Tre egenskaper, slutligen, som jag vill tillskriva avhandlingen.

För det första är det en avhandling som *berör*. Jag tror inte många läsare kan låta bli att uppröras av analysen av hur offren för rasistisk terror omdefinieras till tvivelaktiga människor, som kanske till och med har bränt ner sin egen villa, när ett något djupare journalistiskt rotande hade visat att inte bara de utan 12 andra invandrade familjer på samma ort redan hade drivits från hus och hem av systematisk terror.

För det andra är det en avhandling som förhoppningsvis får *praktiska konsekvenser*. Både för hur nyhetsarbetarna sköter sitt jobb och för hur alla vi andra förhåller oss till människor som vi har fått höra är annorlunda oss, vare sig det är sant eller inte att det är så.

För det tredje är det en avhandling som utgör en rik källa av idéer för vilken riktning *fortsatt forskning* på området bör ta.

Framtida forskning om gränssättning

Framtida forskning som kan genereras från denna avhandling är studier om synen både på dem som i journalistiken görs till ”vi” och på dem som görs till ”Andra”, de som hamnar på olika sidor av gränsen. Inte minst visar avhandlingen på vikten av att kritiskt granska den svenska självbild som förmedlas i medierna och i andra, såväl offentliga som privata, diskurser. En idé vore att utgå från den motsatslista som diskuterats ovan, och studera i vilken omfattning denna syn på det moderna och upplysta svenska, i relation till omodern och inskränkt ”invandrarkultur”, används i förståelsen av hur svenskar samlever på 2000-talet. En annan intressant idé skulle vara att pröva hur vitt spridda de stereotyper av invandrar-mannen, invandrarkvinnan, invandrartjejen och invandrarkillen som Brune visar på är och hur de används i nyhetsrapporteringen. En tredje idé vore att använda de Propp-inspirerade analyserna för att studera vilka roller myndighetspersoner, ”svenskar”, ”invandrare” och ”flyktingar” tilldelas i olika sammanhang. Om allt detta gjordes systematiskt på olika delar av det offentliga samtalet och över tid skulle det bidra till det slags övergripande förståelse av hur gränssättningen görs, och har gjorts, mellan ett nationellt ”vi” och ett ”de” som avskiljs som icke-svenskt, som jag efterfrågar i denna anmälsans inledning.

Ett annat spår som avhandlingen inspirerar en att slå in på är vidare forskning om med vilka tekniker gränssättandet sker. Analyserna av hur bl a generaliseringar och kategoriseringar i enlighet med en allmän nyhetslogik i ett bestämt kulturklimat skapar och befäster gränser och hierarkier, kunde vidareutvecklas.

Jag hoppas och tror att *Nyheter från gränsen* kommer att inspirera till mer forskning om gränssättandet mellan ”svenskar” och ”invandrare”, ett av de stora svenska samhällsproblemerna just nu, ett problem som inte förrän på senare tid börjat tas på det allvar det förtjänar.

Kristina Boréus
Statsvetenskapliga institutionen
Stockholms universitet

Not

1. Tolkningsrepertoar är ett begrepp lånat från Wetherell, M. & Potter, J. (1992) *Mapping the Language of Racism: Discourse and the legitimization of exploitation*, New York: Harvester

Wheatsheaf. Termen betyder ungefär ett bestämt perspektiv på något fenomen som man tenderar att tala om med hjälp av bestämda ord och metaforer och ligger därmed nära ett sätt att förstå vad en diskurs är.

Genmåle

Kristina Widedstedts recension av Patrik Lundells doktorsavhandling *Pressen i provinsen. Från medborgerliga samtal till modern opinionsbildning 1750-1850*.
Nordicom-Information 1/2004

En grav missuppfattning?

Min avhandling *Pressen i provinsen. Från medborgerliga samtal till modern opinionsbildning 1750-1850* (2002) har fått en del uppmärksamhet. Det är mycket stimulerande. Till de mer oväntade, och delvis allt annat än stimulerande, reaktionerna hör Kristina Widedstedts ilska recension i nummer 1 för i år av denna tidskrift.

Så här skriver Widedstedt (s. 103): "Som medie- och journalistikforskare måste jag beklaga den brist på både kunskap och ödmjukhet som fått Lundell att kategoriskt avfärda i princip all svensk medieforskning som okritisk och traditionell." Widedstedt hade istället velat se "en tydlig åtskillnad mellan journalistikens mytologiska historieskrivning [...] och den medie- och journalistikvetenskapliga versionen av historien, som har betydligt mer kritiska utgångspunkter."

Den litteratur jag förhåller mig till och diskuterar är den *etablerade svenska presshistorien*. Av naturliga skäl blir detta "svepande" eftersom det handlar om en tradition; namn nämns dock i de noter recensenten inte tycks ha uppfattat men som mina illa sedda "passivformer" faktiskt ackompanjeras av. I denna tradition urskiljer jag två *dominerande* berättelser: den traditionella respektive den habermas-influerade (vilka i praktiken *ofta* flutit samman). Båda är förvisso 'vetenskapliga'. Att det inte funnits och knappast alltid finns några vattentäta skott mellan 'journalistikens' och 'vetenskapens' berättelser är överhuvudtaget en angelägen historiografisk forskningsuppgift.

Avhandlingen handlar om hur press- och redaktörsideal förändrades i Sverige under perioden 1750-1850. Enkelt uttryckt är resultatet att en, vad jag kallar, medborgerlig tidningslitteratur som existerade på 1700-talet, i vilken utgivaren såg det som sin plikt att hålla tidningen öppen för läsarnas bidrag, gradvis från och med slutet av 1700-talet utträngdes av en press där redaktören tämligen enväldigt avgjorde tidningens innehåll. 1700-talets tidningar var i princip öppna för alla, men bars i praktiken upp av en mycket liten och traditionell ståndselit. 1800-talets press, med början redan före *Aftonbladet*, tillhörde på det hela taget en annan elit. Denna press var dock inte ens i princip öppen för alla. Tvärtom.

Denna tolkning är, hävdar jag här och i avhandlingen, väsentligen annorlunda än den i etablerad

svensk presshistoria. För att sålunda "nyansera vedertagna sanningar" – en ambition som avsevärt retat recensenten (s. 103) men som väl all forskning värd namnet syftar till – tar jag hjälp av en ganska omfattande litteratur och ett förhållandevis stort källmaterial.

Jag tvivlar emellertid inte på att det finns forskning som hade varit till ytterligare hjälp. Det vore konstigt annars. Härifrån till att tala om okunskap – eller använda formuleringar som "trott sig beträda jungfrulig mark" och "lyckats med konststycket att uppfinna hjulet" (s. 104) – är dock steget mycket stort. Tillvitelserna kunde ha varit meningsfulla om recensenten angett ett enda exempel på den forskning som hon menar gör min så okunnig och tämligen onödig. *Precision*, avseende såväl *angiven forskning* som *på vilket sätt* den motiverar denna mycket allvarliga kritik, är rimliga krav på en akademisk recension.

Skuggan faller heller inte endast över mig; den forskning som avses är tydligen allmänt ouppmärksam. I recensionens sista mening – som ganska markant avviker från tonen i det föregående och som gör frånvaron av exempel än märkligare – erkänns ödmjukt att den akademiska omvärldens påstått bristande kännedom om "medievetenskapen" främst beror på medievetenskapen själv. Vilken forskning som än kan avses, tillhör den ögonskenligen inte den etablerade svenska presshistorien.

Så till det meningsfullare, sådant som vi borde diskutera. Jag nöjer mig med de två punkter – Habermas respektive genusaspekter – där recensenten haft svårast att finna något försonande i mina slutsatser och utgångspunkter.

Hur Habermas teori om den borgerliga offentligheten ska förstås har genererat en hel forskningsindustri. Detta beror förstås delvis på att Habermas ställt väsentliga frågor och gett tänkvärda svar. Men det beror också på att hans teori är synnerligen flerskiktad och mångtydig eller, om man så vill, oklar och motsägelsefull.

Att tyskans "bürgerlich", som Habermas använder det, rakt av skulle översättas med "medborgerlig" är jag inte lika övertygad om som recensenten. Enligt Widedstedt lider jag därför av "en grav missuppfattning" (s. 103). Jag har emellertid i dialog med annan forskning åtminstone försökt *diskutera* saken. Dels kräver föreslagna översättning förstås något slags defi-

inition av "medborgerlig" (själv använder jag det i avhandlingen för att beskriva 1700-talselitens självförståelse). Dels ges "bürgerlich" hos Habermas olika syftningar. Dels hävdar han uttryckligen att "den egentliga bäraren" av den borgerliga offentligheten till väsentlig del bestod av "'kapitalisterna', köpmännen, bankirerna, förläggarna och manufakturisterna" (cit. i avh. s. 52). Så i den meningen tycks det finnas fog för till exempel Robert Darntons påstående om Habermas "skuld till en omodern marxistisk socialhistoria" (cit. i avh. s. 305).

Men istället för att slå varandra i huvudet med den "rätta" tolkningen av den impressionistiske och bitvis dunkle tysken, som dessutom sympatiskt nog ständigt nyanserat och reviderat sin teori, bör vi kanske hellre redogöra för hur vi tolkar honom och sedan pröva om det kan hjälpa oss att förstå historien.

Min övertygelse är att man bör vara försiktig med uttalanden om "offentligheten" som ett enhetligt objekt, isynnerhet när man empiriskt endast studerat tidningar. Och att rakt av kunna överflytta Habermas på brittisk och kontinental (och ganska mager) empiri grundade teori till svenska samtida förhållanden, är nog att tro för mycket. Men föralldel: Om min framställning av en i princip för alla tillgänglig tidningslitteratur uppbyren, ja i bokstavig mening framställd av en traditionell och samhällsbevarande ståndselit (med mycket begränsad koppling till en framstormande och industri-skapande bourgeoisie) vilken sedan ersattes just av en borgerlighet som i principiella termer vände sig mot synen på tidningen som en öppen offentlighet, stämmer överens med någons läsning av Habermas, så gärna för mig.

Min poäng i avhandlingen härvidlag var emellertid – och detta är helt centralt men tycks tyvärr inte ha gått fram – att denna läsning näppeligen är den som dominerat i etablerad svensk presshistoria. Avhandlingen har överhuvudtaget vad angår Habermas framför allt synpunkter på hur han *använts* i den etablerade presshistorien. Jag är sannerligen inte "stödd på Dag Nordmarks *Det förenande samtalet*" (s. 103) – jag polemiserar ju mot honom! Nordmark, som var min fakultetsopponent, verkade inte ha haft några svårigheter alls att förstå det så.

I en not (avh. s. 345) hävdar jag följande angående den medborgerliga tidningslitteraturen: "Kvinnor ur eliten var långt mindre utestängda än både män och kvinnor ur lägre sociala skikt." Utsagan är på intet vis central i framställningen. Recensenten ägnar dock

denna not upprörd och skoningslös kritik. Det heter bland annat (s. 103):

Som feministiskt intresserad medieforskare skulle jag gärna vilja se empiriska belägg för detta inte okontroversiella påstående om klasskillnadens självklara dominans över könsskillnaden. Sådana får jag emellertid söka förgäves i Lundells avhandling, där endast 43 av personregistrets 522 namn är kvinnliga, och av dessa endast 6 stycken figurerar som subjekt i hans berättelse.

Själv kan jag inte se det kontroversiella i att hävda att prostinnor och biskopinnor var långt mindre utestängda från det medborgerliga samtal som fördes i tidningarna än både pigor och drängar. Jag utgår då bland annat – istället för från personregistret – från de ganska omfattande undersökningar av prenumerationsförteckningar som företagits dels av andra forskare, dels av mig själv i avhandlingen (s. 42ff). Den ende bonden jag lyckades identifiera var den välbärgade Magnus Forssbeck, också kallad "kungen i Tannefors". Socialt sett lägre placerade – det vill säga en bra bit över 90 procent av befolkningen – lyser helt med sin frånvaro. 5 procent av de prenumeranter jag undersökt var kvinnor, hälften tillhörde adliga skikt, de flesta övriga prästerliga och endast ett fåtal borgerliga. Det finns också goda skäl att tro att hustrun och döttrarna till en prenumererande generalmajor eller biskop hade bättre tillgång till tidningen än en genomsnittlig dagsverkskarl. Detta utesluter förstås inte – vilket min not endast ville nyansera – att djupt rotade föreställningar om olikheter mellan könen var konstitutiva för hela föreställningen om en rationell offentlighet. Verkligheten har ju oftast mer än en dimension.

Kristina Widestedts ilska förefaller mig vara både felplacerad och kontraproduktiv. Om "medievetarna" känner sig osedda, finns det nog bättre sätt att synas på. Vetenskap utvecklas i dialog. Hur vi ska förstå och använda Habermas bör vi diskutera, för att komma vidare. Hur klass- och könsskillnader spelat roll likaså. Men låt oss göra det utifrån en vilja att förstå dem vi samtalar med. En smula kommunikativ rationalitet inställd på konsensus, för att undvika grava missförstånd och komma tillrätta med dogmatism och okunnighet, kanske?

*Patrik Lundell
Tema Kommunikation
Linköpings universitet*

Svar på genmäle från recensenten

Min recension av Patrik Lundells avhandling tillkom under våren 2003, och anknyter till det medievetenskapliga klimat som då sedan en tid var för handen. Vid FSMK:s 25-årsjubileum i april 2002 talade till exempel en idéhistoriker och en statsvetare om medieforskningen som osynlig, omedveten och omodern. Ungefär samtidigt lanserades för svenska morgontidningsläsare den tyske estetikteoretikern Friedrich Kittlers tankar om medier på ett sätt som berövade dem all kontext i förhållande till etablerad svensk och internationell medieforskning. När jag sedan läste Lundells avhandling, och framför allt dess inledning, tyckte jag mig se en gemensam tendens i dessa framställningar av medievetenskapen. De har gjorts utifrån andra ämnesområdens perspektiv och avviker därför från den inomvetenskapliga synen på ämnet på centrala punkter, framför allt beträffande medievetenskapen som (sambands-)kritik, men också beträffande vilka "resultat" medievetenskapen till dags dato kan anses ha frambringat. Här är Lundell och jag inte överens om vad som är vedertagna sanningar inom vilket ämne – jag vill ändå fortfarande hävda vikten av att skilja mel-

lan den etablerade svenska presshistorien och den nyare, mera kritiska, medieforskningen. Denna åtskillnad saknar jag dock i Lundells avhandling.

Patrik Lundells framställning av den svenska presshistorien är intressant och tankeväckande, men det må vara mig tillåtet att ha en annan syn på vissa aspekter i den, t ex tolkningen av Habermas kategori "borgerlig", som Lundell stöder just på den marxism-influerade användning av begreppet som bl a företräds av Nordmark. Likaså vill jag försvara min rätt att tolka Lundells uppfattning av förhållandet mellan klass- och könsproblematiken som ett exempel på en principiellt antifeministisk hållning, vilken må vara oövertänt eller förefalla okontroversiell, men likafullt aktualiserar en obekväm position i jämställdhetsdiskussionen, som jag inte tror att Lundell vill ockupera.

Kristina Widestedt

JMK

Stockholms universitet

Ny litteratur

New Book from Nordicom

News of the Other

Tracing Identity in Scandinavian Constructions of the Eastern Baltic Region

I. Identity in a Globalizing World

Ullamaija Kivikuru

Identities. An Apparatus for Re-membering and Dis-membering

Jan Ekecrantz

In Other Worlds. Mainstream Imagery of Eastern Neighbors

Kristina Riegert & Patrik Åker

Knowing Me, Knowing You.

Mediated Identities in the Eastern Baltic Sea Region

II. Media Definitions of Others

Madeleine Hurd

Then and Now. Placing Good and Evil. Revolutionaries, Streets,
and Carnival in German and Swedish Newspapers, 1918-1919

Kristina Riegert

Swedish and Danish Television News of their Baltic
Neighbors 1995–2000

Pentti Raittila

Representations of Otherness in Finnish Culture.
Media Images of Russians and Estonians

III. Mechanisms of Identification

Anker Brink Lund

The Mass-Mediated “We” in Danish Journalism

Patrik Åker

Newspapers' Picture of the World. The Domestic Family of Man

Merja Ellefson & Eva Kingsepp

The Good, the Bad and the Ugly.
Stereotyping Russia, the Western Way

Maja Horst & Mette Lolk

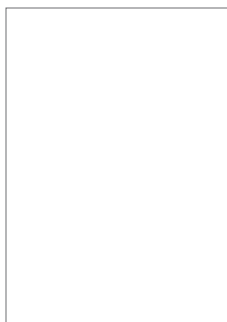
The Dramaturgical Need for Closure. Mass-Mediated Stories of Risk

New Book from Nordicom

Nya skrifter från Nordicom

MedieSverige 2004. Statistik och analys

Ulla Carlsson & Ulrika Facht (red.) Göteborg, NORDICOM, 2004, 451 s., ISBN 91-89471-22-9, ISSN 0349-1242).

MedieSverige ger en samlad statistisk översikt över svenska massmedier med analyser och kommentarer av medieforskare. Boken redovisar i elva avsnitt uppgifter om olika medier. Varje avsnitt innefattar en utförlig tabellsammanställning med en inledande uppsats där medieforskare specialiserade inom det aktuella området redovisar en analys av statistiken, d v s fastställer aktuella trender i medieutvecklingen. Nordicom-Sverige söker att i tabellsammanställningarna redovisa en så bred och tillförlitlig statistik som är möjlig i Sverige idag.

I MedieSveriges inledningskapitel redovisas aktuella mediefrågor på EUs dagordning. Här återfinns också en redovisning av och diskussion om digital-TV som även inkluderar ett framtidsscenario.

Innehåller följande artiklar: Ulla Carlsson: *Medielandskapet 2004 ...och 90 år tidigare. Några inledande ord*, Ulrika Facht: *Introduktion till Nordicoms mediestatistik*, Anna Celsing: *EU i förvandling. Hur påverkas mediepolitiken?* Olof Hultén: *Betal-TV ställer televisionen inför nya utmaningar*. Staffan Sundin: *Medieäggande*, Lennart Weibull: *Dagspress*, Lowe Hedman: *Dagstidningar på nätet*, Helene Hafstrand: *Tidskrifter*, Magnus Persson: *Böcker*, Annika Bergström: *Internet*, Lowe Hedman: *Radio*, Olle Findahl: *Television*, Göran Bolin och Tommy Lindholm: *Film, video och DVD*, Robert Burnett och Patrik Wikström: *Fonogram*, Elisabeth Trotzig: *Reklam*.

Special Issue of Nordicom Review: The 16th Nordic Conference on Media and Communication Research, Kristiansand, 15-17 August 2003

Ulla Carlsson (ed.), *Special issue of Nordicom Review* 25(2004)1-2, ISSN 1403-1108, 355 s.

The 15th Nordic Conference for Mass Communication Research was held on the 15th-17th August in Kristiansand, Norway. A number of conference papers have been revised by their authors for publication in this special issue of Nordicom Review. The articles serve as indicators of the breadth and depth of inquiry in the field of media and mass communication research in the Nordic countries today. Following articles are included: Arild Fetveit: *First We Take Manhattan! The 16th Nordic Conference on Media and Communication Research*, Astrid Söderbergh Widding, *Movie Rhetoric and International Politics*, Rune Ottosen: *Fiction or News? A Quest for Multidisciplinary Research on the Entertainment Industry and Its Effect on Journalism*, Vivian Sobchack: *Nostalgia for a Digital Object*.

Regrets on the Quickening of QuickTime, Tom Gunning: *What's the Point of an Index? or, Faking Photographs*, Arild Fetveit: *Comments on Vivian Sobchack's and Tom Gunning's presentations*, Karin Becker: *Comments on Tom Gunning's and Vivian Sobchack's presentations*, Stefan Jonsson: *Facts of Aesthetics and Fictions of Journalism. The Logic of the Media in the Age of Globalization*, Hilde Arntsen: *Comments on Stefan Jonsson's presentation*, Stig Hjarvard: *The Globalization of Language. How the Media Contribute to the Spread of English and the*

Emergence of Medialects, Ullamaija Kivikuru: *Comments on Stig Hjarvard's presentation*, Ullamaija Kivikuru: *Comments on Stig Hjarvard's presentation*, Christian Kock: *Rhetoric in Media Studies. The Voice of Constructive Criticism*, Barry Brummett: *A Counter-Statement to Depoliticizations. Mediation and Simulational Politics*, Johan Fornäs: *Intermedial Passages in Time and Space. Contexts, Currents and Circuits of Media Consumption*, Kirsten Drotner: *Disney Dilemmas. Audience Negotiations of Media Globalization*, Karin Becker: *Where is Visual Culture in Contemporary Theories of Media and Communication?*, Sanna Valtonen & Sanna Ojajärvi: *Do the Right Thing. Gendering Practices in Sports Media*, Henrik Örnebring: *Revisiting the Coronation. A Critical Perspective on the Coronation of Queen Elizabeth II in 1953*, Hillevi Ganetz: *Familiar Beasts. Nature, Culture and Gender in Wildlife Films on Television*, Anne Marit Myrstad: *You, Me and the Housework. Discussion of the 'Housewife film's Compère*, Kenneth Reinecke Hansen: *'Reality' in TV Journalism: Dramaturgy of the Motor. About the Relationship between TV Journalistic Production and Dramaturgy in Current Affairs Features*, Stian Slotterøy Johnsen: *News Technology. Deconstructing and Reconstructing News*, Bengt Johansson: *Mass Media, Interpersonal Communication or Personal Experience? Perceptions of Media Effects among Swedish Politicians*, Magne Haug: *Do Campaigns Really Change Behavior? New Understanding of the Behavioral Effects of Advertising, Political Campaigns and Health Communication Campaigns*, Søren Frimann Trads: *'Take a stand!' On the Public Information about Danish Euro*, Guðbjörg Hildur Kolbeins: *The Non-finding of the Cultivation Effect in Iceland*, Marko Ala-Fossi: *Worth More Dead than Live. US Corporate Radio and the Political Economy of Cyber-Jocking*, Epp Lauk: *Children of Screen and Monitor. Estonian Schoolchildren in the New Media Environment*.

Danmark

Dokumentalist: Peder Grøngaard

Tema: Medieret markeds kommunikation

Tem Frank Andersen, Lisbet Borker & Stig Hjarvard (eds.), e.a. *Mediekultur* (2004)37, temanummer, 77 p., ISSN 0900-9671. (Sammen slutningen af Medieforskere i Danmark/SMID).

Et temanummer om medieret markeds kommunikation. Forsøger at indkredse en række nye aspekter ved markeds kommunikation.

Indeholder følgende artikler: Adam Arvidsson: *Reality Branding*, Lars Thøger Christensen: *Det forførende medie: om autokommunikation i markedsføringen*, Jørgen Stigel: *Tv's egenreklame og kanalstemmen: en kvalitativ undersøgelse*, Nicolai Jørgensgaard Graakjær: *Nyhedernes musik*, Chris

tian Andersen og Christian Jantzen: *Reklamesemiotik mellem mening og virkning: komposition, kategorier og cognition*.

Læs mere om tidsskriftet på forlagets web-adresse: <http://www.mediiekultur.dk/>

Samtalen på arbejde. Konversationsanalyse og kompetenceudvikling

Birte Asmuss & Jakob Steensig, (eds.), Frederiksberg, Samfundslitteratur, 2003, 357 p., ISBN 87-593-1038-3, (Den kommunikerende organisation).

Denne bog handler om samtaler i professionelle sammenhænge, og den viser hvordan analyser af samtaler kan bruges til at synliggøre vor kommunikation. Bogen er derfor et velegnet værktøj til udvikling af mange faggruppers kommunikation. Bogen henvender sig kommunikationsfolk, der arbejder med samtaler som en central ingrediens.

Indeholder bl.a. følgende artikler: Jakob Steensig og Birte Asmuss: *Samtalen på arbejde: konversationsanalyse og kompetenceudvikling: en introduktion*, Mie Femø Nielsen: *Nytter det?: kan undervisning i talens mikroniveau føre til ændret praksis?*, Lone Laursen: *Konversationsanalysen i kommunikationsundervisningen for medicinstuderende*, Kirsten Nazarkiewicz: *Den kommunikative formidling af interkulturel kompetence i træningsforløb i interkulturel kommunikation*, Birte Asmuss: *Fra "præference" til "yo-yo-effekt": om betydningen af konversationsanalytisk grundforskning for kommunikationsrådgivning*, Jes Ravn: *IT-support: aktiv og passiv indsamling af informationer til løsning af IT-problemer*, Sofie Emmertsen: *Debatinterviewerens fjendtlighed – på jagt efter neutralitet*, Hanne-Pernille Stax: *Veje til viden: om hensigtsmæssig kommunikation i spørgeskemabaserede interview*, Pirkko Raudaskoski: *Tv-reception som en ressource for udvikling af tv-programmer og nye medier*.

Læs mere om bogen på forlagets web-adresse: <http://www.samfundslitteratur.dk/>

Nøgne billeder. De danske dogmefilm

Ove Christensen (ed.), København, Medusa, 2004, 236 p., ISBN 87-7332-095-1.

De danske dogmefilm har udfordret publikum med deres placering mellem tradition og fornyelse. I bogen tager en række filmforskere udfordringen op gennem grundige analyser af de enkelte dogmefilm fra "Festen" og "Idioterne" til "Forbrydelser". I fokus står instruktørernes meget forskellige udmøntning af dogmereglene.

Indeholder følgende artikler: Ove Christensen: *Nøgne billeder og usminkede fortællinger*, Palle Schantz Lauridsen: *Dramaturgi, filmsprog og humor i "Festen"*, Ove Christensen: *Spasserfilm: nærhed og distance i "Idioterne"*, Birger Langkjær: *Mifunes sidste sang*, Lennard Højbjerg: *Den artikulerede stil: "The King is Alive"*, Torben Kragh Grodal: *Stille eksistenser: "Italiensk for begyndere"*, Edvin Vestergaard Kau: *Et øje bag tapetet: om "Et rigtigt menneske"*, Ib Bondebjerg: *Kærlighed i dogme-*

dragt: en analyse af "En kærlighedshistorie", Anne Jerslev: *Elsker dig for evigt – lige nu: Susanne Biers "Elsker dig for evigt"*, Christa Lykke Christensen: *"Se til venstre der er en sven-sker": ægte kærlighed*, Ove Christensen: *Nu får vi det lige overstået: skyld uden soning i Annette K. Olesens "Forbrydelser"*.

Læs mere om bogen på forlagets web-adresse: <http://www.medusa.dk/>

Kommunikation – tekst i kontekst. Tekstanalyse med systemisk funktionel lingvistik

Søren Frimann, Aalborg, Aalborg Universitetsforlag, 2004, 323 p., ISBN 87-7307-708-9, (Interpersonel kommunikation i organisationer; 7), ISSN 1397-1239.

Bogen giver indsigt i og analytiske redskaber til at analysere med systemisk funktionel lingvistik som teoretisk grundlag. I bogen afdækkes sprogbrug, kontekst, tekstfunktion, teksttype, register og genre i forskellige typer af tekster – f.eks. nyheder, anmeldelser, reklamer, fortællinger, beretninger, politiske kommentarer, propaganda, læserbreve, brugsanvisninger, lærebøger, fagbøger, videnskabelige og populærvideenskabelige tekster m.m., såvel skriftlige som mundtlige former i forskellige medierede kontekster – skrift, radio, telefonsamtaler, TV, Internettet og ansigt-til-ansigt-

samtaler. Bogen henvender sig til studerende, forskere og undervisere på universiteter og andre højere læreanstalter, som interesserer sig for tekstanalyse, tekstlingvistik, diskursanalyse og systemisk funktionel lingvistik.

Læs mere om bogen på forlagets web-adresse: <http://www.forlag.aau.dk/>

Det digitale nærvær. Viden og design i nye medier

Simon B. Heilesen (ed.), Frederiksberg, Roskilde Universitetsforlag, 2004, 272 p., ISBN 87-7867-267-8.

Computermedieret kommunikation (CMC) er grundlaget for det informations- og videnssamfund vi kender i dag. CMC er blevet udbredt de seneste 10-15 år og har forandret den måde, hvorpå vi udsender og søger information, kommunikerer, samarbejder, underviser og tilegner os viden. Denne bog går tæt på tre udvalgte områder inden for den computermedierede kommunikation: videndeling i formelle og uformelle organisationer, netbaseret samarbejde og læring, samt design af produkter til computermedieret kommunikation. Bogens artikler, der er skrevet af danske og udenlandske forskere specielt til denne udgivelse, giver et billede af en række aktuelle problemfelter og forskningsområder inden for CMC.

Indeholder følgende artikler: Simon B. Heilesen: *Om viden, læring og design i CMC*, Jørgen Bang: *Hvorfor er videndeling så svært?: om vidensorganisering og læring som kommunikation*, Jacob Thommesen: *Babel og intranet*, James Slevin: *Internettet og networking*, Brian Trench: *At håndtere usikkerhed: videnskabsformidling på nettet*, Helle Frederiksen: *Faglig formidling og netfællesskaber*, Daithí Ó Murchú og Elsebeth Korsgaard Sørensen: *Kollaborativ og dialogisk læring i online master-praksisfællesskaber*, Sisse Siggaard Jensen: *Viden og avatarer*, Bo Fibiger: *Streaming video – tv eller computermedieret kommunikation?*, Bjørn Laursen: *Omverdensoplevelse, kropsbrug, billedsprog og digitalt design*, Kenneth Hansen: *Bevidstgørende design*, Paul Dourish, Madhu Reddy og Danyel Fisher: *Tidslighed og struktur i samarbejde*, Niels Erik Wille: *Skriften på skærmen: computermedieret tekst og læselighed*, Simon B. Heilesen: *Tolv år med web-design*.

Læs mere om bogen på forlagets web-adresse: <http://www.samfundslitteratur.dk/>

Vi ses på TV. Medier og intimitet

Anne Jerslev, København, Gyldendal, 270 p., ISBN 87-02-01463-7.

Er "Big Brother", "Robinson Ekspeditionen" og de andre reality-programmer andet end overfladisk underholdning og en ekshibitionistisk tendens i tiden? I bogen skildrer forfatteren en ny TV-virkelighed – følelses-TV – som i høj grad er med til at iscenesætte det såkaldt almindelige menneskes liv, på og uden for skærmen. Forfatteren mener ikke, at der – som skeptikerne hævder – er tale om en sygdom i nutidens mediekultur. Det kan godt være, at der er tale om mennesker, hvis privatliv i en periode stilles offentligt til skue. Og det er muligt, at det ikke altid er godt TV, men det er interessant TV, fordi det siger noget om den tid, vi lever i – og ikke mindst, om de mennesker, der lever i tiden.

Læs mere om bogen på forlagets web-adresse: <http://www.gyldendal.dk/>

Made in America. Tendenser i amerikansk film

Heidi Jørgensen & Rikke Schubart (eds.), København, Gads Forlag, 2003, 264 p., ISBN 87-12-03980-2.

En antologi om det sidste årtis amerikanske film skrevet af anmeldere, akademikere og praktikere. Tilsammen giver de 14 artikler et nyt blik på det moderne Hollywood. Bogen henvender sig først og fremmest til alle filminteresserede. Den vil desuden være velegnet til undervisning på både gymnasie-, seminarie- og universitetsniveau.

Indeholder følgende artikler: Rikke Schubart og Heidi Jørgensen: *“Everything is a copy of a copy of a copy” – eller er det nu også det?*, Rikke Schubart: *Krigen i klasseværelset: metaforer og nationalisme i vikardramaet*, Gunnar Wille: *Fra Roger Rabbit til “The Matrix”*, Bo Tao Michaëlis: *“My kind of town”: Rob Marshalls “Chicago”*, Bo Kampmann Walther: *Is There Anybody Out There?: konspiration og virtualitet fra “Cube” til “Vanilla Sky”*, Birger Langkjær: *Eksisterer virkeligheden?: fortællinger om parallelle universer*, Tue Sand Larsen: *Baz Luhrmann: en alsidig monoman*, Heidi Jørgensen: *Forfriskninger og forfrysninger*, Anne Gjelsvik: *“I want you to hit me as hard as you can”: David Finchers “Fight Club”*, Helle Kannik Haastrup: *I virkeligheden er det fiktion: “The Blair Witch Project”*, Jens Peter Lund Nielsen: *“Pulp Fiction”: THE END of Hollywood?*, Lisbeth Juhl Sibbesen: *Mageløse “Memento”*, Henrik Skov Nielsen: *Sometimes hearing a voice is all you need: om “The Usual Suspects”*, Gitte B. Rose: *Når vejen frem går ud på at vende om, men ikke at vende tilbage: Oliver Stones “U Turn”*, Henning Pryds: *Hvorfor ryster kaptajn Miller på hånden?: om Steven Spielbergs “Saving Private Ryan”*.

Læs mere om bogen på forlagets web-adresse: <http://www.gads-forlag.dk/>

Historiefortælling i praktisk kommunikation

Susanne Kjærbeck (ed.), Frederiksberg, Roskilde Universitetsforlag, 2004, 277 p., ISBN 87-7867-255-4.

Historiefortælling – eller ”storytelling” – har fået en kolossal opmærksomhed i løbet af de seneste år. I denne bog er fokus på historier som kommunikationsform og kontekstens betydning i denne sammenhæng, hvilket er en relativt ny tendens i forskning om historiefortælling. I bogens optik har kommunikationssituationen og forholdet mellem afsender og modtager en afgørende betydning for, hvilke historier der fortælles. Det er et overordnet formål med bogen at afgrænse historiebegrebet i forskellige kommunikative sammenhænge, konkretisere arbejdsmetoder inden for feltet og reflektere over praksis. Bogen er grundlæggende tværdisciplinær, idet den indeholder bidrag fra en række forskellige faglige traditioner: journalistik og medier, organisationsstudier, antropologi, samtaleanalyse, diskursanalyse og læring.

Bogens artikler er skrevet af forskere og praktikere inden for kommunikation og berører flere forskellige genstandsfelter: værdikommunikation og branding, ledelse og dialog i virksomheder, mundtlig kommunikation, film og TV-programmer, læge-patient-samtaler og terapi.

Indeholder følgende artikler: Susanne Kjærbeck: *Indledning*, Gitte Rosholm og Jesper Højberg: *Historier, der overbeviser: historiefortælling som led i strategisk udvikling af organisationens branding*, Anne-Marie Søderberg: *Konstruktion af identitet og mening i en organisatorisk forandringsproces: diskursanalyse af fortællinger om en fusion*, Anne Reff Pedersen: *Forandring*

som fortælling: en narrativ analyse af en organisatorisk forandring i sundhedssektoren, Jens Almegaard: *Vision og værdier i praksis: hverdagshistorier som formidlings- og ledelsesværktøj*, Eva Christensen: "Og det kaldte vi populært for skunk work": et kontekstuel perspektiv på historiefortælling, Susanne Kjørbeck: *Historiefortælling i mundtlig kommunikation: modtageren som medfortæller*, Peter Harms Larsen: *Når plottet driver værket: om plottets betydning og funktion i gode historier, gode film og gode tv-programmer*, Kirsten Mogensen: *At føle sig som besat: om identifikation i en journalistisk dokumentarudsendelse*, Beth Elverdam: *Patientens fortælling i almen praksis: en væsentlig kommunikationsform i læge-patientsamtalen*, Marianne Horsdal: *Selvfortællinger og læring i terapi*.

Læs mere om bogen på forlagets web-adresse: <http://www.samfundslitteratur.dk/>

Stemmen og øret. Studiet i vokalitet og auditiv kultur

Ansa Lønstrup, Århus, Klim, 2004, 210 p., ISBN 87-7955-277-3.

Hvorfor er den syngende stemme igen så interessant, så kulturelt højt værdsat og allestedsnærværende i kultur og medier? Hvad er forholdet mellem stemme og ører, og hvorfor er "ørernes kultur" eller lytningens væsen så forholdsvis ubeskrevet og ureflekteret? Hvad bruger vi stemmen til ud over den sproglige artikulation og kommunikation? Hvordan er forholdet mellem stemme og identitet? Hvad er forholdet mellem auditivitet og visualitet, mellem hørelse og syn, og hvilke oplevelser og erkendelser kan vi hente i det auditive? Hvad betyder det, at den auditive kultur er præget af stadig mere uønsket støj og elektronisk medieret lyd og musik, mens stilheden er blevet en okkult og privilegeret erfaring? Og hvordan skal vi kunne mediere mellem de støjfølsomme og de støjhærdede – mellem de

lydhøre og de døve ører? Bogen tager med konkrete analyser fat på dette lyttende og reflekterende arbejde, som må være svaret i et langt og sejt pædagogisk træk, hvori der arbejdes med stemme, ører, musik og lyd som et samlet felt, hvis æstetik og kultur løbende må undersøges og genovervejes teoretisk, metodisk og analytisk.

Læs mere om bogen på forlagets web-adresse: <http://www.klim.dk/>

Jakob Isak Nielsen, Henrik Højer & Dorte Schmidt-Jørgensen, (ed.); e.a.: 16:9 2(2004)8, 54 p.

16:9 er et uafhængigt dansk filmtidsskrift med akademisk tilsnit, hvis redaktion har base i Århus. 16:9 er et tidsskrift, der tager filmen seriøst og betragter filmen som en kunstart, der er værd at beskæftige sig med på niveau med litteraturen og kunsten i øvrigt. De enkelte udgivelser rummer både analyser, anmeldelser, essays og debatindlæg – og fælles for artiklerne er, at de er længere og mere analytiske i deres tilgang, end man ser hos de dagblade og webmagasiner der p.t. dominerer den danske filmdækning.

Indeholder følgende artikler: Leder: *Den danske filmhistorie på DVD*, Louis Thonsgaard: *Om glæden ved Pixar*, Jan Oxholm: *Lykken er en varm pistol*, Henrik Højer: *Fortænkt eller genial?*, Henrik Højer: *En scenes anatomi: øjet i det høje*, Henrik Holch: *Fra Ernesto til "El Ché"*, Thomas

Lind Laursen: *Filmen som by*, Peder Grøngaard: *Gensyn med Truffaut*, Jakob Isak Nielsen: *16:9 in English: Bordwell on Bordwell: part II – functions of film style*.

Note: 16:9 er et gratis nettidsskrift med følgende web-adresse: <http://www.16-9.dk/>

Sådan taler medier og borgere om politik. En diskursanalytisk undersøgelse af politik i det medialiserede samfund

Louise Phillips, Kim Schrøder, Århus, Aarhus Universitetsforlag, 2004, 319 p., ISBN 87-7934-029-6, (Magtudredningen).

I den offentlige debat i Danmark om mediernes rolle i den demokratiske debat har der i årtier været enighed om, at medierne i stigende omfang underminerer borgernes muligheder for at fungere demokratisk hensigtsmæssigt. Det gælder ikke mindst vurderingen af det underholdende TV-medies rolle i demokratiet. Det er imidlertid påfaldende, at debatten har været ført stort set, uden at der har foreligget nogen forskningsmæssig viden om samspillet mellem borgere og medier. De undersøgelser, som fremlægges i denne bog, indeholder den første større kvalitative analyse af, hvordan medierne iscenesætter politik, defineret i bred forstand som hele spektret fra parlamentarisk politik over græsrodspolitik til politisk handling i hverdagen.

Det viser sig blandt andet, at mediernes iscenesættelse af politik i høj grad er præget af den positive fremstilling af "demokratiet i arbejdstøjet". Samtidig anlægges der ofte en kritisk vinkel, der viser borgeren i et modsætningsforhold til det politiske system. Bogen undersøger også, hvad borgerne faktisk bruger medierne til i samspillet mellem hverdagsliv og demokrati.

Læs mere om bogen på forlagets web-adresse: <http://www.unipress.dk/>

Medier og medieundervisning

Christine Pilegaard Larsen, København, Gyldendal, 2003, 218 p., ISBN 87-02-01843-8, (Seminariserien).

En grundbog om mediedidaktiske problemstillinger i teori og praksis. Bogens tre fokusområder er: mediedidaktik, medieteorier og analyse af kortfilm, TV-programmer, radiomontager og computerspil, herunder præsentation af aktuelle undervisningsmaterialer til medieundervisningen. Endvidere perspektiverer tre medieforskere emnerne med deres bud på tidens tendenser inden for medieforskning og mediedidaktik: Birgitte Tufte: *At navigere i det nye medielandskab...: en nødvendig mediedidaktisk kompetence*, Carsten Jessen: *Læring med digitale medier i fremtiden*, Jesper Olesen: *Børn, medier og deltagelse*.

Læs mere om bogen på forlagets web-adresse: <http://www.gyldendal.dk/uddannelse/>

Richard Raskin (ed.): *P.o.v.: A Danish journal of film studies (2004)* 17, 112 p., ISSN 1396-1160. (Århus Universitet, Institut for Informations- og Medievidenskab).

Contains the following articles: Richard Raskin: *An interview with Luis Prieto on "Bamboleho"*, Mark Le Fanu: *Balancing act: Luis Prieto's "Bamboleho"*, Jens Haaning: *Staggering narration*, Jakob Isak Nielsen: *Real and illusory spaces*, Niels Weisberg: *"Redd Barna (Save the Children)"*, Bodil Marie Thomsen: *The literal meaning of language, told by images*, Edvin Vestergaard Kau: *Blind faith?: discussing "Save the Children" – in its context*, Richard Raskin: *An interview with Gili Dolev on "Promise Land"*, Richard Raskin: *An interview with Rosan Dieho on "The Chinese Wall"*.

Note: All issues of p.o.v. can be found on the Internet at: <http://imv.au.dk/publikationer/pov/POV.html>

Tema: Filmen og magten

Peter Schepelern, Jesper Andersen, Eva Jørholt, Dan Nissen (eds.): *Kosmorama* (2004) 233, temanummer, 230 p., ISSN 0023-4222. (Det danske Filminstitut, Museum & Cinematek).

Et temanummer om forholdet mellem filmen og den politiske magt. Diskuterer filmens forhold til statsmagt, ideologi og politik med en række aktuelle og historiske eksempler.

Indeholder følgende artikler: Peter Schepelern: *En dag i september: filmen, medierne og katastrofen*, Torben Kragh Grodal: *Gamle Amerika, nye Europa: om regressive træk i amerikansk politik – og film*, Christian Braad Thomsen: *Når børnene fortærer faderen: den vesttyske terrorisme og filmen*, Karsten Fledelius: *Viljens triumf: Leni Riefenstahl og nazismen*, Casper Tybjerg: *Helvedesildens genskær: allegori og frigørelsesvilje i besættelsestidens film*, Lars-Martin Sørensen: *MacArthurs filmkys: Kurosawa og den amerikanske besættelsesmagt i efterkrigstidens Japan*,

Anne Jerslev: *Den feministiske stemme: Herbert Bibermans "Jordens salt"*, Thure Munkholm: *En rød film?: om stil, farver og (film)politik i Jean-Luc Godards "Kineserinden"*, Jesper Andersen: *Håb og forræderi: Ken Loach fra "Cathy Come Home" til "Sweet Sixteen"*, Kenneth T. de Lorenzi: *Historisk dramatiker/paranoid propagandist: Oliver Stones politiske filmkunst*, Rasmus Brendstrup: *Det ideologiske drivhus: film, censur og samfundskritik i Iran*.

Annan ny litteratur

Artiklar

Michaëlis, Bo Tao: Illusionernes egen godhed: på sporet af den moderne biedermeier i fjernsynsdramatikken. *Kritik* 36(2004)167, pp. 1-7, ISSN 0454-5354.

TELEVISION DRAMAS • TELEVISION SERIALS
• FAMILY • SEX ROLES • GENDER • FILMS
• TELEVISION FICTION • TELEVISION GENRES
• DENMARK

Schepelern, Peter: Postwar Scandinavian cinema. In: Ezra, Elizabeth (ed.): *European cinema*, Oxford, Oxford University Press, 2004, pp. 139-156, ISBN 0-19-925571-7.

FILMS • FILM INDUSTRY • FILM DIRECTORS
• HISTORY • SWEDEN • DENMARK
• CARL TH DREYER • INGMAR BERGMAN

Svendsen, Erik: Ingen kulturkamp uden biedermeier: fra Christian Winther til "Den eneste ene". *Kritik* 36(2004)167, pp. 19-27, ISSN 0454-5354.

CULTURE • LITERATURE • FILMS
• TELEVISION SERIALS • POLITICS • FAMILY
• NATIONAL IDENTITY • HISTORY • DENMARK

Tybjerg, Casper: Shadow-souls and strange adventures: horror and the supernatural in European silent film. In: Prince, Stephen (ed.): *The horror film*, New Brunswick, N.J., Rutgers University Press, 2004, pp. 15-39, ISBN 0-8135-3362-7, (Rutgers depth of field series).

FILMS • SILENT FILMS • HORROR FILMS
• FILM GENRES • FILM DIRECTORS • HISTORY
• EUROPE

Finland

Dokumentalist: Eija Poteri

Children in the Information Society. The Case of Finland

Juha Suoranta & Hanna Lehtimäki, New York, Peter Lang, 2004, 151 p., ISBN 0-8204-6829-0, (New literacies and digital epistemologies; 17)

Finland has been known as a laboratory of the information society. In this book, authors approach the case of Finland from children's perspectives by exploring what ICTs they use, how they use them, and what their thoughts are concerning this use. How do the media construct, and become a part of, children's everyday lives? What are children's mediated lives like? What kind of learning takes place in a life loaded with ICTs? How can we invite children to participate in the construction of information society? These empirical research questions are combined with the theoretical themes of networked society and networked individualism as part of living conditions of both children and adults. The book is based on child survey data supplemented by interviews with children as the key informants. The data of the book derives from a survey of 8-10-year old

Finnish children in spring 2001. Eight family interviews were provided also for a more detailed picture.

Development Communication Policy and Economic Fundamentalism in Ghana

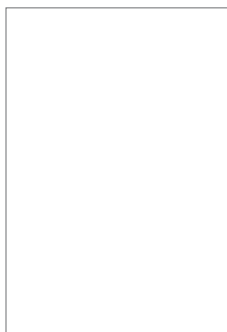
Amin Alhassan, Tampere, University of Tampere, 2004, 235 p., ISBN 951-44-6022-7, (Acta universitatis Tamperensis; 1022), ISSN 1455-1616, (University of Tampere, Department of Journalism and Mass Communication). Doctoral dissertation.

The author traces the way issues concerning communication policy are articulated around the subject of nation building often called development and modernization. He presents the policy practice of the Ghanaian state in communication by focusing on broadcasting, telecom and digital consumption as cases. These examinations are done against a backdrop of theories of nation building, civic communities and consumption. The author's theoretical arguments centers on a critique of how the role of the postcolonial state has often been articulated in the mainstream literature on development and international communication. To understand the post-colonial state, we have to look at its trajectory and colonial ancestry and see how the colonial version differs from contemporary postcolonial state.

Also published on the Internet: Acta Electronica Universitatis Tamperensis; 364, ISSN 1456-954X, ISBN 951-44-6023-5. <http://acta.uta.fi>.

Mediaa kokemassa. Koosteita ja ylityksiä [Experiencing the media: assemblages and cross-overs]

Tanja Sihvonen & Pasi Väliaho, (eds.), Turku, University of Turku, 2003, 314 p., ISBN 951-29-2562-1, (University of Turku, School of Art, Literature and Music, Media Studies, A; 53), ISSN 0784-3933, (University of Turku, Media Studies). Jubilee book dedicated to Professor Jukka Sihvonen

This is a composite work consisting of articles in Finnish and in English. All the articles engage with the problem of defining experiences conveyed or made possible by media. Experience has been the concept used in media and cultural studies to interpret perceiving, knowing, believing, feeling and experiencing through the physical senses. Thus the concept of experience is both one of the most blurred and one of the most fascinating. The book consists of three parts: part one includes historical perspectives; part two entitled Bodies discusses sensation, corporality and identity production; part three entitled Conceptions is engaged in the theory and concepts of audiovisual media. The book is dedicated to Professor Jukka Sihvonen who celebrated his 50th birthday.

The article authors are the following: Trond Lundemo, Hannu Salmi, Veijo Hietala, Erkki Huhtamo, Jan Olsson, Petri Saarikoski, Jaakko Suominen, Kaisa Kurikka, Lasse Kekki, Katariina Kyrölä, Pirjo Ahokas, Antti Pönni, Susanna Paasonen, Tanja Sihvonen, Pasi Väliaho and Astrid Söderbergh Widding.

Media Geographies. Regional Newspaper Discourses in Finland in the 1990s

Inka Salovaara-Moring, Helsinki, University of Helsinki, 2004, 319 p., ISBN 952-10-1618-3, (Viestinnän julkaisuja; 9), ISSN 1457-2184, (University of Helsinki, Department of Communication). Doctoral dissertation.

The study investigates the ways in which differences between four Finnish regions are represented in regional newspaper texts, during the economic crisis of the 1990s. The aim is to compare how the different aspects of the economic crises are constructed discursively in newspaper texts, and how these differences shape the interpretations of the economic crises within the regions. The study is based on three methodological bases: it is comparative; it leans on methods of textual analysis (content analysis and discourse analysis); and it makes pragmatic use of theories within the critical tradition in the interpretation of the texts. It introduces a spatial approach to media studies, combining it with the theory of legitimization crisis and relational thinking as a way to construct identity, space, region, and change. For the research material, four newspapers were selected from regions that were different, both economically and culturally. Theoretically, the regions are seen as dynamic entities consisting of different processes. The research questions were approached with the help of data collected from the newspapers between the years 1988-1997. The time-span covers the last years of the economic boom of the 1980s, the economic crisis, and the recovery at the end of the 1990s. Also available on the Internet: <http://ethesis.helsinki.fi/julkaisut/val/viest/vk/salovaara-moring/>

Pitkä matka on Tippavaaraan... Suomalaisuuden tulkinta ja Yleisradion toimintaperiaatteet radiosarjoissa Työmiehen perhe, Kalle-Kustaa Korkin seikkailuja ja Kankkulan kaivolla 1945-1964 [Finnishness in radio serials and the policies of the Finnish Broadcasting Company , 1945-1964]

Paavo Oinonen, Helsinki, Suomalaisen kirjallisuuden seura, 2004, 419 p., ISBN 951-746-554-8, (Suomalaisen kirjallisuuden seuran toimituksia; 948), ISSN 0355-1768, (University of Turku, Department of Cultural History). Doctoral dissertation. English summary, pp. 411-414.

The central question asked in this study is how Finnishness was seen and interpreted in the Finnish Broadcasting Company's post-war radio serials *The Workers Family*, *The Adventures of Kalle-Kustaa Korkki* and *At the Kankkula Well*. In this study the Finnishness is not taken to be permanent or clearly defined but rather as constructed in as well as subject to interpretation. In addition to looking at the radio programmes themselves, the investigation focuses on publicity, listeners and the Finnish Broadcasting Company, Yleisradio. A second major area for analysis consists of the policies of Yleisradio. The research material has consisted of programme recordings, manuscripts, administrative documents, and press materials.

The study belongs to the field of cultural history and borrows methods from film studies and literary research. The research approach can also be termed media historical.

Silent Democracy, Noisy Media

Arja Alho, Helsinki, University of Helsinki, 2004, 334 p., ISBN 952-91-7330-X, (University of Helsinki, Department of Sociology). Doctoral dissertation.

The aim of the research is to study representative democracy and the public sphere as a domain of democracy through four specific cases of decision-making processes. The cases are the following: 1) Finland's decision to enter the European Union's Economic and Monetary Union (EMU); 2) the development of the trade policy during the early stages of the World Trade Organization (WTO); 3) privatization of Sonera, telecommunication company; 4) the Ministry of Labour's attempts to restructure labour policy. The thesis is based on interview materials and media texts. The so-called grounded theory is used beside the content analysis of media texts. Habermas' ideas of public sphere serve as an analytical background.

Published also on the Internet: <http://ethesis.helsinki.fi/julkaisut/val/sosio/vk/alho/>.

Sivusta seuraten. Sanomalehti lukijoiden kertomuksissa

[From the bystander's point of view: newspaper in the stories of readers]

Anita Kärki, Jyväskylä, Jyväskylän yliopisto, Minerva kustannus, 2004, 207 p., ISBN 952-5478-19-X, (SoPhi; 83), (University of Jyväskylä, Department of Social Sciences and Philosophy). Doctoral dissertation in cultural policy.

The author has studied newspaper readers as active actors. Reading is explored in the context of everyday life. How is readership constructed in the everyday life? The author is also interested in the meaning of local media: how readers experience the local topics in the newspapers. Furthermore, the author explores readers' confidence in newspapers. The author's method belongs to biography studies. She has used written autobiographical stories written by newspaper readers.

Sodan kaikuja. Norjan ja Suomen henkilöihinaretoriikka kansainvälisten mediaprosessien ilmentäjänä 1995-2001 [Echoes of war: Norwegian and Finnish landmine rhetorics as reflectors of international media processes 1995-2001]

Tommi Koivula, Tampere, Tampereen yliopisto, 2004, 258 p., ISBN 951-44-5987-3, (Studia politica Tamperensis; 12), ISSN 0788-169X, (University of Tampere, Department of Political Science and International Relations). Doctoral dissertation. English summary, pp. 255-258.

The thesis discusses the relationship between governmental foreign policy and international publicity made possible by modern communication technology. This takes places by studying the political rhetoric of two Nordic countries, Norway and Finland, 1995-2001, relating to the question of banning the anti-personnel landmines. The primary research question is how and to what extent Norwegian and Finnish government's landmine rhetoric has been responsive to international landmine publicity. What is the relationship between the pressures of international media processes and autonomy in these two states' landmine policies? Have their landmine policies been in the first place an autonomous tool of foreign policy, or would it be more appropriate to say that they have been responsive to international media processes? The general background of the thesis is a discussion of the role of communication technology in world politics. The rhetorical statements produced by Norway and Finland are studied in the light of the pictorial material produced by some landmine-oriented non-governmental organizations on the Internet and by some international magazines. These pictures are interpreted as semiotic signs as presented by C.S. Peirce. The textual material studied in the thesis is Norwegian and Finnish landmine argumentation consisting of speeches and statements. The theoretical framework with this textual material has been Juri Lotman's sign theory.

Also published on the Internet: Acta electronica universitatis Tamperensis, 349; ISSN 1456-954X; ISBN 951-44-5985-7. <http://acta.uta.fi>.

Towards Active Citizenship on the Net. Possibilities of Citizen Oriented Communication: Case Studies from Finland

Esa Sirkkunen & Sirkku Kotilainen (eds.) Tampere, University of Tampere, 2004, 301 p., ISBN 951-44-6058-8, (University of Tampere, Department of Journalism and Mass Communication, C; 2004, 37), ISSN 0358-4593, (University of Tampere, Department of Journalism and Mass Communication). The report is published also in Finnish: Toimijaksi tietoverkossa, Esa Sirkkunen & Sirkku Kotilainen (eds.). Tampereen yliopisto, 2004, ISBN 951-44-5932-6.

This is the research report of the project Evolution of eCommunities (= Verkko-yhteisöjen kehittyminen), launched in the spring 2001. Research objectives of the project were the following: What are the long-term social impacts of e-communities? What are the relationships between “traditional” information resources, such as administrative authorities or local media, and e-communities? What new journalistic forms and practices are enabled by technologically active e-communities? The project were conducted in two towns in Finland, Tampere and Oulu. Two websites, Manse Square (<http://mansetori.uta.fi>) in Tampere and Neighbours (<http://naapurit.net>) in Oulu were used to publish the content and act as research environment of the project. The research questions were operationalised into research projects

on three different research areas. 1. Citizen communication, 2. Local journalism, and 3. Local publicness. An essential part of the research project was innovation, development and experimentation of tools and processes together with citizen groups. Evolution -project was also a media pedagogical experiment, where the whole project served as a developmental community and a means of sociocultural empowerment.

Article authors in the book are the following: Esa Sirkkunen, Maarit Mäkinen, Virpi Kaivonen, Ilkka Kumara, Ari Martikainen, Päivikki Kulju, Niklas Vainio, Janne Seppänen, Jenni Hokka, Markus Laine, Pauliina Lehtonen, Arto Minkkinen, Heikki Heikkilä and Sirkku Kotilainen. Commentators are the following: Pertti Palm, Timo Westkämper, Terhi Mäkelä, Marke Härkönen, Lea Salokannel, Aki Huhtala, Tuula Lahtinen, Kaisu Sillanpää, Jukka Heikkilä, Päivikki Kulju, Saija Torniainen, Raimo Kanerva, Juha Kivistö and Leo Mäkelä.

Also available on the Internet: <http://tampub.uta.fi>.

Venäläiset ja virolaiset suomalaisten Toisina. Tapaustutkimuksia ja analyysimenetelmien kehittelyä [The Russians and the Estonians as Others to Finnish people: case studies and developing of research methods]

Pentti Raittila, Tampere, Tampereen yliopisto, 2004, 352 p., ISBN 951-44-5980-6, (Mediatutkimuksia), (University of Tampere, Department of Journalism and Mass Communication). Doctoral dissertation. English summary, pp. 313-314

This dissertation discusses the representations of otherness in Finnish culture, and it is based on three case studies. The first case deals with Russianism in the Finns' interviews performed in 1989. The second case discusses how Estonians were presented in Finnish media texts in connection with the sinking of the ferry Estonia in autumn 1994. The theme of the third case study is ethnicity and especially Russianism in Finnish newspapers in 1999-2000. Throughout the work, there are two parallel narratives: 1) the presentation of otherness in the texts, 2) how this otherness and its connection to Finnish cultural memory could be studied. The idea of the dialogic nature of language and the context-bound meanings cover all the case studies. The methods comprise quantitative analysis of survey questionnaires, content analysis, and qualitative analysis of the rhetoric features in interviews and media texts.

Also published on the Internet: Acta Electronica Universitatis Tampereensis, 300; ISSN 1456-954X; ISBN 951-44-6016-2. <http://acta.uta.fi>.

Annan ny litteratur

Helimäki, Liisa Mirjam (ed.); Pavas, Petteri (ed.); Riuttu, Pentti (ed.): Yleisön puolesta: puheenvuoroja mediakeskusteluun. [= For the public: different viewpoints to discussions over public service radio and television]. Jyväskylä, PS-kustannus, 2004, 191 p., ISBN 952-451-094-4

PUBLIC SERVICE • RADIO • TELEVISION
• BROADCASTING • PROGRAMME POLICY
• AUDIENCES • PRESSURE GROUPS • PRO YLEISÖ
• FINLAND

Helle, Merja: Journalistit käytännön mankelissa: tutkimus- ja kehittämishanke uutistoimituksessa. [= Journalists in the mangle of practice: a research and development project carried out in a newsroom of Helsingin Sanomat]. Tampere, Tampereen yliopisto, 2004, 141 p. + app., (University of Tampere, Department of Journalism and Mass Communication). Unpublished licentiate's thesis.

JOURNALISM • NEWS • TECHNOLOGICAL CHANGE
• JOURNALISTS • HELSINGIN SANOMAT • FINLAND

Ilmanen, Kalervo; Itkonen, Hannu; Matilainen, Pertti; Vuolle, Pauli: Urheilun julkisuuskuva. [= The public image of sports]. Jyväskylä, Jyväskylän yliopisto, 2004, 60 p., ISBN 951-39-1739-8, (Jyväskylän yliopisto, Liikunnan sosiaalitieteiden laitos, Tutkimuksia; 2004, 1), ISSN 0783-7194, (Univer-

sity of Jyväskylä, Department of Social Sciences of Sport). English summary.

SPORT • PUBLICITY • IMAGE • PUBLIC OPINION
• FINLAND

Mikkonen, Sirkku; Turunen, Pia: Verkko-Karjalainen: verkkolehti, käyttäjien profiili ja kysymys maksullisuudesta. [= Karjalainen's net version: Internet newspapers, user profiles and the question of charges]. Joensuu, Joensuun yliopisto, 2004, 70 p., (University of Joensuu, Centre for Media Culture). Published only the Internet: <http://www.joensuu.fi/suomi/oppiaineet/mediakulttuuri/verkkokarjalainen.pdf>.

NEWSPAPERS • INTERNET • MEDIA USE
• AUDIENCES • INTERACTIVE MEDIA
• KARJALAINEN • FINLAND

Nieminen, Hannu; Pantti, Mervi: Media markkinoilla: johdatus joukkoviestintään ja sen tutkimukseen. [= Media and markets: an introduction to mass media research from different points of views]. Helsinki, Loki-kirjat, 2004, 213 p., ISBN 952-9646-01-1

MEDIA RESEARCH • DEMOCRACY • PUBLICITY
• MEDIA ECONOMY • MEDIA USE • TEXT ANALYSIS
• AUDIENCES

Savinen, Jarno: Roskaposti: sähköisen viestinnän kasvava uhka. [= Junk mail and spam: bigger and bigger threat on the Internet]. Joensuu, Joensuun yliopisto, 2004, ISBN 952-458-446-8, (Media-kulttuurin julkaisuja; 2004, 2), ISSN 1459-2959, (University of Joensuu, Centre for Media Culture). Published only on the Internet: <http://www.joensuu.fi/suomi/oppiaineet/mediakulttuuri/roskaposti.pdf>.

ELECTRONIC MAIL • INTERNET • ADVERTISING
• PORNOGRAPHY • DISSEMINATION OF INFORMATION

Södergård, Caj (ed.): Mobile television – technology and user experiences: report on the mobile-TV project. Espoo, VTT Technical research center of Finland, 2003, 238, 35 p., ISBN 951-38-6241-0, (VTT publications; 506), ISSN 1235-0621, (VTT Information technology).

USER INTERFACES
• COMMUNICATION TECHNOLOGY
• INTERACTIVE MEDIA • TELEVISION
• DIGITALIZATION • MEDIA USE • VIEWING
• FINLAND

Ylimartimo, Sisko (ed.); Brusila, Riitta (ed.): Kuvitaen: käyttökuva muotoja, merkityksiä ja mahdollisuuksia. [= Illustrations: the forms, meanings and possibilities of pictures in use.]. Rovaniemi, Lapin yliopisto, 2003, 238 p., ISBN 951-634-857-2, (Lapin yliopisto, Taiteiden tiedekunnan julkaisuja, Tutkimusraportteja, B; 5), ISSN 1457-0068, (University of Lapland, Graphic Management Graduate School).

ILLUSTRATION • PICTURES • LITERATURE
• CHILDREN • PHOTOGRAPHS • TEXT
• COMMUNICATION EFFECTS
• VISUAL COMMUNICATION

Artiklar

Ala-Fossi, Marko: Digital reflections of Finnish speech journalism: YLE Radio Peili. In: Crisell, Andrew (ed.): More than a music box: radio cultures and communities in a multi-media world., New York, Berghahn Books, 2004, pp. 57-74, ISBN 1-57181-473-6

RADIO CHANNELS • DIGITALIZATION • PUBLIC SERVICE • JOURNALISM • RADIO PEILI • YLEISRADIO • FINLAND

Juvonen, Tuula: Nyt se näkyy, nyt taas ei: heteronormitiivisuus ja homoseksuaalisuuden esillepano Helsingin Sanomissa. [= Now you see it, now you don't: heteronormativity and the display of homosexuality in Helsingin Sanomat]. Tiedotustutkimus 27(2004)2, pp. 34-55, ISSN 0357-8070. English summary.

JOURNALISM • NEWSPAPERS • SEXUALITY
• COVERAGE • PUBLICITY • HELSINGIN SANOMAT
• FINLAND

Ridell, Seija: ICTs and the communicative conditions for democracy: a local experiment with web-mediated civic publicness. In: Mälkiä, Matti (ed.); Anttiroiko, Ari-Veikko (ed.); Savolainen, Reijo (ed.): eTransformation in governance: new directions in government and politics., Hershey, Idea Group, 2004, pp. 85-108, ISBN 1-59140-276-X

INTERNET • CITIZENS • PARTICIPATION
• DEMOCRACY • LOCAL MEDIA • COMMUNITIES
• COMMUNICATION NETWORKS
• COMMUNICATION TECHNOLOGY • FINLAND

Ridell, Seija: Median julkisuustiloja kartoittamassa: julkisuuden journalistinen tuottaminen ja kommunikatiivisuuden haaste. [= Mapping the territory of media publicness: the journalistically produced public sphere and the challenge of interactivity]. Tiedotustutkimus 27(2004)2, pp. 4-24, ISSN 0357-8070. English summary.

JOURNALISM • SPACE • PUBLICITY
• PUBLIC SPHERE

Valaskivi, Katja: Onnellinen perhe mahdollittoman tehtävän edessä: japanilainen ja suomalainen tapa esittää isän ja äidin rooli television viihdeohjelmassa. [= The happy family in front of the mission impossible: Japanese and Finnish way of presenting parents' roles in television game shows]. In: Kontinen, Annamari (ed.); Jalagin, Seija (ed.): Japanilainen nainen: kuvissa ja kuvien takana., Tampere, Vastapaino, Suomen Japanin instituutti, 2004, pp. 142-167, ISBN 951-768-134-8

TELEVISION PROGRAMMES
• TELEVISION GAME SHOWS • FAMILY • SEX ROLES
• GENDER • TELEVISION GENRES • JAPAN
• FINLAND

Norge

Dokumentalist: Pernille Riise Lothe

Norsk mediehistorie

Henrik G. Bastiansen & Hans Fredrik Dahl, Oslo, Universitetsforlaget, 2003, 590 p., ISBN 82-15-00325-7.

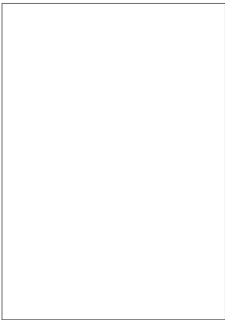
Mediehistorie er "...noe annet og mer enn det en får når presse, film m.m. studeres historisk enkeltvis og isolert". Det er "...et integrerende og syntetiserende fagfelt som søker å studere medienes fortid som en helhet *på tvers* av de enkelte mediene". Dette er den første samlede framstillingen av norsk mediehistorie. I et innledende kapittel beskriver forfatterne kommunikasjonsutviklingen fra muntlige overleveringer, via runer, til innføringen av skriften i Norge rundt år 1000. Men det er først ved oppfinnelsen av trykkekunsten, og dens inntog i Norge rundt 1650-tallet, at den egentlige mediehistorien tar til. Sentrale tema i boken er sensur og trykkefrihet, statlig regulering, industrialisering og publikums endrede rolle. Hva skjer med eldre medier når nye får fotfeste? Hvordan samvirker

de ulike mediene? Og hvilken rolle har mediene i samfunnet?

Note: For mer informasjon, se <http://www.universitetsforlaget.no/>

Radioradio. Lyd i journalistikk

Linda Eide & Lars Nyre, Oslo, Samlaget, 2004, 248 p., ISBN 82-521-6161-8.

Kva er lyd? Og korleis blir lyden brukt i radio? Dette er ei bok om journalistiske verkemiddel i radio, og det sanselege aspektet ved radiojournalistikk. Radioen byr på stemningar, og stemningane som blir formidla påverkar lyttarane. Sentrale tema for boka er retoriske strategiar, dramatiska verkemiddel, lyddesign, identifikasjon og truverde, teknologikutvikling og historie. Dei skildrar det praktiske radiojournalistiske handverket i ulike sjangrar og programtypar. I boka finn ein også ein cd med eksempel, nye og gamle frå innland og utland, på korleis lyd blir og er blitt brukt i radio.

Note: For meir informasjon, sjå <http://www.samlaget.no/>

Hodet på blokken. Essays om journalistikk

Martin Eide, Oslo, Gyldendal Akademisk, 2004, 285 p., ISBN 82-05-32794-7.

Eide har i denne boken samlet en rekke essays som handler om journalistikk. Noen av artiklene er nye, mens andre har stått på trykk i ulike publikasjoner tidligere. Tanken er at de samlet skal danne en indre sammenheng, og bidra til refleksjon over journalistikkens historie, nåtid og framtid. Essayene tar for seg ulike aspekter ved fagfeltet; håndverk og ideologi, teori og praksis, forholdet til kunst, litteratur, fakta og fiksjon, maktspill, skrive- og fortolkningsglede, kvalitet og popularitet.

Note: For mer informasjon, se <http://www.gyldendal.no/>

Blikkfang. Fjernsyn, form og estetikk

Anne Gjelsvik & Gunnar Iversen (eds.), Oslo, Universitetsforlaget, 2003, 255 p., ISBN 82-15-00392-3.

Bidragstyterne i denne boken tar for seg fjernsynets estetiske sider, og ser nærmere på fjernsynets funksjon som formidler av opplevelser, sansninger og erfaringer. Hva er fjernsynets særpreg i forhold til andre medier? Og hvilken form og hvilke særtrekk kjennetegner de ulike programtypene? Kapitlene har ulike perspektiver på et bredt utvalg av dagens fjernsynstilbud.

Inneholder følgende innledning og artikler: *Innledning* (Anne Gjelsvik og Gunnar Iversen), *Fjernsyn og estetikk, en motsetning?* (Anne Gjelsvik), *Anslagets blikkfang: en studie i fjernsynsvignettens visuelle utsmykninger* (Sara Brinch), *Krise, krangel og kortslutning: introduksjon til såpeoperagenren med norske Hotel Cæsar som eksempel* (Anne Marit Myrstad), *Fantastisk fjernsyn: The X-Files og amerikansk fantastisk fjernsynsfiksjon* (Gunnar Iversen), *Modernisme for massene: Fjernsynsserien The Singing Detective* (Stig Kulset), *Allys dans med konvensjonene* (Anne Gjelsvik), *Muntre perspektiver: fjernsynskomediens estetikk* (Leif Ove Larsen), *Sopranos i beste sendetid* (Bjørn S. Stav), *Reklame på fjernsyn* (Kathrine Skretting), *Ansvarsbevisst slyngel-tv: om barne-tv-generelt og Kykelikokos spesielt* (Eva Bakøy), *Der hvor maten bare er halve føden: fjernsynskokken som mediefenomen* (Sara Brinch) og *“Jeg tror det ikke før jeg får se det!”: fjernsynsnyheter, form og opplevelse* (Bjørn Sørenssen).

Note: For mer informasjon, se <http://www.universitetsforlaget.no/>

Retorikk i vår tid. En innføring i moderne retorisk teori

Jens Kjeldsen, Oslo, Spartacus, 2004, 375 p., ISBN 82-430-0245-6.

Denne boken er en innføringsbok i moderne retorisk teori. Kjeldsen tar utgangspunkt i retoriske tradisjoner, og presenterer faget og dets historie. Eksempelene er imidlertid hentet fra vår samtid. Han fokuserer på moderne retoriske situasjoner og dagens mediasamfunn. I hovedsak er det norsk offentlighet og populærkultur som illustrerer de retoriske perspektivene på kommunikasjon og språklige virkemidler. Målet er å tilby "...en bred forståelse av hvordan retorisk kommunikasjon fungerer og hvordan man studerer den – både innenfor humanistiske og samfunnsvitenskapelige retorikktradisjoner".

Note: For mer informasjon, se <http://www.spartacus.no/>

Kjønn og sex på TV. Norske medier i postfeminismens tid

Wencke Mühleisen, Oslo, Universitetsforlaget, 2003, 232 p., ISBN 82-15-00506-3.

Denne boken, som er en redigert utgave av forfatterens doktoravhandling, fokuserer på programlederens iscenesettelse av kjønn i eksperimentell talkshowunderholdning. Hun undersøker programlederrollen i et utvalg programmer på NRK, som *Baluba*, *Direkte lykke* og *XS Genitalia trend*, og spør seg hvorvidt programmene også eksperimenterer med kjønn. Hun drøfter sammenhenger mellom kjønn og seksualitet som blikkfang, emne, estetikk og politikk, og kobler sentrale feministiske problemstillinger knyttet til endring og kritikk fra kjønnsforskningen til det mediefaglige feltet. Det teoretiske fokus på kjønn som estetikk, performativitet og kroppsspråkets rollespill relateres til kjønnsestetiske figurer så som drag, crossdressing, transkjønn og camp-estetikk. Forholdet mellom eksperiment og konvensjon er et sentralt tema.

Note: For mer informasjon, se <http://www.universitetsforlaget.no/>

Mediemangfold. Styring av mediene i et globalisert marked

Trine Syvertsen, Kristiansand, IJ-forlaget, 2004, 242 p., ISBN 82-7147-234-8.

Betyr endringene i mediemarkedet at mediepolitikken må endres? Hva innebærer stadig økende internasjonalisering, kommersialisering og konvergens for den kulturpolitiske styringen av mediene? Forfatteren tar for seg teknologiske, økonomiske, politiske og kulturelle endringer i forhold til mediesektoren. Hun ser nærmere på myndighetenes mediepolitiske mål og virkemidler, og hvordan mediepolitikken fungerer i praksis. Utviklingen fra kulturpolitisk til økonomisk regulering, og fra tradisjonelle statlige reguleringer til selvregulering, er også sentrale tema.

Note: For mer informasjon, se <http://www.ij-forlaget.no/>

Annan ny litteratur

Alant, Lise; Engan, Bengt; Otnes, Hildegunn; Sandvik, Margareth; Schwebbs, Ture: *Samhandling med, foran og via skjermen: småskoleeleven på vei mot digital kompetanse*. Oslo, Forsknings- og kompetansenettverk for IT i utdanning (ITU)/Unipub, 2003, 229 p., ISBN 82-7947-022-0, (ITU skriftserie; 18), ISSN 1500-7707, (Forsknings- og kompetansenettverk for IT i utdanning (ITU)). Note: Also available on the Internet http://www.itu.no/Filer/fil_ITU_Rapport_18.pdf

COMPUTERS • DIGITAL MEDIA • COMMUNICATION
• CHILDREN • NORWAY

Bjerke, Paul: *Pressen og fagbevegelsen: 18 aviser om jernarbeidere og sykepleiere*. Volda, Høgskulen i Volda/Møreforskning Volda, 2003, 83 p., ISBN 82-7661-192-3, (Arbeidsrapport; 149), ISSN 0805-6609, (Høgskulen i Volda/Møreforskning Volda).

PRESS • TRADE UNIONS • NEWSPAPERS
• COVERAGE • NORWAY

Endestad, Tor; Brandtæg, Petter Bae; Heim, Jan; Torgersen, Leila; Kaare, Birgit Hertzberg: *"En digital barndom?": en spørreundersøkelse om barns bruk av medieteknologi*. Oslo, Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring, 2004, 105 p., ISBN 82-7894-181-5, (NOVA rapport; 1), ISSN 0808-5013, (Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring). Note: Also available on the Internet <http://www.nova.no/publis/rapport/2004/Rapp1-04.pdf>

CHILDREN • MEDIA USE • DIGITAL MEDIA
• MEDIA TECHNOLOGY • INTERACTIVITY
• NORWAY

Engelstad, Audun: *Fortelling i film og tv-serier: analyse av dramaturgi og visuell utforming*. Oslo, Abstrakt forlag, 2004, 170 p., ISBN 82-7935-159-0

FILMS • TELEVISION SERIALS • TELEVISION
• NARRATOLOGY • VISUAL COMMUNICATION
• NORWAY

Hestvik, Åse Lill; Pedersen, Ingrid L. S.: *Å tale uten ord: en retorisk analyse av politikerens non-verbale uttrykksmidler i fjernsynsdebatt*. Bergen, Universitetet i Bergen, 2003, 156 p., ISBN 82-8033-021-6, (Publikasjon; 57), ISSN 1502-2382, (Universitetet i Bergen, Institutt for medievitenskap).

RHETORIC • NONVERBAL COMMUNICATION
• POLITICIANS • TELEVISION PROGRAMMES
• DEBATES • FOLKEMEØTE • NORWAY

Høst, Sigurd: *Avisåret 2003: farvel til fullformatet?: første utgave*. Fredrikstad, IJ-forlaget, 2004, 31 p., (IJ-rapport; 2004, 2). Note: En foreløpig oversikt over avisåret, med opplagstall og vurdering av utviklingen. Det viktigste grunnlaget for rapporten er Avisregisteret ved Institutt for journalistikk;

NEWSPAPERS • MEDIA ECONOMY
• CIRCULATION FIGURES • MEDIA INDUSTRY
• NORWAY

Jünger, Jane Cathrin Særsten: *"Nasjonalromantisk suppe" eller "postmoderne saus": et møte med seks musikere innen blandingsformen jazz og folkemusikk*. Bergen, Universitetet i Bergen, 2003, 204 p., ISBN 82-8033-022-4, (Publikasjon; 58), ISSN 1502-2382, (Universitetet i Bergen, Institutt for medievitenskap).

MUSIC • JAZZ MUSIC • HISTORY • NATIONALITY
• NORWAY

Karlsen, Faltin; Syvertsen, Trine: *Medieregulering og foreldre: holdninger til innholdsregulering av audiovisuelle medier*. Oslo, Statens filmtilsyn, 2004, 80 p., ISBN 82-91977-07-0, (Rapport; 1/2004). Note: Also available on the Internet <http://www.filmtilsynet.no/Doks/Rapporter/Medierogforeldre.pdf>

REGULATIONS • AUDIOVISUAL MEDIA
• TELEVISION • INTERNET • FILMS • CHILDREN
• NORWAY

Kaare, Birgit Hertzberg: *Ungdom som lever med PC*. Oslo, Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring, 2004, 113 p., ISBN 82-7894-182-3, (NOVA rapport; 2), ISSN 0808-5013, (Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring). Note: Also available on the Internet <http://www.nova.no/publis/rapport/2004/NettversjonRapp2-04.pdf>

YOUTH • COMPUTERS • DIGITALIZATION
• TECHNOLOGY • MEDIA USE • COMMUNICATION
EFFECTS • NORWAY

Lothe, Jakob: *Fiksjon og film: narrativ teori og analyse*. 2. rev. ed. Oslo, Universitetsforlaget, 2003, 316 p., ISBN 82-15-00499-7

FILMS • LITERATURE • FILM ADAPTION
• NARRATOLOGY

Njaastad, Olav: *TV-journalistikk: bildenes fortellerkraft*. 2. rev. ed. Oslo, Gyldendal Norsk Forlag, 2004, 232 p., ISBN 82-05-32796-3

TELEVISION • JOURNALISM
• VISUAL COMMUNICATION • JOURNALISTS

Ottosen, Rune: *I journalistikkens grenseland: journalistrollen mellom marked og idealer*. Kristiansand, IJ-forlaget, 2004, 274 p., ISBN 82-7147-204-6

JOURNALISTS • COMMERCIALIZATION
• OWNERSHIP • JOURNALISM • NORWAY • ITALY

Raaum, Odd: *Dressur i pressen: Selvjustis i internasjonalt perspektiv*. Oslo, Universitetsforlaget, 2003, 237 p., ISBN 82-15-00335-4

PRESS • ETHICS • CENSORSHIP • JOURNALISM
• JOURNALISTS • INTERNATIONAL RELATIONS

Rasmussen, Terje: *Mektig og aktverdig: betraktninger om journalistikkens legitimitet*. Kristiansand, IJ-forlaget, 2004, 174 p., ISBN 82-7147-260-7

JOURNALISM • ETHICS • COMMUNICATION
• SOCIETY • AUDIENCES • NORWAY

Refsum, Christian; Røssaak, Eivind: *Kysning og slåssing: fire kapitler om film*. Oslo, Pax forlag, 2004, 185 p., ISBN 82-530-2579-3

FILMS • NARRATOLOGY • SOCIETY
• POPULAR CULTURE • MULHOLLAND DRIVE
• IDIOTENE • MEMENTO • FIGHT CLUB
• MOULIN ROUGE • DAVID LYNCH
• LARS VON TRIER • CHRISTOPHER NOLAN
• BAZ LUHRMANN • DAVID FINCHER

Roppen, Johann: *Medieindustrien: innføring i medieøkonomi*. Oslo, Samlaget, 2004, 175 p., ISBN 82-521-6342-4

MEDIA INDUSTRY • OWNERSHIP • MEDIA POLICY
• MARKET • MEDIA ECONOMY
• MEDIA STRUCTURE • NORWAY

Sivertsen, Erling: *I en tynn tråd: noen tanker om det autentiske fotografiet*. Volda, Høgskulen i Volda/Møreforskning Volda, 2003, 7 p., (Notat; 22), (Høgskulen i Volda/Møreforskning Volda). Note: Only available on the Internet <http://hivolda.no/attachements/site/group15/notat22-03.pdf>

PRESS PHOTOGRAPHY • NEWSPAPERS
• POLITICIANS • JOURNALISM • NORWAY
• VICTOR NORMAN • JØRGEN KOSMO

Sivertsen, Erling: *Blikk for faksimiler: en presentasjon og diskusjon av bruk av faksimiler som illustrasjoner i dagspressen*. Volda, Høgskulen i Volda/Møreforskning Volda, 2003, 23 p., (Notat; 16), ISSN 0805-8075, (Høgskulen i Volda/Møreforskning Volda). Note: Only available on the Internet <http://www.hivolda.no/attachements/site/group15/notat%2016-03.pdf>

ILLUSTRATION • NEWSPAPERS • NEWS
• TECHNOLOGY • NORWAY

Sivertsen, Erling: *Med fotomobilen i journalistikken*. Volda, Høgskulen i Volda/Møreforskning Volda, 2003, 8 p., (Notat; 20), ISSN 0805-8075, (Høgskulen i Volda/Møreforskning Volda). Note: Only available on the Internet <http://www.hivolda.no/attachements/site/group15/notat20-03.pdf>

PRESS PHOTOGRAPHY • MOBILE TELEPHONES
• JOURNALISM • NEWSPAPERS • TELEVISION
• INTERNET

Sivertsen, Erling: *Ett fotografi, mange beskjeder*. Volda, Høgskulen i Volda/Møreforskning Volda, 2003, 7 p., (Notat; 21), ISSN 0805-8075, (Høgskulen i Volda/Møreforskning Volda). Note: Only

available on the Internet <http://hivolda.no/attachements/site/group15/notat21-03.pdf>

PRESS PHOTOGRAPHY • NEWSPAPERS
• POLITICIANS • LOCAL PRESS • JOURNALISM
• NORWAY

Torgersen, Leila: *Ungdoms digitale hverdag: bruk av PC, Internett, TV-spill og mobiltelefon blant elever på ungdomsskolen og videregående skole*. Oslo, Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring, 2004, 91, ISBN 82-7894-189-0, (NOVA rapport; 8), ISSN 0808-5013, (Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring). Note: Also available on the Internet <http://www.nova.no/publis/rapport/2004/r8-04.pdf>

YOUTH • INTERNET • MOBILE TELEPHONES
• COMPUTERS • MEDIA USE • EDUCATION
• NORWAY

Artiklar

Brandtæg, Petter Bae; Stav, Birgit Helene Stav: Barn og unges skravling på nettet: sosial støtte i cyberspace. *Tidsskrift for ungdomsforskning* 4(2004)1, pp. 27-47, ISSN 1502-7759

CHILDREN • YOUTH • INTERNET
• COMMUNICATION • CHAT GROUPS • NORWAY

Eide, Elisabeth: Å bli den Andre – eller turist i en annen virkelighet: rolleeksperimenter i journalistikken. *Norsk medietidsskrift* 10(2003)2, pp. 57-78, Nedslag i det globale, ISSN 0804-8452. Note: Artikkelen er en bearbejdet versjon av selvvalgt forelesning til dr.art.-graden, Universitetet i Oslo, 2002

JOURNALISM • JOURNALISTS • IDENTITY
• SOCIAL ROLE

Eliassen, Knut Ove: Estetikens teknologiske substrat: Friedrich Kittlers mediale materialisme. *Norsk medietidsskrift* 11(2004)1, 50-72, ISSN 0804-8452. Note: Artikkelen er en revidert og oversatt versjon av en artikkel som ble publisert i det danske tidsskriftet Kritik i 2002 under tittelen: kittler.freidrich.a@litterære.lagingsmedia.hum.

AESTHETICS • LITERATURE • TECHNOLOGY
• INFORMATION • MEDIA • FRIEDRICH KITTLER

Marselis, Randi: Diaspora-ungdom i dansk tv-dokumentarisme: om transnasjonal identitet på de nasjonale kanaler. *Norsk medietidsskrift* 10(2003)2, pp. 7-28, Nedslag i det globale, ISSN 0804-8452

IDENTITY • TELEVISION CHANNELS
• TELEVISION DOCUMENTARIES • YOUTH
• NATIONAL IDENTITY • DENMARK

Mühleisen, Wencke: Postfeminisme, sex og pornografi på film: med roadmovien "Baise-moi" som eksempel. *Kvinneforskning* 28(2004)1, pp. 23-42, ISSN 0806-6256

FILMS • PORNOGRAPHY • SEXUALITY • FEMINISM
• BAISE-MOI

Mühleisen, Wenke: Spenninger i postmoderne feminisme: kjønnnet som estetisk iscenesettelse i dagens medie verden. *Kvinneforskning* 27(2003)1, pp. 47-60, ISSN 0806-6256

GENDER • POSTMODERNISM • FEMINISM
• AESTHETICS • MEDIA • SOCIETY

Nyre, Lars: Mediumteori. *Norsk medietidsskrift* 11(2004)1, 24-49, ISSN 0804-8452

PERCEPTION • TECHNOLOGY • RADIO • MEDIA

Tingstad, Vebjørn: Betydningen av medieteknologi i barns kommunikasjon: hovedtrekk i nyere forskning. *Barn* 21(2003)4, pp. 41-57, ISSN 0800-1669

Note: Artikkelen er en bearbeidet versjon av prøveforelesning over oppgitt emne til graden dr.polit. i pedagogikk ved NTNU i 2003

CHILDREN • MEDIA • TECHNOLOGY
• COMMUNICATION • YOUTH

Vaage, Margrethe Bruun: Sansning, tenkning, teknologi: hvordan fungerer Stella Polaris? *Norsk medietidsskrift* 11(2004)1, pp. 6-23, ISSN 0804-8452

FILMS • PERCEPTION • TECHNOLOGY
• NARRATOLOGY • STELLA POLARIS • NORWAY

With, Anne-Lise: Filmen som minnenes medium: en artikkel om tid og minne – fra mimesis av psyken til Odyssevs' blikk. *Norsk medietidsskrift* 10(2003)2, pp. 79-99, ISSN 0804-8452

FILMS • PSYCHOLOGY • FILM THEORY • ART

Sverige

Dokumentalist: Roger Palmqvist

Nyheter från gränsen. Tre studier i journalistik om ”invandrare”, flyktingar och rasistiskt våld

Ylva Brune, Göteborgs universitet, Institutionen för journalistik och masskommunikation/JMG, 2004, 396 p., ISBN 91-88212-18-1, (Göteborgsstudier i journalistik och masskommunikation; 37), ISSN 1101-4652. Note: English abstract 12 p.; Dissertation: Dr. diss.; Bibl. included.

The studies in this dissertation concern Swedish news accounts of immigrant and refugee issues. The book discusses how the special logic of the news media forms its subject matter and shows its potential to create symbolic identities and boundaries. The analyses consist of interpretive readings, influenced by critical discourse analysis, semiotics and narratology.

The thesis is comprised of empirical investigations on three different topics in news coverage: 1) The representation of refugees in different news genres in 1993 with a point of reference in 1976, 2) News understanding and representation of racist violence during three similar (real and media) events in 1976, 1987 and 1995, and 3) News media's fixation of immigrants.

Att gestalta en region. Källornas strategier och mediernas föreställningar om Öresund

Jesper Falkheimer, Göteborg, Makadam förlag, 2004, 244 p., ISBN 91-7061-008-8, (Centrum för Danmarksstudier vid Lunds universitet; 4), ISSN 1651-775X. Note: English summary 14 p.; Dissertation: Dr.diss.; Bibl. included.

The Öresund Bridge between Denmark and Sweden was inaugurated in the year 2000, connecting the city of Malmö and the Danish capital Copenhagen. The bridge was an important move towards the visionary realisation of a transnational Öresund Region. In this dissertation the communicative aspects of the regional process are put in focus. The vision of the Öresund Region that developed during the 1990s is analysed as a mass mediated social construction, influenced by public relations and news management efforts.

The aim is to describe, understand and reflect upon Danish and Swedish newspapers' conceptions of the Öresund Region, focusing on the relationships between professional sources and these conceptions within a late modern social context.

The dissertation is founded on a social constructionist epistemology. The empirical analysis is inspired by rhetorical and critical discourse analysis. The study is mainly based on qualitative interviews, quantitative and qualitative analysis of newspaper texts and secondary data (opinion polls). The qualitative interviews are done with journalists and important opinion and marketing actors. The content and text analysis is based on a strategically chosen sample of texts during 1991-2001 in the two major and dominant newspapers in the region, *Sydsvenska Dagbladet*, *Berlingske Tidende* and their supplement *Öresundsnytt*.

Moderna människor. Folkhemmet och jazzen

Johan Fornäs, Stockholm, Norstedts Förlag, 2004, 470 p., ISBN 91-1-301272-X Note: English abstracts 1 p.; Bibl. included.

Jazzmusiken kom till Sverige under åren 1920-1950, mitt i det moderna projektet. Med sitt livsbejakande, normbrytande budskap slog den in en kil i samhället, en brytning som satte igång en rörelse som vi kan se spår av än idag. Jazzen fördes hit av svarta; jazzen förmedlade en bild av självständiga, aktiva kvinnor; jazzen reste murar mellan generationer. De trygga och traditionella föreställningarna om könsroller, ras och kultur krockade med det främmande i form av den nya, vilda ungdomskulturen. Precis som senare punken eller dagens hiphop.

Genom att skildra jazzens intåg i det svenska folkhemmet under förra seklet ställer författaren frågor om dagens Sverige: Hur tar vi emot det nya idag? Nya människor, nya kulturer, nya konstformer?

Samma nyheter eller likadana? Studier av mångfald i svenska TV-nyheter

Anna Maria Jönsson, Göteborgs universitet, Institutionen för journalistik och masskommunikation/JMG, 2004, 311 p., ISBN 91-88212-16-5, (Göteborgsstudier i journalistik och masskommunikation; 36), ISSN 1101-4652. Note: English summary 11 p.; Dr. diss.; Bibl. included.

This dissertation is about media and diversity. It explores the role of the news media in the public sphere and democracy. The central question asks how we communicate in a democratic society and what the media's role in that communication seems to be. The view that the news media play a meaningful role for democracy has led, among other things, to the appearance of certain normative values or ideals. One such norm is that the media's structural organization and editorial content should be characterized by diversity.

The empirical aim of the dissertation is to study diversity in Swedish television news during the period of 1980-2000 with a special focus on the 1990s. Diversity is studied from two perspectives: a reporting perspective and an event perspective. The reporting perspective deal with the extent to which different events, actors, arenas and subject matters are covered within one or more television news program, while studies of diversity seen from an event perspective ask how different events or issues are covered and presented in different television news programs. Material and methodology used is mainly content analysis of television news programs and program summaries.

Att se och synas. Filmutbud, kön och modernitet

Ingrid Lindell, Göteborg, Makadam Förlag, 2004, 264 p., ISBN 91-7061-004-5, (Göteborgs universitet, Litteraturvetenskapliga institutionen). Note: English abstract 9 p. ; Dr. diss.; Bibl. included.

Med utgångspunkt i modern kulturteori och feministisk filmforskning analyserar författaren hur kvinnobilderna i både kommersiell och ”smal” film påverkar den kvinnliga biobesökarens identitetsskapande i vår tid. Skevheter i filmutbudet studeras genom könsfördelningen i dagspressens filmrepresentationer.

Inledningsvis analyseras debatten om och receptionen av Lars von Triers *Breaking the Waves*, och de frågeställningar kring tolkning och kön som den reser. Analysen exemplifierar hur en diskussion om kvinnobilden i modern konstfilm kan och får, eller inte får, se ut..

Datorspelandets mening. Bortom idén om den interaktiva illusionen

Jonas Linderöth, Göteborgs universitet, Institutionen för pedagogik och didaktik, 2004, 277 p., ISBN 91-7346-496-1, (Göteborg Studies in Educational Sciences; 211), ISSN 0436-1121. Note: English summary 7 p.; Dr. diss.; Bibl. included.

Computer games and other forms of interactive media have been said to narrow the gap between representation and represented phenomena. Elements like immersion, interactivity and fidelity are the seen as components which make games more likely to influence knowledge, beliefs and attitudes of the reader/user, than older media. Since the actual process of computer gaming seldom is studied the purpose of this study is to identify and depict structures in the meaning that emerges in children's interaction when playing computer games.

Interaction analysis is conducted on 23,5 hours video data from 24 gaming sessions with totally 36 children in the age of 6 to 11. Data were collected both in home and school environments and on gaming sessions with different game genres. The theoretical tools in the analysis were assembled from a situative/pragmatic-sociohistorical perspective on learning and cognition.

Intersecting Identities: Young People, Religion, and Interaction on the Internet

Mia Lövheim, Uppsala universitet, Teologiska institutionen, 2004, 299 p., ISBN 91-506-1740-0. Note: Dr. diss.; Bibl. included.

The growth of the Internet gave rise to many anticipations and apprehensions of how the new medium would affect the construction of meaning, individual identities, and social interaction. As humanity's oldest expression of existential meaning, religion provides a challenging case for such studies. This study approaches these issues through an analysis of how 15 young Swedish men and women experience and use a particular web community, the Site, in constructing religious identities.

The study took place during the year 2000, through a combination of online observations, offline interviews and text analysis. Starting from Ammerman's concept of religious autobiographies – the individual self as constructed in interactions with religious discourses throughout life – the

study argues that the Internet can become a significant resource in this process, but that this possibility is structured by certain conditions. An analysis of the repertoire of possibilities of the Site – formed by the range of discourses, social relations, rules of interaction, and mode of communication – shows that these conditions contribute to polarized interactions and stereotyped identities, which restrict possibilities to question and reassess previously held convictions and boundaries. The analysis of individual strategies for negotiating these conditions shows that intentions, dilemmas and competences in the individuals repertoire of experiences affect when, how and for whom the Internet can become this resource.

Finally, the study points to some significant conditions in the offline context which affect the process. The study outlines a framework, based on Linderman's model of social semeiology, Slevin's theory of the Internet and cultural transmission, and Fairclough's discourse analysis, for the analysis of particular cases of meaning construction on the Internet. Furthermore, this framework suggests ways in which a case of religious identity construction on the Internet can be related to theories about transformation of religion and identities in late modern society.

Medierna och demokratin

Lars Nord & Jesper Strömbäck (eds.), Lund, Studentlitteratur, 2004, 439 p., ISBN 91-44-03037-1.

I den moderna demokratin är mediernas ställning central. Demokratins vitalitet och kvalitet är i hög grad beroende av hur den politiska kommunikationen mellan det politiska systemet, medierna och medborgarna ser ut. Demokratins ideal om en fri informationsförmedling, granskning och debatt ställer stora krav på medierna och journalistiken. Samtidigt finns starka ekonomiska, teknologiska och kulturella villkor som i realiteten påverkar mediernas möjligheter och sätt att fungera. Till detta kommer medieorganisationernas egna vägval och förhållandet till publiken.

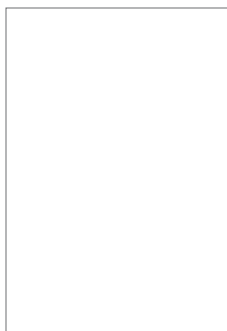
I denna bok diskuterar 16 svenska medieforskare och statsvetare hur journalistik, medier och demokrati förhåller sig till varandra i Sverige i dag.

En rad olika perspektiv på dessa frågor presenteras, liksom den mest aktuella forskningen på skilda områden. Boken berör bland annat frågor om den globala medieutvecklingen, marknadsstyrningen av journalistiken, demokrati och IT, valrörelsejournalistik och mediernas makt. Boken presenterar de mest centrala frågeställningarna kring medier och demokrati.

Boken innehåller följande artiklar: *Internet, journalistik och demokrati* (Annika Bergström), *Medborgarkulturer via medierna: en förutsättning för demokrati* (Peter Dahlgren), *När särintresse blir allmänintresse: om news management* (Jesper Falkheimer), *Journalistikens juridiska villkor* (Nils Funcke), *Sensationsjournalistikens mekanismer* (Marina Ghersetti), *Politiker och journalister: kamp om presentation och representation* (Nicklas Håkansson), *Motståndets mångfald: om medieanvändningens politiska dimensioner* (André Jansson), *Bröderna Cartwright och jag: medierna som integrerande samhällskraft* (Gunilla Jarlbro), *Journalistikens nyhetsvärderingar* (Bengt Johansson), *Public service som ideologi och praktik* (Anna Maria Jönsson), *Strömbäck, Jesper: Journalistik, medier och demokrati* (Lars Nord), *En massa medier med mindre publik* (Lars Nord), *Lokaljournalistiken och den lokala demokratin* (Gunnar Nygren), *Valjournalistiken och demokratin* (Jesper Strömbäck), *Den globaliserade medievärlden* (Elisabeth Stúr) och *Nyhetsjournalistikens ekonomiska villkor* (Ingela Wadbring).

Från centralstyrning till lokalradio. Produktion och distribution inom Radiotjänst och Sveriges Radio

Per Rahbek, Göteborgs universitet, Institutionen för journalistik och masskommunikation/JMG), 2004, 271 p., ISBN 91-88212-12-2, (Göteborgsstudier i journalistik och masskommunikation; 34), ISSN 1101-4652. Note: English summary 9 p.; Dr. diss.; Bibl. included.

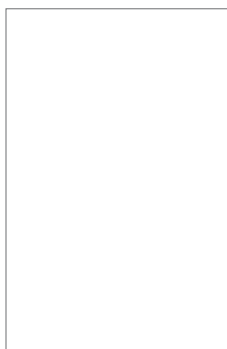
När den svenska radioverksamheten byggdes upp under 1920-talet fanns flera uppfattningar om hur produktion och distribution av programmen skulle organiseras. Detta ledde till motsättningar mellan den centrala ledningen av Radiotjänst och företrädarna för provinsorganisationen. Motsättningarna kom att bestå i över 30 år.

Avhandlingens forskningsfrågor har två nivåer. Den institutionella nivån handlar om programföretaget Radiotjänst/Sveriges Radio, dess organisatoriska struktur, produktionspraktiken och dess nationella kontra dess lokala/regionala dimension. Den kontextuella nivån behandla programföretagets förhållande till det offentliga rum i vilket det kom att verka samt vilka följder detta kan antas ha fått för organiserandet av verksamheten

och för produktionspraktiken.

Medier & fetma. En analys av vikt

Helena Sandberg, Lunds universitet, Sociologiska institutionen, 2004, 296 p., ISBN 91-7267-170-X, (Lund Studies in Media and Communication; 8), ISSN 1104-4330. Note: English summary 16 p.; Dr. diss.; Bibl. included.

The prevalence of overweight and obesity is rising each year not only on a national but also on a global level. The future scenario is troublesome. The media are among the most important social institutions in influencing people's knowledge, perceptions and actions. The media provide citizens with health messages and contribute thereby to their health development.

This dissertation deals with two questions: (1) How is overweight represented in the media? and (2) Which consequences can these representations have on public perceptions of overweight? A multi-disciplinary approach has been chosen for the study. Theories and concepts are derived from four areas of research: consumption, bodily issues, risks and media & journalism. The aim is to describe, analyze and problemize how overweight is presented quantitatively and qualitatively

in the media. The method used is content analysis. The study is limited to media content in Swedish daily newspapers, 1997-2001. In all 1 925 articles from four different papers (*Dagens Nyheter*, *Aftonbladet*, *Helsingborgs Dagblad* and *Västerbottens-kuriren*) have been analyzed.

En gökunge i public service-boet? Publikens roll i digitaliseringen av marksänd television

Pernilla Severson, Uppsala universitet, Institutionen för informationsvetenskap, 2004, 224 p., ISBN 91-554-5978-1, (ACTA UNIVERSITATIS UPSALIENSIS. Uppsala Studies in Media and Communication; 3), ISSN 0585-5551. Note: English summary 8 p.; Dr. diss.; Bibl. included.

In a Swedish setting an audience orientation is applied to investigate public service TV in the ongoing development of terrestrial digital television. Focus is on institutionalized politics and public service TV companies Sveriges Television (Swedish Television) and Utbildningsradion (Education Radio). In a case study through a multitude of material, emphasizing policy documents and interviews but also including media coverage, it is explored how and why the audience is involved in public service digital TV development. Is it an operation in the public interest, and what does this mean for public service as a media policy principle? The empirical result indicates a complex and problematic audience, which is not constantly prioritized but always present. The audience legacy is threatened in public service TV by a consumer orientation. Concluding implications are on the one hand that feedback from the audience can not only be based in ratings and market analysis. On the other hand there is a need for an attitude towards public service legitimacy as utopian realism.

Kärnproblem. Opinionsbildning i kärnavfallsdiskursen i Malå

Annika Sjölander, Umeå universitet, Institutionen för kultur och medier, 2004, 240 p., ISBN 91-7305-674-X, (Medier och kommunikation; 7), ISSN 1104-067X. Note: English summary 2 p.; Dr. diss.; Bibl. included.

At the centre of this study lies one of the critical questions faced by (late-) modern society, namely that of taking care of the long-lived radioactive waste from nuclear power production. The problems of nuclear waste management are pictured as embracing a complex web of essential issues for society today, in terms of both its capacities and its shortcomings – so called core issues. The principal aim of the thesis is to examine the nuclear waste discourse in Malå, Västerbotten, from a critical discourse analytical perspective, through applying the approach developed by Michel Foucault in *The Order of Discourse*.

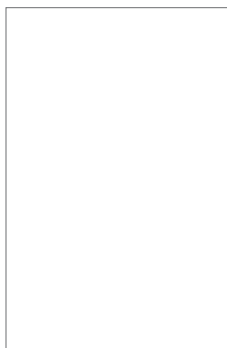
During the 1990s, the municipality of Malå played a prominent role as a candidate site for the geological disposal of Sweden's spent nuclear fuel. A five-year process culminated in a local referendum on whether detailed site investigations should be permitted within the community. Following the result no further investigations have been undertaken. The discourse analysis is carried out through a study of opinion formation in the municipality during the period October 1992 to October 1997.

Two main types of empirical material have been collected: interviews with opinion leaders (politicians, activists, journalists, information professionals, etc.) and contemporaneous mass media content (the local newspaper and regional television news). In the empirical analysis, a review is made of the workings of the external and internal control mechanisms within the discourse; that is to say, how they serve to set limits on the content and form of the sense-making process concerning nuclear waste management. Important themes in the opinion forming process in Malå

include information and expertise, opposition and legitimacy, the centre/periphery relationship and the themes of mistrust, partitioning and rejection.

Den medialiserade demokratin. Om journalistikens ideal, verklighet och makt

Jesper Strömbäck, Stockholm, SNS Förlag, 2004, 312 p., ISBN 91-7150-948-8 Note: Bibl. included.

Vilken bild av politik förmedlar medierna inför riksdagsvalen? Hur omfattande är mediernas makt över publiken, och vilken makt har medierna över det egna innehållet? Vilka är valjournalistikens demokratiska ideal, och vilken typ av demokrati bidrar medierna till att forma? Detta är några av de frågor som står i centrum i denna bok. Här analyseras olika demokrati-modeller och vilka krav de ställer på medierna och journalistiken, mediernas makt över sig själva och publiken. En granskning av journalistikens innehåll i samband med valen 1998 och 2002, resultat från den nationella enkätundersökningen "Demokratibarometer 2002" och en fallstudie av hur journalistiken bidrar till att forma valens vinnare och förlorare presenteras också. Studien utgår från statsvetenskaplig, kommunikationsvetenskaplig och journalistisk teori och empiri.

Seriegubbar och terrorkrig. Barn och dagstidningar i ett förändrat medielandskap

Ebba Sundin, Göteborgs universitet, Institutionen för journalistik och masskommunikation/JMG, 2004, 295 p., ISBN 91-88212-14-9, (Göteborgsstudier i journalistik och masskommunikation; 35). Note: English summary 9 p.; Dr. diss.; Bibl. included.

Specialmaterial för barn och ungdomar har funnits under lång tid i svenska dagstidningar. Bilagor och speciella barn- och ungdomssidor förekommer i stor utsträckning, men frågan är hur intresserade dagens unga läsare är av dagstidningen. Inte minst med tanke på de förändringar som medielandskapet har genomgått och som erbjuder nya kommunikationsmöjligheter med hjälp av ny teknik.

Avhandlingen behandlar förhållandet mellan barn och dagstidningar och vad som kan ha betydelse för barns intresse att läsa tidningar. utgångspunkterna är hur dagstidningar förhåller sig till barn genom till exempel olika satsningar och hur barn framställs i det redaktionella materialet, hur skolan förhåller sig till dagstidningar som ett läromedel, samt hur barn förhåller sig till att läsa dagstidningar och använda dagstidningen i skolan.

Annan ny litteratur

Antoni, Rudolf: *Läsa och bläddra: resultat kring bok- och tidskriftsläsning från SOM-undersökningen 1988-2003*. Göteborgs universitet, SOM-institutet, 2004, 50 p. + 3 app. 64 p.

BOOKS • MAGAZINES • READING • MEDIA USE
 • AUDIENCES • PRICES • SWEDEN

Bokpriskommissionens fjärde delrapport: det skall vara billigt att köpa böcker och tidskrifter IV. Stockholm, Fritzes, 2004, 68 p., ISBN 91-38-22074-1, (SOU; 2004:9), ISSN 0375-250X, (Kulturdepartementet). Note: Delrapport från Bokpriskommissionen; Also available on the Internet <http://www.regeringen.se>

BOOKS • MAGAZINES • PRICES
 • ECONOMIC INFORMATION • READING • MUSIC
 • STATISTICAL DATA • SWEDEN

Bokpriskommissionens femte delrapport: det skall vara billigt att köpa böcker och tidskrifter V. Stockholm, Fritzes, 2004, 82 p., ISBN 91-38-22204-3, (SOU; 2004:90), (Kulturdepartementet). Note: Delrapport från Bokpriskommissionen; Also available on the Internet <http://www.regeringen.se>

BOOKS • MAGAZINES • PRICES
 • ECONOMIC INFORMATION • READING • SWEDEN

Den svenska pressens historia: band V: register. Stockholm, Ekerlids förlag, 2003, 91 p., ISBN 91-89617-77-0.

PRESS • HISTORY • NEWSPAPERS • MAGAZINES
 • PUBLISHERS • JOURNALISTS • SWEDEN

Effekter av sänkt mervärdesskatt på böcker och tidskrifter: underlag till Bokpriskommissionen. Stockholm, SCB, 2004, 108 p., (Rapport; 5), (Statistiska centralbyrån/SCB).

BOOKS • MAGAZINES • ECONOMIC INFORMATION
 • PRICES • SWEDEN

Kleberg, Madeleine: *Efter doktorsexamen: arbetssituationen för disputerade i medie- och kommunikationsvetenskap: redovisning av en enkät*. Stockholms universitet, Institutionen för journalistik, medier och kommunikation/JMK, 2004, 15 p.

MEDIA • COMMUNICATION • RESEARCH •
 WORKING CONDITIONS • SWEDEN

Palm, Göran: *Euron i pressen: landsortspress inför folkomröstningen 2003*. Stockholm, Stiftelsen Institutet för Mediestudier: Sellin & Partner, 2004, 127 p., ISBN 91-7055-314-9.

PRESS • ELECTION CAMPAIGNS • JOURNALISM
 • DEMOCRACY • OPINION • POLITICS • NEWS
 • INFORMATION SOURCES • SWEDEN • EUROPÉ

Rydell, Ann-Margret; Bremberg, Sven: *TV-konsumtion och barns hälsa och anpassning: en systematisk kunskapsöversikt*. Stockholm, Statens folkhälsoinstitut, 2004, 43 p., ISBN 91-7257-282-5, (Rapport R; 2004:24), ISSN 1651-8624. Note: Bibl. Included. Also available on the Internet <http://www.fhi.se>

TELEVISION • CONSUMPTION • CHILDREN
 • COMMUNICATION EFFECTS

Svenskt TV-utbud 2003: en undersökning på uppdrag av Granskningsnämnden för radio och TV, genomförd av professor Kent Asp, institutionen för journalistik och masskommunikation, Göteborgs universitet. Haninge, Granskningsnämnden för radio och TV, 2004, 114 p., (Granskningsnämndens rapportserie; 13), ISSN 1403-6320.

TELEVISION • TELEVISION CHANNELS
 • TELEVISION PROGRAMMES • AUDIENCES
 • STATISTICAL DATA • SWEDEN

Artiklar

Agebäck, Ann-Katrin: Children in front of the screen: a challenge to parents and society. In: Aroldi, Piermarco (ed.): *Il gioco delle regole: tv e tutela dei minori in europei*, Milano, V&P Strumenti, 2003, pp. 263-269, ISBN 88-343-1041-1.

TELEVISION • YOUTH • LEGISLATION •
 REGULATIONS • SWEDEN

Bolin, Göran: Themed section introduction: research on youth and youth cultures. *Young* 12(2004)3, pp. 237-243, ISSN 1103-3088.

YOUTH CULTURE • RESEARCH TRENDS
 • DISCOURSE • PSYCHOLOGY • SOCIAL ROLE

Carlsson, Ulla: Media and violence in society: attitudes towards media violence and protective measures in Sweden. In: Aroldi, Piermarco (ed.): *Il gioco delle regole: tv e tutela dei minori in europei*, Milano, V&P Strumenti, 2003, pp.271-280, ISBN 88-343-1041-1.

MEDIA • TELEVISION • VIOLENCE
 • COMMUNICATION EFFECTS • YOUTH
 • LEGISLATION • REGULATIONS • SOCIETY
 • SWEDEN

Dahlgren, Peter: Theory, boundaries and political communication: the uses of disparity. *European Journal of Communication* 19(2004)1, 7-18, ISSN 0267-3231.

POLITICAL COMMUNICATION • CITIZENS
 • DEMOCRACY • MEDIA • THEORY

Enli, Gunn Sara; Sundet, Vilde Schanke: "Fornylse vil være det normale": mediepolitiske utfordringer og markedsaktørenes strategier i kampen om konsesjoner for riksdekkende radio (P4) i Norge. *Nordicom-Information* 26(2004)1, pp. 59-70, ISSN 0349-5949.

MEDIA POLICY • MARKET • RADIO • LEGISLATION
• RADIO CHANNELS • POLITICS

Ganetz, Hillevi: Skogens konung och djurens konung i TV: natur, kultur och genus i naturfilm. *Nordicom-Information* 26(2004)1, pp. 3-16, ISSN 0349-5949.

TELEVISION • FILM GENRES • CULTURE • GENDER
• ENTERTAINMENT

Knudsen, Britta Timm: Øjenvidnet og den berørte besker: 11. september i medierne. *Nordicom-Information* 26(2004)1, pp. 17-25, ISSN 0349-5949.

TELEVISION • NEWS • VIEWER • VIEWING • CRISIS

Lindblad, Inga-Britt: Opinionsdiskurser om organisation: pressens representationer 1996-2003. *Nordicom-Information* 26(2004)1, pp. 83-90, ISSN 0349-5949.

PRESS • OPINION • DISCOURSES • HISTORY

Nilsson, Malin: Mediernas makt över tanken. In: Nord, Lars (ed.); Strömbäck, Jesper (ed.): *Medierna och demokratin.*, Lund, Studentlitteratur, 2004, pp. 343-366, ISBN 91-44-03037-1.

MEDIA POWER • COGNITION • AGENDA SETTING
• DISCOURSE

Ortelli, Paola: La tutela dei minori in Svezia. In: Aroldi, Piermarco (ed.): *Il gioco delle regole: tv e tutela dei minori in sei paesi europei*, Milano, V&P Strumenti, 2003, pp. 241-261, ISBN 88-343-1041-1. Note: Englist abstract 1 p.

TELEVISION • YOUTH • LEGISLATION
• REGULATIONS • CHILDREN • SWEDEN

Pedersen, Christina Hee: Billedet som anker: metodisk inspiratiion til kvalitativ kommunikationsforskning. *Nordicom-Information* 26(2004)1, pp. 41-57, ISSN 0349-5949.

PHOTOGRAPHY • PICTURES
• COMMUNICATION RESEARCH • SEMANTICS

Pietikäinen, Sara: Representations of ethnicity in journalism: multiculturalist transitions in the pages of a Finnish daily. *Nordicom-Information* 26(2004)1, pp. 71-81, ISSN 0349-5949.

NEWSPAPERS • JOURNALISM • ETHNIC MINORITIES
• DISCOURSE ANALYSIS • PRESS

Thorlacius, Lisbeth: Det gode portræt af en forsker. *Nordicom-Information* 26(2004)1, pp. 27-39, ISSN 0349-5949.

PHOTOGRAPHY • PICTURES • PRESS PHOTOGRAPHY
• RESEARCH

Örnebring, Henrik; Jönsson, Anna Maria: Tabloid journalism and the public sphere: a historical perspective on tabloid journalism. *Journalism Studies* 5(2004)3, pp. 283-295, ISSN 1461-670X.

NEWSPAPERS • JOURNALISM • PUBLIC SPHERE
• HISTORY

NEW BOOK FROM NORDICOM

Contents

<i>Rikke Schubart & Anne Gjelsvik</i>	
Foreword	7
<i>Rikke Schubart & Anne Gjelsvik</i>	
Introduction. Babes, Bitches, Dominatrixes and Teen Witches	9
<i>Wencke Mühleisen</i>	
<i>Baise-moi</i> and Feminism's Filmic Intercourse with the	
Aesthetics of Pornography	21
<i>Ingrid Lindell</i>	
Over and over again	
The Representation of Women in Contemporary Cinema	39
<i>Maja Mikula</i>	
Lara Croft, Between a Feminist Icon and Male Fantasy	57
<i>Kim Walden</i>	
Run, Lara, Run!	
The Impact of Computer Games on Cinema's Action Heroine	71
<i>Yvonne Tasker</i>	
Soldier's stories	
Women and Military Masculinities in <i>Courage Under Fire</i>	91
<i>Deneka C. MacDonald</i>	
Iconic Eye Candy	
<i>Buffy the Vampire Slayer</i> and Designer Peer Pressure for Teens	111
<i>Karma Waltonen</i>	
Dark Comedies and Dark Ladies. The New Femme Fatale	127
<i>Anne Gjelsvik</i>	
A Woman's Gotta Do What a Woman's Gotta Do	145
<i>Mervi Pantti</i>	
"Must-see Medicine Women"	
Breaking Borders of Genre and Gender in <i>ER</i>	163
<i>Rikke Schubart</i>	
Hold It! Use It! Abuse It!	
<i>Ilsa, She-Wolf of the SS</i> and Male Castration	185
<i>Walter Alesci</i>	
<i>Xena: Warrior Princess</i> Out of the Closet?	
A Melodramatic Reading of the Show by Latin American	
and Spanish Gay and Lesbian Fans	203
<i>Sharon Lin Tay</i>	
Sustaining the Definitive Bitch from Hell	
The Politics of <i>Dolores Claiborne</i> within a Feminist Genealogy	219
The Authors	231

Price: SEK 250, € 25 (+P&P)

I would like to order copy/copies of *Femme Fatalities*

Name:.....

Address:.....

.....

VAT No:.....

Send the coupon to:

NORDICOM, Göteborg University, Box 713, SE 405 30 Göteborg, Sweden
Fax: +46 31 773 4655, e-mail: eva.gidsater@nordicom.gu.se